

บริโภคนิยมและวิกฤตความเป็นชายในนวนิยายอเมริกันร่วมสมัย

นางสาวไทวิกา อิงสันเทียะ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2555

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository(CUIR)  
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

CONSUMERISM AND THE CRISIS OF MASCULINITY  
IN CONTEMPORARY AMERICAN NOVELS

Miss Taiwika Engsontia

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements  
for the Degree of Master of Arts in Comparative Literature

Department of Comparative Literature

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2012

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์  
โดย  
สาขาวิชา  
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

บริโกคินิยมและวิกฤตความเป็นชายในนวนิยายอเมริกันร่วมสมัย  
นางสาวไทวิกา อิงสันเทียะ  
วรรณคดีเปรียบเทียบ  
อาจารย์ ดร.ทอแสง เซาว์ซุติ

---

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้เนบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง  
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะอักษรศาสตร์  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพจน์ อัศววิรุฬหการ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ  
(อาจารย์ ดร.แพรว จิตติพลังศรี)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก  
(อาจารย์ ดร.ทอแสง เซาว์ซุติ)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิวาภรณ์ นาคะชัย)

ไทวีกา อิงสันเทียะ: บริโภคนิยมและวิกฤตความเป็นชายในนวนิยายอเมริกันร่วมสมัย.  
(CONSUMERISM AND THE CRISIS OF MASCULINITY IN CONTEMPORARY AMERICAN  
NOVELS) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: อ. ดร.ทองแสง เชาว์ชุตติ, 125 หน้า

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษากระบวนการที่ระบบบริโภคนิยมก่อให้เกิดวิกฤตความเป็นชาย ด้วยการปรับเปลี่ยนและ/หรือทำลายแนวคิดเรื่องความเป็นชายแบบเดิม ไม่ว่าจะด้วยการปรับเปลี่ยนสถานะของผู้ชายที่เคยเป็นผู้ผลิตให้กลายเป็นเพียงผู้บริโภค หรือลดความสำคัญของเรือนร่างให้กลายเป็นเพียงวัตถุแห่งการจ้องมองซึ่งเป็นการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้ชาย นอกจากนี้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังจะศึกษาวิธีการที่ผู้ชายใช้ในการต่อรอง และ/หรือโต้กลับทางอำนาจเพื่อจัดการกับวิกฤตความเป็นชายของตน โดยวิเคราะห์นวนิยายอเมริกัน 3 เรื่องที่ใช้นวนิยายอเมริกันเป็นฉากหลัง ได้แก่ *เดอะ เดวิลส์ แอดโวเคต* (*The Devil's Advocate*, 1990) ของ แอนดรูว์ นีเดอร์แมน (Andrew Neiderman), *อเมริกันไซโค* (*American Psycho*, 1991) ของ เบร็ต อีสตัน เอลลิส (Bret Easton Ellis) และ *ไฟท์คลับ* (*Fight Club*, 1996) ของ ชัค พอลลานิค (Chuck Palahniuk)

จากการศึกษาพบว่าสังคมปัจจุบันอยู่ภายใต้การขับเคลื่อนของระบบทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยม โดยเฉพาะบริบทของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ระบบทุนนิยมได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบและธรรมชาติของงานที่แต่เดิมเป็นสิ่งที่ผู้ชายใช้ยึดโยงตนเองเพื่อสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชาย ในขณะที่เดียวกันสื่อโฆษณาและการตลาดก็หันไปจับเน้นและกระตุ้นให้เกิดการบริโภค ผู้ชายจำนวนมากต้องยอมจำนนต่อระบบและหันมายึดโยงชีวิตของตนไว้กับการบริโภครวมถึงประกอบสร้างและยืนยันอัตลักษณ์ความเป็นชายจากสินค้าที่บริโภค นวนิยายทั้งสามแสดงให้เห็นผลกระทบของอุดมการณ์บริโภคนิยมดังกล่าวผ่านตัวละครเอกที่ประสบกับวิกฤตความเป็นชายเมื่อพวกเขาารู้สึกไร้อำนาจ ไม่อาจควบคุมแม้กระทั่งความปรารถนาของตนเองซึ่งสภาพแวดล้อมเช่นนี้นำไปสู่ภาวะ “วิกฤตความเป็นชาย”

แม้กระนั้นผู้ชายก็มีความพยายามที่จะต่อรอง/โต้กลับระบบทุนนิยม บริโภคนิยม และวิกฤตความเป็นชาย แต่การต่อรอง/โต้กลับดังกล่าวมิใช่ทำได้โดยง่าย ดังจะเห็นได้จากทางออกที่นวนิยายทั้ง 3 เรื่องเสนอซึ่งมีลักษณะร่วมบางประการ คือ จุดจบมักย้อนกลับสู่จุดเริ่มต้นเสมอ กล่าวคือ ตัวละครไม่สามารถหาทางออกหรือปฏิเสธอุดมการณ์ที่เหนียวแน่นอยู่ในสังคมได้ พวกเขายังคงต้องเผชิญหน้ากับวิกฤตความเป็นชายภายใต้สังคมบริโภคนิยม นอกจากนี้รูปแบบการต่อสู้/ต่อรองของพวกเขาในแง่หนึ่งก็ไม่ต่างจากการผลิตซ้ำอุดมการณ์ของระบบทุนนิยมหรือลัทธิบริโภคนิยมที่สุดท้ายไม่ได้นำไปสู่ทางออกใดๆ

ภาควิชา.....วรรณคดีเปรียบเทียบ.....      ลายมือชื่อนิสิต.....  
สาขาวิชา.....วรรณคดีเปรียบเทียบ.....      ลายมือชื่อ อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....  
ปีการศึกษา.....2555.....

##5280144422 : MAJOR COMPARATIVE LITERATURE

KEYWORDS : MASCULINITY/CONSUMERISM/ MASCULINITY CRISIS

TAIWIKA ENGSONTIA : CONSUMERISM AND THE CRISIS OF MASCULINITY IN  
CONTEMPORARY AMERICAN NOVELS. ADVISOR : THOSAENG CHAOCHUTI, Ph.D., 125 pp.

This thesis is an attempt to analyze the crisis of masculinity that is caused by consumerism. By studying Andrew Neiderman's *The Devil's Advocate* (1990), Chuck Palaniuk's *Fight Club* (1996) and Bret Easton Ellis's *American Psycho* (1991), the thesis argues that consumerism has changed the traditional concept of masculinity and reduced the male body to an object of sexual desire, a highly dehumanizing process. The thesis also examines the ways in which male characters attempt to deal with their crisis of masculinity both through negotiations and forceful defiance.

The study shows that societies are presently driven by capitalism and consumerism especially in American culture where the form and the nature of the types of career that construct masculine identity have changed. At the same time, advertising campaigns and marketing stimulate men to consume more and more. Most men give in to the system and submit to product consumption as a way of reaffirming their masculine identity. The novels show the impact of the consumerist ideology through male protagonists who are powerless and unable to control their passion. These conditions all lead to "the crisis of masculinity."

However, men have attempted to negotiate with and react to the conditions of capitalism, consumerism and the crisis of masculinity even though it is not an easy task. As can be seen in all three novels, the male protagonists end up with the same solution which is to return to the starting point, that is they are unable to find a way out or to resist the dominant social ideologies. They have to unconditionally accept the crisis of masculinity and their attempt to negotiate with the crisis only loops back on itself and leads, in the end, to the reproduction of capitalist and consumerist ideologies.

Department: Comparative Literature ..... Student's Signature.....

Field of Study: Comparative Literature ..... Advisor's Signature.....

Academic Year: 2012 .....

## กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีด้วยความช่วยเหลือของ อาจารย์ ดร.ทอแสง เซาว์ซุติ ผู้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้คำปรึกษาปรับแก้วิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นอย่างดีมาตลอด รวมถึงมอบทุนการศึกษาในฐานะผู้ช่วยวิจัยถึงสองปีการศึกษาทำให้ช่วงเวลาของการทำวิจัยราบรื่น ด้วยดี กราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.แพรว จิตติพลังศรี และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิวาภรณ์ นาคะชัย ที่กรุณาสละเวลารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ นอกจากนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ภาค วรรณคดีเปรียบเทียบทุกท่านที่เปิดโลกใบใหม่ที่ผู้วิจัยไม่เคยได้สัมผัส และได้เปลี่ยนแปลงชีวิตของผู้วิจัยตลอดกาล

กราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ และพี่ชาย ที่เป็นกำลังใจ เข้าใจอารมณ์ที่แปรปรวน ส่งเสริม และสนับสนุนจนทำให้ผู้วิจัยมีวันนี้

กราบขอบพระคุณมูลนิธิประดิษฐ์ - สมสุข กัลย์จากฤ สำหรับทุนการศึกษา “กัณฑ์ วิทยานิพนธ์”

ขอบคุณแฉะที่อยู่เคียงข้างกันเสมอ

ขอบคุณมิตรภาพจากเพื่อนๆ และทุกคนที่ผ่านเข้ามาในชีวิต

## สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ณ
<b>บทที่ 1 บทนำ.....</b>	<b>1</b>
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	6
1.3 สมมติฐานในการศึกษา.....	6
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	6
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	7
1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา.....	9
<b>บทที่ 2 บริโคนิยมในสังคมอเมริกันร่วมสมัย.....</b>	<b>10</b>
2.1 นิยามของการบริโคนิยมและกำเนิดวัฒนธรรมบริโคนิยม.....	10
2.2 “เมือง”: ฉากเบื้องหลังวัฒนธรรมบริโคนิยม.....	18
2.3 ลักษณะบริโคนิยมที่ปรากฏในวรรณกรรมอเมริกันร่วมสมัย...	22
2.3.1 เดอะ เดวิลส์ แอดไวเคต.....	22
2.3.2 ไฟท์คลับ.....	31
2.3.3 อเมริกันไฮโค.....	39
2.4 สรุป.....	46
<b>บทที่ 3 วิกฤตความเป็นชายที่เกิดจากบริโคนิยม.....</b>	<b>47</b>
3.1 นิยามและวิกฤตความเป็นชาย.....	47
3.2 วิกฤตความเป็นชายในนวนิยายทั้งสามเรื่อง.....	60

	หน้า
3.2.1 เดอะ เดวิลส์ แอดไวเคต.....	60
3.2.2 ไฟท์คลับ.....	63
3.2.3 อเมริกันไซโค.....	69
3.3 สรุป.....	82
<b>บทที่ 4 การต่อรอง/โต้กลับต่อภาวะวิกฤตความเป็นชาย.....</b>	<b>84</b>
4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างอาการ “วิกฤตจิต” กับวิกฤตความเป็นชาย	84
4.2 “ซาตาน”: การต่อรอง/โต้กลับต่อภาวะวิกฤตความเป็นชาย ในนวนิยาย เดอะ เดวิลส์ แอดไวเคต.....	87
4.3 “ผู้นำกรบ”: การต่อรอง/โต้กลับต่อภาวะวิกฤตความเป็นชาย ในนวนิยาย ไฟท์คลับ.....	95
4.4 “สมาตรต่อเนือง”: การต่อรอง/โต้กลับต่อภาวะวิกฤตความเป็นชาย ในนวนิยาย อเมริกันไซโค.....	103
4.5 สรุป.....	110
<b>บทที่ 5 บทสรุปและทางออกของวิกฤตความเป็นชายในวัฒนธรรมบริโภคนิยม</b>	<b>111</b>
รายการอ้างอิง.....	118
บรรณานุกรม.....	123
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	125



## สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 ตัวอย่างภาพนิเวศแบบ 'ผู้ดูแล' .....	53
ภาพที่ 2 ตัวอย่างภาพนิเวศแบบ 'หลงตัว' .....	54
ภาพที่ 3 ตัวอย่างภาพนิเวศแบบ 'หลงตัว' .....	54

# บทที่ 1

## บทนำ

### 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากเหตุการณ์โศกนาฏกรรมสังหารหมู่ในโรงเรียนด้วยวิธีการกราดยิงที่เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2555 ที่ผ่านมา ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์ถึง 28 ราย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กนักเรียน และยังพบว่าฆาตกรเป็นเยาวชนชายวัยเพียง 20 ปีเท่านั้น<sup>1</sup> เหตุการณ์นี้จึงเป็นอีกเหตุการณ์หนึ่งที่ทำให้สังคมโลกต้องหันกลับมาตั้งคำถามต่อสาเหตุของความรุนแรงรวมถึงทำความเข้าใจว่าสภาพสังคมและวัฒนธรรมปัจจุบันหล่อหลอมให้เกิดฆาตกรจิตป่วยขึ้นมาได้อย่างไร เพราะการสังหารหมู่เช่นนี้ไม่ใช่เรื่องใหม่ในสหรัฐอเมริกาและมีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้นเรื่อยๆ จากการรวบรวมข้อมูลพบว่ามีเหตุการณ์กราดยิงสังหารหมู่ถึง 62 ครั้งนับตั้งแต่ ค.ศ. 1982 ถึง ค.ศ. 2012 ซึ่งในช่วง 7 ปีหลังมีเหตุการณ์เกิดขึ้นถึง 25 ครั้ง โดย 7 ครั้งล่าสุดเกิดขึ้นใน ค.ศ. 2012 และในจำนวนนี้มีเพียงครั้งเดียวเท่านั้นที่ฆาตกรเป็นผู้หญิง<sup>2</sup>

แม้ว่าการศึกษาที่ผ่านมาจะมีข้อมูลสนับสนุนว่าความรุนแรงไม่ได้มีสาเหตุโดยตรงมาจากความเป็นเพศชาย แต่เมื่อฆาตกรเกือบทั้งหมดเป็นผู้ชายซึ่งส่วนใหญ่เป็นชายผิวขาว วัยกลางคน อายุเฉลี่ยที่ 35 ปี รวมถึงฆาตกรหลายรายเลือกสวมเครื่องแบบคล้ายทหารพร้อมรบก่อนลงมือก่อเหตุ เหตุการณ์เหล่านี้จึงน่าจะสะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงบางอย่างระหว่าง “ความรุนแรง” (violence) กับ “ความเป็นชาย” (masculinity) นักวิชาการหลายคนได้พยายามศึกษาความเชื่อมโยงดังกล่าว ดังเช่นบทความชื่อ “Hegemonic Masculinity and Mass Murderers in the United States” โดย เดนีส เคเนดี-โคลลาร์ (Deniese Kennedy-Kollar) และคริสโตเฟอร์ เอ.ดี. ชาร์ลส์ (Christopher A.D. Charles) ที่ศึกษาความรุนแรงจากการสังหารหมู่ (mass murders) ด้วยวิธีการกราดยิงตั้งแต่ ค.ศ. 1970 โดยศึกษาจากประวัติฆาตกรชายจำนวน 28 ราย ผลการศึกษาพบว่าแม้เหตุจูงใจในการ

---

<sup>1</sup> Salon Media Group. *How America's toxic culture breeds mass murder*. New York: salon, 2013. (Unpublished Manuscript).

<sup>2</sup> Mother Jones and the Foundation for National Progress. *A Guide to Mass Shootings in America*, California: Mother Jones, 2013. (Unpublished Manuscript).

ลงมือก่อเหตุ จะแตกต่างกันไป รวมถึงบางครั้งก็ไม่สามารถหาคำตอบได้แน่ชัด แต่มีข้อมูลที่น่าบ่งบอกไปในทางเดียวกันว่าฆาตกรมักมีความรู้สึกโกรธแค้นและกล่าวโทษสังคมที่ทำให้ชีวิตพวกเขาต้องล้มเหลว ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองตกเป็นเหยื่อและเป็นฝ่ายถูกกระทำ ดังนั้นการเปลี่ยนมาอยู่ในฐานะผู้ฆ่า/ผู้ล่าจึงสะท้อนความต้องการมีอำนาจในการควบคุมและกำหนดชะตากรรมของทั้งตนเองและผู้อื่น รวมถึงเพื่อปกป้องและยืนยันอัตลักษณ์ความเป็นชายที่ก้าวร้าวตามที่ตนเองเข้าใจ เพื่อให้ได้รับการยอมรับ มีตัวตน และถูกกล่าวถึงในที่สุด นอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่น่าสนใจว่าฆาตกรมักเพิ่งประสบปัญหาชีวิตในด้านต่างๆ เช่น ตกงาน มีปัญหาด้านการเงินจนไม่สามารถเลี้ยงครอบครัว ถูกคนรักทอดทิ้ง หย่าร้าง เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้สะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นชายที่ล้มเหลวเพราะไม่สามารถสวมบทบาทหรือแสดงความเป็นชายของตนให้เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมได้ เคนเนดี-โคลลาร์ และ ชาร์ลส์ จึงสรุปว่าฆาตกรส่วนใหญ่ลงมือก่อเหตุรุนแรงเพื่อปกป้องและยืนยันอัตลักษณ์ความเป็นชาย โดยเฉพาะเมื่อความเป็นชายในวัฒนธรรมอเมริกันกำลังถูกสั่นคลอนและลดความสำคัญโดยกระแสเรียกร้องสิทธิเพื่อความเท่าเทียมต่างๆ รวมถึงความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจและสังคม<sup>3</sup> ดังนั้นเมื่อผู้ชายรู้สึกอึดอัดสับสนไม่พอใจหรือไม่ต้องการที่จะปรับตัวให้เข้ากับค่านิยมความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลให้ผู้ชายหลายคนในสังคมเลือกที่จะปลดปล่อยความตึงเครียดเหล่านั้นออกมาผ่านพฤติกรรมที่ผิดปกติหรือความรุนแรง

ความรุนแรง ความเป็นชาย และความเป็นอเมริกันมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกัน อย่างไรก็ตามจุดเริ่มต้นของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ด้วยผู้วิจัยสังเกตว่าความเป็นชายในวัฒนธรรมอเมริกันมีลักษณะเฉพาะบางอย่างที่มีความเข้มข้นต่างจากความเป็นชายในบริบทสังคมอื่นๆ และผู้วิจัยยังเห็นว่าลักษณะเฉพาะนั้นๆ กำลังส่งผลให้สังคมอเมริกันต้องเผชิญหน้ากับสิ่งที่เรียกว่าวิกฤตความเป็นชาย มาตลอด ซึ่งปรากฏออกมาในรูปเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นจริงในสังคมอเมริกนดังตัวอย่างที่ยกไว้ข้างต้น แนวคิดนี้สอดคล้องกับที่แจ๊คสัน แคทซ์ (Jackson Katz) และ ซัท จาลลี (Sut Jhally) ได้แสดงความเห็นไว้ว่า ปรากฏการณ์กราดยิงในโรงเรียนไม่ได้แสดงให้เห็นแค่ปัญหาของวัยรุ่น แต่เป็นเหตุการณ์ที่สะท้อนภาวะวิกฤตความเป็นชายภายใต้วัฒนธรรมสมัยนิยม (pop culture) ที่ส่งเสริมและสนับสนุน “ความเป็นชายหัวรุนแรง” (violent masculinity) ด้วยการที่วัฒนธรรมสมัยนิยมกำลังผลิตซ้ำความรุนแรงผ่านการทำงานของสื่อมวลชนโดยเฉพาะในพื้นที่อุตสาหกรรมภาพยนตร์ฮอลลีวูดที่สร้างและปลุกกระตุ่นจินตนาการต่างๆ ผ่านภาพยนตร์สยองขวัญ สืบสวนสอบสวน แอคชั่น หรือแนว

<sup>3</sup> Deniese Kennedy-Kollar and Christopher A.D. Charles, "Hegemonic Masculinity and Mass Murderers in the United States" in *The Southwest Journal of Criminal Justice*, Vol. 8(2), p 63.

วิทยาศาสตร์<sup>4</sup> ในขณะที่เดียวกันก็เผยแพร่อุดมการณ์ความเป็นชายแบบอำนาจนำ (hegemonic masculinity)\* ออกไปทั่วโลกด้วยการผลิตซ้ำภาพนักรบ นักสู้ อาชญากร หรือแม้กระทั่งฆาตกร ต่อเนื่องให้กลายเป็นภาพตัวละครวีรบุรุษ ภาพชายที่ฉลาดและมีความสามารถน่าหลงใหล ซึ่งภาพเหล่านี้สามารถย้อนกลับมาเติมเต็มความขาดของผู้ชายกลุ่มหนึ่งที่เชื่อว่าตนเองกำลังประสบกับภาวะวิกฤตเมื่อพบว่าความเชื่อหรือสิ่งที่พวกเขาเชื่อมั่นถือนั่นสวนทางกับชีวิตจริง แม้กระทั่งความภาคภูมิใจที่เขามีต่อแก่นแท้ความเป็นชายก็กำลังถูกเปิดเผยว่าไม่เคยมีอยู่จริงเป็นเพียงการประกอบสร้างจากสังคม คำถามที่ตามมาก็คือ ความเป็นชายที่แท้คืออะไร วิกฤตความเป็นชายเกิดขึ้นได้อย่างไร และเหตุใดวิกฤตเหล่านั้นจึงนำไปสู่ความรุนแรง

การศึกษาเรื่องความเป็นชายมักได้รับอิทธิพลและต่อยอดมาจากทฤษฎีสตรีนิยม (Feminist Theories) จึงสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงเช่นเดียวกับคลื่นความคิดของสตรีนิยม กล่าวคือ บรูซศึกษาคลื่นลูกที่หนึ่งมองบทบาททางเพศ การควบคุมทางสังคม และความเป็นชายในฐานะการประกอบสร้างจากสังคม ส่วนบรูซศึกษาคลื่นลูกที่สองศึกษาความเป็นชายในแง่ของอำนาจ (power) โดยมองว่านอกจากความเป็นชายจะเป็นการประกอบสร้างจากสังคมแล้ว ยังวางอยู่บนความไม่เท่าเทียมกันอีกด้วย กล่าวคือ การศึกษาในช่วงแรกเป็นการศึกษาเฉพาะความเป็นชาย ผิดขาว วัยกลางคน ชนชั้นกลาง ซึ่งถือว่าเป็นความเป็นชายที่ได้รับความนิยมและถูกสถาปนาให้กลายเป็นความเป็นชายกระแสหลักหรือที่เรียกว่าความเป็นชายแบบอำนาจนำ ทั้งที่ความเป็นชายมีลักษณะที่หลากหลายและไม่ได้มีเพียงหนึ่งเดียว ส่วนบรูซศึกษาคลื่นลูกที่สามให้ความสนใจเรื่องเพศภาวะและภาพแทน (representation) ที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละช่วงเวลา ดังนั้นความเป็นชายจึงเป็นเพียงการแสดงอย่างหนึ่งที่ทำให้อัตลักษณ์ของแต่ละคนปรากฏผ่านการกระทำซ้ำๆ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ<sup>5</sup>

จากนิยามข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า นิยามเรื่องความเป็นชายคือสิ่งที่วิกฤตมาตั้งแต่ต้น เนื่องจากไม่มีความชัดเจนว่าแก่นแท้ของความเป็นชายคืออะไร เพราะความเป็นชายที่ได้รับการ

<sup>4</sup> Joshua Gunn and Thomas Frenzt. "Fighting for Father: Fight Club as Cinematic Psychosis," *Western Journal of communication* Vol. 74, No. 3, (May-June 2010): 270.

\* hegemonic masculinity หรือ ความเป็นชายแบบอำนาจนำเป็นแนวคิดของ โรเบิร์ต วิลเลียม คอนเนลล์ (Robert William Connell) รายละเอียดดูหัวข้อ 3.1

<sup>5</sup> Tim Edward, *Cultures of Masculinity* (New York: Routledge, 2006), pp. 2-3.

ยอมรับในยุคหนึ่งอาจไม่ได้รับการยอมรับในยุคอื่น เช่น การใส่วิกหรือสวมรองเท้ามีด้นของผู้ชายยุค วิกตอเรียนเพื่อป้องกันสภาพทางสังคม หรือความเป็นชายที่ได้รับการยอมรับในวัฒนธรรมหนึ่ง อาจไม่ได้รับการยอมรับในวัฒนธรรมอื่น เช่น การหอมแก้มทักทายระหว่างผู้ชายด้วยกันในวัฒนธรรม อิตาลีอาจเป็นพฤติกรรมที่ไม่ได้รับการยอมรับในวัฒนธรรมอเมริกัน หรือแม้กระทั่งความเป็นชายในพื้นที่หนึ่งอาจไม่ได้รับการยอมรับในพื้นที่อื่นๆ ทั้งที่อยู่วัฒนธรรมและช่วงเวลาเดียวกัน<sup>6</sup> ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าความเป็นชายไม่ได้มีเพียงหนึ่งเดียว และก็เป็นชุดความหมายหรือนิยามที่เปลี่ยนแปลงได้เสมอ ดังที่ จอห์น แมคอินเนส (John MacInnes) เสนอว่า ความเป็นชาย คือ ชุดคุณค่า แนวปฏิบัติ หรือข้อกำหนดที่กำลังประสบภาวะวิกฤตเนื่องจากนิยามหรือคุณค่าเรื่องความเป็นชายกำลังถูกทำลาย และลดทอนคุณค่าลงอย่างช้าๆ อีกทั้งยังถูกให้นิยามในทางลบมากกว่าที่จะถูกยกย่องดังเช่นในอดีต<sup>7</sup>

นอกจากจะมีความวิกฤตที่ตัวนิยามตั้งแต่ต้นแล้ว ประสบการณ์ภาวะวิกฤตความเป็นชายที่เกิดขึ้นกับปัจเจกชายแต่ละคนก็อาจแตกต่างกันไปด้วย ดังเช่นที่ แจ็ค เอส คาห์น (Jack S. Kahn) เสนอว่าในช่วง 30 ปีที่ผ่านมาวัฒนธรรมอเมริกันได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทั้งในพื้นที่ทางเศรษฐกิจ พื้นที่สาธารณะ และพื้นที่ครอบครัวซึ่งส่งผลโดยตรงในแง่ของโครงสร้างครอบครัว กล่าวคือ ผู้ชายจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมใหม่เมื่อผู้หญิงมีโอกาสก้าวเข้าสู่พื้นที่สาธารณะเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดการแข่งขันในตลาดแรงงานสูง และค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้นทำให้สามีภรรยาต้องออกมาช่วยกันทำงานทั้งสองคนซึ่งผู้หญิงเองก็ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน นำไปสู่ค่านิยมของชีวิตคู่ที่เปลี่ยนไป การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้ผู้ชายรู้สึกอึดอัดไม่สบายใจที่ไม่ได้เป็นเสาหลักผู้หาเลี้ยงครอบครัวตามบทบาทหน้าที่ที่เคยได้รับมอบหมาย และเมื่อผู้หญิงมีงานทำและสามารถเลี้ยงดูตัวเองได้ ส่งผลให้อัตราการหย่าร้างเพิ่มสูงขึ้นตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 โดยที่การหย่าร้างผู้เป็นแม่จะได้รับสิทธิในการดูแลลูกอย่างเต็มที่ทำให้เวลาที่พ่อจะใช้ร่วมกับลูกมีน้อยลง ส่งผลให้เด็กผู้ชายขาดต้นแบบความชายที่เหมาะสมจากผู้เป็นพ่อ ซึ่งทำให้พวกเขาไม่สามารถแสดงออกถึงอัตลักษณ์ความเป็นชายของตนได้อย่างสมบูรณ์<sup>8</sup>

<sup>6</sup> Jack S. Kahn, *An Introduction to Masculinities* (MA: Wiley-Blackwell, 2009), pp. 2-5.

<sup>7</sup> John MacInnes, *The End of Masculinity: The Confusion of Sexual Genesis and Sexual Difference in Modern Society* (Buckingham: Open University Press, 1998), p. 2.

<sup>8</sup> Jack S. Kahn, *An Introduction to Masculinities*, p. 210.

หรือที่มาร์ค ซิมป์สัน (Mark Simpson) เสนอว่าความเป็นชายอาจกำลังประสบภาวะวิกฤตเนื่องจากความเป็นชายมีแนวโน้มที่จะเสื่อมสลายกลายเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นหญิงด้วยการรวมและทำลายเส้นแบ่งระหว่างบทบาทการแบ่งหน้าที่ทางเพศ รวมถึงปรับเปลี่ยนรูปแบบความเป็นชายให้กลายเป็นมีลักษณะตามแบบความเป็นหญิงด้วยอิทธิพลของลัทธิบริโคโนนิยม กระแสแฟชั่น หรือกระแสเมโทรเซ็กชวล<sup>9</sup> โดยเฉพาะเมื่อเข้าสู่ช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 สาเหตุที่อาจเรียกได้ว่าสำคัญที่สุดที่นำไปสู่วิกฤตความเป็นชายนั้นคือการก่อตัวของลัทธิบริโคโนนิยม กล่าวคือ ช่วง ค.ศ. 1980 เรือนร่างของผู้ชายถูกทำให้กลายเป็นวัตถุทางเพศไม่ต่างจากเรือนร่างของผู้หญิงดังภาพโฆษณาที่ปรากฏ และผู้ชายยังกลายเป็นตลาดสำหรับระบายสินค้ากลุ่มใหม่ ผู้ชายที่เคยตระหนักตัวตนในฐานะผู้ผลิตตกอยู่ในฐานะผู้บริโภคอย่างสมบูรณ์ ซึ่งกระบวนการนี้ได้ทำลายสถานภาพความมั่นใจและชุดคุณค่าเดิมที่ผู้ชายเคยครอบครองในฐานะเพศชาย เมื่อไม่มีต้นแบบและมีพื้นที่ให้แสดงออกถึงความเป็นชายน้อยลงเรื่อยๆ ผู้ชายจำนวนมากจึงต้องเผชิญหน้ากับปัญหาด้านอัตลักษณ์เมื่อไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับความคาดหวังของสังคม ปัญหาดังกล่าวส่งผลให้ผู้ชายต้องเลือกแสดงพฤติกรรมบางอย่างเพื่อต่อรองและรับมือกับภาวะวิกฤตที่พวกเขา กำลังเผชิญ ซึ่งทางออกที่ผู้ชายจำนวนหนึ่งใช้ คือ การเลือกใช้ความรุนแรงในการยืนยันตำแหน่งแห่งที่ในฐานะผู้ชาย<sup>10</sup>

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาวิกฤตความเป็นชายที่เป็นผลมาจากอิทธิพลของระบบทุนนิยมและบริโคโนนิยม โดยวิเคราะห์กระบวนการที่ลัทธิบริโคโนนิยมก่อให้เกิดวิกฤตความเป็นชายด้วยการปรับเปลี่ยนหรือทำลายแนวคิดเรื่องความเป็นชายแบบเดิม ผ่านการปรับเปลี่ยนสถานะของผู้ชายที่เดิมเคยเป็นผู้ผลิตให้กลายเป็นเพียงผู้บริโภค และลดความสำคัญของเรือนร่างให้กลายเป็นเพียงวัตถุแห่งการจ้องมอง นอกจากนี้วิทยานิพนธ์ยังศึกษาวิธีการที่ผู้ชายใช้ในการต่อรองหรือโต้กลับเพื่อจัดการกับวิกฤตความเป็นชายของตนซึ่งบางครั้งแสดงออกมาในรูปแบบพฤติกรรมที่ผิดปกติ เช่น สร้างภาพหลอน สร้างตัวตนคู่ ไม่สามารถควบคุมความรู้สึกนึกคิดของตน รวมไปถึงใช้ความรุนแรงในการทำร้ายร่างกายตนเองและผู้อื่น เป็นต้น ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นการพยายามยืนยันสิทธิ์และตำแหน่งของความเป็นชายในลักษณะสุดโต่งเกินกว่าที่สังคมจะยอมรับ งานวิจัยชิ้นนี้เลือกวิเคราะห์นวนิยายอเมริกัน 3 เรื่องที่มีการใช้ความรุนแรงและมีพื้นที่แห่งการบริโภคอย่างมหานครนิวยอร์กเป็นฉากหลัง

<sup>9</sup> Mark Simpson, *It's a Queer World* (London: Vintage, 1996), p. 68.

<sup>10</sup> Frank Mort, *Cultures of Consumption: Masculinities And Social Space in Late Twentieth-Century Britain* (London & New York: Routledge, 1996), p. 16.

ได้แก่ *เดอะ เดวิลส์ แอดโวเคต* (1990) ของแอนดรูว์ นีเดอร์แมน (Andrew Neiderman), *อเมริกันไซโค* (1991) ของ เบร็ต อีสตัน เอลลิส (Bret Easton Ellis) และ *ไฟท์คลับ* (1996) ของ ชัค พอลลาเนียค (Chuck Palahniuk) โดยตัวละครเอกในนวนิยายทั้งสามเรื่องประสบกับวิกฤตความเป็นชายที่เป็นผลมาจากสังคมบริโภคนิยมและได้สร้างตัวตนขึ้นมาเพื่อรับมือและต่อกรกับปัญหาวิกฤตดังกล่าว ซึ่ง ตัวตลกที่พบประกอบด้วยซาตานใน *เดอะ เดวิลส์ แอดโวเคต* ผู้นำนักรบใน *ไฟท์คลับ* และ ฆาตกรต่อเนื่องใน *อเมริกันไซโค*

## 1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อวิเคราะห์ภาวะวิกฤตความเป็นชายอันมีสาเหตุมาจากระบบบริโภคนิยมที่สะท้อนผ่านงานวรรณกรรมคดีสรร

1.2.2 เพื่อศึกษาวิธีการต่อกร/ได้กลับที่ตัวละครชายในงานวรรณกรรมเหล่านี้ใช้เพื่อจัดการกับวิกฤตความเป็นชาย

## 1.3 สมมติฐานในการศึกษา

1. ลัทธิบริโภคนิยมได้เข้ามาปรับเปลี่ยนนิยามความหมายของความเป็นชายแบบเดิมให้กลายเป็นชายแบบใหม่ ซึ่งความเป็นชายแบบใหม่นี้ทำให้ผู้ชายรู้สึกไม่มั่นคงและไร้อำนาจ พวกเขาจึงโยยหาความเป็นชายแบบเดิม

2. ตัวละครชายในงานวรรณกรรมใช้ความรุนแรงเป็นหนทางในการต่อกรและได้กลับเพื่อจัดการกับภาวะวิกฤตความเป็นชาย

## 1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษางานวรรณกรรมอเมริกันร่วมสมัยในช่วงค.ศ. 1990-2000 ที่ใช้มหานครนิวยอร์กเป็นฉากหลัง จำนวน 3 เล่ม ได้แก่ *เดอะ เดวิลส์ แอดโวเคต* (*The Devil's Advocate*, 1990) ของแอนดรูว์ นีเดอร์แมน (Andrew Neiderman), *อเมริกันไซโค* (*American Psycho*, 1991) ของ เบร็ต อีสตัน เอลลิส (Bret Easton Ellis) และ *ไฟท์คลับ* (*Fight Club*, 1996) ของ ชัค พอลลาเนียค (Chuck Palahniuk)

## 1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายที่ใช้ในการศึกษา เพื่อพิจารณาแง่มุมต่างๆ ได้เคยมีการวิเคราะห์หรือวิจารณ์ไว้
2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับระบบบริโภคนิยม วิฤตความเป็นชาย และบริบทวัฒนธรรมอเมริกัน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์
3. วิเคราะห์ข้อมูลภาวะวิฤตความเป็นชายในบริบทวัฒนธรรมอเมริกันที่สะท้อนผ่านนวนิยาย รวมถึงวิธีการต่อรอง/โต้กลับของตัวละครชายในนวนิยายเหล่านั้น
4. สรุปผลและเสนอข้อเสนอนะในการศึกษา

## 1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นักทฤษฎีผู้ศึกษาประเด็นเรื่องความเป็นชายมักเป็นการต่อยอดและแตกแขนงงานวิจัยของตนออกมาจากทฤษฎีสตรีนิยม เช่น ทิม เอ็ดเวิร์ดส์ (Tim Edwards) ใน *Cultures of Masculinity* ศึกษาเรื่องความเป็นชายด้วยการอธิบายการประกอบสร้าง “ความเป็นชาย” กระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการควบคุมเพื่อให้มีลักษณะความเป็นชายที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสังคม รวมถึงพยายามแสดงให้เห็นว่ากระบวนการนี้มีข้อจำกัดที่อาจส่งผลเสียต่อตัวผู้ชายทั้งด้านสุขภาพจิต รวมถึงสุขภาพกาย งานเขียนชิ้นนี้จึงเป็นการวางรากฐานความเข้าใจที่มีต่อประเด็นเรื่องความเป็นชายในภาพรวม ต่อมา แฟรงค์ มอร์ต (Frank Mort) ผู้เขียนหนังสือชื่อ *Cultures of Consumption: Masculinities and Social Space in Late Twentieth-Century Britain* กล่าวถึงบทบาทที่เพิ่มขึ้นของลัทธิบริโภคนิยมและกระแสเรียกร้องสิทธิจากกลุ่มที่เคยเป็นชายขอบโดยเฉพาะกลุ่มชายรักชายที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมช่วงทศวรรษ 1980 เมื่อสินค้ากลายเป็นสิ่งสร้างอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมกระแสนิยมรวมถึงสื่อโฆษณาการตลาดได้เข้าปรับเปลี่ยนและก่อให้เกิดการตั้งคำถามต่อเพศภาวะรวมถึงความหมายของความเป็นชายที่แท้

จอห์น เบย์นอน (John Beynon) ผู้ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากมอร์ตและเอ็ดเวิร์ดส์ ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องความเป็นชายแบบ “นิวแมน” ที่ปรากฏในช่วงทศวรรษที่ 1980 ในบทความที่ชื่อ “The Commercialization Of Masculinities: From the ‘New Man’ to the ‘New Lad’ ” เบย์นอนอธิบายว่านิวแมนเป็นผลจากการประกอบสร้างของสื่อโฆษณาและการตลาดและถูกปลุกกระตุ้นโดยวัฒนธรรมสมัยนิยม ด้วยการปรับเปลี่ยนผู้ชายให้กลายเป็นวัตถุทาง



เพศและเป็นตลาดใหม่ในการระบายสินค้า ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ได้ทำลายรูปแบบของการจ้างงานซึ่งเท่ากับทำลายสถานภาพ ความมั่นใจ และชุดคุณค่าเดิมที่ผู้ชายเคยได้ทำงานของนักทฤษฎีทั้งสามคนนี้จึงถือว่าเป็นการวางพื้นฐานความเข้าใจที่มีต่อความเป็นชาย

ส่วนประเด็นเรื่อง วิกฤตความเป็นชาย ได้มีผู้ศึกษาเรื่องค่อนข้างแพร่หลาย เช่นในวิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิตของจอห์น มาร์แชล ที่สาม (John Marshall, Kephart III) ที่ชื่อ *A Man Like the One that Married Dear Old Mom: Nostalgia and Masculinity Crisis in Late 20th Century American culture* ศึกษาพัฒนาการ แนวคิด และวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเป็นชายและวิกฤตความเป็นชายที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตามสภาพสังคมและวัฒนธรรม โดยเสนอว่าวาทกรรมเรื่องวิกฤตความเป็นชายสื่อถึงบทบาทหน้าที่ นิยาม และพฤติกรรมของผู้ชายที่เคยได้รับการยอมรับมีการเปลี่ยนแปลงและล่มสลาย ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์โหยหาอดีตขึ้นในสังคมอเมริกัน การโหยหาอดีตสะท้อนผ่านการรวมกลุ่มของผู้ชายเพื่อเรียกร้องและสร้างกระแสความเคลื่อนไหว ซึ่งกลุ่มที่ได้รับความนิยมอย่างมากชื่อว่า The Promise Keepers (PK) นอกจากนี้ยังมีการสร้างรูปแบบวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มขึ้นมา ซึ่งเขานิยามรูปแบบวัฒนธรรมนั้นว่า Masculine Popular Culture (MPC) ที่นำเสนอผ่านนิตยสารและรายการสำหรับผู้ชาย โดยเฉพาะนิตยสารที่ชื่อ *Maxim* และรายการโทรทัศน์ชื่อ *The Man Show* ทั้งนี้การรวมกลุ่มและสินค้าต่างๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อผู้ชายโดยเฉพาะเป็นความพยายามชี้แนะและเสนอแนวทางการดำเนินชีวิต กิจกรรม ไลฟ์สไตล์ รวมถึงรสนิยมเพื่อให้เป็นสิ่งสะท้อนและบ่งบอกความเป็นชายที่เข้มข้น นอกจากนี้การรวมกลุ่มยังทำให้พวกเขารู้สึกมั่นคงปลอดภัย โดยสรุปก็คือวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แสดงให้เห็นว่าชายอเมริกันแสดงพฤติกรรมต่อรองและตอบโต้ต่อภาวะวิกฤตความเป็นชายที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมอเมริกันร่วมสมัยด้วยการรวมกลุ่ม (PK) และยึดโยงตัวเองไว้กับวัฒนธรรมเฉพาะบางอย่าง (MPC) เพื่อให้พวกเขายังคงรู้สึกมั่นคงในสถานภาพความเป็นชายท่ามกลางสภาวะที่นิยามความเป็นชายแบบเก่ากำลังถูกสั่นคลอน

เช่นเดียวกับวิทยานิพนธ์เรื่อง *The Phoenix Inverted: The Re-birth and Death of Masculinity and the Emergence of Trauma in Contemporary American Literature* ของ ฌอน เอ็ม จอร์จ (Sean M. George) ที่ศึกษาผลของเหตุการณ์และความเปลี่ยนแปลงในสังคมอเมริกันในแง่มุมต่างๆ ซึ่งส่งผลต่อสภาพจิตใจและบุคลิกภาพของสมาชิกผู้ชายในสังคม โดยมองผ่านกรอบทฤษฎีความเป็นชายและทฤษฎีเกี่ยวกับบาดแผลทางจิตใจ (trauma theory) จากการศึกษาผ่านนวนิยายอเมริกันร่วมสมัยในช่วง ค.ศ. 1970-1990 พบว่าเหตุการณ์หรือปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการรับรู้ตัวตนของผู้ชายรวมถึงความเป็นชายที่สำคัญ คือ การรอดชีวิตจากสงคราม รวมถึงวัฒนธรรมบริโภค

นิยม ซึ่งความราบเรียบของสังคมปัจจุบันทำให้พวกเขาไม่มีพื้นที่ที่จะแสดงความเป็นชายและสวม  
บทบาทตัวละครวีรบุรุษ โหยหาความเป็นชายตามมายาคติ พวกเขาต้องการยืนยันความเป็นชายผ่าน  
ความรุนแรงเพื่อให้รู้สึกว่าคุณยังมีตัวตน ยังมีอำนาจ และมีบทบาทสำคัญในสังคม บาดแผลทาง  
ใจที่สะท้อนความขาดจึงถูกนำเสนอออกมาผ่านรูปพฤติกรรมต่างๆ ที่ผิดปกติ

### 1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. เข้าใจวิกฤตความเป็นชายอันเป็นผลมาจากสังคมบริโภคนิยมในวรรณกรรมที่คัดสรร
2. เป็นแนวทางในการศึกษางานวรรณกรรมอื่นๆ ที่สะท้อนลักษณะของวิกฤตความเป็นชาย

## บทที่ 2

### บริโภคนิยมในสังคมอเมริกันร่วมสมัย

#### 2.1 นิยามของการบริโภคและกำเนิดวัฒนธรรมบริโภคนิยม

นิยามและความหมายของการบริโภค (consumption) วางอยู่บนพื้นฐานของความกำกวม และความย้อนแย้ง ดังที่ เดวิด บี คลาร์ก และคณะ (David B. Clarke et al.) กล่าวว่า แม้เราทุกคน จะอยู่ในฐานะผู้บริโภคที่เชื่อว่าเราเข้าใจความหมายของการบริโภคเป็นอย่างดี แต่เมื่อให้ทุกคนลอง นิยามความหมายของการบริโภค เราอาจพบว่าแต่ละคนมีความเข้าใจเรื่องการบริโภคแตกต่างกัน ซึ่ง คลาร์กและคณะอธิบายว่าทัศนคติต่อการบริโภคที่แตกต่างกันนั้นสอดคล้องกับความกำกวมและย้อนแย้งในความหมายตามรากศัพท์ของมัน เนื่องจากคำว่า “consumption” ในภาษาอังกฤษมีรากศัพท์ มาจากคำว่า “consumere; con sumere” ในภาษาลาตินที่หมายถึง “to use up entirely, to destroy” ซึ่งมีความหมายในแง่ลบเกี่ยวกับการทำลายหรือการใช้สิ้นเปลือง ตรงข้ามกับคำว่า “consummation” ที่มีรากศัพท์มาจาก “consumare; con summa” หมายถึง “to sum up, to bring to completion” ซึ่งมีความหมายในแง่บวก หมายถึง การรวม การเติมเต็มซึ่งตรงข้ามกับความหมายแรก ส่วนในภาษาฝรั่งเศส คำว่า “consommer” ก็หมายรวมได้ทั้งสองความหมาย<sup>1</sup>

นอกจากจะมีนิยามและความหมายที่ย้อนแย้งและกำกวมแล้ว ทัศนคติของผู้คนที่มีต่อการบริโภคยังเปลี่ยนแปลงตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และสังคมอีกด้วย ดังที่คอลิน แคมป์เบลล์ (Colin Campbell) เสนอไว้ว่า ความเข้าใจที่มีต่อนิยามและความหมายของการบริโภคในยุคแรกๆ มักถูกมองในแง่ลบ กล่าวคือ การบริโภคถูกมองว่าเป็นพฤติกรรมของการใช้สิ้นเปลืองและการทำลาย เพราะอยู่ชั้วตรงข้ามกับการผลิต (production) แต่ความเข้าใจที่มีต่อการบริโภคแบบสมัยใหม่ให้ น้ำหนักกับความหมายในแง่บวกที่ว่า การบริโภคเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองของความพึงพอใจและเติมเต็ม ความปรารถนาด้วยการกระตุ้นผ่านภาพจินตนาการที่วัตถุหรือบริการนั้นมอบให้

---

<sup>1</sup> David B. Clarke, Marcus A. Doel, Kate M. L. Housiaux, *The Consumption Reader* (New York:

There is little doubt that the impulse lying behind daydreaming is a hedonistic one, as individuals turn away from what they perceive as an unstimulating real world in order to dwell on the greater pleasures imaginative scenarios can offer.<sup>2</sup>

กล่าวคือ ผู้บริโภคสมัยใหม่ตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจด้วยการสร้างจินตนาการ ผลิต 'day-dream' หรือฝันกลางวันผ่านภาพลักษณ์และความหมายของวัตถุ โดยที่สิ่งต่างๆ รอบตัวเราไม่ว่าจะเป็นสื่อโฆษณา โทรทัศน์ หรือแหล่งบันเทิงต่างๆ ล้วนปลุกกระตุ้นให้เกิดการบริโภคภาพลักษณ์และความหมายของวัตถุดังกล่าว ซึ่งรูปแบบการบริโภคและสิ่งที่เราบริโภคนี้เองมีบทบาทสำคัญที่ย้อนกลับมาประกอบสร้างอัตลักษณ์ให้แก่ผู้บริโภค

จากนิยามด้านบนแสดงให้เห็นว่าการบริโภคนั้นมีความหมายเกินบริเวณกว้างทั้งในแง่บวกและลบ กล่าวคือ การบริโภคเป็นพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรของมนุษย์ทั้งในเชิงสร้างสรรค์และทำลายผ่านการเลือก การซื้อ การใช้ การกำจัด และการนำสินค้ากลับมาใช้ใหม่เพื่อเป็นสื่อในการแสดงอัตลักษณ์รวมถึงบ่งบอกรสนิยมและชนชั้น การบริโภคนั้นไม่จำกัดเฉพาะสินค้าที่ถูกผลิตและจัดจำหน่ายเท่านั้นแต่ยังหมายถึงความคิด การบริการ และความรู้อีกด้วย นอกจากนี้พื้นที่ กระแสแฟชั่น ภาพ และเสียงก็สามารถใช้ในความหมายของการถูกบริโภคได้ทั้งสิ้น<sup>3</sup> ซึ่งขอบเขตของการบริโภคในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ยังรวมถึงความหมายในเชิงเปรียบเทียบเช่น การบริโภคจิตสำนึกและการบริโภคเพื่อนมนุษย์อีกด้วย เพราะปัจจุบันกิจกรรมการบริโภคได้เพิ่มบทบาทและความสำคัญจากเดิมที่เป็นเพียงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แต่ปัจจุบันได้กลายเป็นกระแสวัฒนธรรมบริโภคนิยม (consumerist culture) ที่การบริโภคสินค้าไม่ได้มีจุดประสงค์เพียงเพื่อตอบสนองความจำเป็นของร่างกาย แต่ยังทำงานในระดับที่ซับซ้อน เช่น เพื่อความบันเทิงและรองรับความต้องการทางอารมณ์ และเมื่อถูกกระตุ้นจนไม่สามารถควบคุมความปรารถนาของตนเองได้ ความต้องการนั้นจะสะท้อนออกมาในลักษณะของการบริโภคอย่าง "ขาดสติ" (mindless) และพัฒนาไปสู่วัฒนธรรมบริโภคนิยม<sup>4</sup>

<sup>2</sup> Colin Campbell, "Consuming Goods and the Good of Consuming," in *Consumer Society in American History: A Reader*, Lawrence B. Glickman, (ed.), (New York: Cornell University Press, 1999), p. 24.

<sup>3</sup> Mark Jayne, *City and Consumption* (New York: Routledge, 2006), p. 4.

<sup>4</sup> Mark Paterson, *Consumption and Everyday Life* (New York: Routledge, 2006), p. 3.

วัฒนธรรมบริโภคนิยมเป็นรูปแบบวัฒนธรรมที่สำคัญของยุคสมัยใหม่ซึ่งปรากฏแพร่หลายในบริบทของสังคมตะวันตก ซึ่งได้รับการสนับสนุนส่งเสริมผ่านสถาบันทางสังคมและถูกหล่อเลี้ยงด้วยระบบคุณค่าและวาทกรรมแห่งยุคสมัย เช่น สิทธิแห่งการเลือก (choice) ความเป็นปัจเจกนิยม (individualism) เป็นต้น<sup>5</sup> วัฒนธรรมบริโภคนิยมจึงไม่ได้สิ้นสุดที่การซื้อสินค้าตามประโยชน์ใช้สอยแล้วจบ แต่วัฒนธรรมบริโภคนิยมจะสะท้อนผ่านพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ปรารถนาจะบริโภคสัญญาที่ผูกติดมาพร้อมกับสินค้าซึ่งเป็นความปรารถนาที่ไม่มีวันเต็มเต็ม โดยเฉพาะสินค้าประเภทเทคโนโลยีและสินค้าแบรนด์เนมซึ่งบทบาทใช้สอยถูกแทนที่ด้วยสัญญาที่สะท้อนวิถีชีวิตและรสนิยม<sup>6</sup> อย่างไรก็ตามแม้การบริโภคจะแสดงอิสระและสิทธิแห่งการเลือกเพื่อเติมเต็มความปรารถนาและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าขณะเดียวกันความปรารถนาหรือความต้องการเหล่านั้นเกิดจากการสร้างและปลุกกระตุ้นโดยสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นเองอย่างอิสระ อีกทั้งผู้บริโภคยังสามารถบริโภคเฉพาะสินค้าที่มีอยู่ในตลาดเท่านั้น<sup>7</sup>

เมื่อศึกษาด้านกำเนิดของวัฒนธรรมบริโภคนิยมจะพบว่ามีความการศึกษาวางอยู่บนมุมมองที่แตกต่างกันสองแบบ คือ แนวคิดแบบ Productivist และแนวคิดแบบ Anti-productivist แนวคิดแบบ Productivist เป็นมุมมองเริ่มต้นที่มักถูกนำมาใช้เรื่อยมาจนถึงทศวรรษที่ 1950 เพื่อศึกษาด้านกำเนิดของวัฒนธรรมบริโภคนิยม ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลจากนักเศรษฐศาสตร์การเมืองคนสำคัญที่สุดคนหนึ่งของโลกอย่าง คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ผู้อธิบายสังคมโดยใช้มิติด้านการผลิตเป็นแกนกลางในการมองปรากฏการณ์ต่างๆ แนวคิดนี้อธิบายสังคมในมิติด้านการผลิตโดยเสนอว่า ระบบทุนนิยม (capitalism) กระตุ้นให้เกิดวัฒนธรรมบริโภคนิยม<sup>8</sup> กล่าวคือ มาร์กซ์เห็นว่าการเกิดขึ้นของวัฒนธรรมบริโภคนิยมเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม เพราะการปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการผลิตของระบบเศรษฐกิจครั้งสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อโรงงานสามารถผลิตสินค้าออกมาอย่างต่อเนื่องเป็นปริมาณมากทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงสินค้าได้ง่ายขึ้น นักคิดแนว Productivist มองการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ว่านำไปสู่การปฏิวัติความต้องการของผู้บริโภค กล่าวคือสินค้าที่ผลิตออกมาอย่างล้นเกินและเข้าถึงได้ง่ายเป็นตัวกระตุ้นความต้องการในการบริโภค ส่งผลให้สังคมบริโภคนิยมขยายตัวอย่างรวดเร็ว

<sup>5</sup> Don Slater, *Consumer Culture & Modernity* (Cambridge: Polity Press, 1997), p. 8.

<sup>6</sup> Mark Paterson, *Consumption and Everyday life*, p. 12.

<sup>7</sup> Ibid., p. 8.

<sup>8</sup> Karl Marx, "Results of the Immediate Process of Production," in *Capital Volume 1* (Appendix),

ส่วนแนวคิดแบบ Anti-productivist จะมีมุมมองต่อการบริโภคในทิศทางตรงข้ามกับแนวคิดแบบ Productivist ซึ่งแนวคิดนี้มองว่าระบบทุนนิยมไม่ได้กระตุ้นการบริโภคแต่การบริโภคของผู้คนในสังคมต่างหากที่ส่งเสริมให้เกิดระบบทุนนิยม นักคิดแนวนี้เช่น เนล แมคเค็นดริค (Neil Mckendrick) คอลิน แคมป์เบลล์ เสนอไปในทำนองเดียวกันว่า สังคมบริโภคและวัฒนธรรมบริโภคนิยมมิได้เป็นเพียงปรากฏการณ์ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ แต่วัฒนธรรมบริโภคเป็นรูปแบบวัฒนธรรมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของผู้คนทุกยุคทุกสมัยโดยที่ตัวมันเองมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างอยู่ตลอดเวลา และที่สำคัญวัฒนธรรมบริโภคยังเป็นตัวกระตุ้นให้ระบบทุนนิยมพัฒนาขึ้นอีกด้วย<sup>9</sup> เพราะการบริโภคคือกิจกรรมธรรมดาสามัญที่เราทุกคนปฏิบัติอยู่เสมอในชีวิตประจำวันและเราทุกคนคือผู้บริโภค ไม่ว่าจะบริโภคอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค หรือแม้กระทั่งการศึกษา บ้างก็เป็นปัจจัยสี่ บ้างก็เพื่อตอบสนองของความพึงพอใจอื่นๆ การบริโภคย่อมเกิดขึ้นพร้อมๆ กับตลาด เมื่อใดที่มีตลาดเมื่อนั้นย่อมมีผู้บริโภค ซึ่งลักษณะของการบริโภคก็มีพัฒนาการ รูปแบบ และเป้าหมายที่เปลี่ยนแปลงไปตามกลไกของตลาด การบริโภคจึงไม่ได้หยุดที่การตอบสนองความต้องการพื้นฐาน แต่ยังหมายรวมถึงความพึงพอใจทางอารมณ์และสังคมด้วย

การหันมามองการบริโภคในมุมมองแบบ Anti-productivist เกิดจากการเปลี่ยนวิธีคิดจากเดิมที่ให้ความสำคัญต่อมิติด้านการผลิตไปสู่การให้ความสำคัญต่อมิติด้านการบริโภค เนื่องจากการบริโภคได้ก้าวขึ้นมาเป็นบทบาทสำคัญโดยตัวมันเอง นักทฤษฎีจึงหันมาให้ความสนใจและมุ่งไปศึกษาที่การบริโภคโดยตรง ซึ่งการที่การบริโภคก้าวขึ้นมาเป็นบทบาทสำคัญโดยตัวมันเองนี้นำไปสู่แนวคิดของ สตีเวน ไมลส์ (Steven Miles) ที่ว่า การบริโภคจะต้องมีคุณสมบัติพิเศษบางอย่างที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดมุมมองและวิถีชีวิตของมนุษย์ อีกทั้งยังกระตุ้นให้เกิดการทำซ้ำอยู่เสมอ ไมลส์จึงเสนอว่าพฤติกรรมบริโภคซ้ำๆ เหล่านี้ช่วยให้เราสามารถประกอบสร้างอัตลักษณ์ และยังทำให้เข้าใจสถานภาพทางสังคมด้วยการสร้างพื้นที่ที่เหมาะสมกับตนผ่านความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มโดยสื่อสารผ่าน “ความหมายเชิงสัญลักษณ์” (symbolic meaning) ของสินค้าและบริการ ซึ่งสัญลักษณ์เหล่านี้จะเป็นที่เข้าใจร่วมกันสำหรับผู้คนในวัฒนธรรมเดียวกัน<sup>10</sup> กล่าวคือ สินค้าและบริการที่เราใช้อยู่จะเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของเรา เช่น รถแต่ละยี่ห้อจะสื่อสัญลักษณ์ที่ต่างกันออกไป สัญลักษณ์ของผู้ใช้รถเบนซ์อาจสื่อถึงกลุ่มผู้บริหารอาวุโส ส่วนรถ BMW อาจหมายถึงกลุ่มผู้บริหารรุ่นใหม่ไฟแรงหรือในทางเดียวกันผู้ใช้บริการรถสาธารณะก็จะสามารถเข้าใจตำแหน่งแห่งที่ในสังคมของตนและ

<sup>9</sup> Roberta Sassateli, *Consumer Culture: history, theory and politics* (Los Angeles: Sage, 2007), p. 15.

<sup>10</sup> Steven Miles, *Consumerism as a Way of Life* (London: Sage, 1998), p. 41.

รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มคนที่เดินทางด้วยรถสาธารณะเช่นกัน ซึ่งการเจาะจงเลือกสินค้าชิ้นหนึ่งขึ้นใดโดยไม่เลือกชิ้นอื่นนั้นเป็นผลมาจากหลากหลายปัจจัย เช่น การเลี้ยงดูในครอบครัว ชนชั้น หรือกรอบวัฒนธรรมต่างๆ ดังนั้น “วิถีชีวิต” หรือ พฤติกรรมการเลือกสินค้าและบริการเพื่อการบริโภคจึงกลายเป็นเครื่องแสดงอัตลักษณ์ของเราอย่างเป็นรูปธรรม

จากแนวคิดแบบ Anti-productivist ที่เสนอว่า การเกิดขึ้นของสังคมบริโภคมีความเชื่อมโยงและเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดระบบทุนนิยม แสดงว่ายิ่งมีความต้องการบริโภคในสังคมมากขึ้นเท่าไร ความต้องการนั้นก็จะไปเป็นตัวเร่งให้ระบบทุนนิยมพัฒนาขึ้นมากเท่านั้น งานของเวอร์เนอร์ ซอมบาร์ท (Werner Sombart) นักสังคมวิทยาชาวเยอรมันคือตัวอย่างของการศึกษาตามแนวคิดแบบ Anti-productivist ซึ่งเขาเสนอว่าสินค้าประเภทฟุ่มเฟือย (luxury goods) เป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้เกิดระบบทุนนิยม “Luxury, then, itself a legitimate child of illicit love—as we have seen—gave birth to capitalism”<sup>11</sup> โดยเฉพาะสินค้าประเภทเครื่องเทศ สมุนไพร น้ำหอม ผ้าไหม ผ้าลินิน ไข่มุก ฯลฯ ได้รับความนิยมอย่างมาก เมื่อความต้องการสินค้ามีมากขึ้นส่งผลให้กลุ่มนายทุนต้องเร่งขยายการลงทุนด้วยการเดินเรือไปหาสินค้าจากดินแดนที่ห่างไกล เศรษฐกิจแบบศักดินาจึงค่อยๆ เปลี่ยนไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่วางอยู่บนพื้นฐานทางการค้าโดยเฉพาะการค้าระหว่างประเทศ ดังนั้นหากมองโดยใช้มุมมองแบบ Anti-productivist จะพบว่าความต้องการในการบริโภคสินค้าที่มากขึ้นของชนชั้นสูงเป็นตัวกระตุ้นให้ระบบทุนนิยมก้าวหน้าขึ้น โดยเฉพาะในบริบทยุโรปทั้งประเทศอิตาลี เยอรมัน อังกฤษ และฮอลแลนด์ช่วงยุคเรอเนซองซ์ เนื่องจากประเทศเหล่านี้เป็นประเทศเจ้าอาณานิคมในศตวรรษที่ 14 จึงมีการนำเข้าสินค้าใหม่ๆ สู่ตลาดยุโรป อย่างไรก็ตามผู้บริโภคที่สามารถเข้าถึงบริโภคสินค้าประเภทฟุ่มเฟือยได้ยังคงจำกัดเฉพาะในหมู่ชนชั้นสูงเท่านั้น<sup>12</sup>

ในช่วงศตวรรษที่ 16 ถึงต้นศตวรรษที่ 17 ในยุคอลิซาเบธ (Elizabethan Era) ซึ่งสันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลมาจากยุคเรอเนซองซ์ของอิตาลี ประเทศอังกฤษโดยสมเด็จพระราชินีนาถอลิซาเบธที่ 1 (Queen Elizabeth I) ออกนโยบายรวมศูนย์กลางอำนาจการปกครอง และกระตุ้นให้ขุนนางและชนชั้นสูงจับจ่ายใช้สอยโดยเฉพาะสินค้านำหรรษา เครื่องประดับ เครื่องแต่งกาย สินค้าหายากจากต่างประเทศ อาหารและเครื่องดื่มดีๆ เพื่อป้องกันการสะสมทรัพย์และอำนาจ ดังนั้นสินค้าประเภทฟุ่มเฟือยจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างตลาดชัดเจนอีกครั้ง ซึ่งความต้องการนี้ยังเป็นตัวเร่ง

<sup>11</sup> Werner Sombart, *Luxury and Capitalism* (Ann Arbor: University of Michigan Press, 1967), p. 171.

<sup>12</sup> Roberta Sassateli, *Consumer Culture: history, theory and politics* (Los Angeles: Sage, 2007), p. 20.

ให้มีการผลิตเพิ่มขึ้นเพื่อสนองปริมาณความต้องการของผู้คนจนส่งผลให้เกิดอุตสาหกรรมใหม่ๆ และยังเป็นรูปแบบการบริโภคที่ทำให้ทัศนคติที่ผู้คนมีต่อวัตถุแบบสุขนิยมหรือเน้นความพึงพอใจทางอารมณ์มากกว่าร่างกาย<sup>13</sup>

เมื่อผ่านครึ่งหลังของศตวรรษที่ 17 เป็นต้นมาชนชั้นกลางขยายตัวขึ้น พวกเขาต้องการเข้าถึงสินค้าและบริการเช่นเดียวกับชนชั้นสูงและชนชั้นนายทุน รวมถึงมีความต้องการที่จะเลียนแบบพฤติกรรมกรรมการบริโภค ซึ่งการเลียนแบบพฤติกรรมกรรมการบริโภคคือสิ่งที่นักเศรษฐศาสตร์และสังคมวิทยา ทอร์สไตน์ เวเบลน (Thorstein Veblen) เรียกว่า “social emulation” หรือการเลียนแบบทางสังคม เวเบลนอธิบายไว้ว่าผู้คนที่เป็ชนชั้นล่างของโครงสร้างทางเศรษฐกิจย่อมปรารถนาที่จะได้เลียนแบบวิธีการรับประทานและการแต่งกายของชนชั้นที่เหนือกว่า และเมื่อชนชั้นล่างทางเศรษฐกิจสามารถบริโภคสินค้าที่แต่เดิมเป็นของเฉพาะสำหรับชนชั้นสูง ทำให้ชนชั้นสูงต้องพยายามสร้างระยะห่างทางชนชั้นด้วยการมองหาสินค้าหรือเครื่องใช้อื่นๆ ที่บ่งบอกและแสดงออกถึงความแตกต่างทางชนชั้นและความมีรสนิยมของตน ส่งผลให้สินค้ามีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการเลียนแบบพฤติกรรมกรรมการบริโภคนี้คือปัจจัยที่กระตุ้นให้ลัทธิบริโภคนิยมหรือวัฒนธรรมบริโภคนิยมขยายตัวอย่างรวดเร็วและกระจายไปเป็นบริเวณกว้าง<sup>14</sup>

อย่างไรก็ตามลักษณะของการบริโภคนิยมที่ปรากฏในช่วงแรกๆ มักยึดโยงอยู่กับประเด็นเรื่องชนชั้นเพราะมีการจำกัดในการเข้าถึงสินค้า ก่อนที่จะค่อยๆ เพิ่มน้ำหนักไปในประเด็นเรื่องรสนิยม กระทั่งผ่านเข้าสู่ศตวรรษที่ 18 การตลาดและสื่อโฆษณาพยายามกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดความต้องการในการบริโภคเพิ่มมากขึ้นด้วยการสร้างค่านิยมเรื่องความสวยงามและความสะดวกสบายให้กลายเป็นสิ่งสำคัญในชีวิต ส่งผลให้ผู้คนหันมาใช้เงินที่ได้จากการทำงานไปกับการบริโภคสินค้าต่างๆ ส่งผลให้เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมเพื่อผลิตสินค้าให้เพียงพอแก่ความต้องการของผู้คนที่เพิ่มขึ้น กล่าวโดยสรุปก็คือแม้ว่ากิจกรรมการบริโภคจะเกิดขึ้นพร้อมๆ กับตลาดและเราทุกคนก็คือผู้บริโภค แต่ความหมายและความเข้าใจที่มีต่อขอบเขตกิจกรรมการบริโภคนั้นมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาตามสภาพสังคมและวัฒนธรรมซึ่งให้น้ำหนักกับบางปัจจัยมากขึ้นน้อยต่างกัน กล่าวคือ การบริโภคในความหมายอย่างแคบคือการบริโภคเพื่อตอบสนองเพียงความต้องการของร่างกาย ต่อมาความหมายของการบริโภคได้ขยายกว้างขึ้นโดยหมายรวมถึงกิจกรรมที่มุ่งเน้นเพื่อตอบสนองความต้องการของ

<sup>13</sup> Grant David McCracken, *Culture and consumption* (IN: Indiana University Press, 1990), p. 12.

<sup>14</sup> Thorstein Veblen, *The Theory of the Leisure Class: An Economic Study of Institutions* (London: Unwin Books, 1970), p. 25 .



อารมณ์และจิตใจโดยอาจไม่มีความต้องการทางร่างกายเป็นพื้นฐานเลยก็ได้ ความสามารถในการบริโภคเริ่มต้นเป็นเพียงกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จำกัดเฉพาะกลุ่มชนชั้นสูง แต่เมื่อเกิดชนชั้นกลางขยายความต้องการในการบริโภคก็มากขึ้นส่งผลให้เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรม ดังนั้นเมื่อคนส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงสินค้าและบริการ การบริโภคจึงได้เพิ่มน้ำหนักจนกลายเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่แฝงไว้ด้วยสัญลักษณ์และความหมายที่ซับซ้อน<sup>15</sup>

เมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง การบริโภคนำเงินมาถึงจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญ นั่นคือเมื่อศูนย์กลางของระบบเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมการผลิตย้ายมาทางฝั่งอเมริกาซึ่งมีการเจริญเติบโตแบบก้าวกระโดด เกิดเป็นกระแสบริโภคนิยมแบบสมัยใหม่ที่ลักษณะเฉพาะด้วยการผสมผสานกับความฝันแบบอเมริกัน\*<sup>16</sup> (American Dream) ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของลักษณะบริโภคนิยมอย่างปัจจุบัน ดอน สเลเตอร์ (Don Slater) ใน *Consumer Culture & Modernity* แบ่งยุคการเปลี่ยนโฉมหน้าวัฒนธรรมบริโภคนิยมแบบสมัยใหม่ออกเป็น 3 ช่วงเวลาสำคัญใหญ่ๆ ดังนี้ ช่วงแรกทศวรรษที่ 1920 ช่วงที่สองทศวรรษที่ 1945 และช่วงที่สามคือช่วงทศวรรษที่ 1980<sup>17</sup> ช่วงแรกหรือทศวรรษที่ 1920 เป็นช่วงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 1 ยุโรปที่เคยเป็นศูนย์กลางของระบบเศรษฐกิจได้รับความเสียหายจากการเข้าร่วมทำสงครามโลกครั้งที่ 1 ต่างกับอเมริกาที่แทบไม่ได้รับผลกระทบ ดังนั้นสหรัฐอเมริกาจึงก้าวขึ้นมาเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจแทนที่ยุโรป ซึ่งอเมริกาก็เร่งพัฒนาระบบอุตสาหกรรมจนมีความก้าวหน้าในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็วและยิ่งใหญ่อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรมรถยนต์ อุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมโฆษณา และอุตสาหกรรมภาพยนตร์ เป็นต้น ทำให้มีการผลิตสินค้าออกสู่ตลาดในปริมาณมาก

ช่วงต่อมาคือภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองในทศวรรษที่ 1945 มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการผลิตครั้งสำคัญและตลาดก็พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วสืบเนื่องจากจำนวนประชากรที่

<sup>15</sup> Mark Paterson, *Consumption and Everyday life*, p. 13.

\* ความฝันแบบอเมริกัน หรือ American Dream คือ อุดมการณ์เชิงอุดมคติของสังคมอเมริกันที่เชื่อว่าทุกคนสามารถประสบความสำเร็จได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาชนชั้นหากพวกเขาพยายามมากพอ ดังนั้นการดำรงชีวิตของชาวอเมริกันจึงมักถูกหล่อเลี้ยงด้วยภาพฝัน ความหวัง ที่จะความสำเร็จและความร่ำรวย ซึ่งความฝันแบบอเมริกันให้ความสำคัญและยกย่องความสำเร็จที่ได้มาจากน้ำพักน้ำแรงของตนเองได้กลายเป็นพื้นฐานที่ส่งเสริมและสนับสนุนการประกอบสร้างแนวคิดเรื่องความเป็นชายแบบอเมริกันรวมถึงอุดมการณ์ผู้หาเลี้ยงครอบครัว (Breadwinner) ที่เข้มแข็งขึ้นมา

<sup>16</sup> Alex Tuss, "Masculine Identity and Success: A Critical Analysis of Patricia Highsmith's *The Talented Mr. Ripley* and Chuck Palaniuk's *Fight Club*" *The Journal of Men's Studies*, Vol. 12, No. 2 (winter 2004): 93.

<sup>17</sup> Don Slater, *Consumer Culture and Modernity* (Cambridge, UK: Polity Press, 1997), p. 11.

เพิ่มขึ้นมากในยุคเบบี้บูม (Baby Boom) ส่งผลให้อุปสงค์เพิ่มสูงขึ้นตามมาจึงมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมสู่ระบบฟอร์ด (Fordism) ที่นำระบบสายพานมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการผลิตทำให้สามารถผลิตสินค้าได้ครั้งละมากๆ ในมาตรฐานเดียวกันและทำให้มีต้นทุนการผลิตที่ต่ำลงรวมถึงสามารถลดปริมาณคนงาน แต่ในทางเดียวกันก็มีการปรับเพิ่มค่าแรงและส่งเสริมการกระจายรายได้เพื่อให้ประชาชนสามารถบริโภคสินค้าเพิ่มขึ้น ระบบฟอร์ดที่ผลิตสินค้าออกสู่ตลาดเป็นจำนวนมาก (mass production) ช่วยให้ผู้คนทั่วไปเข้าถึงสินค้าได้ง่าย อย่างไรก็ตามการที่ผลิตสินค้าครั้งละปริมาณมากนี้ส่งผลให้เกิดอุปทานส่วนเกิน ทำให้ต้องกระจายสินค้าออกไปสู่ผู้คนในกลุ่มต่างๆ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น พฤติกรรมของผู้บริโภคจึงค่อยๆ เปลี่ยนเพื่อสอดคล้องกับวิถีการผลิตแบบนี้<sup>18</sup> อย่างไรก็ตาม ระบบการผลิตแบบฟอร์ดทำให้ได้กำไรต่อหน่วยเพียงเล็กน้อย ในยุคที่การเก็งกำไรเพิ่มสูงขึ้น จึงมีการเปลี่ยนแปลงจากระบบฟอร์ดไปสู่ระบบหลังฟอร์ด (Post-Fordism) ในทศวรรษที่ 1970 ด้วยการสร้างความแตกต่างให้แก่สินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้บริโภค และมีการปรับเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายโดยมุ่งเน้นผู้ที่อยู่ในโครงสร้างเศรษฐกิจส่วนบนหรือผู้ที่มีรายได้สูงให้กลับเข้ามามีส่วนร่วมในการบริโภคสูงขึ้น จากเดิมที่ระบบฟอร์ดได้พยายามกระจายการบริโภคให้ครอบคลุมจนเกิดเป็นกลุ่มมวลชนชนชั้นกลาง ระบบหลังฟอร์ดกลับมุ่งเน้นกลุ่มคนที่อยู่ในโครงสร้างเศรษฐกิจส่วนบนจนทำให้เกิดช่องว่างระหว่างชนชั้นขึ้นจากการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกัน ผู้ไม่สามารถบริโภคถูกกันออกไปจนกลายเป็นผู้ด้อยโอกาสในที่สุด<sup>19</sup>

ช่วงที่สามหรือทศวรรษที่ 1980 เรียกได้ว่าเป็นยุคที่วัฒนธรรมบริโภคนิยมแบ่งบานอย่างสูงสุด ผู้คนสามารถเข้าถึงสินค้าและบริการได้อย่างทั่วถึงในขณะเดียวกันสื่อการตลาดและโฆษณาที่พัฒนาขึ้นพร้อมๆ กันก็ช่วยกันโหมกระตุ้นให้ผู้คนบริโภคสินค้าด้วยการใส่คุณค่าเชิงสัญลักษณ์เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าแต่ละประเภท อีกทั้งกระแสความเคลื่อนไหวทางสังคมที่เรียกร้องความเท่าเทียมกัน การบริโภคจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือที่บ่งบอกว่าทุกคนมีสิทธิในการเลือก มีโอกาสในการเข้าถึงสินค้า มีความเท่าเทียม สินค้าจึงกลายเป็นสิ่งสร้างอัตลักษณ์ที่แสดงความเป็นปัจเจก<sup>20</sup> กฤษฎา ขำยังอ้างถึงไพโรจน์ คงทวีศักดิ์ที่อธิบายไว้ว่า วัฒนธรรมการบริโภคในช่วงทศวรรษที่ 1980 ปราบกฏชัดเจนจนเป็นวิถีชีวิตของผู้คนโดยไม่ได้อยู่ในฐานะกิจกรรมทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่วัฒนธรรมการบริโภคยังส่งอิทธิพลในระดับจิตใจซึ่งเกี่ยวเนื่องไปสู่การประกอบสร้างตัวตนและอัตลักษณ์ ซึ่งลักษณะการบริโภค

<sup>18</sup> วรดุลย์ ตูลารักษ์, *Hedonistic Consumerism: บริโภคนิยมแนวความสุข หัวใจของระบบทุนนิยมหลังสมัยใหม่*. [ออนไลน์], 26 มิถุนายน 2555. แหล่งที่มา <http://www.spiceday.com/archiver/?tid-52069.html>

<sup>19</sup> Don Slater, *Consumer Culture and Modernity*, p. 10.

<sup>20</sup> *Ibid.*, p. 12.

อย่างขาดสตินี้ทำให้ “สังคมบริโภค” (consumer society) พัฒนาไปสู่ “สังคมผู้คลังไคล้การบริโภค” (consumerist society) หรือการที่ลัทธิบริโภคนิยมได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ผู้คนต่างดำรงอยู่และเติมเต็มชีวิตของตนเองด้วยการบริโภค<sup>21</sup>

## 2.2 “เมือง” : ฉากเบื้องหลังวัฒนธรรมบริโภค

พื้นที่เมืองคือพื้นที่ที่พบการบริโภคมากที่สุดในปัจจุบัน เพราะเมืองประกอบด้วยผู้คนทั้งหลายไหลมาอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก เมืองจึงเต็มไปด้วยความต้องการที่หลากหลาย ซึ่งการเกิดขึ้นของเมืองก็เกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการผลิตและการบริโภค โดยเฉพาะการเกิดขึ้นของเมืองในทวีปอเมริกาเหนือที่มีความเป็นมาที่แตกต่างจากเมืองอื่นๆ กล่าวคือ เมืองในทวีปยุโรปหรือเอเชียมีพัฒนาการของเมืองมาแล้วนับร้อยนับพันปี และมีลักษณะเฉพาะในแต่ละยุคที่ไม่เหมือนกัน แต่เมืองในอเมริกานั้นมีประวัติศาสตร์ที่สั้นกว่ามาก โดยแนนซี เคลนวนิวสกี (Nancy Kleniewski) แบ่งประวัติศาสตร์ของเมืองดังกล่าวโดยอาศัยแนวคิดของ เดวิด กอร์ดอน (David Gordon) นักเศรษฐศาสตร์ผู้แบ่งเมืองเป็นช่วงๆ ตามลักษณะพัฒนาการทางเศรษฐกิจ ดังนี้ ช่วงปี ค.ศ. 1620-1850 เป็นช่วงเริ่มต้นที่ชาวยุโรปอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน เรียกว่า ยุคการค้า (commercial period) ต่อมาช่วง ค.ศ. 1860-1920 เรียกว่ายุคอุตสาหกรรม (industrial period) จนมาถึงช่วง ค.ศ. 1920-ปัจจุบัน เรียกว่า ยุคบรรษัท (corporate period)<sup>22</sup> เคลนวนิวสกีก็ยังกล่าวอีกว่าการเปลี่ยนแปลงลักษณะเศรษฐกิจในแต่ละยุคจะมีการสร้างสภาพแวดล้อมใหม่ขึ้นมาเพื่อเอื้อต่อระบบเศรษฐกิจนั้นๆ ซึ่งเมื่อระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนธรรมชาติของสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมย่อมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยเช่นกัน ซึ่งจะกล่าวถึงในส่วนต่อไป

ในอดีตตั้งแต่ยุคเริ่มต้นของการตั้งถิ่นฐานตอนทีอเมริกายังเป็นอาณานิคมของอังกฤษจนถึงสมัยสงครามกลางเมือง (Civil War) อเมริกาเหนือมีสัดส่วนผู้อาศัยในเมืองน้อยมากประมาณ 5-15% เท่านั้น โดยเมืองในยุคนี้จะเป็นเมืองท่าทั้งสิ้นเนื่องจากประเทศอังกฤษยังต้องการควบคุมเมืองอาณานิคมซึ่งคู่ค้าเกือบทั้งหมดคืออังกฤษ เมื่อระบบเดินเรือพัฒนาขึ้นจึงเริ่มมีการขยายเมืองท่าไปตามฝั่งแม่น้ำสายต่างๆ ในอเมริกา ซึ่งอดีตการดำรงชีวิตในเมืองมีการ จัดการที่แตกต่างไปจากเมืองใน

<sup>21</sup> ไพรจัน คงทวีศักดิ์, *เมืองโลก การบริโภค การต่อรอง: สังคมวิทยาเมืองฉบับร่วมสมัย* (เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552), หน้า 200.

<sup>22</sup> Nancy Kleniewski, *Cities, change and conflict: a political economy of urban life* (CA: Wadsworth Publishing company, 1997), p. 72.

ความหมายปัจจุบัน กล่าวคือ เมืองในอดีตไม่มีการแบ่งแยกพื้นที่ชัดเจน โดยพื้นที่บ้านและพื้นที่ทำงานมักอยู่รวมในพื้นที่เดียว เช่น ช่างฝีมือจะตั้งสร้างงานและเปิดแสดงเป็นร้านค้าในบ้านของตนเอง หรือครอบครัวที่บริหารโรงแรมก็มักอาศัยอยู่ในโรงแรมนั้นๆ เป็นต้น โดยเมืองจะมีตลาดเป็นศูนย์กลาง ซึ่งจะยังไม่แยกระหว่างย่านธุรกิจกับย่านที่อยู่อาศัยอย่างในปัจจุบัน ผู้คนไม่ว่าชนชั้นใดก็อาศัยร่วมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกชุมชนตามชนชั้น เหล่านี้ทำให้เมืองท่าทุกเมืองมีโครงสร้างที่คล้ายกัน คือ มีขนาดเล็ก ขนานไปกับฝั่งแม่น้ำ และเป็นเมืองท่าที่ขับเคลื่อนด้วยการค้า<sup>23</sup>

เมื่อระบบเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนไปในช่วงหลายสิบปีต่อมา การค้าไม่ได้เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจอีกต่อไปเพราะระบบการผลิตแบบโรงงานอุตสาหกรรมได้เข้ามาแทนที่รูปแบบของเมืองจึงค่อยๆ เปลี่ยนแปลง ผู้ค้าก้าวขึ้นเป็นผู้ผลิตหรือเจ้าของโรงงานและหันมาลงทุนในกระบวนการผลิตแบบโรงงาน ช่วงแรกของการเป็นเมืองอุตสาหกรรมโรงงานจะอยู่บริเวณพื้นที่รอบนอกของเมือง หรือสร้างขึ้นในเมืองเล็กๆ จนขยายเป็นเมืองใหม่ที่มีรูปแบบการจัดการทางสังคมต่างจากเมืองท่าเดิมอย่างสิ้นเชิง เริ่มมีการอพยพย้ายถิ่นเป็นบริเวณกว้าง ประชากรจากนอกเมืองย้ายเข้ามาอาศัยในพื้นที่เมืองเพื่อทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เมืองจึงกลายเป็นศูนย์กลางของการจ้างงาน และเกิดศูนย์กลางเศรษฐกิจในเมืองที่เรียกว่า City Center เริ่มมีการแบ่งแยกเขตที่พักอาศัยอย่างชัดเจน<sup>24</sup> กล่าวคือในศตวรรษที่ 18 ผู้ใช้แรงงานมักสร้างบ้านขนาดเล็กชั้นเดียวใกล้โรงงาน ส่วนชนชั้นกลางหรือผู้ร่ำรวยพยายามขยับขยายสร้างเขตที่อยู่ อาศัยใหม่ให้ไกลออกมาจากศูนย์กลางของเมือง ซึ่งลักษณะนี้เองเป็นพื้นฐานของการสร้างเมืองมาจนปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นประวัติศาสตร์การเกิดขึ้นของเมืองและชนเมืองซึ่งเกิดจากการจำแนก “พื้นที่บ้าน” และ “พื้นที่งาน” ออกจากกันด้วยระบบเศรษฐกิจ รวมถึงแรงผลักดันของระบบขนส่งที่พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 19 การเกิดขึ้นของเมืองอุตสาหกรรมทำให้พื้นที่เมืองกลายเป็นพื้นที่แห่งการผลิต และผู้ผลิตส่วนใหญ่ก็คือแรงงานเพศชาย เมื่อพื้นที่บ้านถูกย้ายออกไปพื้นที่เมืองจึงเป็นพื้นที่ที่ผู้ชายเดินทางจากชนเมืองเข้ามาทำงาน ส่วนผู้หญิงจะอยู่ในพื้นที่บ้านตามชนเมืองรอบนอก เมืองจึงถูกนิยามให้กลายเป็นพื้นที่แห่งการผลิตและเป็นพื้นที่ของผู้ชายในเวลาเดียวกันนั่นเอง<sup>25</sup> จุดนี้แสดงให้เห็นว่ามีการแบ่งแยกพื้นที่ระหว่างชายหญิงออกจากกันอย่างชัดเจน

<sup>23</sup> Ibid., p. 73.

<sup>24</sup> Ibid., p. 76.

<sup>25</sup> Anantasia Loukaitou-Sideris, “What Is Blocking Her Path?: Women, Mobility and Security,” in

ซึ่งพื้นที่เมืองและพื้นที่การผลิตที่รวมอยู่ในพื้นที่เดียวกันได้กลายเป็นพื้นที่ที่ผู้ชายรับรู้ว่าเป็นพื้นที่ของพวกเขา ในขณะที่พื้นที่บ้านและพื้นที่ที่ไม่ใช่พื้นที่แห่งการผลิตได้กลายเป็นพื้นที่ของผู้หญิงในที่สุด สะท้อนให้เห็นการแบ่งชัดตรงข้ามอย่างชัดเจนซึ่งการแบ่งชัดเช่นนี้ค่อยๆ สร้างการตระหนักรู้และถูกทำให้เป็นบรรทัดฐานของสังคมในเวลาต่อมา

เมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 20 ต่อเนื่องจนถึงต้นศตวรรษที่ 21 สังคมโลกเดินทางเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) หรือยุคที่เทคโนโลยีมีความก้าวหน้าทำให้ผู้คนจากแทบทุกมุมโลกสามารถติดต่อสื่อสารและรับข้อมูลข่าวสารได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว เกิดบรรทัดข้ามชาติที่สามารถเคลื่อนย้ายทุนแรงงานการผลิตและสร้างสินค้าและบริการออกจำหน่ายออกไปทั่วโลก กลายเป็นสังคมยุคบรรทัดที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจในเมืองเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่สุด นั่นคือมีการเปลี่ยนผ่านระหว่างระบบเศรษฐกิจภาคการผลิต (manufacturing-based economy) ไปสู่ระบบเศรษฐกิจสารสนเทศ (information-based economy) ที่นำเทคโนโลยีและสารสนเทศเข้ามาขับเคลื่อนเศรษฐกิจ แม้ว่าอุตสาหกรรมยังคงมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจแต่รูปแบบการผลิตสินค้าของโรงงานต่างไปจากเดิม เพราะการแข่งขันอย่างเสรีในระบบทุนนิยมทำให้แต่ละโรงงานจำเป็นต้องลดต้นทุนการผลิตของตนเองเพื่อให้ได้สินค้าราคาถูกที่สุดสำหรับแข่งขันในตลาด หากโรงงานยังตั้งอยู่ในเมืองก็จะทำให้ต้นทุนการผลิตสูง เจ้าของโรงงานจึงย้ายฐานการผลิตออกนอกเมือง หรือย้ายไปยังภูมิภาคหรือซีกโลกอื่นที่มีค่าแรงและวัตถุดิบราคาถูก ซึ่งเทคโนโลยีและสารสนเทศที่พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้เมืองมีบทบาทใหม่ นั่นคือ เมืองกลายเป็นเขตศูนย์กลางทางธุรกิจและข้อมูลข่าวสาร เกิดการรวมกลุ่มของตลาดการเงินรวมถึงบริษัทที่ให้บริการทางธุรกิจอย่างบริษัทกฎหมาย บัญชี เป็นต้น ผู้มีรายได้ออกย้ายที่พักออกสู่นอกเมือง ทำให้พื้นที่รอบนอกเมือง (suburban) ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว<sup>26</sup>

มานูเอล คาสเทลส์ (Manuel Castells) อธิบายการเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจนี้ว่าส่งผลกระทบต่อสังคมในภาพรวมเป็นอย่างมาก กล่าวคือ การจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมลดลง มีความต้องการการจ้างงานในภาคบริการเพิ่มขึ้น ส่งผลให้งานภาคการเงิน การคลัง และภาคบริการในเมืองมีอัตราการเติบโตอย่างรวดเร็ว เมืองจึงเป็นศูนย์กลางการควบคุมทางเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญกับเสถียรภาพและความมั่นคงของสถาบันทางการเงินต่างๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นตัวกำหนด

<sup>26</sup> Nancy Kleniewski, *Cities, change and conflict: a political economy of urban life*, p. 77.

รูปร่างและลักษณะของความเป็นเมืองและปริมาณพลโดยรอบด้วย<sup>27</sup> เดวิด เบิร์น (David Byrne) กล่าวถึงพัฒนาการดังกล่าวของเมืองว่า

Cities were machines for making peasants into industrial proletarians who made physical commodities, and into the reproducers of the labour power of those industrial proletarians. Now they are becoming places in which signs and services rather than things are made.<sup>28</sup>

ในความเห็นของเบิร์น เมืองเคยเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ใช้ในการปรับเปลี่ยนชวนาให้กลายเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นผู้มีร่างกายเป็นสินค้าและเป็นผู้ผลิตซ้ำอำนาจของแรงงานในอุตสาหกรรม แต่ปัจจุบันเมืองกลายเป็นเพียงแหล่งผลิตสัญญาและให้บริการมากกว่าจะเป็นแหล่งผลิตสิ่งของ ดังนั้นเมืองที่เคยได้รับการนิยามว่าเป็น “พื้นที่ของผู้ชาย” จึงถูกปรับเปลี่ยนเพื่อรองรับงานบริการและการบริโภคสินค้าที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ในขณะที่เดียวกันภาพงานบริการและผู้บริโภคสินค้าคือสิ่งที่ผูกติดอยู่กับคุณสมบัติของความเป็นหญิง กล่าวคือ สังคมสร้างภาพเหมารวมบางอย่างให้ผู้หญิงผ่านกระบวนการที่ทำให้สังคมและตัวของผู้หญิงเองตระหนักรู้และเชื่อว่า คุณสมบัติเหล่านั้นเป็นธรรมชาติของผู้หญิง นั่นคือบทบาทหน้าที่ในฐานะผู้ดูแล อ่อนโยน ใจเย็น มีนิสัยรักการบริการ ตามสัญชาตญาณของความเป็นแม่ ดังนั้นเมืองจึงค่อยๆ ถูกเข้าใจใหม่ในฐานะ “พื้นที่ของผู้หญิง” เมื่อพื้นที่เมืองกลายเป็นพื้นที่ที่รองรับงานบริการงานประเภทการผลิตถูกย้ายออกไป พื้นที่เมืองถึงถูกนิยามใหม่ให้เป็นพื้นที่แห่งการบริโภคอย่างเต็มรูปแบบ ตรงนี้ในทางหนึ่งก็แสดงให้เห็นถึงความย้อนแย้งของกระบวนการรับรู้ที่เผยให้เห็นการประกอบสร้างและการแบ่งพื้นที่เมืองรวมถึงการแบ่งงานกันระหว่างชายหญิงได้อย่างชัดเจน เพราะจริงๆ แล้วการบริโภคแทบจะไม่สามารถแยกออกจากพัฒนาการของความเป็นเมืองได้ เลยเนื่องจากการบริโภคในตัวมันเองก็เป็นสัญญาณที่บ่งบอกถึงความก้าวหน้าและความสำเร็จของสิ่งที่เรียกว่า “เมืองสมัยใหม่” (the modern city)<sup>29</sup> ที่เป็นการทำงานร่วมกันของวัฒนธรรมแห่งการบริโภคกับสถาบันทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างแนบแน่นจนเกิดเป็นวิถีชีวิตแบบสมัยใหม่

<sup>27</sup> Manuel Castells, “The informational mode of development and the restructuring of capitalism,” in Susan Fainstein and Scott Campbell (eds.) *Reading in Urban Theory* (Oxford: Blackwell, 1996), p. 29.

<sup>28</sup> David Byrne, *Understand the urban* (New York: Palgrave, 2001), p. 64.

<sup>29</sup> Mark Jayne, *Cities and Consumption: Critical Introductions to Urbanism and the City* (New York: Routledge, 2006), p. 25.

อย่างไรก็ตาม มาร์ค เจย์น (Mark Jayne) ยังเสนอแนวคิดที่น่าสนใจไว้ว่า คุณสมบัติของเมืองในอีกแง่หนึ่งก็คือ นอกจากเมืองจะถูกรับรู้ว่าเป็นพื้นที่แห่งการบริโภคซึ่งเมืองก็ถูกบริโภคโดยผู้อาศัยในเมืองอยู่ตลอดเวลาแต่ขณะเดียวกันเมืองก็อยู่ในฐานะผู้บริโภคด้วย กล่าวคือ เมืองบริโภคพื้นที่พลังงาน น้ำประปา ไฟฟ้า ฯลฯ ความว่า

Cities themselves are consumers of land, energy, water, and the raw materials that make up and sustain the physical infrastructure of urban life. Cities are consuming spaces as well as consumer spaces.<sup>30</sup>

นอกจากเมืองจะบริโภคสิ่งที่เป็นสาธารณูปโภคแล้ว เมืองในเชิงเปรียบเทียบยังบริโภคสุขภาพจิตวิญญาณและจิตสำนึกของผู้คนที่เข้ามาอาศัยด้วยการปรับเปลี่ยนและสร้างจิตสำนึกแบบใหม่ให้เหมือนๆ กัน นั่นคือ จิตสำนึกแบบคนเมือง<sup>31</sup> รวมถึงปรับเปลี่ยนผู้อยู่อาศัยในเมืองให้มีลักษณะเป็น “มนุษย์มิติเดียว”<sup>32</sup> ไม่ต่างจากหุ่นยนต์ที่ถูกโปรแกรมให้ทำสิ่งต่างๆ ตามที่ระบบกำหนด เพราะจิตสำนึกแบบคนเมืองและมนุษย์มิติเดียวนี้นี้ต่างก็เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของระบบทุนนิยมด้วยการทำงานขับเคลื่อนระบบทุนนิยมอย่างแข็งขันในเวลางาน ส่วนเวลาว่างพวกเขาก็จะบริโภคสินค้าและบริการอย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตามความสุดโต่งเหล่านี้กลับสร้างความแปลกแยก โดดเดี่ยว ไร้ราก และความรู้สึกกังวล ไม่นั่นคงให้พวกเขาไปพร้อมๆ กับ

## 2.3 ลักษณะบริโภคนิยมที่ปรากฏในนวนิยายอเมริกันร่วมสมัย

### 2.3.1 เดอะ เดวิลส์ แอดโวเคต

*เดอะ เดวิลส์ แอดโวเคต* (*The Devil's Advocate*) เป็นนวนิยายที่แต่งขึ้นใน ค.ศ. 1990 โดยนักเขียนชาวอเมริกัน แอนดรูว์ นีเดอร์แมน (Andrew Neiderman) และได้รับการสร้างเป็นภาพยนตร์ใน ค.ศ. 1997 ภายใต้การกำกับของเทย์เลอร์ แฮคฟอร์ด (Taylor Hackford) ซึ่งนวนิยายเรื่อง *เดอะ เดวิลส์ แอดโวเคต* เป็นเรื่องราวของเควิน เทย์เลอร์ (Kevin Taylor) ทนายความหนุ่มชนชั้น

<sup>30</sup> Ibid., p. 3.

<sup>31</sup> Herbert Marcuse, *One Dimensional Man* (London: Anacus, 1972), p. 19.

<sup>32</sup> Ibid., p. 21.

กลางชาวอเมริกันผู้มีความหยิ่งทะนงและโหยหาความก้าวหน้าในสายอาชีพเพื่อให้ได้มาซึ่งชื่อเสียงและความมั่นคงของครอบครัว เหตุการณ์เกิดขึ้นในเมืองไบลธ์เดล (Blithedale) เมืองเล็กๆ ที่ไม่ไกลจากนิวยอร์กมากนัก เควินซึ่งอาศัยอยู่ในเมืองนี้รับว่าความให้แก่ครุสาวที่ถูกกล่าวหาว่าล่วงละเมิดทางเพศกับลูกศิษย์หญิงชั้นประถมของตนเอง แม้ไม่มีใครอยากให้เขาทำงานนี้แต่เควินต้องการพิสูจน์ความสามารถของตนและรักษาสถิติที่ไม่เคยว่าความแพ้เลยสักครั้ง เขาจึงเชื่อมั่นว่าจะช่วยให้ลูกความของตนพ้นผิดได้ด้วยการใช้วิธีขู่ว่าจะประจานความลับของโจทก์กลางศาลจนโจทก์กลัวทำให้ในที่สุดเขาก็ชนะคดีนี้ แต่ผลที่ตามมาคือทุกคนในชุมชนรวมถึงบริษัทนายความที่เขาทำงานด้วยไม่มีใครยินดีกับความสำเร็จและพากันรังเกียจพฤติกรรมของเควิน แต่กระนั้นเองชื่อเสียงด้านลบของเขาก็เป็นที่ต้องการของสำนักนายความ จอห์น มิลตัน และคณะ (John Milton and Associates) ในมหานครนิวยอร์ก เมื่อที่นั่นต้องการให้เขาไปทำงานด้วยเควินก็ตอบรับแทบจะทันที วิถีชีวิตใหม่ของเควินและภรรยาสะดวกสบายราวกับฝัน แต่มหานครนิวยอร์กกลับแฝงไว้ซึ่งอำนาจลึกลับที่ทำให้พฤติกรรมภรรยาของเควินเปลี่ยนไป ในที่สุดเควินก็ค้นพบความจริงว่าทั้งสำนักนายความ ทั้งเพื่อนร่วมงานหรือแม้กระทั่งลูกความที่เขาร่วมงานด้วยนั้นต่างอยู่ภายใต้การบงการของจอห์น มิลตันผู้เป็นชาตาศาสน์ชัวยชนะที่ได้จากการว่าความของเขาและเพื่อนร่วมงานทุกครั้งเกิดขึ้นได้จากความช่วยเหลือของชาตาศาสน์ เขาจึงวางแผนที่จะเปิดโปงอำนาจลึกลับที่ชั่วร้ายนั้น โดยได้รับคำปรึกษาจากบาทหลวงท่านหนึ่งที่แนะนำให้ฆ่าชาตาศาสน์ ในที่สุดเควินก็ลงมือฆ่ามิลตันแต่เรื่องกลับลงเอยที่ว่าไม่มีใครเชื่อในสิ่งที่เขาเล่า เขาถูกตัดสินให้จำคุก ซึ่งในคุกนั้นเองเขาต้องว่าความให้กับเหล่านักโทษเพื่อแลกกับความปลอดภัยและที่นั่นเขาก็ได้พบจอห์น มิลตันอีกครั้ง

เนื้อหาและตัวละครใน *เดอะ เดวิลส์ แอดโวเคต* มีลักษณะที่สอดคล้องลึบไปกับเรื่องราวการตกสวรรค์ของอดัมและอีฟใน *คัมภีร์ไบเบิล* รวมถึงเรื่องราวการล่องลอยของชาตาศาสน์ในกวีนิพนธ์ *พาราไดซ์ ลอสต์* (*Paradise Lost*) โดยผู้เขียนได้เปรียบเทียบของมหานครนิวยอร์กให้เป็นดัง “นรก” ขณะที่เปรียบชานเมืองเล็กๆ อย่างไบลธ์เดล (Blithedale) ให้เป็นสวรรค์หรือสวนอีเดนที่อีฟและอดัมถูกล่อลวงออกมา เควินในฐานะผู้ถูกล่อลวงมองนิวยอร์กเป็นศูนย์รวมของความดีงามทั้งหมด แต่เลขาณุกการคนเก่าที่เคยร่วมงานกับเขาเหมือนจะรู้ว่าอนาคตของเควินจะต้องเผชิญกับอะไรเธอจึงพยายามเตือน แต่เควินกลับตอบเธอว่า “I was hoping some would be happy for me, Mary. I'm not going off to hell, you know.”<sup>33</sup> (ข้อความเน้นโดยผู้วิจัย) ซึ่งเป็นเสมือนการบอกไปว่าคุณสมบัติด้านมืดของเมืองที่เควินมองไม่เห็นและเป็นด้านมืดที่มีลักษณะไม่ต่างจากนรก เควินมองความปรารถนาดี

<sup>33</sup> Andrew Neiderman, *The Devil's advocate* (New York: Pocket books, 1990), p. 123.



ของเลขานุการคนเก่ารวมถึงความไม่พอใจของคนในชุมชนไบลธ์เดลว่าเกิดจากความอิจฉาใจแคบซึ่งเขาเหมารวมว่าเป็นลักษณะของคนชนบท ดังจะเห็นได้จากที่เควินกล่าวกับตัวเองว่า “Goodbye to frustrations, to daydreaming and envy, goodbye to small-town minds with small-town futures...Hello New York!”<sup>34</sup> ซึ่งเป็นการเหมารวมและตอกย้ำความเป็นคู่ตรงข้าม ดังที่ผู้เขียนย้ำอีกครั้งผ่านเสียงของเควินว่า “They were bucolic, intolerant of ambition, narrow-minded and insular. Typical small-town minds, he thought, condemning me for wanting to improve my lot in life quickly dramatically”<sup>35</sup> (ข้อความเน้นโดยผู้วิจัย) นอกจากภาพนรกแล้วผู้เขียนยังให้ภาพนิวยอร์กเป็นเสมือนคุกที่กักขังและจองจำผู้ที่ติดกับดักของสังคมเมือง ซึ่งประเด็นนี้จะกล่าวโดยละเอียดต่อไป

การที่ผู้เขียนเปรียบเทียบมหานครนิวยอร์กช่วงทศวรรษที่ 1980 กับนรกเนื่องจากนิวยอร์กในเวลา นั้นเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนระบบทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยมที่กำลังเข้มแข็งและเข้มข้นเป็นอย่างมาก ผู้คนในเมืองแข่งขันที่จะทำทุกวิถีทางเพื่อได้มาซึ่งชื่อเสียง เงินทอง และความสำเร็จโดยไม่คำนึงถึงหลักมนุษยธรรมและศีลธรรมใดๆ นิวยอร์กจึงกลายเป็นสนามประลองความสามารถของผู้คนที่เดินทางมาจากทั่วสารทิศด้วยแรงดึงดูดจากภาพฝัน ภาพความสำเร็จ และภาพของชัยชนะ ดังที่จอห์น มิลตันกล่าวแก่เควินว่า “It’s important to be aggressive out there, Kevin. It pays, in more ways than you can even imagine.”<sup>36</sup> ซึ่งประโยคนี้ได้ปลุกกระตุ้นความตื่นเต้นความท้าทายในตัวเควิน ดังที่เขาคิดในใจว่า “He said right. The urban world was different and far more exciting. This was New York, where the best competed with each other, and only the best could compete.”<sup>37</sup> ส่วนผู้ที่ไม่สามารถแข่งขันได้ก็จะถูกกำจัดออกจากระบบหรือไม่ก็ถูกกันให้ออกไปอยู่ชายขอบ

การที่ตลาดแรงงานเต็มไปด้วยการแข่งขันส่วนหนึ่งมีสาเหตุจากระบบทุนนิยมเร่งสร้างปัจเจกที่พึงประสงค์<sup>38</sup> กล่าวคือ เป็นปัจเจกที่ทุ่มเทให้แก่งานและให้ความสำคัญอย่างมากกับเงินตรา

<sup>34</sup> Ibid., p. 122.

<sup>35</sup> Ibid., p. 123.

<sup>36</sup> Ibid., p. 110.

<sup>37</sup> Ibid., p. 110.

<sup>38</sup> ดูเพิ่มเติมใน ชูติมา ประกาศวุฒิสถา, “ปีศาจทุนนิยมและอุปนิสัยคนกินคน : ความรุนแรงเชิงเศรษฐกิจในเหยื่อมาร,” ใน สุวรรณา สถาอานันท์ และ เกษม เพ็ญภินันท์, บรรณาธิการ. *ข้า ค่า ฆ่า อัจฉริยะ คุณค่า ความรุนแรง,*

โดยระบบทุนนิยมจะเข้าไปขับเคลื่อนการแบ่งเวลาของมนุษย์ให้แยกขาดออกจากกันสองส่วน นั่นคือ เวลาว่างถูกแยกออกจากเวลาว่างอย่างชัดเจน เวลาว่างที่สร้างและกระตุ้นความเครียดอย่างใหญ่หลวงจะถูกทดแทนด้วยการบริโภคอย่างสุดโต่งในช่วงเวลาว่าง นักเข้าก็กลายเป็นว่าผู้คนที่ระบบแทบไม่หลงเหลือเวลาที่จะตระหนักรู้ถึงการมีอยู่ของตนเองไม่ว่าจะในเวลางานหรือเวลาว่าง ดังที่ในตอนเปิดเรื่อง ริชาร์ด เจฟฟ์ (Richard Jaffee) ทนายความที่ยอมฆ่าตัวตายเพื่อให้ตนเองหลุดพ้นจากอำนาจของการของชาตานเปรียบเทียบกับชาวนิวยอร์กไว้ว่าเป็น “mindless energy of worker bee”<sup>39</sup> หรือแรงงานที่ทำงานหนักโดยไม่รู้ว่าจะทำไปทำไมและทำไปเพื่ออะไร สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเหล่าคนเมืองที่มักใช้ชีวิตอย่างเร่งรีบไร้จุดหมายเหมือนถูกกระตุ้นและผลักดันด้วยพลังอำนาจบางอย่างที่มองไม่เห็น ดังที่เจฟฟ์ก็กล่าวไว้ว่า

People in New York were always rushing to make a train, to make a cab, to beat out a changing light. Often they were just being carried along by the momentum moving through Manhattan's arteries, pumped by the invisible yet omnipresent giant heart that made the city pulsate like no other city in the world.<sup>40</sup>

ตัวละครใน *เดอะ เดวิลส์ แอดโวเคต* คือตัวอย่างของปัจเจกที่พึงประสงค์ในระบบทุนนิยม เพราะนอกจากพวกเขาจะทำงานหนักและทำทุกวิถีทางเพื่อให้ชนะคดีไม่ว่าวิธีไหนแต่วิธีที่ชนะจะแจ่มใส ประจักษ์ เมื่อชนะคดีพวกเขาก็จะใช้เงินที่ได้จากการว่าจ้างเหล่านั้นลงเล่นไปกับกับบริโภคอย่างสุดโต่ง เช่น การจัดปาร์ตี้เฉลิมฉลองรวมถึงจัดงานต้อนรับควีน งานปาร์ตี้ที่จัดขึ้นบนเพนท์เฮาส์ของมิลตันเต็มไปด้วยอาหารคาวหวานเครื่องดื่มมีนมและรายล้อมด้วยหญิงงาม ดังที่เควิน บรรยายว่ามีบรรยายกาศเหมือนกับ “modern-day Roman orgy”<sup>41</sup> ซึ่งความบันเทิงและความสุขเพียงชั่วครู่ที่ล้นเกินเหล่านี้ทำให้พวกเขาหลงลืมความเจ็บปวดและชัยชนะที่พวกเขาารู้ดีว่าขัดต่อหลักศีลธรรม พวกเขาได้แต่ปลอบประโลมและหลอกตนเองว่าเขาทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและตามที่ถูกว่าจ้าง ดังข้อความที่เดฟกล่าวไว้ต่างให้เหตุเพื่อนทนายว่า “Ted was just doing what he was paid to do and

---

(กรุงเทพ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555), หน้า 55-101.

<sup>39</sup> Andrew Neiderman, *The Devil's Advocate*, p. 1.

<sup>40</sup> Ibid., p. 1.

<sup>41</sup> Ibid., p. 174.

what he was trained to do, Just like you when you defended Lois Wilson.”<sup>42</sup> หรือ “That’s what you were paid to do”<sup>43</sup> สิ่งที่เดฟและแมคเคนซี (McKensie) พูดสะท้อนความคิดของเควินเมื่อครั้งที่เขาเลือกที่จะว่าความในคดีของลูอิส วิลสัน (Lois Wilson) ครั้งนั้นมีริเยมเคยทักท้วงว่าเขาไม่ควรช่วยคนผิด แต่เขาก็ตอบเธอไปว่า “I was the defense attorney. I have to defend, use every available approach, otherwise I’m not doing my job.”<sup>44</sup> แต่เมื่อเข้าเมืองมิริเยมปรับตัวกลมกลืนไปกับสภาพแวดล้อมได้อย่างรวดเร็วจากการช่วยเหลือและล้างสมองของจิ้น (Jean) และนอร์มา (Norma) ภรรยาของทนายคนอื่น ๆ มิริเยมจึงกลายเป็นผู้ผลิตซ้ำคำพูดและแนวคิดของเหล่าทนายที่ว่า “You did only what you were trained and paid to do”<sup>45</sup> นอกจากนี้เธอยังทำหน้าที่กั้นเรื่องงานของเควินออกจากพื้นที่บ้าน ดังที่เธอเล่าว่า “The girls tell me that’s all I should ask you. I should work on getting you to put your work problem out of mind and really relax. So...you take a shower, get comfortable”<sup>46</sup> ซึ่งเป็นการทำตามคำแนะนำจากจิ้นและนอร์มาอีกเช่นเคย เพราะพวกเธอเคยบอกมิริเยมว่า “It’s better to leave the unpleasant events in this world outside the door, like wiping your feet before entering.”<sup>47</sup> สิ่งเหล่านี้สะท้อนความพยายามกำจัดเรื่องงานออกจากพื้นที่บ้านอย่างชัดเจน

มิริเยมและคนอื่นๆ จึงดำรงชีวิตประจำวันของพวกเขาในโลกแห่งความฝัน โลกของระบบทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยมที่ไม่เหลือที่ว่างให้กับการตระหนักรู้ ใช้ชีวิตแต่ละวันผ่านไปด้วยการบริโภค ใช้ชีวิตหรูหรา ทำกิจกรรมหลากหลาย ดังคำบรรยายกิจวัตรประจำวันของพวกเขาที่ว่า

They went so far as to schedule and organize their days in order to be able to do all that they wanted. Cleaning and cooking took place in the morning, followed by their aerobics classes Monday, Wednesday, and Friday. Tuesday was set aside for grocery shopping. Thursdays they went to the museums and galleries; and of course, Saturdays and Sundays they went to the theater

---

<sup>42</sup> Ibid., p. 157.

<sup>43</sup> Ibid., p. 261.

<sup>44</sup> Ibid., pp. 32-33.

<sup>45</sup> Ibid., p. 261.

<sup>46</sup> Ibid., p. 162.

<sup>47</sup> Ibid., p. 161.

and movies. Most of their evenings were plotted out with dinners, shows, regular get-togethers.<sup>48</sup>

สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นภาพฝันที่ดึงเควินเข้าสู่เมืองเช่นกัน เควินฝันว่าตนเองจะมีบ้านหลังใหญ่ ได้ใช้ชีวิตแบบคนเมืองและสามารถมอบสิ่งดีๆ ให้มีเรียม เพราะเควินเชื่อว่าการมีเงินเยอะๆ และรวยล้นด้วยสังคมที่หรูหราจะทำให้เขาและครอบครัวมีความสุข ดังที่เขาจินตนาการว่า “More money meant an even bigger dream house than they’d envisioned. Their lives would become more cosmopolitan”<sup>49</sup> เขาวาดฝันว่าตนเองจะต้องเป็นหนึ่งในผู้ประสบความสำเร็จจากโอกาสที่เมืองหยิบยื่น ชีวิตที่หรูหราและประสบการณ์แบบเมืองจะประกอบสร้างอัตลักษณ์ของเขาและภรรยาขึ้นใหม่ ดังที่เขาพูดเสมอว่า “It was exciting to be here, to be working in New York, to be surrounded with success, and to be offered so much”<sup>50</sup> เช่นเดียวกับบทสนทนาที่เขาเล่าให้ภรรยาฟังว่า

I called him and drove into Manhattan. It was like .. like entering one of my *daydreams*. Talk about your rich New York firms. Wait until you see this. They're on twenty-eighth floor. The view is magnificent. [...] These people live and work in New York. They go to shows, concerts, art galleries, take great vacations. You're going to finally do the things you've always wanted to do. [...] It all seems too perfect to be, but it is.<sup>51</sup> (เน้นคำโดยผู้วิจัย)

ทั้งที่แท้จริงแล้วภาพฝันที่เควินกล่าวถึงเป็นเพียงสิ่งลวงตาที่สังคมทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยมใช้ล่อลวงเขาให้เข้ามาสู่เมือง

ดังนั้นเมืองที่อยู่ภายใต้การควบคุมของระบบทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยมจึงค่อยๆ หล่อหลอมและปรับเปลี่ยนตัวละครให้มีจิตสำนึกแบบเมืองหรือกลายเป็นมนุษย์มิติเดียว (one dimensional man) ตามแนวคิดของเฮอริเบิร์ต มาร์คุส (Herbert Marcuse) ที่มองว่าวัฒนธรรมแห่งการบริโภคนิยมจะทำให้มนุษย์ผู้มัวเมาในการบริโภคนิยมหลงเหลือจิตสำนึกในการวิพากษ์และ

<sup>48</sup> Ibid., p. 97.

<sup>49</sup> Ibid., p. 67.

<sup>50</sup> Ibid., p. 84.

<sup>51</sup> Ibid., p. 70.

กลายเป็นมนุษย์มิติเดียวในที่สุด กล่าวคือ พวกเขาต่างเฉยชาไม่ตระหนักถึงการมีชีวิตอยู่ ย่อมจำนนต่อระบบ และไม่คิดหรือทำอะไรใดๆ นอกเหนือจากสิ่งที่ทำอยู่<sup>52</sup> บางครั้งไม่สามารถคิดหรือแสดงความเห็นอะไรได้เองหากปราศจากการอ้างอิงถึงผู้อื่น ใช้เงินที่ได้จากการทำงานปรนเปรอตนเองด้วยการบริโภคสินค้าและวิถีชีวิตที่ฟูฟ่าเพื่อปกปิดความชั่วร้ายจากวิธีการที่ได้เงินมา เมื่อเควินเสพติดความสวยงาม ความหรูหรา และความสะดวกสบายย่อมกระตุ้นให้เขากระทำการสิ่งผิดนั้นซ้ำๆ ซึ่งคุณสมบัติที่สะท้อนให้เห็นถึงการตกอยู่ภายใต้การครอบงำของลัทธิ บริโภคนิยม คือ ลัทธิบริโภคนิยมสามารถกระตุ้นให้เกิดความต้องการใหม่ๆ เพิ่มขึ้นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังที่เควินกล่าวว่า “It starts already. We need this, we need that.”<sup>53</sup> เมื่อมีเรียมต้องการเปลี่ยนเครื่องเรือนของพวกเขาใหม่ทั้งหมดเนื่องจากเธอเห็นว่าข้าวของเหล่านั้นเล็กเกินไปสำหรับอพาร์ทเมนท์ใหม่ใจกลางเมือง ดังที่เธอกล่าวด้วยความรำเริงว่า “Our bedroom set is going to look tiny in here, Kev. We’ll need some more furniture.”<sup>54</sup>

ลัทธิบริโภคนิยมพยายามทำให้ภาพของสิ่งรอบตัวงดงามเพื่อล่อลวงให้ผู้คนตกอยู่ภายใต้อำนาจ ดังที่เควินกล่าวว่า “It’s just that I want to surround you with pretty things, happy things. I want this to be the best time of our lives, Miriam.”<sup>55</sup> รวมถึงคำบรรยายที่ว่า “Everything about this place was pleasing: the colors, the lushness, the newness. He hated to leave.”<sup>56</sup> คำบรรยายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าความหมกหมองงดงาม คือกับดักชั้นดีที่ดึงดูดผู้คนให้หลงมัวเมากับการบริโภคทั้งที่การบริโภคนั้นสามารถสร้างความสุขแค่เพียงเปลือกนอก กลไกระดับจิตใจเหล่านี้ทำงานร่วมกันเพื่อผลิตซ้ำอำนาจของระบบทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยม และเมื่อใครก็ตามตระหนักหรือถูกคิดและปฏิเสธระบบทุนนิยม/บริโภคนิยม คนนั้นจะถูกมองว่าผิดปกติหรือวิกลจริต ดังชะตากรรมของเฮเลน โซลฟีลด์ (Helen Scholefield) ภรรยาของพอลที่พยายามเตือนเควินถึงความผิดปกติของสำนักนายควมนี้ แต่จิ้นและนอร์แมนกลับเล่าพฤติกรรมของเฮเลนให้มิเรียมฟังว่า

“If you think she’s strange now, you should have seen her just after Gloria’s death. She came to my apartment once and became hysterical, crying that we

<sup>52</sup> Herbert Marcuse, *One Dimensional Man*, p. 19.

<sup>53</sup> Andrew Neiderman, *The Devil’s advocate*, p. 78.

<sup>54</sup> *Ibid.*, p. 78.

<sup>55</sup> *Ibid.*, p. 115.

<sup>56</sup> *Ibid.*, p. 112.

all had to move out of here, that we were all in danger...as if the building caused Gloria's death and Richard's suicide. I couldn't make any sense out of what she was babbling, and finally I called Dave. He got a hold of Paul, and Paul came to take her back to their place.”

“They called a doctor who put her on sedatives,” Norma continued.<sup>57</sup>

เฮเลนถูกมองว่าวิกัลจริตเนื่องจากเธอพยายามปฏิเสธวิถีชีวิตแบบคนอื่น ๆ ในสำนักนายความแห่งนี้ เธอเก็บตัวไม่สังสรรค์ ไม่จับจ่าย และมองเห็นด้านมืดของเมือง ดังที่เธอพยายามกล่าวเตือนสติมิเรียม ตอนที่มีเรียมกล่าวว่าชื่นชมทำเลที่พักของพวกเขาเธอว่ารายล้อมไปด้วยสิ่งดีงาม เฮเลนตอบว่า “We're close to everything, good things as well as bad.”<sup>58</sup> อย่างไรก็ตามผู้คนรอบข้างรวมถึงสามีของเธอกลับคิดว่าพฤติกรรมแปลกประหลาดของเธอเกิดจากความเสียใจต่อการตายของครอบครัวเวฟี่ นอกจากนี้ตัวละครเอกอย่างเควินที่ถูกมองว่า “บ้า” เมื่อเขาเริ่มสงสัยและตั้งคำถามต่อสิ่งดีๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต อีกทั้งยังเลือกที่จะฆ่ามิลตันและไม่ยอมให้ทนายคนไหนแก้ต่างให้เขาโดยเลือกที่จะทำหน้าที่ตรงนั้นด้วยตัวเอง เฮเลนกล่าวว่าเวฟี่เป็นคนคนเดียวที่มีสติตระหนักรู้และเลือกที่จะฆ่าตัวตายเพื่อไม่ต้องถูกจองจำในคุกแห่งนี้ ซึ่งประเด็นเรื่องวิกัลจริตจะกล่าวโดยละเอียดในบทต่อไป

สำนักนายความหรือตัวจอห์น มิลตันเองเปรียบเสมือนตัวแทนของระบบทุนนิยมอย่างเป็นรูปธรรม เพราะจอห์น มิลตันสอนให้ทุกคนเห็นแก่เงินและผลประโยชน์เหนือสิ่งอื่นใด เขาพูดเตือนทนายด้วยสิ่งเดียวกับที่ทนายทุกคนรับรู้ นั่นก็คือ ทุกคนทำงานตามที่ถูกจ้างและถูกฝึกมา “That's what you were paid to do.”<sup>59</sup> ไม่มีสำนักนายความใดจะเอาชนะเขาได้ สอดคล้องกับข้อความที่ว่า “that's the system, and right now it's the best system in town”<sup>60</sup> สะท้อนให้เห็นว่าระบบทุนนิยมคือระบบที่ได้รับการยอมรับว่าดีที่สุดในขณะนี้ ซึ่งมิลตันในฐานะเจ้าของสำนักนายความที่ประสบความสำเร็จที่สุดในเมืองเขาย่อมต้องการผู้สืบทอดระบบดังนั้นเขาจึงมองหาผู้คนที่เห็นกระหายในความสำเร็จมาร่วมงาน

<sup>57</sup> Ibid., p. 142.

<sup>58</sup> Ibid., p. 138.

<sup>59</sup> Ibid., p. 261.

<sup>60</sup> Ibid., p. 265.

ซูติมา ประกาศวุฒิสสาร ในบทความความชื่อ “ปีศาจทุนนิยมและอุปลักษณะคนกินคน: ความรุนแรงเชิงเศรษฐกิจในเหยื่อมาร” เสนอว่า ภาพแทนของระบบทุนนิยมตามแนวคิดของนักวิชาการผู้วิพากษ์ทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยม เช่น มาร์กซ์, เดวิด ซี คอร์ทเทน (David C. Korten) และ ส. ศิวรักษ์ต่างก็เปรียบเทียบระบบทุนนิยมว่าเป็นเสมือน “ปีศาจ” ที่นายทุนสูบเลือดกินเนื้อลูกจ้างจนลูกจ้างมีสภาพดั่งผีดิบที่ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของนายทุน ซึ่งอันตรายของระบบทุนนิยมก็มักปรากฏในรูปของภพมายาที่ล่อลวงผู้คนให้หลงไหล ลัทธิบริโภคนิยมจึงเป็นเสมือนศาสนานของ “ผีห้าซาดานหรือพญามาร” ที่ดึงดูดผู้คนด้วยภาพความสุขที่ได้จากการเสพสินค้า ดังนั้นอุปลักษณะประเภท ปีศาจ ผีห้า ซาดาน พญามาร จึงมักถูกนำมาใช้ในเมื่อกล่าวถึงระบบทุนนิยม<sup>61</sup>

อุปลักษณะ “ซาดาน” ถูกนำมาใช้ในการวิพากษ์ระบบทุนนิยมและบริโภคนิยมนี้ปรากฏใน *เดอะ เดวิลส์ แอดโวเคต* ด้วยเช่นกัน เพราะรูปแบบการทำงานของสำนักทนายความจอห์น มิลตันและคณะเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของระบบทุนนิยม โดยตัวจอห์น มิลตันเองก็เป็นตัวแทนของผู้บริโภคอย่างสุดโต่งอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ เขาและสำนักทนายความของเขาพยายามล่อลวงเควินและคนอื่นๆ ให้เข้ามาผลิตซ้ำกลไกของระบบทุนนิยม นอกจากนี้บทบาทของมิลตันในเรื่องยังเปรียบได้กับแวมไพร์ที่เติบโตและเจริญรุ่งเรืองด้วยการสูบเลือดเนื้อผู้อื่น ดังที่เราพบว่ามิลตันสามารถเข้าสิงเควินเพื่อมีเพศสัมพันธ์กับมิเรียม และยังสูบเอาเลือดเนื้อของมิเรียมในการผลิตทายาทของระบบรุ่นต่อไป เฮเลนจึงเตือนเควินว่าระวังอย่าให้มิเรียมท้อง เพราะลูกในท้องของเธอจะเป็นทายาทของซาดาน

But if he's made her pregnant, he'll feed on her goodness, sucks the life from her like a vampire suck blood. You've got to find a way to kill him. Otherwise you'll be left with the same two choices Richard Jaffee had. Thank God he had too much conscience to do anything else...only Richard Jaffee had a conscience.<sup>62</sup>

รวมถึงข้อความที่บาทหลวงหรือนักจิตวิทยาพูดว่า “Evil draws from good, feeds on it. It will be the reason why the evil child will take its mother's life in the end.”<sup>63</sup> ข้อความเหล่านี้สะท้อน

<sup>61</sup> ซูติมา ประกาศวุฒิสสาร, *ข้า คำ ผ่า อัตลักษณ์ คุณค่า ความรุนแรง*, หน้า 55.

<sup>62</sup> Andrew Neiderman, *The Devil's advocate*, p. 231.

<sup>63</sup> Ibid., p. 281.

ภาพรวมของสังคมทุนนิยมและบริโคนิยมที่เหมือนเป็นลัทธิอุดมการณ์ที่เข้ามาควบคุม ครอบงำ และปรับเปลี่ยนรูปแบบวิถีชีวิต ทัศนคติ ให้หมกมุ่นหลงใหลแค่เพียงเปลือกนอกเติมเต็มความขาดและแปลกแยกด้วยการบริโภคอย่างสุดโต่ง ทำயที่สุดผลพวงของระบบทุนนิยมและลัทธิบริโคนิยมก็สามารถทำลายจิตสำนึกของบุคคล และเมื่อขาดจิตสำนึกการมีชีวิตอยู่ต่อไปก็ย่อมไร้ค่า

### 2.3.2 ไฟท์คลับ (Fight Club)

*ไฟท์คลับ* เป็นนวนิยายที่แต่งขึ้นโดยนักเขียนชาวอเมริกันนาม ชัค พอลลาเนียน (Chuck Palahniuk) ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1997 และได้รับการดัดแปลงมาเป็นภาพยนตร์ภายใต้ชื่อเรื่องเดียวกันในปี ค.ศ. 1999 โดยผู้กำกับ เดวิด ฟินเชอร์ (David Fincher) ภาพยนตร์และนวนิยายเรื่อง *ไฟท์คลับ* ได้รับผลตอบรับที่ดีเยี่ยมจนเกิดกระแสการสร้างกลุ่มไฟท์คลับขึ้นจริงๆ ในสังคม *ไฟท์คลับ* เปิดเรื่องด้วยฉากที่ไทเลอร์ เดอร์เด็น (Tyler Durden) และเหล่าลูกน้องที่ถูกเรียกว่า “space monkeys” กำลังจะระเบิดอาคารพาร์คเกอร์-มอร์ริส (Parker-Morris) โดยที่ไทเลอร์จับตัวผู้เล่าเรื่องไว้ไม่ให้สามารถยับยั้งการระเบิดในครั้งนี้ จากนั้นผู้เล่าเรื่องจึงย้อนกลับไปเล่าเรื่องตั้งแต่ช่วงที่เขาป่วยด้วยอาการนอนไม่หลับ (insomnia) แพทย์แนะนำให้เขารักษาด้วยการเข้ากลุ่มบำบัดแทนการใช้ยา ซึ่งเขาก็สามารถค้นพบความสุขและหลับได้อย่างปกติหลังจากที่ได้เข้ากลุ่มบำบัดผู้ป่วยมะเร็งต่อมลูกหมากที่ใช้ชื่อกลุ่มว่า “Remaining Men Together” จากนั้นเขาก็เสพติดการเข้ากลุ่มบำบัดต่างๆ เป็นเวลาร่วมสองปีแต่โรคนอนไม่หลับของเขากลับมาอีกครั้งเมื่อเขาพบมาร์ลา ซิงเงอร์ (Marla Singer) ผู้หญิงที่เข้าร่วมกลุ่มบำบัดแทบทุกกลุ่มไม่ต่างจากเขา ผู้เล่าเรื่องต้องกลับมาใช้ชีวิตอย่างป่วยๆ อีกครั้งจนเขาได้พบกับไทเลอร์ ทั้งคู่ร่วมกันสร้างกลุ่มที่เปิดโอกาสให้ผู้ชายได้ปลดปล่อยความตึงเครียดด้วยการต่อสู้กันด้วยมือเปล่าโดยตั้งชื่อกลุ่มว่าไฟท์คลับ ไฟท์คลับเป็นกลุ่มที่ได้รับความนิยมอย่างสูงและมีสมาชิกชายเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก ในที่สุดไฟท์คลับก็พัฒนาไปสู่โปรเจกต์เมย์เฮม (Project Mayhem) ที่มีลักษณะคล้ายกองกำลังที่ใช้ความรุนแรงเพื่อคุกคามและทำลายสถาบันต่างๆ ในสังคม โดยเฉพาะสถาบันที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ โปรเจกต์เมย์เฮมภายใต้การดูแลของไทเลอร์ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ผู้เล่าเรื่องจึงพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อหยุดยั้งไทเลอร์ ซึ่งในตอนท้ายเรื่องผู้เขียนได้เผยให้เราทราบว่าผู้เล่าและผู้เล่าและไทเลอร์คือคนคนเดียวกัน

*ไฟท์คลับ* เป็นเรื่องราวที่สะท้อนสภาวะแปลกแยกในระบบทุนนิยมและบริโคนิยม ซึ่งกาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน อธิบายภาวะแปลกแยกตามแนวคิดของอ็องรี เลอเฟบวร์ (Henry Lefebvre) ไว้ว่า ในระบบทุนนิยมวัตถุและสินค้าถูกผลิตออกมาซ้ำๆ ไม่ต่างจากวิถีชีวิตที่



วนเวียนซ้ำซาก ส่งผลให้เกิดสภาวะแปลกแยกทั้งระหว่างคนกับคน วัตถุกับคน และยิ่งกว่านั้นก็คือคนกับตัวเอง ระบบทุนนิยมสร้างสภาวะแปลกแยกด้วยการทำให้แรงงานของมนุษย์กลายเป็นสินค้า โดยกระทำการแบ่งช่วงเวลาในชีวิตประจำวันออกเป็นสองส่วน นั่นคือ ช่วง "เวลางาน" (work) และช่วง "เวลาว่าง" (leisure) ช่วง "เวลางาน" จะเป็นช่วงที่นายจ้างขูดรีดแรงงานจากลูกจ้างอย่างคุ่มค่าที่สุด เลยทำให้ช่วงเวลางานกลายเป็นเวลาที่ลูกจ้างรู้สึกว่าการใช้ชีวิตของตนไร้ความหมาย ส่วนช่วง "เวลาว่าง" (leisure) กลายเป็นเวลาที่ลูกจ้างรู้สึกเป็นตัวของตัวเองและต้องด้กตวงความสุขจากการบริโภคเพื่อทดแทนสภาวะแปลกแยกที่เกิดขึ้น ทั้งที่ในความจริงแล้วไม่ว่าเวลาใดก็ตามเรากลับยังคงต้องจำนนให้แก่ระบบ เมื่อมนุษย์อยู่กับกิจกรรมเดิมๆ ซ้ำๆ ภายใต้วฒฒนธรรมแห่งการบริโภค มนุษย์จึงต้องเผชิญหน้ากับความแปลกแยก จำเจ เฉยชา จนทำให้ท้ายที่สุดการดำรงชีวิตนั้นก็ไม่ใช่เหลือคุณค่า ไร้ความหมาย<sup>64</sup> อีกทั้งความสำคัญของงานก็ลดลงอย่างมากเพราะงานจำนวนหนึ่งมีลักษณะที่จำเจ ไม่จำเป็นต้องใช้ทักษะและไม่ก่อให้เกิดการพัฒนา ดังนั้นในแต่ละวันจึงเหมือนมีชีวิตอยู่เพื่อการบริโภคเพียงอย่างเดียว เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าปัจเจกถูกรวบงำในมิติชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ชีวิตประจำวันทำให้มนุษย์ไม่ตระหนักหรือมีสำนึกต่อการดำรงอยู่ของตนและใช้ชีวิตประจำวันไปอย่างเลื่อนลอย ไม่พยายามแสวงหาความหมายให้กับการมีชีวิตอยู่ทั้งที่การดำรงอยู่ของมนุษย์นั้นมีวันสิ้นสุด<sup>65</sup>

ผู้เล่าเรื่องใน *ไฟท์คลับ* เป็นตัวแทนของคนที่ถูกอยู่ภายใต้การครอบงำของวัฒนธรรมบริโภคนิยมในพื้นที่เมือง เขาเป็นชายหนุ่มวัยทำงานที่มีชีวิตยึดติดอยู่กับการบริโภคเพื่อทดแทนความรู้สึกแปลกแยกกับสิ่งรอบตัว อาศัยการด้กตวงความสุขจากการบริโภคเพื่อบรรเทาความเบื่อหน่ายจากหน้าที่การงานที่ต้องคำนวณตัวเลขผลประโยชน์ในการเรียกคืนสินค้าประเภทรถยนต์เมื่อเกิดอุบัติเหตุจากความผิดพลาดของบริษัท ซึ่งลึกๆ แล้วสร้างความรู้สึกริดและชิงชังต่อระบบทุนนิยมที่ให้ความสำคัญแก่ผลประโยชน์มากกว่าชีวิตคน แม้ว่าภายนอกผู้เล่าเรื่องดูเหมือนจะประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน มีคอนโด มีรถยนต์ มีอุปกรณ์เครื่องใช้มากมายไม่ขาดตกบกพร่อง แต่ตัวเขาเองกลับยังคงรู้สึกขาดและไม่รู้ว่าจะเติมเต็มความขาดนั้นได้อย่างไร ผู้เล่าเรื่องเริ่มมีอาการป่วยเพราะเขาไม่พอใจสภาพที่เป็นอยู่ และมองไม่เห็นหนทางที่จะหลุดพ้นจากสภาวะที่ครอบงำตัวเขา ดังที่เขา

<sup>64</sup> กาญจนา แก้วเทพและสมสุข หินวิมาน, *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎี เศรษฐศาสตร์การเมืองกับการสื่อสารศึกษา*, หน้า 262.

<sup>65</sup> กฤษฏา ขำยัง, "วิถีเมืองในงานเขียนของปราบดา หยุ่น," หน้า 41.

กล่าวว่า “I hated my life. I was tired and bored with my job and my furniture, and I couldn't see any way to change things.”<sup>66</sup>

การบริโภคคือกิจกรรมเพียงอย่างเดียวที่ทำให้ผู้เล่าเรื่องยังเชื่อว่าเขามีอำนาจ มีสิทธิในการเลือก และการบริโภคก็เป็นสิ่งเดียวที่ทำให้อัตลักษณ์ของเขาดำรงอยู่ ดังเช่นการที่เขาเปรียบเทียบตนเองกับสิ่งของอย่างคอนโดที่เขาอาศัยอยู่ว่าเป็นดังชีวิตของเขา ทุกๆ สิ่งที่อยู่ในนั้นก็คือเขา เขาไม่ใช่แค่รักทุกสิ่งทุกอย่างที่ซื้อแต่ทุกสิ่งทุกอย่างได้กลายมาเป็นตัวเขา ดังที่เขาพูดว่า “I loved my life. I loved that condo. I loved every stick of furniture. That was my whole life. Everything, the lamps, the chairs, the rugs were me. The dishes in the cabinets were me. The plants were me.”<sup>67</sup> กล่าวคือ ผู้เล่าเรื่องเชื่อว่าสินค้าที่เขาเลือกบริโภคช่วยประกอบสร้างและเติมเต็มอัตลักษณ์ของเขา บาร์บารา ครูเกอร์ (Barbara Kruger) นิยามวัฒนธรรมบริโภคนิยมในทศวรรษที่ 1980 ด้วยประโยค “I shop therefore I am”<sup>68</sup> สะท้อนลักษณะของบริโภคนิยมที่ลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ เพราะอัตลักษณ์และตัวตนของพวกเขาจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเขาจับจ่ายซื้อของและบริโภคสินค้า โดยดำรงอยู่ผ่านสัญลักษณ์ที่ผูกมัดกับสินค้า (commodity-signs) ทั้งที่ในความเป็นจริงสินค้าที่ผู้คนในสังคมเสพอยู่นี้ล้วนถูกผลิตออกมาจากแหล่งเดียวกัน ในมาตรฐานเหมือนกัน เพียงแต่ระบบทุนนิยมสามารถทำให้เรารู้สึกว่าสิ่งที่เราเสพนั่นทำให้เราต่างจากคนอื่นด้วยการสร้างลักษณะความเป็นปัจเจกแบบกำมะลอ<sup>69</sup> กล่าวคือ มนุษย์ต้องบริโภคสินค้าอย่างล้นเกินเพื่อสร้างอัตลักษณ์รวมถึงสร้างความเป็นปัจเจก ผ่านการกระตุ้นจากสภาพสังคมและวัฒนธรรมทั้งที่ท้ายสุดแล้วความเป็นปัจเจกแทบไม่เกิดขึ้น เพราะทุกคนล้วนบริโภคสินค้าที่ผลิตออกมาเหมือนกันจากโรงงานอุตสาหกรรม ดังที่ ฉอน เอ็ม จอร์จ (Sean M. George) นักศึกษาปริญญาเอกมหาวิทยาลัยเท็กซัส เอแอนด์เอ็ม (Texas A&M University) กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์ว่า

One of the great ironies of capitalism and consumerism, with its emphasis on finding one's individuality (as so many marketing campaigns rely upon), is that the companies produce consumable products by the million, so there is no

<sup>66</sup> Chuck Palahniuk, *Fight Club* (London: Vintage Books, 1997), p. 172.

<sup>67</sup> Ibid., p. 111.

<sup>68</sup> Don Slater, *Consumer Culture and Modernity* (UK: Polity Press, 1997). p. 38.

<sup>69</sup> กาญจนา แก้วเทพและสมสุข หินวิมาน, *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎี เศรษฐศาสตร์การเมืองกับการสื่อสารศึกษา*.

longer the possibility for individuality. The promise of finding one's individuality is paradoxically supplanted by the fact that tens of thousands of people can buy the same products and express the same individuality in the same way.<sup>70</sup>

ในระยะหลังๆ ผู้เล่าเรื่องจึงตระหนักว่าแม้เขาจะหมกมุ่นกับการเลือกสรรข้าวของสำหรับตัวเองอย่างไร คนอื่นๆ ก็มีสิ่งของเหล่านั้นเหมือนกัน เช่นที่เขาบอกว่า “We all have the same Johanneshov armchair in the Strinne green stripe pattern...we all have the same Rislampa/Har paper lamps made from wire and enviromentally friendly unbleached paper .”<sup>71</sup> นั่นคือเขาเชื่อว่าทุกบ้านจะต้องมีเก้าอี้ทำแขนลายแถบเขียวจากสวีเดน รวมถึงโคมไฟกระดาษที่ทำจากเยื่อกระดาษที่ยังไม่ผ่านการฟอกสีซึ่งเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สินค้าที่เขาเลือกบริโภคเพื่อสร้างอัตลักษณ์จึงไม่ได้แตกต่างจากสินค้าที่คนอื่นๆ มีเช่นกัน เป็นต้น ดังที่ตัวละครเอกในคราบของ ไทเลอร์ เดอร์เดน กล่าวว่า

You are not a beautiful and unique snowflake. You are the same decaying organic matter as everyone else, and we are all part of the same compost pile...[O]ur culture has made us all the same. No one is truly white or black or rich, anymore. We all want the same. Individually, we are nothing.<sup>72</sup>

กล่าวคือ ความเป็นปัจเจกแทบไม่มีจริงเพราะวัฒนธรรมบริโภคนิยมได้เปลี่ยนทุกคนให้มีฐานะเหมือนกันทั้งหมด ไม่มีใครจำแนกได้เป็นอย่างอื่น ซึ่งอาจตีความได้ว่าเพราะเราทุกคนคือผู้บริโภค เพราะการบริโภคคือกระบวนการที่ทำให้อัตลักษณ์ของเราก่อตัวขึ้นเป็นรูปธรรม แต่หากขาดสินค้าที่ประกอบสร้างเป็นเรา เราก็เหมือนไร้ค่า ไร้ตัวตน ไร้นาม

สภาวะไร้ตัวตนของผู้บริโภคถูกสะท้อนออกมาในรูปของผู้เล่าเรื่องที่ปราศจากชื่อ เขาอาจเป็นใครก็ได้ที่เป็นชนชั้นกลางมนุษย์เงินเดือนทั่วไป ผู้ซึ่งไม่ได้มีอะไรโดดเด่น หรืออาจเป็นเพียงชน

<sup>70</sup> Sean M. George, *The Phoenix Inverted: The Re-birth And Death Of Masculinity And The Emergence Of Trauma In Contemporary American Literature* (Doctoral dissertation, Department of Philosophy, Faculty of the Graduate School, Texas A&M University-Commerce, 2010), p. 68.

<sup>71</sup> Chuck Palahniuk, *Fight Club*, p. 43.

<sup>72</sup> *Ibid.*, p. 134.

ชั้นล่าง มนุษย์แรงงานที่ดูเหมือนไม่มีความสำคัญ ไร้อำนาจ ไร้บทบาทในสังคมอเมริกัน ดังที่ไทเลอร์ กล่าวไว้

We're everyone you depend on. We're people who do your laundry and cook your food and serve your dinner. We make your bed. We guard you while you're asleep. We drive the ambulances. We direct your call. We are cooks and taxi drivers and we know everything about you.<sup>73</sup>

เมื่อผู้เล่าเรื่องไม่ได้แตกต่างจากคนอื่นๆ ในสังคม เพราะทุกคนต่างก็ไหลไปตามกระแสบริโภคนิยม เขาจึงเป็นเสมือนตัวแทนของผู้ที่ตกเป็นทาสและไม่อาจปฏิเสธการครอบงำของวัฒนธรรมบริโภคนิยมได้ นอกจากตัวผู้เล่าเรื่องแล้วตัวหัวหน้างานของผู้เล่าเรื่องก็ไร้ชื่อไร้นามเช่นกัน กล่าวคือ ผู้เล่าเรื่องจะเรียกหัวหน้าของเขาด้วยคำว่า “my boss” หรือ “Mister Boss” พร้อมทั้งอธิบายอัตลักษณ์หัวหน้างานของเขาว่า

Mister Boss with his midlife spread and family photo on his desk and his dreams about early retirement and winters spent at a trailer-park hookup in some Arizona desert. My boss, with his extra-starched shirts and standing appointment for a haircut every Tuesday after lunch.”<sup>74</sup>

คำบรรยายดังกล่าวสะท้อนลักษณะเหมารวมของผู้ชายวัยทำงานส่วนใหญ่ในสังคมเช่นกัน เพราะหัวหน้าของผู้เล่าเรื่องอาจหมายถึงใครก็ได้ที่หล่อเลี้ยงชีวิตของตนด้วยความหวังและความฝันที่ระบบทุนนิยมมอบให้ ดังที่ระบบทุนนิยมให้ความหวังไว้ว่า หากเขาทำงาน มีครอบครัว เก็บเงินไปเรื่อยๆ ตามเส้นทางที่ระบบขีดกรอบไว้ในวันปลายชีวิตเขาและครอบครัวก็จะสบาย ได้หยุดทำงาน ได้ท่องเที่ยวไปในที่ที่เขาปรารถนา เขาคือตัวแทนของผู้คนที่อยู่ได้ด้วยภาพหวัง ด้วยศรัทธาในความฝันแบบอเมริกัน แม้จะต้องแลกกับชีวิตที่ซ้ำซาก จำเจ ปราศจากตระหนักรู้คุณค่า ของชีวิตในปัจจุบันก็ตาม

<sup>73</sup> Ibid., p. 166.

<sup>74</sup> Ibid., p. 96.

เหล่าตัวละครที่ตกเป็นทาสของการบริโภค นอกจากจะบริโภคสินค้าอย่างสิ้นเกินแล้ว พวกเขายังบริโภคสิ่งที่ไม่จำเป็นอีกด้วย ดังฉากที่ผู้เล่าเรื่องกลับจากการเดินทางไปต่างเมืองแล้วพบว่า คอนโดของตนถูกวางระเบิด สิ่งที่ทำให้เขาอับอายมากที่สุดก็คือการพบว่าซากอาหารที่หลงเหลือในตู้เย็นหลังคอนโดระเบิดมีเพียงเครื่องปรุงแต่งอาหารอย่างมัสตาร์ดและน้ำสลัดนานาชาติโดยไม่ มีอาหารจริงๆ อยู่เลย ผู้เล่าเรื่องถึงกับรำพึงรำพันว่า

Oh, not my refrigerator. I'd collected shelves full of different mustards, some stone-ground, some English pub style. There were fourteen different flavors of fat-free salad dressing, and seven kinds of capers. I know, I know, a house full of condiments and no real food.<sup>75</sup>

กล่าวคือ นอกจากทุกคนจะบริโภคในสิ่งที่เหมือนหรือคล้ายกันแล้ว สิ่งที่พวกเขาบริโภคอย่างสิ้นเกินนั้นกลับไม่ใช่สิ่งที่พวกเขาต้องการจริงๆ เพราะสิ่งที่เขาต้องการและควรมีอยู่ในตู้เย็นคืออาหาร ไม่ใช่เครื่องปรุงที่สิ้นเกินเหล่านั้น พนักงานรักษาความปลอดภัยประจำคอนโดจึงพูดถึงเขี่ยหยันผู้เล่าเรื่องว่า “A lot of young people try to impress the world and buy too many things...A lot of young people don't know what they really want”<sup>76</sup> ซึ่งเป็นข้อความนี้ได้รับการยืนยันโดยหลักฐานในตู้เย็นของผู้เล่าเรื่องอย่างชัดเจน

กระแสบริโภคนิยมถูกโหมกระดุนให้จนกลายเป็นสิ่งสำคัญเสมือนลมหายใจที่ขับเคี่ยวคนทศวรรษที่ 1980 ผ่านภาพและสื่อโฆษณาที่ปลุกเร้าให้ทุกคนบริโภคสินค้าไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้าหรือสิ่งของเครื่องใช้มากมายที่พวกเขาไม่ต้องการ ชื้อด้วยเงินที่ได้จากการทำงานที่พวกเขาไม่ชอบ ดังที่ไทเลอร์กล่าวว่า “Advertising has these people chasing cars and clothes they don't need. Generations have been working in jobs they hate, just so they can buy what they don't really need”<sup>77</sup> สินค้าที่สิ้นเกินได้รับความสำคัญจนกลายเป็นปัจจัยที่สี่ ห้า หก ที่ขาดไม่ได้ในชีวิต สินค้าไม่ได้ถูกซื้อหาเพียงเพื่อใช้งานอีกต่อไป เพราะสินค้าค่อยๆ เปลี่ยนจากมูลค่าการใช้สอย มูลค่าแลกเปลี่ยน ไปสู่มูลค่าเชิงสัญลักษณ์ ดังนั้นเมื่อการบริโภคเป็นไปเพื่อการบริโภคเชิงสัญลักษณ์ซึ่งเป็นนามธรรมจึงทำให้การบริโภคนั้นไม่มีวันสิ้นสุด เพราะไม่ได้บริโภคเพื่อแก่นของการใช้สอยที่แท้จริงแต่

<sup>75</sup> Ibid., p. 45.

<sup>76</sup> Ibid., p. 45.

<sup>77</sup> Ibid., p. 149.

บริโภคเพื่อสร้างอัตลักษณ์ที่แตกต่าง ดังที่ผู้เล่าเรื่องใน *ไฟท์คลับ* ต้องการเปลี่ยนเครื่องแต่งบ้านอยู่ตลอดเวลา ทั้งๆ ที่ความจริงแล้วของที่มีอยู่ก็ยังคงคุณสมบัติการใช้สอยของมันตามปกติ เขากล่าวว่า

You buy furniture. You tell yourself, this is the last sofa I will ever need in my life. Buy the sofa, then for a couple years you're satisfied that no matter what goes wrong, at least you've got your sofa issue handled. Then the right set of dishes. Then the perfect bed. The drapes. The rug. Then you're trapped in your lovely nest, and the things you used to own, now they own you.<sup>78</sup>

นั่นคือ มนุษย์ตกอยู่ภายใต้อำนาจของสิ่งของจนไม่อาจหักห้ามใจตนเองได้ แทนที่มนุษย์จะมีอำนาจควบคุมสิ่งของ แต่สิ่งของเหล่านั้นกลับย้อนมาใช้อำนาจมีอิทธิพลกำหนดเรา แนวคิดนี้สะท้อนผ่านอีกตัวอย่างก็คือ ผู้เล่าเรื่องกล่าวว่าไม่ใช่เฉพาะตนเองเท่านั้นที่ตกเป็นทาสของการบริโภค คนอื่นๆ ที่เขารู้จักก็เป็นเช่นกัน เขากล่าวว่า “And I wasn't the only slave to my nesting instinct. The people I know who used to sit on the bathroom with pornography, now they sit in the bathroom with their IKEA furniture catalogue.”<sup>79</sup> แค็ตตาล็อกได้มีอิทธิพลสร้างอารมณ์ปลุกกระตุ้นความต้องการของผู้อ่าน ดังจะเห็นได้ว่าแค็ตตาล็อกสินค้ามีบทบาททดแทนหนังสือโป๊ที่ผู้ชายเคยชอบ ภาพสินค้าสามารถปลุกกระตุ้นความต้องการ จินตนาการ ความสุขให้แก่ผู้อ่านได้ไม่ต่างจากหนังสือโป๊ แสดงให้เห็นถึงอำนาจบางอย่างที่ซ่อนอยู่ในรายการสินค้าเหล่านั้น ดังที่ ลินน์ เอ็ม ทา (Lynn M. Ta) กล่าวไว้ว่า

That commercialism has replaced normative sexual stimulators and has reduced the male sex drive to furniture, traditionally an article of domestic, and therefore feminine, sphere [...] Jack's (narrator) domestic space has been overwritten by commodity and advertisement, and that consumerism has become the new pornography.<sup>80</sup>

<sup>78</sup> Ibid., p. 44.

<sup>79</sup> Ibid., p. 43.

<sup>80</sup> Lynn M. Ta, “Hurt So Good: Fight Club, Masculine Violence, and the Crisis of Capitalism” *The*

อำนาจบางอย่างที่ซุกซ่อนอยู่ในสินค้าเกิดจากกลไกการทำงานร่วมกันของสื่อมวลชนและโฆษณาภายใต้อุดมการณ์ที่พยายามสร้างจิตสำนึกแบบเมืองหรือจิตสำนึกแบบทุนนิยมที่ขบขันให้การบริโภคกลายเป็นเครื่องเติมเต็มความสุขในช่วงเวลาว่างและทดแทนภาวะแปลกแยกที่มนุษย์ต้องเผชิญในเวลางาน แม้ว่าทำดีที่สุดแล้วความขาดนั้นไม่อาจเติมเต็มได้ด้วยกรบริโภค สภาพที่ซ้ำซากจำเจแปลกแยก และรู้สึกที่ต้องบริโภคอยู่ตลอดเวลาคือสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้เล่า เรื่องป่วยด้วยโรคนอนไม่หลับ ซึ่งความป่วยนี้เองกลับเป็นตัวเชื่อมให้เขาพบกับผู้คนที่หลากหลายในกลุ่มบำบัด ดังนั้นในแง่หนึ่งการเข้ากลุ่มบำบัดจึงกลายเป็นวิธีการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ผู้เล่าเรื่องรู้สึกว่าตนเองมีค่ามีคนสนใจเพราะผู้คนในกลุ่มบำบัดต่างให้ความสำคัญและพร้อมจะรับฟัง โอบกอด ปลอดภัย ระยะเวลาที่ผู้เล่าเรื่องวนเวียนเข้าออกกลุ่มบำบัดต่างๆ สะท้อนให้เห็นว่าไม่เพียงแต่ผู้เล่าเรื่องเท่านั้นที่มีปัญหาและรู้สึกแปลกแยกทั้งกับตนเองและคนรอบข้าง ตัวละครเกือบทั้งหมดใน *ไฟท์คลับ* ต่างมีความผิดปกติซึ่งแสดงออกมาในรูปของอาการป่วยทางร่างกายหรือป่วยทางจิตใจ ความแปลกแยกในชีวิตประจำวันที่ทำให้ผู้คนหันมาสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นภายใต้การมารวมตัวกันในกลุ่มบำบัดหรือแม้กระทั่งไฟท์คลับ สอดคล้องกับสิ่งที่จอร์จเสนอไว้ว่า การศึกษาวรรณกรรมอเมริกันในช่วงทศวรรษที่ 1980-1990 สิ่งที่จะละเอียดหรือมองข้ามไม่ได้ก็คือ สภาพสังคม เพราะปัจจัยที่กล่าวมานั้นคือตัวกระตุ้นและสร้างบาดแผลให้แก่ผู้คนในยุคสมัย<sup>81</sup>

*ไฟท์คลับ* ได้เปิดเผยให้เห็นว่าสภาพสังคมและวัฒนธรรมสามารถสร้างบาดแผลให้แก่ตัวละคร ซึ่งความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและวัฒนธรรมต่างมีส่วนร่วมในการปรับเปลี่ยนนิยาม “ความเป็นชาย” รวมถึงกระบวนการรับรู้ต่อตนเองซึ่งส่งผลกระทบไม่ต่างจากสงครามที่สามารถสร้างบาดแผลและอาจเปลี่ยนมุมมองการรับรู้ของตัวเองตลอดไป โดยเฉพาะในยุคสมัยที่ระบบทุนนิยมเฟื่องฟูอย่างมากในช่วง 1980-1990 ซึ่งเป็นยุคสมัยของผู้เล่าเรื่อง แม้จะไม่ได้เลวร้ายเท่าสงครามแต่ก็เป็นเสมือนการปฏิวัติรูปแบบวัฒนธรรมและสังคมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง ดังที่ไทเลอร์กล่าวไว้ว่า

We don't have a great war in our generation, or a great depression, but we do have a great war of the spirit. We have a great revolution against the culture.

The great depression is our lives. We have a spiritual depression.<sup>82</sup>

<sup>81</sup> Sean M. George, *The Phoenix Inverted: The Re-birth And Death Of Masculinity And The Emergence Of Trauma In Contemporary American Literature*, p. 67.

<sup>82</sup> Chuck Palahniuk, *Fight Club*, p 149.

กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมครั้งนี้เป็นเสมือนการเผชิญสงครามทางจิตวิญญาณที่สามารถสร้างบาดแผลแก่ผู้คนในยุคสมัยไม่ต่างจากสงครามในอดีตที่สร้างบาดแผลให้แก่ผู้คนในยุคก่อน

### 2.3.3 อเมริกันไซโค (*American Psycho*)

นวนิยายเรื่อง *อเมริกันไซโค* แต่งขึ้นโดยนักเขียนชาวอเมริกันชื่อ เบรท อีสตัน เอลลิส (Bret Easton Ellis) ใน ค.ศ. 1991 ก่อนจะได้รับดัดแปลงเป็นภาพยนตร์ใน ค.ศ. 2000 โดยผู้กำกับสตรีชื่อ แมรี ฮาร์รอน (Mary Harron) *อเมริกันไซโค* เป็นเรื่องราวของตัวละครแพทริก เบทแมน (Patrick Bateman) และสภาพบรรยากาศสังคมนิวยอร์กในช่วงทศวรรษ 1980 เบทแมนเป็นนักธุรกิจหนุ่มชาวอเมริกันวัย 27 ปีทำงานในย่านธุรกิจสำคัญระดับโลกอย่างวอลล์สตรีท (Wall Street) เขาและเพื่อนๆ ที่อยู่ในสังคมเดียวกันต่างให้ความสำคัญอย่างมากกับการบริโภค กิจกรรมในแต่ละวันของพวกเขาคือการวิ่งตามกระแสแฟชั่นและสินค้าใหม่ๆ ไปปรากฏตัวตามร้านอาหารที่กำลังได้รับความนิยม ทุกคนในสังคมจดจำกันจากรูปลักษณ์ภายนอกและจากแบรนด์สินค้าที่พวกเขาใช้ แม้รูปร่างภายนอกจะหล่อเหลาและมีอาชีพที่ดีแต่จิตใจของเบทแมนกลับโหดเหี้ยมอำมหิต เขาคดโกงฉ้อโกงรุนแรง หากมีโอกาสเขาก็จะสวมบทบาทฆาตกรต่อเนื่องและทารุณเหยื่อในหลายรูปแบบเพื่อความสะใจ โดยเหยื่อที่เขาเลือกมักจะเป็นผู้หญิง ชายรักชาย หรือคนไร้บ้าน

“ABANDON ALL HOPE YE WHO ENTER HERE”<sup>83</sup> คือ ประโยคเปิดของนวนิยายเรื่อง *อเมริกันไซโค* ซึ่งประโยคนี้นี้ดัดแปลงมาจากข้อความที่จารึกไว้บริเวณประตูทางเข้า “นรก” จากกวีนิพนธ์เรื่อง *Divine Comedy*\* ดังนั้นฉากเปิดเรื่องจึงเป็นการบอกให้ผู้อ่านทราบเป็นนัยว่า การเดินทางเข้าสู่โลกของเบทแมนหรือนิวยอร์กในช่วงทศวรรษที่ 1980 ก็มีลักษณะไม่ต่างจากการเดินทางเข้าสู่ขุมนรก กล่าวคือ ผู้เขียนเสียดสีสภาพสังคมเมืองนิวยอร์กในทศวรรษที่ 1980 ว่าอยู่ภายใต้อิทธิพลของระบบทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยมที่เต็มไปด้วยความละโมภ การช่วงชิง แข่งขัน และบูชาเงินและสิ่งของเหนือสิ่งอื่นใด คุณค่าความเป็นมนุษย์ค่อยๆ ลดความสำคัญลงจนทำให้บางครั้งผู้อาศรัยรู้สึกเหมือนถูก

<sup>83</sup> Bret Easton Ellis, *American Psycho*, (New York: Vintage Books, 1991). p. 3.

\* *ดิวินาคอมเมเดีย* (*Divina Commedia* หรือ *Divine Comedy*) หรือ สุขนาฏกรรมของพระเจ้าเป็นกวีนิพนธ์เอกที่สำคัญของอิตาลี ประพันธ์ขึ้นโดยดันเต อาลีกีเรี กวีชาวอิตาลีเขียนในค.ศ. 1308 เป็นเรื่องราวการเดินทางผ่านนรกชำระบาป เพื่อไปสู่สวรรค์



คุมขังอยู่ในนรกที่ไร้ทางออก ดังที่นวนิยายปิดเรื่องด้วยประโยคสุดท้ายที่ว่า “THIS IS NOT AN EXIT”<sup>84</sup>

บริบทสังคมเมืองเช่นนี้มีอิทธิพลซับซ้อนทำให้เกิดตัวละครอย่างเบทแมนขึ้นมา กล่าวคือ ทศวรรษ 1980 ถือเป็นช่วงเวลาที่มีมหานครนิวยอร์กมีความเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีอย่างสูงสุดช่วงหนึ่งในประวัติศาสตร์ ลัทธิบริโภคนิยมเข้ามามีอิทธิพลแทรกซึมอยู่ในชีวิตประจำวันของคนเมือง จากที่แต่เดิมการบริโภคจะมุ่งเน้นและพุ่งเป้าไปที่กลุ่มผู้หญิงแต่ปัจจุบัน อิทธิพลของสื่อโฆษณาได้กระตุ้นให้ผู้ชายต้องบริโภคเหมือนกัน โดยที่การบริโภคได้กลายเป็นสิ่งแสดงสถานภาพทางสังคม เป็นตัวก่อรูปในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ บ่งบอกรสนิยมและสะท้อนความสามารถในการทำเงินของผู้คน ยิ่งมีรสนิยมดีย่อมได้รับการยอมรับจากคนรอบข้าง ผู้คนในสังคมเมืองจึงสนใจและหมกมุ่นกับเรื่องของเปลือกนอก ภาพลักษณ์ และวิถีชีวิตของตนโดยไม่สนใจเรื่องราวหรือรายละเอียดปลีกย่อยของผู้อื่น ดังที่เกออร์ก ซิมเมล (Georg Simmel) อธิบายไว้ว่า พื้นที่เมืองเต็มไปด้วยสัญญาณและรหัสการสื่อสารที่เกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา รูปแบบการใช้ชีวิตของคนเมืองจึงเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ บัจเจกบุคคลจึงพยายามสร้างความหมายของอัตลักษณ์ขึ้นมาเพื่อตอบคำถามว่า ท่ามกลางสัญญาณที่มากมายเช่นนี้ ‘เราคือใคร’ ‘เราเหมือนหรือต่างจากคนอื่นอย่างไร’<sup>85</sup> ตัวละครทุกตัวใน *อเมริกันไซโค* จึงต่างพยายามสร้างภาพให้ตัวเองดูดีเหนือกว่าผู้อื่น โดยละเลยไม่สนใจตัวตนหรือนิสัยที่แท้จริงของแต่ละคน อัตลักษณ์จึงถูกพิจารณาจากสิ่งที่เห็นภายนอก ซึ่งทำที่สุดการพยายามบริโภคอย่างหนักเพื่อสร้างความโดดเด่นและความเหนือกว่านี้เองกลับทำให้ทุกคนเหมือนกัน จนไม่หลงเหลือความแตกต่าง

การบรรยายอัตลักษณ์ของตัวละครใน *อเมริกันไซโค* จึงใช้การอธิบายอย่างกว้างๆ โดยเชื่อมโยงกับบุคคลและวัตถุอื่นตลอดเวลา เช่น ซี่อะไร ทำหน้าที่ไหนกับใคร อายุเท่าไร ใส่เสื้อผ้าแบรนด์อะไร เดทกับใคร เป็นต้น โดยไม่มีการอธิบายถึงรูปร่าง สีผิว รูปพรรณสัณฐานเพราะทุกคนดูดีเหมือนกันหมด ดังที่เอเวอลีน วิลเลียมส์ (Evelyn Williams) แฟนสาวของเบทแมนกล่าวว่า “Everybody’s rich.”, “Everybody’s good-looking.” และ “Everybody has a great body now.”<sup>86</sup> เพราะทุกคนในแวดวงของเบทแมนเป็นชายผิวขาววัยยี่สิบกว่าที่ควบคุมอาหาร ออกกำลังกาย และ

<sup>84</sup> Bret Easton Ellis, *American Psycho*, p. 399.

<sup>85</sup> อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพและสมสุข หินวิมาน, *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎี เศรษฐศาสตร์การเมืองกับการสื่อสารศึกษา*, หน้า 452.

<sup>86</sup> Bret Easton Ellis, *American Psycho*, p. 23.

ทำผิวแทน หรืออีกนัยหนึ่งสามารถเหมารวมเรียกตัวละครเหล่านี้ว่า “ยัปปี้” (yuppie หรือ yup ซึ่งย่อมาจาก young urban professional) ที่หมายถึง กลุ่มคนอายุน้อยที่ประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว มีหน้าที่การงานที่ดี รายได้สูงทำงานและอาศัยอยู่ในพื้นที่เมือง ใช้เงินเก่ง เป็นพวกสุขนิยมบูชาวัตถุและเป็นผู้ผลิตซ้ำวัฒนธรรมแห่งการบริโภค และยังถือ ว่าเป็นกลุ่มอภิสิทธิ์ชนในสังคมเมือง พวกเขามักหลงตัวเองและมีพฤติกรรมก้าวร้าว ดังที่ทิมโมธี ไพรซ์ (Timothy Price) เพื่อนสนิทของเบท แมนกล่าว ว่า “I’m resourceful...I’m creative, I’m young, unscrupulous, highly motivated, highly skilled. In essence what I’m saying is that society cannot afford to lose me. I’m an asset”<sup>87</sup> สะท้อนให้ ความมั่นใจและหลงตัวเองสอดคล้องกับลักษณะของความเป็นชายที่นิยมในยุคสมัยหรือที่เรียกว่า “นิวแมน” แบบ ‘narcissist’ ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดในบทถัดไป

เรื่องเล่าและกิจกรรมของเบทแมนไม่ต่างจากเรื่องเล่าของยัปปี้คนอื่นๆ ที่มีเพียงอัตลักษณ์ภายนอกที่ฉาบฉวยและเกิดจากการประกอบสร้างจากข่าวของเครื่องใช้แบรนด์เนมต่างๆ ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้ตัวละครเกือบทั้งหมดในเรื่องต่างเรียกชื่อกันผิด จำกัดติดอยู่เสมอ ซึ่งการจำกัดหรือการไม่ใส่ใจเรื่องคนอื่นก็ทำให้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน *อเมริกันไซโค* คลุมเครือ ผู้อ่านยากที่จะแยกแยะว่าเรื่องเล่าเรื่องใดจริงเรื่องใดเท็จ ดังเช่นการที่พอล โอเวน (Paul Owen) เข้าใจผิดสับสนระหว่างเบทแมนกับ มาร์คัส ฮัลเบอร์สแตม (Marcus Halberstam) โดยโอเวนเข้าใจผิดคิดว่าเบทแมนคือฮัลเบอร์สแตม เขาตกท่ายพูดคุยเรียกชื่อเบทแมนผิดต่อหน้าเพื่อนคนอื่นๆ โดยไม่มีใครทักท้วง เพราะทั้งเบทแมนและฮัลเบอร์สแตมต่างก็ทำงานที่ Pierce & Pierce (P&P) เหมือนกัน ชื่นชอบในเสื้อผ้าแบรนด์วาเลนต์ิโนเหมือนกัน ตัดแว่นร้านเดียวกัน และตัดผมกับช่างตัดผมคนเดียวกัน ดังที่เบทแมนกล่าวว่า

Owen has mistaken me for Marcus Halberstam (eventhough Marcus is dating Cecelia Wagner) but for some reason it really doesn't matter and it seems a logical faux pas since Marcus works at P&P also, in fact does the same exact thing I do, and he also has a penchant for Valentino suits and clear prescription glasses and we share the same barber at the same place, the Pierre Hotel, so it seems understandable; it doesn't irk me.<sup>88</sup>

<sup>87</sup> Ibid., p. 4.

<sup>88</sup> Ibid., p. 89.

การที่เบทแมนรู้สึกเฉยชากับการทักผิดเพราะเขาเห็นว่าเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ แสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ของตัวละครไม่ชัดเจน ซึ่งเขาไม่ใช่คนเดียวที่ถูกทักผิดหรือทักคนอื่นผิด เพื่อนร่วมงานคนอื่น ๆ ก็เช่นกัน ดังจะเห็นได้จากบทสนทนาที่เบทแมนคุยกับไพรซ์ดังต่อไปนี้

“Where's Conrad?” I ask. “I should say hello to him.”

“The dude who called you Hamilton,” Price says.

“That wasn't Conrad.” I say.

“Are you sure? It looked a helluva lot like him,” he says but he's not really listening; he blatantly stares at the hardbody waitress, at exposed cleavage as she leans down to get a firmer grip on the bottle's cork.

“No. That wasn't Conrad,” I say, surprised at Price's inability to recognize co-workers. “That guy had a better haircut.”<sup>89</sup>

การสับสนระหว่างตัวละครที่รูปร่างลักษณะภายนอกคล้ายกัน สะท้อนความเชื่อของเบทแมนที่ว่า เกิดหิมะและมนุษย์อาจจะไม่ได้มีเอกลักษณ์ในตัวอย่างที่เราเข้าใจ ดังในบทสนทนายระหว่างเบทแมนกับเจน (Jane) เลขานุการของเขา เมื่อเบทแมนอ้างถึงข้อความเกี่ยวกับเกิดหิมะตามความเชื่อที่ว่าไม่มีเกิดหิมะใดที่เหมือนกัน ซึ่งเบทแมนไม่เชื่ออย่างนั้นเขาคิดว่าทั้งเกิดหิมะและคนอาจจะเหมือนกัน และสิ่งที่เห็นภายนอกอาจลวงตา

“I think...you know how they say no snowflakes are alike?” She nods.

“Well, I don't think that's true. I think a lot of snowflakes are alike...and I think a lot of people are alike too.” She nods again, though I can tell she's very confused. “Appearance *can* be deceiving,” I admit carefully.<sup>90</sup>

เหตุการณ์การจำคนผิดนอกจากจะแสดงให้เห็นว่าตัวละครเหล่านี้เหมือนกันไปหมดแล้ว การที่เบทแมนจำได้ว่าคนที่เพิ่งมาทักเขาผิดนั้นไม่ใช่คอนราดเพราะทรงผมที่ดูดีกว่า สะท้อนให้เห็นว่าอัตลักษณ์ของคอนราดผูกติดอยู่กับทรงผม หรือการบริโภคเป็นการบ่งบอกตัวตนอย่างหนึ่ง กล่าวคือเมื่อระบบทุนนิยมกระตุ้นให้ทุกคนกลายเป็นผู้บริโภคและตระหนักรู้ตัวเองในฐานะผู้บริโภค

<sup>89</sup> Ibid., p. 50.

<sup>90</sup> Ibid., p. 378.

อัตลักษณ์ของคนจะถูกประกอบสร้างขึ้นจากสิ่งของเครื่องใช้ที่พวกเขาบริโภค การครอบครองหรือเป็นเจ้าของวัตถุและบริการจึงเป็นการแสดงออกของปัจเจก อัตลักษณ์จึงเกิดขึ้นผ่านการบริโภคและการอ้างอิงอัตลักษณ์ของเรากับบุคคลอื่นที่อยู่รอบๆ ตัว เมื่ออัตลักษณ์เกิดจากการอ้างอิงเป็นส่วนใหญ่ทำให้ตัวละครในเรื่องสูญเสียตัวตนที่แท้ นั่นคือแม้แต่การแสดงความคิดเห็นยังต้องเลียนแบบสิ่งที่คนอื่นเขียนหรือบรรยายไว้ ไม่ว่าจะแนวคิดทางการเมือง ร้านอาหารหรือแม้กระทั่งรสชาติอาหารที่ชอบเพียงเพื่อให้คำพูดออกมาดูดี น่าเชื่อถือ บ่งบอกรสนิยม ดังเช่นตอนที่เบทแมนไปร้านอาหารแห่งหนึ่งซึ่งแมคเดอร์มอตต์ (McDermott) ต้องการจะสั่งพิซซ่า แต่เบทแมนกลับโมโหตะโกนใส่เพื่อนว่าพิซซ่าที่นั่นไม่อร่อย หลังจากนั้นแมคเดอร์มอตต์ถึงกับไปถ่ายเอกสารข้อความของโดนัลด์ ทรัมป์ (Donald Trump) นักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จสูงสุดคนหนึ่งในนิวยอร์กผู้ซึ่งเป็นต้นแบบความสำเร็จของเบทแมน เมื่อทรัมป์ให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์ว่าพิซซ่าร้านพาสเทลส์ (Pastels) อร่อยที่สุดในแมนฮัตตันเบทแมนจึงยอมจำนนต่อแมคเดอร์มอตต์ว่าหากพิซซ่าร้านนั้นอร่อยสำหรับทรัมป์ พืชซ่าร้านนั้นย่อมอร่อยสำหรับเขาเช่นกัน

“Listen, if the pizza at Pastels is okay with Donny,” I start, hating to admit this to McDermott, then sighing, almost unintelligibly, “It’s okay with me.”  
McDermott cackles gleefully, a victor.<sup>91</sup>

เหตุการณ์นี้สะท้อนแนวคิดเรื่อง การเลียนแบบทางสังคม (social emulation) ของเวเบินที่ว่าโมเดลการเลียนแบบทางสังคมทำให้เกิดการแข่งขัน ช่วงชิง สะท้อนความต้องการในการเข้าถึงอำนาจและสถานภาพทางสังคมผ่านการบริโภคสินค้า ชนชั้นกลางคอยเลียนแบบพฤติกรรมและการบริโภคของชนชั้นที่สูงกว่าเพื่อบ่งบอกรสนิยมของตน การบริโภคที่ปรากฏใน *อเมริกันไซโค* จึงมีลักษณะเลียนแบบและแข่งขันกันตลอดเวลา เช่นตอนที่เบทแมนรู้ว่าทั้งแวน แพทเทิน (Van Patten) และพอล โอลเวินมีเตียงทำผิวสีแทนส่วนตัวที่บ้านในขณะที่เขายังต้องไปใช้บริการที่ร้าน เขาจึงรีบสั่งให้เลขาหาซื้อเตียงนั้นทันที เพราะการบริโภคในแง่หนึ่งก็เป็นพื้นที่จับจ่ายสถานะภาพทางสังคมและแสดงความเป็นปัจเจก อย่างไรก็ตามแม้การบริโภคจะให้โอกาสในกาเลือกแต่สภาวะที่ต้องเลือกนั้นกลับเผยให้เห็นว่าแท้ที่จริงแล้วเขาไม่ต่างจากทาสหรือหุ่นยนต์ที่ถูกกระตุ้นให้ต้องเลือก ต้องบริโภคอยู่ตลอดเวลา ดังฉากที่เบทแมนไปเช่าวิดีโอแล้วอยู่ๆ ก็รู้สึกกังวลที่พบว่ามิววิดีโอให้เลือกมากมาย แต่เขาก็หยิบวิดีโอเรื่องเดิมที่เขาดูแล้วถึง 37 ครั้งซ้ำอีกครึ่ง

<sup>91</sup> Ibid., p. 110.

[...] and suddenly I'm seized by a minor anxiety attack. *There are too many fucking movies to choose from* [...] Then, almost by rote, as if I've been programmed, I reach for *Body Double*-a movie I have rented thirty-seven times.<sup>92</sup>

ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเบทแมนมีลักษณะการบริโภคแบบ “ขาดสติ” เหมือนกายและใจแยกออกจากกัน และร่างกายเลือกที่จะบริโภคเองอย่างอัตโนมัติไม่ต่างจากหุ่นยนต์

นอกจากนี้การหายตัวไปของพอล โอเวนยังแสดงถึงสภาพสังคมเมืองที่ไม่มีใครสนใจใคร เพราะต่างก็หมกมุ่นอยู่กับการบริโภคของตนเอง นักสืบคิมบอลล์ (Kimball) ระบุว่าการที่ไม่มีใครรู้เห็นการหายตัวไปของโอเวนเป็นเรื่องที่แปลกมาก เบทแมนพยายามเสนอว่าแผ่นดินอาจดูดกลืนโอเวนไป ซึ่งแน่นอนว่าเป็นคำอธิบายที่ไร้เหตุผล และถึงแม้ว่าตัวโอเวนเองจะเป็นบุคคลที่เบทแมนให้ความสำคัญอย่างมากแต่เมื่อนักสืบคิมบอลล์สอบสวนเบทแมนว่าเขาจะรู้อะไรเกี่ยวกับตัวโอเวนบ้าง เมื่อไม่คำนึงถึง Fisher account ที่โอเวนครอบครองและเป็นสิ่งสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของโอเวน เบทแมนก็ตอบได้เพียงว่าโอเวนมีลักษณะแบบ “Yale thing”<sup>93</sup> ซึ่งตามนิยามของเบทแมน “Yale thing” หมายถึง ผู้ชายที่มีรสนิยมแบบชายรักชายแต่ไม่ยอมรับ ความเป็นมนุษย์ของโอเวนถูกลดคุณค่าลงเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ในสังคมรวมถึงเบทแมนด้วย ดังนั้นเมื่อปราศจากสิ่งของภายนอกที่พวกเขาถือครอง ไม่มีกิจกรรมที่บ่งบอกวิถีชีวิต อัตลักษณ์ที่เคยถูกประกอบก็หายไปไม่เป็นที่ปรากฏ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าตัวละครในเรื่อง *อเมริกันไซโค* ให้ความสนใจแต่รูปลักษณ์ภายนอกและข้าวของเครื่องใช้ โดยเฉพาะผู้หญิงทุกคนให้ความสำคัญตรงหน้าตา รูปร่างที่ดูสวย ไร้ที่ติ ทั้งนี้เพราะผู้ชายใน *อเมริกันไซโค* มองผู้หญิงไม่ต่างจากวัตถุ สินค้า ที่ต้องดูสวยงามเป็นอันดับแรก ส่วนนิสัยไม่ใช่เรื่องสำคัญ ดังบทสนทนาที่เบทแมนพูดคุยกับกลุ่มเพื่อนในร้านอาหารเมื่อกล่าวถึงแฟนของโอเวนว่า

“She's got a lousy personality”

“Oh Christ, Bateman,” Hamlin groans. “What does that mean?”

<sup>92</sup> Bret Easton Ellis, *American Psycho*, p. 112.

<sup>93</sup> *Ibid.*, p. 270.

“What?” I say “She does.”

“So what? It’s all looks. Laurie Kennedy is a baby,” Hamlin says, emphatically.

“Don’t even pretend you were interested for any other reason.”<sup>94</sup>

ถึงแม้ผู้หญิงจะถูกมองเป็นเพียงวัตถุสำหรับการบริโภค แต่พวกเธอก็เป็นผู้บริโภคที่มองผู้อื่น เป็นเพียงเครื่องมือที่จะนำไปสู่ชีวิตแบบที่พวกเธอคิดว่าต้องการ ซึ่งก็คือการแต่งงานและมีลูกเช่นกัน ดังเราจะเห็นได้ว่าแฟนเก่าของเบทแมนตอบไม่ได้ว่าทำไมเธอถึงคบกับโรเบิร์ต ฮอลล์ (Robert Hall) ผู้ที่เบทแมนมั่นใจว่าเป็นเกย์ เธอตอบเพียงว่า “I think you know that, well, time is running out. That biological clock just won’t stop ticking, I want to have children.”<sup>95</sup> เช่นเดียวกับคอร์ทนี (Courtney) คู่ขาของเบทแมน เธอต้องการแต่งงานกับใครก็ได้ที่สามารถทำให้เธอมีลูก เธอพูดว่า “I just want to have a child...Just...two...perfect...children.”<sup>96</sup> รวมถึงเอเวอลีนแฟนของเบทแมนเองที่พยายามชวนเบทแมนแต่งงานตลอดแต่เบทแมนก็ปฏิเสธเสมอ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าพวกเธอก็ไม่สนใจเหมือนกันว่าพวกเธอจะรักหรือไม่รักคู่ครองของพวกเธอ เพราะสิ่งที่พวกเธอต้องการก็คือการแต่งงานรวมถึงสวมบาทบาทภรรยาและแม่ของลูกเพื่อยืนยันความสมบูรณ์แบบของชีวิตตามบรรทัดฐานของสังคม ดังนั้นภาพตัวละครที่ปรากฏใน *อเมริกันไซโค* จึงสะท้อนอุดมการณ์แห่งยุคสมัยที่สังคมเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมคาดหวังต่อตัวปัจเจก

อย่างไรก็ตามในแวดวงของเบทแมนดูเหมือนจะมีเพียงเงินเลขานุการของเขาเท่านั้นที่มีอัตลักษณ์และบุคลิกลักษณะที่แตกต่างออกไปจากตัวละครตัวอื่นๆ เงินมีจิตสำนึกไม่ได้หลงมัวเมากับการบริโภคแบบคนทั่วไป เธอไม่มีเสื้อผ้าหรูหรา ไม่ใส่ส้นสูงเหมือนผู้หญิงคนอื่นๆ เธอไม่มีกระเป๋าเอกสารยี่ห้อดัง เธอจึงไม่เป็นที่สนใจของเบทแมนแม้เขาจะรู้ว่าเธอแอบรักเขามาตลอดก็ตาม แต่สิ่งที่เธอมีคือจิตสำนึกที่ไม่ได้ไหลไปตามความต้องการของระบบทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยมอย่างไม่ลืมหูลืมตา เธอกล่าวว่า “A lot of people seem to have...lost touch with life and I don’t want to be among them”<sup>97</sup> แม้เงินจะเป็นดังความหวังที่อาจทำให้เขาหลุดพ้นจากวงเวียนแห่งการบริโภคไม่รู้จบ แต่ในที่สุดเบทแมนก็เลือกที่จะปฏิเสธเธอและหลอกตัวเองอยู่ในโลกแห่งการบริโภคต่อไป

<sup>94</sup> Ibid., p. 90.

<sup>95</sup> Ibid., p. 239.

<sup>96</sup> Ibid., p. 93.

<sup>97</sup> Ibid., p. 375

## 2.4 สรุป

การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมบริโภคนิยมวางอยู่บนแนวคิดพื้นฐานสองมุมมอง คือ แนวคิดที่ว่าระบบทุนนิยมกระตุ้นให้เกิดวัฒนธรรมบริโภคนิยมและอีกกระแสหนึ่งคือวัฒนธรรมบริโภคนิยมคือตัวกระตุ้นให้ระบบทุนนิยมพัฒนา มุมมองทั้งสองนี้ต่างกันโดยขึ้นอยู่กับว่าจะใช้มิติด้านการผลิตหรือมิติด้านการบริโภคเป็นศูนย์กลางในการมอง ซึ่งปัจจุบันการบริโภคโดยตัวมันเองได้เพิ่มบทบาทขึ้นเป็นอย่างมากดังนั้นการศึกษาในปัจจุบันจึงเลือกที่จะศึกษาโดยใช้มุมมองในแง่ของการบริโภคและวัฒนธรรมบริโภคนิยมเป็นหลักในการมองเพิ่มขึ้น แต่ไม่ว่าจะมองด้วยมิติใดก็ตามสิ่งที่มุมมองทั้งสองมีร่วมกันก็คือระบบทุนนิยมได้สร้างปัจเจกและสิ่งแวดล้อมที่ตอบสนองความต้องการของระบบขึ้นมา นั่นคือ สร้างปัจเจกที่หลงใหลในการบริโภคและสร้างสังคมเมืองเพื่อเชื้อให้เกิดการบริโภค ดังที่ปรากฏผ่านตัวละครในนวนิยายทั้งสามเรื่อง

*เดอะ เดวิลส์ แอควาเคด ไฟท์คลับ* และ *อเมริกันไซโค* จึงสะท้อนโลกของระบบทุนนิยมและวัฒนธรรมบริโภคนิยมที่กระตุ้นผ่านการบีบบังคับให้ทุกคนบริโภคอย่างล้นเกินเพื่อสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมนุษย์ถูกลดความสำคัญลงและหันมาให้ความสำคัญกับสิ่งของเพิ่มขึ้น รวมถึงแทนที่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยสิ่งของเครื่องใช้ ทำให้การบริโภคไม่ใช่เรื่องส่วนตัวอีกต่อไปเพราะการบริโภคกลายเป็นเครื่องแสดงสถานภาพทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญในพื้นที่สาธารณะ ส่งผลให้ชีวิตประจำวันของผู้คนเต็มไปด้วยสภาวะแปลกแยก และเมื่อแปลกแยกพวกเขาก็ยิ่งบริโภคเพิ่มขึ้นผ่านการใช้ชีวิตประจำวันอย่างซ้ำซากจำเจ ไม่เห็นคุณค่าของชีวิต หลอกตัวเองไปวันๆ ด้วยความสุขที่เป็นเพียงภาพมายาที่เกิดจากการบริโภคสัญณะของวัตถุสินค้า กลายเป็นเพียงปัจเจกชนก้ำมะลอที่มองไม่เห็นหนทางที่จะหลุดพ้นจากสภาวะที่ครอบงำ

## บทที่ 3

### วิกฤตความเป็นชายที่เกิดจากบริโภคนิยม

จากที่ได้กล่าวไปแล้วในบทก่อนว่าบริบททางสังคมและวัฒนธรรมมีผลต่อสภาพจิตใจของผู้คนในสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดจากการขยายตัวของระบบทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยมทำให้ระบบคุณค่าและชุดอุดมการณ์เดิมสั่นคลอนและค่อยๆ ถูกล้มล้าง โดยเฉพาะประเด็นเรื่องเพศภาวะที่เคยเป็นพื้นฐานของการแบ่งแยกแรงงาน โครงสร้างครอบครัว รวมถึงนิยามเรื่องความเป็นชาย ทำให้ผู้คนต้องเผชิญหน้ากับปัญหาและสภาวะแปลกแยกโดยเฉพาะสมาชิกเพศชายในสังคม เพราะการเปลี่ยนแปลงนำมาซึ่งชุดคุณค่าและความต้องการใหม่ๆ ที่อาจตรงข้ามหรือขัดแย้งกับความต้องการเดิม นิยามและบทบาทหน้าที่ที่เปลี่ยนไปทำให้ผู้ชายไม่รู้ว่าจะแสดงอัตลักษณ์ความเป็นชายของตนออกมาได้อย่างไร จึงนำไปสู่ความสับสนและเกิดคำถามว่าความเป็นชายแท้จริงคืออะไร

#### 3.1 นิยามและวิกฤตความเป็นชาย

ก่อนทศวรรษ 1950 นิยามเรื่องความเป็นชายมักถูกเข้าใจว่าเป็นคุณสมบัติที่คงที่ไม่เปลี่ยนแปลงของผู้ชายที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด และมีอิทธิพลส่งผลให้ผู้ชายแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมา และยังเชื่อว่าความเป็นชายเกิดจากฮอร์โมนเพศชายหรือถูกสร้างขึ้นตามกลไกธรรมชาติอันสืบเนื่องมาจากอวัยวะสืบพันธุ์ ซึ่งความเป็นชายคือคุณสมบัติที่ส่งเสริมให้ผู้ชายมีสถานภาพเหนือกว่าผู้หญิง อีกทั้งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการแบ่งงานกันทำ รวมถึงการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมแก่แต่ละเพศและเป็นอุดมการณ์พื้นฐานของสังคมชายเป็นใหญ่ ซึ่งกลุ่มที่เห็นด้วยและสนับสนุนความเชื่อที่ว่ามีความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิงตามเพศธรรมชาติ เรียกว่ากลุ่มสารัตถนิยม (Essentialist) ผู้ซึ่งมองความเป็นชายโดยไม่แบ่งแยกระหว่างเรื่องเพศกับเพศสภาพ<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Michael S. Kimmel, "Masculinity as Homophobia: Fear, Shame, and Silence in the Construction of Gender Identity." In Theodore F. Cohen (ed.), *Man and Masculinity: A Text Reader* (CA: Wadsworth, 2001), p. 29.



อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันเมื่อพูดถึงเพศเรามักเข้าใจตรงกันว่าเพศมีสองความหมาย นั่นคือ เพศทางชีวภาพ (Sex) และเพศภาวะหรือเพศทางสังคม (Gender) ซึ่งแนวคิดเรื่องเพศภาวะเป็นคำที่คิดค้นขึ้นในช่วงทศวรรษ 1950 โดยผู้เชี่ยวชาญเรื่องพฤติกรรมทางเพศ ดร. จอห์น มอนนี่ (John Money) เป็นคำที่ใช้อธิบายแนวคิดเรื่องความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิงที่ไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติแต่เกิดจากระบวนการประกอบสร้างทางสังคม<sup>2</sup> ซึ่งต่อมาแนวคิดเรื่อง เพศภาวะนี้ได้กลายเป็นรากฐานสำคัญของแนวคิดกลุ่มสตรีนิยม กล่าวคือ นักสตรีนิยมเชื่อว่าไม่มีความแตกต่างที่แท้จริงระหว่างเพศหญิงและเพศชาย แต่เป็นความพยายามของสังคมที่ต้องการจำแนกแยกผู้หญิงและผู้ชายออกจากกันโดยยึดเอาความต่างทางชีวภาพเป็นตัวแบ่ง ซึ่งเพศทางชีวภาพหมายถึงความแตกต่างระหว่างผู้หญิงและผู้ชายซึ่งกำหนดจากลักษณะทางชีวภาพที่รวมถึงอวัยวะสืบพันธุ์ ส่วนเพศทางสังคม หมายถึง ความเป็นหญิง (femininity) และความเป็นชาย (masculinity) ที่ถูกกำหนดหรือสร้างขึ้นจากสังคมและวัฒนธรรมผ่านกระบวนการเรียนรู้ขัดเกลาทางสังคมและสั่งสมรหัสพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งถูกให้คุณค่าโดยสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้นคุณสมบัติและบทบาทของความเป็นชายและความเป็นหญิงนี้จึงเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป<sup>3</sup>

นอกจากเพศภาวะหรือคุณสมบัติและบทบาทความเป็นชายและความเป็นหญิงจะเปลี่ยนแปลงได้แล้ว จูดิธ บัตเลอร์ (Judith Butler) นักทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยมยังเสนอในหนังสือชื่อ *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity* ไว้ว่าบทบาทความเป็นชายและความเป็นหญิงยังเป็นเพียงการแสดงอย่างหนึ่ง ดังข้อความที่ว่า

Gender proves to be performance-that is, constituting the identity it is purported to be. In this sense, gender is always a doing, though not a doing by a subject who might be said to pre-exist the deed...There is no gender identity behind the expressions of gender [...] gender is performatively<sup>4</sup>

<sup>2</sup> John Money, *Gendermaps: social constructionism, feminism, and sexosophical history* (New York : Continuum, 1995), p. 15.

<sup>3</sup> Tim Edwards, *Culture of Masculinity* (New York: Routledge, 2006), p. 2.

<sup>4</sup> Judith Butler, *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity* (London: Routledge, 1990), p. 25.

กล่าวคือ เพศภาวะเป็นเพียงการแสดงอย่างหนึ่งที่ทำให้อัตลักษณ์เกิดขึ้นผ่านการกระทำมากกว่าที่จะเป็นการแสดงออกถึงสิ่งที่มีอยู่ ซึ่งจะแสดงออกมาผ่านรูปแบบพฤติกรรม กิริยาท่าทาง การแสดงอารมณ์ความรู้สึก รวมถึงการแต่งกาย เป็นต้น ดังนั้นเพศภาวะจึงมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงได้ การพยายามหาแก่นแท้ของอัตลักษณ์ความเป็นหญิงและความเป็นชายจึงเป็นเพียงการสร้างนิยามและเหมารวมลักษณะร่วมของผู้หญิงและผู้ชาย รวมถึงข้อเสนอก็คือความเป็นหญิงและความเป็นชายถูกกำหนดขึ้นบนพื้นฐานของเรื่อร่างกายชีวภาพ ยิ่งเป็นการขบเน้นความเป็นตัวตนตรงข้ามของเพศภาวะที่แบ่งแยกมนุษย์ออกเป็นสองกลุ่มอย่างชัดเจน นั่นคือ ผู้ชายและผู้หญิง ซึ่งการแบ่งแยกตัวตนตรงข้ามอย่างชัดเจนนี้เป็นการทำลายโอกาสของปัจเจกในการเลือกและสร้างอัตลักษณ์ของตน ดังนั้นเราจึงควรมองเพศภาวะในฐานะที่มันเป็นสิ่งลื่นไหล เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของเวลาและสถานที่มากกว่าที่จะมองว่าเพศสภาพเป็นสิ่งที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงและถูกกำหนดไว้แล้วด้วยเพศตามชีวภาพ

ความเป็นชายจึงถูกเข้าใจใหม่ดังที่ ไมเคิล เอส คิมเมล (Michael S. Kimmel) เสนอนิยามความหมายของ “ความเป็นชาย” ไว้ในบทความชื่อ “Masculinity as Homophobia: Fear, Shame, and Silence in the Construction of Gender Identity” ว่า

I view masculinity as a constantly changing collection of meanings that we construct through our relationships with ourselves, with each other, and with our world. Manhood is neither static nor timeless; it is historical. Manhood is not the manifestation of an inner essence; it is socially constructed. Manhood does not bubble up to consciousness from our biological makeup; it is created in culture. Manhood means different things at different times to different people. We come to know what it means to be a man in our culture by setting our definitions in opposition to a set of ‘others’ – racial minorities, sexual minorities, and, above all, women.<sup>5</sup>

กล่าวคือ ความเป็นชาย คือ ชุดความหมายที่เราสร้างขึ้นเมื่อต้องติดต่อหรือมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนรอบข้าง โดยชุดความหมายดังกล่าวมิได้มีความหมายคงที่ในตัวมันเองและมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

---

<sup>5</sup> Michael S. Kimmel, “Masculinity as Homophobia: Fear, Shame, and Silence in the Construction Of Gender Identity.” *Men and Masculinity: A Text Reader*, p. 29.

นิยามของความเป็นชายจึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและมีพัฒนาการตามลำดับ แตกต่างกันไปตามบริบทสังคมและวัฒนธรรม เราเรียนรู้ความหมายของความเป็นชายในแต่ละวัฒนธรรมผ่านการสร้างชุดความหมายหรือคำอธิบายที่ตรงข้ามกับสิ่งที่ถูกนิยามว่า “ไม่เป็นชาย” ซึ่งในที่นี้หมายถึง กลุ่มคนที่มีความแตกต่างทางเพศ (ผู้หญิง) เพศวิถี (sexuality) และชาติพันธุ์ (ethnicity) นอกจากนี้ความเป็นชายยังเป็นอุดมการณ์ที่เกิดขึ้นจากการประกอบสร้างจากสังคมที่หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปตามประวัติศาสตร์ ผ่านการสนับสนุนโดยสถาบันสังคมและถูกกำหนดขึ้นจนเป็นมาตรฐานในที่สุด ซึ่งความเป็นชายดังกล่าวสามารถแสดงออกมาได้หลากหลายรูปแบบ

คิมเมลยังศึกษาพัฒนาการของความเป็นชายในบริบทของทวีปอเมริกาเหนือในปลายศตวรรษที่ 18 ถึงต้นศตวรรษที่ 19 โดยเขาเสนอต้นแบบหรือภาพเหมารวมของ "ความเป็นชายอเมริกัน" (model of American manhood) ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในช่วงเวลานั้นไว้ 3 แบบ คือ Genteel patriarch, Heroic artisan และ Marketplace manhood โดยในปลายศตวรรษที่ 18 Genteel patriarch หรือเจ้าของที่ดินเป็นต้นแบบของความเป็นชาย กล่าวคือ เป็นชายที่เป็นชนชั้นสูง มีหน้าม้ายิ่งในสังคม โดยได้รับอิทธิพลมาจากชนชั้นสูงในทวีปยุโรป เมื่อเข้าสู่ศ.ศ. 1776 อเมริกาได้ประกาศอิสรภาพจากการเป็นประเทศในอาณานิคมของอังกฤษทำให้ต้องเร่งสร้างอัตลักษณ์ของชาติขึ้นใหม่ และเป็นเวลาเดียวกับที่อเมริกาเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม Heroic artisan หรือ ช่างฝีมือจึงถูกสร้างขึ้นเป็นต้นแบบความเป็นชายใหม่ อัตลักษณ์ของพวกเขาจะแสดงผ่านร่างกายที่กำยำ แข็งแรง เพราะความแข็งแรงของร่างกายมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างงาน ดังนั้นอาชีพหรืองานที่ต้องใช้ความสามารถทางทักษะร่างกายจึงเป็นอัตลักษณ์ที่พวกเขาภาคภูมิใจ<sup>6</sup>

ต่อมาเมื่อระบบอุตสาหกรรมได้ขยายตัวขึ้นอย่างมากในช่วงศตวรรษที่ 1840 การผลิตสินค้าด้วยเครื่องจักรในระบบอุตสาหกรรมได้เข้ามาแทนที่การผลิตสินค้าแบบเดิมๆ เพื่อให้ได้สินค้าปริมาณมากในราคาที่ถูกลง ระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรมที่พัฒนาขึ้นนี้ได้ทำลายสายสัมพันธ์ระหว่างงานและทักษะช่างที่เคยเป็นสิ่งที่ผู้ชายฝึกฝนเพื่อสร้างอาชีพ ทำให้ผู้ชายต้องดิ้นรนครั้งใหญ่เพื่อการอยู่รอด Marketplace manhood หรือ Self-made man จึงกลายเป็นรูปแบบความเป็นชายใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจและระบบการผลิต กล่าวคือ พวกเขาจัดอยู่ในประเภทผู้ชายที่ประสบความสำเร็จด้วยตนเองและตระหนักรู้ว่าตนเองเป็นชนชั้นกลาง มีความมั่นใจในตนเองสูง ชอบการแข่งขันอย่างเสรี นิยมความเป็นปัจเจก ชายชาวอเมริกันจึงต้องพิสูจน์อัตลักษณ์ความเป็นชาย

<sup>6</sup> Ibid., p. 269.

หรือทำให้ความเป็นชายของตนเป็นที่ยอมรับด้วยการทุ่มเทให้แก่งานเพื่อให้ประสบความสำเร็จในอาชีพ ความเป็นชายแบบ Marketplace ได้กลายมาเป็นบรรทัดฐานของนิยามความเป็นชายอเมริกัน อย่างไรก็ตามความสำเร็จในการหารายได้กลับทำให้พวกเขาไม่มีเวลาที่จะอยู่บ้านกับครอบครัว และไม่ได้แสดงบทบาทของผู้เป็นพ่ออย่างสมบูรณ์เพราะต้องอุทิศตนให้แก่งานที่ทำ<sup>7</sup>

เมื่อระบบเศรษฐกิจพัฒนาและเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 บรรพบุรุษได้ขยายตัวไปเป็นบรรพบุรุษข้ามชาติและเปิดตลาดไปทั่วโลก ทำให้เกิดสินค้าเพื่อการบริโภคเพิ่มขึ้นในปริมาณมาก ดังเช่นในทศวรรษที่ 1950 เกิดสินค้าใหม่อย่างนิตยสารแพร์หลายชิ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งนิตยสารเหล่านี้ได้เข้ามาปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของผู้คนอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน โดยเฉพาะนิตยสารเพลย์บอย (Playboy) ซึ่งเป็นนิตยสารสำหรับผู้ชายที่ได้รับความนิยมโดยผู้ชายกลุ่มหนึ่งในสังคมอเมริกา ทำให้เกิดแฟชั่นเครื่องแต่งกายใหม่ๆ พร้อมกับกระแสวัฒนธรรมสมัยนิยม (pop culture) แฟรงค์ มอร์ต (Frank Mort) เสนอว่า ค.ศ. 1953-1954 เป็นช่วงเวลาที่ความเป็นชายที่เคยวางอยู่บนพื้นฐานทางชนชั้นเริ่มถูกแทนที่ด้วยรสนิยม จากเดิมที่คุณสมบัติและนิยามความเป็นชายในช่วงต้นมักอธิบายด้วยงานและการผลิต ก่อนที่นิยามความเป็นชายจะมีการเปลี่ยนแปลงด้วยการหันมาแสดงออกในแง่ของแฟชั่นเครื่องแต่งกาย<sup>8</sup> ซึ่งนิตยสารเพลย์บอยก็ได้สร้างความเป็นชายแบบเพลย์บอย (playboy) ขึ้นมาแม้จะจำกัดอยู่ในกลุ่มเล็กๆ ความเป็นชายแบบเพลย์บอยคือผู้ที่ยึดมั่นในลัทธิสุขนิยมอย่างสุดโต่ง ตอบสนองเนื้อหาของนิตยสารที่หมกมุ่นอยู่กับการบริโภคสินค้าและผู้หญิง มากกว่าที่จะให้ความสำคัญกับการประสบความสำเร็จในอาชีพการงานรวมถึงความสำเร็จในฐานะหัวหน้าครอบครัวแบบ Self-made man อีกทั้งนิตยสารยังเสนอแนวคิดให้ผู้ชายปฏิเสธการแต่งงานเพื่อแสวงหาความสุขแบบชายโสดซึ่งเป็นการปฏิเสธบรรทัดฐานความเป็นชายกระแสหลักของยุคสมัยที่จะต้องแสดงและพิสูจน์ความเป็นชายด้วยการแต่งงานเร็วเพื่อสร้างครอบครัวและเลี้ยงดูบุตรภรรยา อย่างไรก็ตามความเป็นชายแบบเพลย์บอยยังไม่ได้รับความนิยมเนื่องจากถูกมองด้วยความรังเกียจว่าเป็นลักษณะพฤติกรรมของชายรักชาย อีกทั้งการบริโภคในยุคนั้นก็ถูกนิยามว่าเป็นลักษณะของผู้หญิง<sup>9</sup>

<sup>7</sup> Ibid., p. 270.

<sup>8</sup> Frank Mort, *Cultures of Consumption: Masculinities and Social Space in Late Twentieth-Century Britain* (London & New York: Routledge, 1996), p. 15.

<sup>9</sup> John Marshall, Kephart III. *A Man Like the One that Married Dear Old Mom: Nostalgia and Masculinity Crisis in Late 20<sup>th</sup> Century American Culture* (Doctoral dissertation, Department of Philosophy, Faculty of the Graduate School, University of Southern California, 2008), p. 129.

อย่างไรก็ตามความเป็นชายแบบเพอร์ฟอบอยที่เคยเป็นเพียงชายขอบและไม่ได้รับการยอมรับ กลับค่อยๆ ถูกดึงเข้าสู่ศูนย์กลางและยึดพื้นที่กระแสหลักด้วยอิทธิพลการสนับสนุนจากสื่อโฆษณาและการตลาด ความเป็นชายแบบเพอร์ฟอบอยค่อยๆ เปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัยจนกลายมาเป็นต้นแบบความเป็นชายที่เรียกว่า “นิวแมน” ที่ได้รับการยอมรับให้เป็นต้นแบบของความชายกระแสหลักในช่วงทศวรรษที่ 1980 ซึ่งหากศึกษาลงไปอย่างละเอียดจะพบว่าลักษณะของความเป็นชายแบบนิวแมนเริ่มปรากฏให้เห็นในช่วงทศวรรษที่ 1980 มีการแสดงออกแยกออกมาได้อีกสองรูปแบบ ซึ่งจอห์น เบย์นอน (John Beynon) ได้รวบรวมข้อมูลจากนักทฤษฎีผู้เชี่ยวชาญด้านความเป็นชายที่สำคัญสามท่าน คือ มอริต ฌอน นิกสัน (Sean Nixon) และทิม เอ็ดเวิร์ดส์ (Tim Edwards) ไว้ในบทความที่ชื่อ “The Commercialization of Masculinities From the ‘New Man’ to The ‘New Lad’ ” โดยเบย์นอนสรุปว่านิวแมนแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะด้วยกัน นั่นคือ นิวแมนแบบ ‘nurturer’ และ นิวแมนแบบ ‘narcissist’ โดยที่ในงานวิจัยชิ้นนี้จะเน้นศึกษาเฉพาะนิวแมนแบบ ‘narcissist’

นิวแมนแบบ ‘nurturer’ หรือ นิวแมนแบบ ‘ผู้ดูแล’ เป็นปฏิกิริยาที่ผู้ชายแสดงออกเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในช่วงทศวรรษ 1970 ถึง 1980 ที่มีผลกระทบต่อบทบาทหน้าที่ในฐานะผู้ชาย หรือกล่าวเฉพาะเจาะจงลงไปก็คือนิวแมนเป็นปฏิกิริยาที่ผู้ชายมีต่อกระแสการเรียกร้องของกลุ่มสตรีนิยมคลื่นลูกที่หนึ่ง ผู้ชายจึงพยายามแสดงพฤติกรรมในทิศทางตรงข้ามให้เป็นที่ยอมรับด้วยการแสดงความอ่อนโยนและสนับสนุนส่งเสริมสิทธิและบทบาทของสตรีในทุกรูปแบบ เช่น แสดงบทบาทของสามีและพ่อที่อ่อนโยนเพิ่มส่วนร่วมในการเลี้ยงลูก ส่วนนิวแมนอีกกลุ่มหนึ่งคือนิวแมนแบบ ‘narcissist’ หรือ นิวแมนแบบ ‘หลงตัว’ หมายถึง ผู้ชายที่ถูกกระตุ้นให้บริโภคผ่านการตลาดและสื่อโฆษณาจนความเป็นชายถูกปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับอิทธิพลของวัฒนธรรมบริโภคนิยม<sup>10</sup> ซึ่งนิวแมนแบบ ‘narcissist’ คือพัฒนาการของความเป็นชายแบบเพอร์ฟอบอยที่เคยเป็นชายขอบไม่ได้รับการยอมรับจากความเป็นชายกระแสหลักของสังคมในช่วงทศวรรษ 1950-1960 นั่นเอง

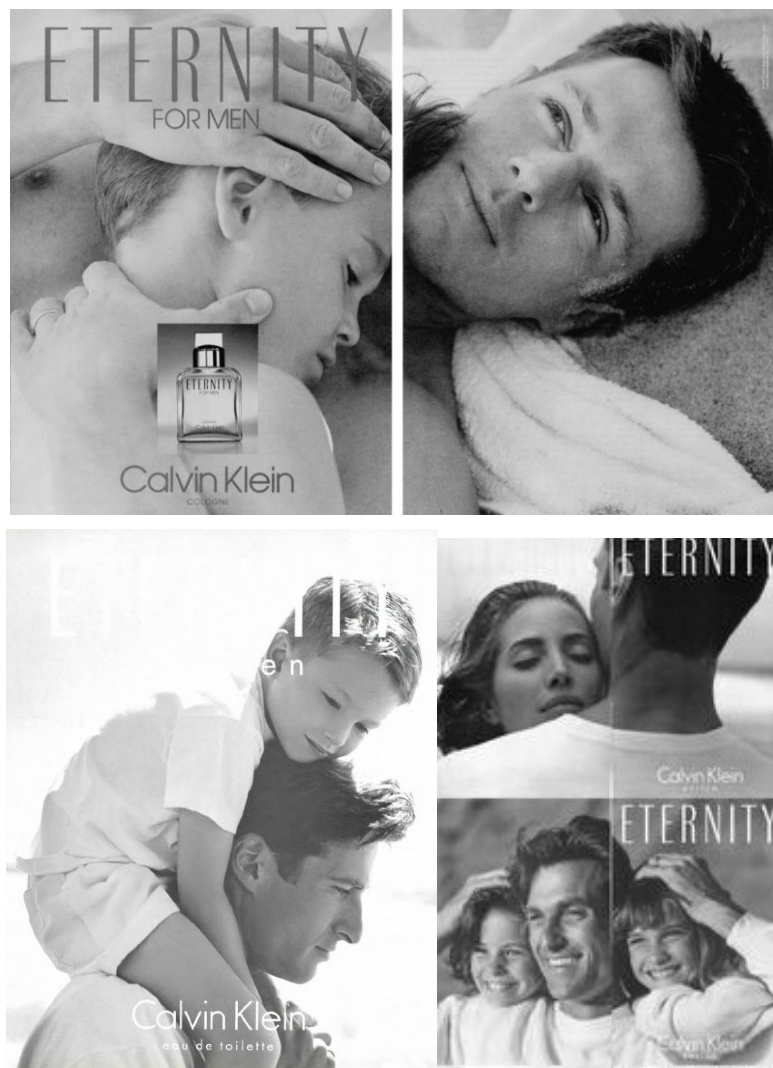
ความเป็นชายแบบใหม่หรือ “นิวแมน” แบบ ‘narcissist’ เกิดจากการผสมผสานความเป็นชายกับวัฒนธรรมของการ “มอง”<sup>11</sup> (visual culture) ที่ชีวิตประจำวันของเราเต็มไปด้วยภาพมากมายและแฝงไว้ซึ่งมายาคติ รหัส หรือสัญลักษณ์ต่างๆ ทำให้เราจำเป็นต้องถอดสัญลักษณ์เหล่านั้นเพื่อให้

<sup>10</sup> John Beynon. *Masculinities and Culture* (PA: Open University Press, 2012), p. 101.

<sup>11</sup> Frank Mort, *Cultures of Consumption: Masculinities and Social Space in Late Twentieth-Century Britain*, p. 17.

เข้าใจและรู้เท่าทันความหมายหรือทัศนคติที่ซุกซ่อนอยู่ ด้วยสาเหตุนี้เองทำให้นิวมานกลายเป็นภาพที่เกิดจากการประกอบสร้างร่วมกันระหว่างการโฆษณา การตลาด และสื่อต่างๆ โดยที่ภาพเหล่านั้นถูกผลิตออกมาซ้ำๆ ในปริมาณมาก ส่งผลให้ความเป็นชายแบบนิวมานได้รับการยอมรับอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามภาพความเป็นชายภายใต้อิทธิพลของสื่อโฆษณานั้นถูกลดค่าให้กลายเป็นเพียงวัตถุทางเพศ เรือนร่างของผู้ชายกลายเป็นวัตถุแห่งการจ้องมองไม่ต่างจากเรือนร่างของผู้หญิง

ภาพที่ 1 ตัวอย่างภาพนิวมานแบบ 'ผู้ดูแล'



ที่มา <http://blog.uomoclassico.com/2010/04/eternity-men-of-christy.html>

ภาพที่ 2 ตัวอย่างภาพนิวมैनแบบ 'หลงตัว'



ที่มา [http://bbs.globalintimatewear.com/yaf\\_postsm253\\_Insight-into-the-Rise-of-Male-Intimate-Apparel.aspx](http://bbs.globalintimatewear.com/yaf_postsm253_Insight-into-the-Rise-of-Male-Intimate-Apparel.aspx)

ภาพที่ 3 ตัวอย่างภาพนิวมैनแบบ 'หลงตัว'



ที่มา <http://narrativeoffashion.blogspot.com/2011/05/1980s-capitalist-developments-emerge-of.html>

ฟิลลิป ฮัดสัน (Phillip Hodson) นักหนังสือพิมพ์เสนอว่ารูปแบบของนิวมैनหรือความเป็นชายแบบใหม่ถูกให้คำจำกัดความที่สับสน ส่งผลให้ผู้ชายแบบนิวมैनที่มีลักษณะ self-doubt หรือไม่แน่ใจในตนเอง เนื่องจากพวกเขาต้องเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงและเกิดคำถามว่าบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะผู้ชายที่มีต่อสังคมคืออะไร เนื่องจากภาพนิวมैनในสื่อโฆษณาบางส่วนถูกแสดงออกมาให้มีลักษณะอบอุ่น อ่อนโยน ในฐานะผู้ดูแลด้วยภาพของผู้เป็นพ่อผู้ซึ่งสวมบทบาทแม่ในการช่วยเลี้ยงดูลูก รวมถึงภาพชายหนุ่มที่ให้การสนับสนุนผู้หญิง แต่ในขณะเดียวกันพวกเขาก็ถูกอธิบายในฐานะคนเมืองที่มีวิถีชีวิตและกิจกรรมที่เปลี่ยนไปตามลักษณะของเมืองซึ่งเป็นพื้นที่แห่งการบริโภค อีกทั้งยังมีนักหนังสือพิมพ์อีกกลุ่มหนึ่งเสนอว่านิวมैनคือภาพสะท้อนการเปิดตัวของกลุ่มชายรักชาย<sup>12</sup> ดังที่ ธอม โอ ไดวเยอร์ (Thom O'Dwyer) เสนอว่า กระแสแฟชั่นของนิวมैनที่เกิดขึ้นนี้เป็นการ 'coming out of the closets' หรือการเปิดเผยสถานะความเป็นชายรักชายของตน ซึ่งการกล่าวเช่นนี้สร้างความขัดแย้งเป็นอันมากเนื่องจากกระแสของแนวคิดหลักเห็นว่านิวมैनเป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของการปลดปล่อยและให้อิสระแก่ความเป็นชายแบบชายรักหญิงต่างหาก ความขัดแย้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าเส้นแบ่งระหว่างชายรักชาย/ชายรักหญิง หรือแม้กระทั่งผู้หญิง/ผู้ชาย กำลังค่อยๆ ถูกทำลายด้วยอิทธิพลของการนำเสนอของสื่อ การตลาด และรูปแบบการบริโภคของคนบางกลุ่ม ดังที่มอร์ตได้กล่าวไว้ว่า

Boundaries between gay and straight, or even between male and female, are becoming blurred in terms of media representations, the marketing of up-market fashion and the consumption patterns of some affluent and professional groups<sup>13</sup>

นอกจากนี้ ทิม เอ็ดเวิร์ดส์ (Tim Edwards) หนึ่งในนักคิดกระแสหลักได้ศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างแฟชั่นผู้ชายที่สัมพันธ์กับการเกิดขึ้นของวัฒนธรรมบริโภคนิยมไว้ใน *Culture of Masculinity* ว่า การขยายตัวของแฟชั่นผู้ชายเป็นรูปแบบหนึ่งของวัฒนธรรมการบริโภคที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นชายหนุ่ม ผิวขาว ผู้มีรายได้ดีหรือเป็นคนเมือง โดยที่ไม่ได้จำกัดว่ากระแสแฟชั่นจะเกิดจากการเปิดตัวเฉพาะกลุ่มชายรักชายเพียงอย่างเดียว เพราะความเป็นชายเริ่มมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญกับการ “แสดง” (performance) ที่เปลี่ยนไป<sup>14</sup> กล่าวคือ ผู้ชายจำเป็นต้องนำเสนอความเป็นชายของตัวเอง

<sup>12</sup> Ibid., p. 203.

<sup>13</sup> Ibid., p. 204.

<sup>14</sup> Tim Edwards, *Culture of Masculinity*, p. 111.



ออกมาผ่านรูปแบบการบริโภค ตรงข้ามกับต้นแบบความเป็นชายในอดีตที่แสดงความเป็นชายของตนออกมาผ่านการผลิตหรืออาชีพการงาน เพราะความเป็นชายในปัจจุบันหรือนิวแมนให้ความสำคัญกับ “How men look rather than what men do”<sup>15</sup> กล่าวคือ สนใจเฉพาะลักษณะภายนอก ให้ความสำคัญกับเสื้อผ้าหน้าผมมากกว่าที่จะสนใจว่าพวกเขาทำงานหรือผลิตอะไร ซึ่งการนำเสนอความเป็นชายผ่านรูปแบบการบริโภคคือสิ่งที่ ซูซาน ฟัลลูดี (Susan Faludi) ใน *Stiffed: The Betrayal of the American Man* เรียกว่า วัฒนธรรมประดับตกแต่งร่างกาย (ornamental culture) เธอเชื่อว่า วัฒนธรรมเช่นนี้มีส่วนทำให้นิยามความเป็นชายเกิดภาวะวิกฤต เพราะมีการแทนที่คุณค่าความเป็นชายแบบดั้งเดิมด้วยคุณค่าเชิงพาณิชย์ที่ว่าใครมีสิ่งที่ดีที่สุด เร็วที่สุด หรือมีจำนวนมากที่สุด<sup>16</sup> ซึ่ง วัฒนธรรมประดับตกแต่งร่างกายได้นำไปสู่การปรับเปลี่ยนความหมายของความเป็นชายในที่สุด กล่าวคือ ความเป็นชายเกิดจากสิ่งประกอบขึ้นภายนอก ไม่ได้เกิดจากภายใน ผู้ชายสามารถเพิ่มสิ่งที่ยังบอกความเป็นชายของพวกเขาได้ด้วยวิธีการบริโภคสินค้าและบริการ

จะเห็นได้ว่าในช่วงทศวรรษ 1970-1980 ภาพนิวแมนแบบ ‘ผู้ดูแล’ ที่เกิดจากการตอบสนองแนวคิดของสตรีนิยมและแบบ ‘หลงตัว’ ที่เกิดจากการประกอบสร้างผ่านนิตยสารและสื่อโฆษณาเชิงพาณิชย์ถูกโหมกระดุนให้เป็นที่ยอมรับในฐานะมาตรฐานใหม่ของความเป็นชายกระแสหลัก ซึ่งแม้ว่าพัฒนาการความเป็นชายดังกล่าวข้างต้นจะสามารถปรับเปลี่ยนไปตามลักษณะสภาพสังคมและเศรษฐกิจ แต่อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมกระแสหลักได้กำหนดมาตรฐานความเป็นชายแบบหนึ่งที่เราเรียกว่า “ความเป็นชายแบบอำนาจนำ” (hegemonic masculinity) หรือความเป็นชายที่ถือครองและสืบทอดอำนาจทางสังคมตามแนวคิดของโรเบิร์ต วิลเลียม คอนเนลล์ (Robert William Connell) ที่เสนอไว้ว่า

Hegemonic masculinity was understood as the pattern of practice (i.e., things done, not just a set of role expectations or an identity) that allowed men's dominance over women to continue. Hegemonic masculinity was distinguished from other masculinities, especially subordinated masculinities. Hegemonic masculinity was not assumed to be normal in the statistical sense; only a minority of men might enact it. But it was certainly normative. It embodied the currently most honored way of being a man, it required all other men to position

<sup>15</sup> Ibid., p.111.

<sup>16</sup> Susan Faludi, *Stiffed: The Betrayal of the American Man* (New York: Perennial, 2000), p. 599.

themselves in relation to it, and it ideologically legitimated the global subordination of women to men.<sup>17</sup>

กล่าวคือ ความเป็นชายแบบอำนาจนำมักจำกัดอยู่ในกลุ่ม “ผู้ที่มีเพศชาย ผิวขาว ชนชั้นกลาง วัยกลางคน และรักต่างเพศ” ผู้ซึ่งมีคุณสมบัติก้าวร้าว ชอบการแข่งขัน มั่นใจในตัวเอง มีความสามารถในการควบคุมและแก้ปัญหา มีเหตุผล ความเป็นผู้นำ ไม่แสดงอารมณ์อ่อนไหว เข้มแข็ง มีเกียรติ และประสบความสำเร็จในชีวิต ฯลฯ ความเป็นชายแบบอำนาจนำนี้จึงเป็นการกดทับและไม่ยอมรับความเป็นชายที่ไร้อำนาจแบบอื่นๆ ในสังคม เช่น กลุ่มชายรักชาย กลุ่มชายผิวสี กลุ่มชายชนชั้นล่าง รวมถึงความเป็นหญิงด้วยเช่นกัน

ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกที่เกิดปรากฏการณ์ต่อต้านภาพนิวมैनโดยฝ่ายที่เห็นตรงข้ามและไม่ชอบภาพนิวมैनเพราะมีความรู้สึกว่าเป็นชายถูกลดทอนให้กลายเป็นเพียงวัตถุทางเพศและถูกลดทอนความห้าวหาญด้วยการหันไปหมกมุ่นกับการประดับตกแต่งร่างกาย หนึ่งในผู้ที่ต่อต้านภาพนิวมैनนี้คือ โรเบิร์ต บลาย (Robert Bly) ซึ่งเป็นตัวอย่างของกลุ่มที่มีแนวคิดแบบสาร์ตนิยามที่เชื่อว่าผู้ชายทุกคนล้วนมีแก่นแท้บางอย่างภายในซึ่งเป็นตัวกำหนดคุณสมบัติและบทบาทหน้าที่ของผู้ชายต่อสังคม พวกเขามองว่าการบริโภคเข้ามาลดทอนคุณสมบัติและแก่นแท้ความเป็นชายที่มีอยู่ภายในและสร้างความเป็นชายแบบนิวมैनให้กลายเป็นภาพของผู้ชายที่ให้ความสำคัญอย่างมากต่อรูปลักษณ์ เสื้อผ้าหน้าผมและสิ่งปรุงแต่งภายนอก ซึ่งล้วนแต่ขัดแย้งกับลักษณะและคุณสมบัติของความเป็นชายในอุดมคติรวมถึงความเป็นชายแบบอำนาจนำที่พวกเขาเคยเข้าใจ บลายจึงเขียนหนังสือเรื่อง *Iron John* เพื่อสร้างความเคลื่อนไหวเรียกร้องให้ผู้ชายหวนคืนสู่แก่นแท้ของความเป็นชาย และกระตุ้นให้ผู้ชายค้นหาความเป็นชายแบบดั้งเดิมที่หลงลืมไป (deep masculinity) โดยเปรียบเทียบว่าความเป็นชายที่แท้จริงมีจริง ผงึกลึกในใจของมนุษย์เพศชายทุกคน ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สร้างความแตกต่างระหว่างชายและหญิง บลายไม่พอใจภาพความเป็นชายแบบนิวมैनที่กำลังค่อยๆ ครอบงำวัฒนธรรมอเมริกัน ด้วยกลัวว่าเด็กผู้ชายจะไม่ได้เรียนรู้ความเป็นชายที่เหมาะสมและหันไปเรียนรู้ความเป็นชายจากผู้เป็นแม่หรือภาพความเป็นชายผ่านสื่อแทน บลายจึงพยายามชักนำผู้ชายให้แสดงออกถึงความเป็นชายอย่างก้าวร้าว รุนแรง ดิบเถื่อน (hypermasculinity) และหวนคืนสู่วิถี

<sup>17</sup> R. W. Connell and James W. Messerschmidt, “Hegemonic Masculinity : Rethinking the Concept.”

ธรรมชาติด้วยการแสดงความเป็นชายเชกเช่นนักรบในอดีตก่อนที่พัฒนาการของระบบอุตสาหกรรมและความเป็นสมัยใหม่จะเข้ามาปรับเปลี่ยนรูปแบบนิยามความเป็นชาย<sup>18</sup>

มีผู้เห็นด้วยกับบลายมากมายสะท้อนผ่านกลุ่มองค์กรชายที่ต้องการเรียกร้องให้ผู้ชายกลับมาใช้อำนาจยิ่งใหญ่ทางสังคมอีกครั้ง เช่น ความเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิของผู้ชายในนามของ patriarchy movement ที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรทางศาสนาโดยเฉพาะกลุ่มคริสเตียนที่เห็นว่าผู้ชายได้กลายเป็นกลุ่มชนที่ถูกกดขี่และต้องเสียเปรียบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา พวกเขาอ้างว่าปัจจุบันผู้ชายต่างหากที่ตกเป็นเหยื่อของสังคมไม่ใช่ผู้หญิง และผู้ชายสมควรที่จะดึงอำนาจในการครอบครองวัฒนธรรมกลับคืนมาโดยเฉพาะในพื้นที่ที่พวกเขาเคยมีอำนาจสูงสุดอย่างพื้นที่ครอบครัวเพื่อให้เกิดสังคมชายเป็นใหญ่อย่างแท้จริง ซึ่งองค์กรที่โด่งดังในแนวทางนี้ก็คือ the Promise Keepers, the Men's Rights Association, the National Coalition of free men, the Men's Defense Association, the National Organization for Men, the National Congress for Men และ the National Center for Men<sup>19</sup> เป็นต้น

การตอบโต้กระแสความเป็นชายแบบนิวมैनโดยการเรียกร้องความเป็นชายแบบก้าวร้าวดังกล่าวนี้สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดของคิมเมลที่เสนอว่าการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชายอเมริกันที่ก้าวร้าวบางส่วนเกิดขึ้นบนพื้นฐานของทัศนคติแบบโฮโมโฟเบีย (homophobia) หรือความรู้สึกเกลียดกลัวของผู้ชายที่มีต่อผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนออกจากมาตรฐานตามกรอบเพศภาวะที่สังคมวางไว้ เช่น เกย์ เลสเบียน เป็นต้น

Homophobia is the fear that other men will unmask us, emasculate us, reveal to us and the world that we do not measure up, that we are not real men. We are afraid to let other men see that fear. Fear makes us ashamed, because the recognition of fear in ourselves is proof to ourselves that we are not as manly as we pretend that we are.<sup>20</sup>

<sup>18</sup> Robert Bly, *Iron John: A Book about Men* (New York: Addison-Wesley, 1990), p. 230.

<sup>19</sup> Christopher T. Kilmartin, *The Masculine Self* (New York: Macmillan, 1994), p. 202.

<sup>20</sup> Michael S. Kimmel, *Men and Masculinity A Text Reader*, p.35

กล่าวคือ ไฮโปไฟเบียแท้ๆจริงเกิดจากความกลัวว่าผู้ชายคนอื่นจะเปิดเผยว่าพวกเขาไม่ใช่ “ชายที่แท้” เพราะ “ชายที่แท้” นั้นไม่มี และเกรงว่าจะมีใครรู้ว่าพวกเขา “ไม่แมน” ดังที่ได้ “แสดง” ออกไป ความกลัวนี้เองทำให้พวกเขาารู้สึกอับอายกลัวว่าจะต้องสูญเสียพื้นที่และบทบาทความสำคัญของตนในสังคมแบบชายเป็นใหญ่ อายที่ตนเองไม่ได้เป็นผู้จ้องมองแต่กลายเป็นวัตถุแห่งการจ้องมองของเกย์ กลัวว่าตนเองจะกลายเป็นผู้นิยมในเพศเดียวกัน และกลัวว่าจะถูกกลืนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นหญิงในที่สุด พวกเขาจึงพยายามแสดงบทบาทความเป็นชายออกมาอย่างสุดโต่ง

ผู้สนับสนุนความเป็นชายทั้งแบบก้าวร้าวรุนแรงและแบบนิวมานต่างก็พยายามช่วงชิงอำนาจเพื่อให้ภาพความเป็นชายของตนได้รับการยอมรับให้เป็นนิยามความเป็นชายกระแสหลัก เมื่อเกิดการปะทะกันของชุดความเชื่อที่แตกต่างกันเช่นนี้จึงนำไปสู่ภาวะที่เรียกว่า “วิกฤตความเป็นชาย” (Crisis of masculinity) กล่าวคือ เป็นภาวะที่เกิดความสับสนเนื่องจากกฎเกณฑ์การแบ่งแยก การจำแนก รวมถึงบทบาท ค่านิยม ความเชื่อแบบเดิมๆ กำลังล่มสลาย แก่นแท้ของสิ่งต่างๆ ที่เคยเป็นที่ยึดเหนี่ยวกำลังถูกเผยให้เห็นว่าเป็นเพียงสิ่งประกอบสร้างที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นผู้ชายจึงเกิดความไม่เข้าใจ สับสน เริ่มตั้งคำถาม เพราะไม่สามารถสวมบทบาทที่เหมาะสมเพื่อให้ความเป็นชายของตนเป็นที่ยอมรับแก่สังคมเพราะไม่รู้ว่าคุณเป็นชายที่แท้คืออะไร

เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดวิกฤตอัตลักษณ์รวมถึงวิกฤตความเป็นชาย เกิดเป็นความขัดแย้งขึ้นภายในเมื่อบทบาทหน้าที่ที่เคยได้รับมอบหมายมีการเปลี่ยนแปลงและระบบคุณค่าเดิมไม่ได้รับการยอมรับอีกต่อไป ดังที่คิมเมลอธิบายความรู้สึกที่ผู้ชายต้องเผชิญว่า

The experience of powerlessness (having no control over their actions on the job), meaninglessness (performing specialized tasks that they cannot relate to the whole), isolation (inability to identify with the firm or its goals), and self-estrangement (the lack of integration between their work and other aspects of life) led men to search for affirmation and identity outside the workplace, in the realm of consumption.<sup>21</sup>

<sup>21</sup> Michael S. Kimmel, *Manhood in America: A cultural history* (Oxford: Oxford University Press, 2006). p. 175.

กล่าวคือ ความเปลี่ยนแปลงทั้งหมดทำให้ผู้ชายต้องตกอยู่ในสถานะที่ไม่คุ้นเคย เช่น อยู่อย่างไร อำนาจ ไร้ความหมาย ขาดสมดุลในชีวิต ผู้ชายจึงต้องหาหนทางเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ความเป็นชาย นอกพื้นที่งานด้วยการหันไปประกอบสร้างอัตลักษณ์ของตนผ่านสินค้าในพื้นที่แห่งการบริโภค อย่างไรก็ตามการบริโภคที่เขาเชื่อว่าจะสามารถฟื้นฟูอัตลักษณ์ความเป็นชายของพวกเขา กลับยิ่งทำให้พวกเขาห่างไกลจากความเป็นชายยิ่งขึ้นไปอีก ดังนั้นทั้งพื้นที่งานและพื้นที่บริโภคต่างเป็นตัวผลักดันให้ผู้ชายต้องเผชิญหน้ากับภาวะวิกฤตความเป็นชาย

### 3.2 วิกฤตความเป็นชายในนวนิยายทั้งสามเรื่อง

#### 3.2.1 เดอะ เดวิลส์ แอดไวเคต

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 2 ถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจในเมืองที่ภายนอกดูงดงามทำท่าย แต่จริงๆ แล้วแทบไม่ต่างจากกับดักที่สามารถล่อลวงและปรับเปลี่ยนผู้คนเข้ามาอาศัยในเมืองให้มีจิตสำนึกไปในทางเดียวกันหรือเป็นจิตสำนึกแบบไร้การตระหนักรู้ตัวตน เควินต้องเผชิญหน้ากับปัญหาภายในจิตใจที่รุมเร้าต่างๆ ที่ภายนอกเขาดูเหมือนจะมีพร้อมทุกอย่าง ครอบครัว อาชีพการงาน สังคม และเกียรติยศ แต่เขารู้ว่าจริงๆ แล้วเขาแทบไม่เหลืออะไรเลยตั้งแต่ย้ายเข้ามาที่นี่ วิกฤตความเป็นชายเกิดขึ้นเมื่อเควินเปรียบเทียบตนเองกับจอห์น มิดตันในฐานะต้นแบบความเป็นชายในอุดมคติที่สะท้อนความสำเร็จแบบ Self-made man เควินรู้สึกว่าเขาเองไม่ได้ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง เขาทำงานไม่ต่างจากร่างทรงที่อยู่ภายใต้การบงการของจอห์น มินตัน การชนะคดีจึงไม่ได้เกิดจากความสามารถที่แท้จริงของตัวเอง ดังที่เขาบรรยายว่า

He had felt better winning Lois Wilson's acquittal. [...] He had won that case with his own sweat, prodding, investigating, poking around until he found ways to discredit the prosecution's case. But this time it was different. He wasn't fooling himself. What won the case was Beverly Morgan's testimony corroborating Stanley's claim...It was like winning an important baseball game because of rain after the fifth inning. It hadn't been a complete effort<sup>22</sup>

<sup>22</sup> Ibid., p. 227.

เมื่อช่วงเวลางานไม่ได้สร้างความภาคภูมิใจ เขาจึงใช้เวลาที่เหลือเป็นช่วงเวลาแห่งการบริโภค แต่กลับพบว่าการบริโภคไม่ได้ทำให้เขามีความสุขและกลายเป็นสิ่งแทรกแซงความสัมพันธ์ในครอบครัว เควินไม่ได้เป็นตัวละครเดียวที่ยอมจำนนต่อการบริโภค แต่มีเรียมภรรยาของเขาก็หันไปคลั่งไคล้การบริโภคเช่นกัน การบริโภคกลายเป็นกิจกรรมเดียวที่เธอสนใจและทำตลอดเวลาจนเหมือนหุ่นยนต์ เธอเลิกสนใจสามีและไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของภรรยาแบบเก่าอีกต่อไป ดังที่บรรยายไว้ว่า

As Kevin had suggested, these urban women were continually on the go, their lives comfortable, interesting. She couldn't imagine them spending an afternoon leafing through magazines, watching soap operas, just waiting for their husbands to return from work, as she had been doing lately.<sup>23</sup>

กล่าวคือ จากเดิมที่มีเรียมเป็นฝ่ายเฝ้ารอให้สามีกลับบ้านปัจจุบันกลับเป็นเควินที่พบว่ามิเรียมแทบไม่อยู่ติดบ้านเลยเมื่อบทบาทของมิเรียมเปลี่ยนไป เธอใช้ชีวิตแบบผู้หญิงสมัยใหม่ที่สนุกกับการใช้ชีวิตนอกบ้าน เธอฉีกกรอบภรรยาแบบเก่าด้วยการไม่ใส่ใจ ละทิ้งหน้าที่แม่บ้านที่ต้องคอยปรนนิบัติสามี เธอเลิกเข้าครัวและหันไปบริโภคอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งทั้งที่เมื่อก่อนการทำอาหารเป็นสิ่งที่เธอภาคภูมิใจ ดังคำบรรยายที่ว่า “Kevin noticed now that whenever they did eat at home, they usually ate microwave frozen foods. Most of the time, Miriam picked up prepared things and merely served them. Her own cooking, something she once took great pride in, disappeared.”<sup>24</sup> กิจกรรมประจำวันในชีวิตครอบครัวก็เปลี่ยนไป มิเรียมไม่สนใจไยดีความทุกข์หรือความกังวลที่เควินต้องเผชิญจากการทำงาน เพราะเธอมีกิจกรรมและเพื่อนใหม่มากมาย เควินได้แต่บ่นน้อยใจความว่า

You're my wife. I want to share my frustrations as well as my successes with you. I want you to be part of what I do and what I am, just as I will be part of whatever you do and what you are.<sup>25</sup>

<sup>23</sup> Ibid., p. 98.

<sup>24</sup> Ibid., p. 216.

<sup>25</sup> Ibid., p. 220.

แต่เธอลับตอบอย่างไม่รักษาน้ำใจว่า “I don't want to hear unpleasant things, Kevin. I just don't. Mr. Milton's right. You should take your shoes off before you come in the door and leave the mud outside. A man's home should be his private piece of heaven.”<sup>26</sup>

มิเรียมเริ่มมีความเชื่อมั่นในตัวเองและอยากมีอิสระในชีวิต กล้าแต่งตัว กล้าเรียกร้องและแสดงความต้องการเรื่องบนเตียง แต่เมื่อเธอแสดงความต้องการอย่างเต็มที่ถึงทำให้เควินไม่สบายใจ รู้สึกไม่มั่นคงเพราะอำนาจบนเตียงลดลงและรู้สึกว่าถูกทำให้เป็นกลายเป็นเพียงวัตถุทางเพศไม่ต่างจากผู้ชายชายตัว

Even their lovemaking afterward had a different character to it. She was, demanding, and assertive. She turned and twisted beneath him and then took a commanding role, moving his hands to where she wanted herself touched more aggressively. He almost lost all interest, feeling more like a male prostitute, feeling like someone being used to bring pleasure. There wasn't the usual sense of consideration, the mutuality, the attempt at oneness.<sup>27</sup>

ข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า มิเรียมมองความสัมพันธ์ทางเพศในฐานะการบริโภคอย่างหนึ่ง กล่าวคือ เธอเปลี่ยนกิจกรรมที่เควินเชื่อว่าเป็นกิจกรรมแห่งความรักที่เขาเป็นผู้แสดงให้กลายเป็นกิจกรรมเพื่อเติมเต็มความปรารถนาของเธอแต่ฝ่ายเดียว เควินจึงไม่สบายใจเมื่อรู้สึกว่าตนเองตกเป็นเครื่องระบายความใคร่ ที่เรื้อรังของเขาหลงเหลือความสำคัญแค่วัตถุทางเพศ และการที่มิเรียมแสดงความต้องการของเธออย่างเปิดเผยและผันตนเองมาเป็นผู้ควบคุมกิจกรรมบนเตียง และผลักดันให้เควินเป็นฝ่ายรองรับอารมณ์ ไม่ใช่ผู้ควบคุมเกมส์อย่างเดิม ทำให้เควินรู้สึกอับอาย คับแค้น เหมือนถูกลบหลู่ ในภาพใหญ่ก็เช่นเดียวกัน บทบาทความสัมพันธ์บนเตียงที่เปลี่ยนไปเช่นนี้สะท้อนการก้าวขึ้นมา มีปากเสียงของกลุ่มที่ออกมาเรียกร้องเพื่อสิทธิสตรี เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงจะไม่ยอมเป็นเพียงผู้ที่ยอมจำนนต่อโชคชะตาอีกต่อไป และแน่นอนว่ากระแสการเรียกร้องเช่นนี้ย่อมทำให้ผู้ชายรู้สึกว่าตนเองและสถานภาพความเป็นชายถูกคุกคาม

<sup>26</sup> Ibid., p. 161.

<sup>27</sup> Ibid., p. 240.

เควินจึงจินตนาการเห็นภาพภรรยาตัวเองเสพสมกับซาตานในร่างของเขา เขาจินตนาการไปว่าเขามีความสามารถคนเดียวที่เยี่ยมยอดสามารถชดเชยและตอบสนองความปรารถนาทั้งหมดของภรรยาได้ อย่างไรก็ตามการที่เขามองเห็นตัวเองกำลังมีเพศสัมพันธ์กับภรรยาอย่างดุเดือดและภรรยาแสดงท่าทางที่บ่งบอกว่าจะมีความสุขอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ยิ่งตอกย้ำความรู้สึกไร้สมรรถภาพของเควิน โดยเฉพาะเมื่อเขาไม่สามารถทำให้ภรรยาของเขาท้องได้ ดังนั้นเมื่อภรรยาท้องเขาก็เชื่อว่าบุตรคนนั้นเป็นบุตรของซาตาน

ความเปลี่ยนแปลงของภรรยาค่อยๆ กระตุ้นความรู้สึกไม่มั่นคงในสถานภาพของความเป็นชายของเควิน เขารู้สึกถึงอำนาจและความสำคัญที่ลดลงของตน ประกอบกับงานที่คิดว่าสำเร็จด้วยความสามารถกลับกลายเป็นว่าสำเร็จเพราะมีอำนาจบางอย่างบงการ ภรรยาาก็กลายเป็นสาวสังคมที่เสพติดการบริโภคจนไม่สนใจที่จะสวมบทบาทแม่บ้านตามความต้องการของสามี ทำให้เควินรู้สึกไร้สมรรถภาพ ล้มเหลวในชีวิตทั้งในพื้นที่งานและพื้นที่บ้าน ในขณะที่เดียวกันมิเรียมและผู้คนรอบข้างต่างก็ชื่นชมจอห์น มิลตันผู้ชายที่ประสบความสำเร็จในทุกๆ ด้านทำให้เควินรู้สึกอิจฉา ไม่ไว้วางใจ กลับมาคิดหมกมุ่นว่าจอห์น มิลตันมีอำนาจพิเศษเป็นซาตานในคราบมนุษย์ เขาประสบความสำเร็จเพราะอำนาจและความสามารถในการหยั่งรู้จิตใจผู้อื่น การจินตนาการถึงซาตานของเควินในแง่หนึ่งจึงสะท้อนวิกฤตความเป็นชาย

### 3.2.2 ไฟท์คลับ

ดังที่แสดงให้เห็นไปแล้วในบทที่ 2 ว่า ผู้เล่าเรื่องใน *ไฟท์คลับ* ดำรงชีวิตในแต่ละวันอย่างไร ค่า เรื่อยเปื่อย เสมือนดำรงอยู่เพื่อการบริโภคเพียงอย่างเดียว งานที่เขาทำก็ซ้ำซากจำเจ ไม่ต้องใช้ทักษะหรือความสามารถใดๆ บทบาทของงานจึงไม่สร้างความภาคภูมิใจและไม่ส่งเสริมอัตลักษณ์ความเป็นชายเหมือนเช่นในอดีต ผู้เล่าเรื่องจึงจำเป็นต้องมองหาพื้นที่อื่นๆ เพื่อฟื้นฟูอัตลักษณ์ความเป็นชาย ซึ่งพื้นที่บริโภคคือพื้นที่ที่เขาเลือกใช้เพื่อครอบงำอัตลักษณ์ผ่านการบริโภคสินค้า ด้วยความหวังว่าสินค้าเหล่านั้นจะสามารถเติมเต็มอัตลักษณ์โดยเฉพาะอัตลักษณ์ความเป็นชาย นอกจากการบริโภคแล้วเขาก็ไม่รู้ว่าจะวางตัวและแสดงบทบาทความเป็นชายของตนออกมาได้อย่างไร เมื่อการบริโภคคือทางเลือกและสิ่งสำคัญเดียวในชีวิตที่สังคมทุนนิยมและวัฒนธรรมบริโภคนิยมหลงเหลือไว้ให้



วัฒนธรรมบริโภคนิยมจึงถูกมองว่าเป็นสิ่งที่สร้างบาดแผลให้แก่ผู้ชายในยุคสมัย ด้วยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมอเมริกันและความเป็นชายให้มีลักษณะของความเป็นหญิง (feminized culture)<sup>28</sup> แซลลี่ โรบินสัน (Sally Robinson) ผู้ศึกษา *ไฟท์คลับ* ในประเด็นเรื่องเพศสภาพเห็นด้วยกับข้อเท็จจริงที่ว่า ปัจจุบันผู้ชายถูกทำให้มีความเป็นหญิงมากขึ้นจากปัจจัยต่างๆ เช่น ระบบทุนนิยม วัฒนธรรมบริโภคนิยม รูปแบบของงานที่เปลี่ยนไป เช่น ปริมาณงานบริการ งานสำนักงานที่เพิ่มมากขึ้น เป็นต้น ซึ่งแนวคิดที่ว่าผู้ชายถูกเปลี่ยนให้เป็นหญิงเกิดจากการมองวัฒนธรรมบนพื้นฐานการจำแนกและนิยามสิ่งต่างๆ ตามกรอบคิดแบบคู่ตรงข้าม (binary opposition) ที่ให้คุณค่าแต่ละข้างไม่เท่ากันและมองว่าด้านหนึ่งด้อยกว่าเสมอ ซึ่งการบริโภคนิยมและวัฒนธรรมบริโภคนิยมได้ถูกผูกติดไว้กับผู้หญิงด้วยความเชื่อที่ว่าผู้หญิงคือผู้ที่ถูกระงับให้ต้องการบริโภคนิยมไม่อาจควบคุมตนเอง ในขณะที่ความเป็นชายผูกติดกับฐานะผู้ผลิตที่สามารถควบคุมตนเองและไม่ตกภายใต้การควบคุมของใคร<sup>29</sup>

พื้นที่ที่ผู้ชายเคยแสดงบทบาทในฐานะผู้ผลิตอย่างพื้นที่งานตามนิยามแบบเก่ากำลังล่มสลายและค่อยๆ หายไป ด้วยอิทธิพลของรูปแบบระบบทุนนิยมแบบบริษัทยักษ์ (corporate capitalism) ซึ่งมีผลสำคัญในการปรับเปลี่ยนสายสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายกับงาน ด้วยการทำลายความเชื่อที่ว่าผู้ชายคือผู้ผลิตที่สามารถควบคุมตนเองโดยไม่ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของใคร พร้อมกับเผยให้เห็นว่าการทำงานในบริษัทยักษ์นั้น ผู้ชายไม่ได้มีอำนาจในการปกครองหรือควบคุมตนเองเพราะพวกเขาต้องปฏิบัติตามวัฒนธรรมองค์กรและอยู่ภายใต้กฎระเบียบมากมาย งานที่ทำก็มักไม่ต้องใช้ความสามารถเหมือนงานช่างแบบในอดีต พื้นที่งานจึงไม่ใช่พื้นที่ที่สามารถพิสูจน์อัตลักษณ์ความเป็นชายได้อีกต่อไป ตัวละครชายใน *ไฟท์คลับ* จึงประสบกับภาวะวิกฤตความเป็นชาย ซึ่งสะท้อนปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม นวนิยายใช้ภาพอาการป่วยนอนไม่หลับขั้นรุนแรงเป็นเครื่องแสดงความผิดปกติที่เกิดขึ้น ดังที่แพทย์ผู้รักษาเขากล่าวว่า “Insomnia is just the symptom of something larger. Find out what’s actually wrong. Listen to your body”<sup>30</sup> ดังนั้นอาการนอนไม่หลับจึงเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าลึกๆ แล้วตัวผู้เล่าเรื่องกำลังวิตกกังวลกับอะไรบางอย่างซึ่งแพทย์ก็แนะนำให้เขาเข้ากลุ่มบำบัด โดยกลุ่มบำบัดที่ปลดปล่อยทุกซีให้แก่ผู้เล่าเรื่องในช่วงแรก คือ กลุ่ม Remaining Men Together หรือกลุ่มบำบัดสำหรับชายที่เป็นมะเร็งต่อมลูกหมากที่หลายคนถูกตัดอวัยวะ ดังนั้นกลุ่ม Remaining Men

<sup>28</sup> Lynn M. Ta, “Hurt So Good: Fight Club, Masculine Violence, and the Crisis of Capitalism,” *The Journal of American Culture* 29,3 (september 2006): 266.

<sup>29</sup> Sally Robinson. “Feminized Men and Inauthentic Women: Fight Club and the Limit of Anti-Consumerist Critique,” *Gender* 53 (Spring 2011): 2.

<sup>30</sup> Chuck Palahniuk, *Fight Club* (London: Vintage, 2006), p. 19.

Together จึงเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มผู้ชายที่รู้สึกว่าคุณเองไม่ใช่ผู้ชายเพราะได้สูญเสียสัญลักษณ์ความเป็นชายทางกายภาพไปแล้ว ผู้เล่าเรื่องสามารถนอนหลับได้อีกครั้งหลังจากได้ปลดปล่อยความคับข้องใจและความตึงเครียดของตนออกมาเมื่อได้ร้องไห้ในอ้อมกอดของบ๊อบเพื่อนสมาชิกในกลุ่มบำบัด ทั้งที่การร้องไห้ถือเป็นการแสดงความอ่อนไหวทางอารมณ์ซึ่งเป็นพฤติกรรมต้องห้ามของผู้ชาย แต่เมื่อรายล้อมในกลุ่มชายที่ไม่สมชาย ผู้เล่าเรื่องจึงไม่อายและกล้าที่จะก้าวข้ามกรอบที่เคยครอบงำและจงจำเขาไว้ การร้องไห้นอกจากจะช่วยผ่อนคลายความกดดันแล้วยังช่วยให้เขารู้สึกเป็นส่วนร่วมของกลุ่มบำบัดนี้ด้วย ดังที่เขาเล่าว่า “This is the only place I ever really relax and give up. This is my vacation”<sup>31</sup> นอกจากนี้การสูญเสียความเป็นชายทางกายภาพของทุกคนในกลุ่มยังสะท้อนปัญหาที่ผู้เล่าเรื่องกำลังประสบนั่นคือภาวะวิกฤตความเป็นชายที่แม้กายภาพยังเป็นชายแต่เขากลับรู้สึกว่าคุณเองกำลังถูกทำให้เป็นหญิงและสูญเสียความเป็นชายลงไปทุกขณะด้วยอาชีพการงานที่น่าเบื่อทำไปเรื่อยๆ ไม่ต่างจากหุ่นยนต์ รวมถึงกิจวัตรประจำวันที่มีแต่การบริโภคทำให้เขารู้สึกห่างไกลจากความเป็นชายแบบผู้ผลิต อีกทั้งยังไม่มีพื้นที่ที่เขาจะสามารถแสดงบทบาทและยืนยันความเป็นชายให้เป็นที่ปรากฏแก่สังคม

ความกลัวว่าจะถูกทำให้เป็นหญิงและสูญเสียความเป็นชายดังกล่าวสะท้อนสิ่งที่ซุกซ่อนอยู่เบื้องลึกภายในใจของผู้เล่าเรื่องซึ่งต้องได้รับการเยียวยานั้นคือ ความกลัวและความวิตกกังวลว่าตนเองจะถูกตอน (castration anxiety)<sup>32</sup> ซึ่งประเด็นนี้ปรากฏและถูกกล่าวถึงซ้ำๆ อยู่ตลอด เช่น ไลเลอร์ตั้งกฎว่าใครก็ตามที่ขัดขวางปฏิบัติการหรือคิดจะล้มเลิกไฟท์คลับจะต้องถูกตัดลูกอัณฑะ สะท้อนผ่านบทสนทนาที่สมาชิกในไฟท์คลับพูดกับผู้เล่าเรื่องเมื่อเขาพยายามจะหยุดยั้งปฏิบัติการว่า “You know the drill, Mr. Durden. You said it yourself. You said, if anyone ever tries to shut down the club, even you, then we have to get him by the nuts.”<sup>33</sup> ซึ่งตัวผู้เล่าเรื่องเองก็กลัวว่าคุณเองจะถูกตัดลูกอัณฑะเขาจึงประกาศเปลี่ยนแปลงกฎดังกล่าว ดังที่เขาบอกสมาชิกในไฟท์คลับว่า “I’m changing the rules. You can still have fight club, but we’re not going to castrate anyone, anymore.”<sup>34</sup> การที่ไลเลอร์ตั้งกฎเช่นนี้ก็เพราะเขารู้ดีว่าสิ่งที่ตนเองหรือผู้เล่าเรื่องเกลียดกลัวที่สุดคือการถูกตอนซึ่งเป็นสภาพที่เขา mong ว่าผู้ชายในสังคมปัจจุบันกำลังเป็นอยู่ เนื่องจากผู้ชายเหล่านี้ยินดี

<sup>31</sup> Ibid., p. 18.

<sup>32</sup> ยศ สันตสมบัติ, *ฟรอยด์และพัฒนาการของจิตวิเคราะห์ : จากความฝันสู่ทฤษฎีสังคม* (กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.), หน้า 13.

<sup>33</sup> Chuck Palahniuk, *Fight Club*, p. 187.

<sup>34</sup> Ibid., p. 189.

จะตกอยู่ภายใต้อำนาจของวัฒนธรรมที่ทำให้กลายเป็นหญิง ดังนั้นพวกเขาก็ไม่ต่างจากกลุ่มคนที่ยอมจำนนต่อการตอนโดยวัฒนธรรมแล้วนั่นเอง

ผู้ที่เป็นตัวอย่างของการถูกตอนโดยวัฒนธรรมที่ชัดเจนคือ บ็อบ สมาชิกในกลุ่มบำบัดมะเร็งต่อมลูกหมากอดีตนักเพาะกาย ในอดีตช่วงที่ประกวดเพาะกายเขาใช้สเตียรอยด์มากเกินไปเป็นผลให้เขาป่วยด้วยโรคมะเร็งและต้องตัดอัณฑะในเวลาต่อมา บ็อบเข้ารับการบำบัดด้วยฮอร์โมนเอสโตรเจนเพื่อให้สมดุลกับฮอร์โมนเทสโทสเตอโรนในร่างกาย แต่เมื่อรับฮอร์โมนเอสโตรเจนในปริมาณมากกลับทำให้บ็อบมีหน้าอกขยายใหญ่เหมือนผู้หญิง ทั้งนี้นักเพาะกายเป็นเสมือนการทำให้ความเป็นชายแบบอำนาจนำปรากฏขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมด้วยการบริโภคภาพและผลิตซ้ำ ความเป็นชายตามอุดมคติ แต่ยิ่งพยายามแสดงความเป็นชายให้ปรากฏผ่านการสร้างกล้ามเนื้อมากเท่าไร ผลที่ได้กลับจบลงที่เขา ยิ่งห่างไกลความเป็นชายออกไปทุกที ร่างกายของเขากลายเป็นเพียงวัตถุแห่งการจ้องมอง เป็นสินค้าเรือนร่างของเขาถูกให้ค่าจากสายตาของกรรมการ เขาไม่ได้เป็นนายของร่างกายตนเองอีกต่อไป ส่งผลให้เขารู้สึกแปลกแยกแม้กระทั่งกับร่างกายของตนเอง โดยเฉพาะเมื่อเรือนร่างของเขาค่อยๆ กลายสภาพไปจนคล้ายกับผู้หญิงในเวลาเดียวกับที่ครอบครัวของเขาล่มสลาย บ็อบเล่าถึงช่วงเวลานั้นว่า

It's a stupid way to live, Bob said, but when you're pumped and shaved on stage, you're blind from the lights, and deaf from the feedback rush of the sound system until the judge orders: "Extend your right quad, flex and hold."  
"Extend you left arm, flex the bicep and hold."<sup>35</sup>

ข้อความนี้ในแง่หนึ่งสะท้อนแนวคิดของบัตเลอร์ที่ว่าเพศภาวะเป็นเพียงการแสดงอย่างหนึ่ง (gender as performance) ดังเช่นบนเวทีชีวิต บ็อบกลายเป็นเพียงตัวละครเล็กๆ ที่ถูกบงการให้แสดงสิ่งต่างๆ ตามที่ผู้กำกับกำหนด เขามีกำลังใจทำสิ่งนั้นๆ เพราะได้รับแรงกระตุ้นจากเสียงผู้ชมด้านล่างที่กำลังสรรเสริญเรือนร่างที่กำยำสมชายของเขา ความฮึกเหิมทำให้เขามีคבודและทำตามเสียงสั่งจากเบื้องบนไม่ว่าจะให้หันซ้ายที่ขวาที่ โดยไม่ตระหนักรู้เลยว่าสิ่งที่เขาทำอยู่นั้นนำเขาไปสู่อะไร บ็อบพยายามแสดงความเป็นชายของตนให้ปรากฏผ่านเรือนร่างที่เป็นไปตามนิยามความเป็นชายในอุดมคติด้วยความเชื่อที่ว่าความเป็นชายจะต้องผ่านการพิสูจน์อยู่เสมอ กล่าวคือ บ็อบพยายาม "แสดง" เพื่อ "พิสูจน์" ความเป็นชายตามกรอบที่สังคมกำหนด เพื่อให้ได้การยกย่องยอมรับแม้ต้องแลกกับสิ่งสำคัญ

<sup>35</sup> Ibid., p. 22.

อื่นๆ ในชีวิต ดังนั้นเมื่อย้อนกลับมามองในวันที่เขาสูญเสียทุกอย่างเขาจึงตระหนักรู้ว่าการปฏิบัติตามความคาดหวังของสังคมโดยละเลยคุณค่าที่แท้จริงย่อมไม่ต่างจากการใช้ชีวิตแบบโง่ๆ เพื่อให้ได้มัดกลัมนื้อที่สมบูรณ์เหนือชายทั่วไปแลกมาด้วยการบริโภคฮอร์โมนเพศชายเข้าไปจำนวนมาก สิ่งที่ย้อนแย้งก็คือ ฮอร์โมนชายที่มากเกินไปเหล่านั้นทำให้เขาสูญเสียความเป็นชาย และต้องบำบัดด้วยฮอร์โมนเพศหญิงเพื่อรักษาและเยียวยาฮอร์โมนเพศชายที่มากเกินไป ตรงนี้ก็สะท้อนและแสดงให้เห็นว่าแท้จริงแล้วความเป็นชายและความเป็นหญิงแทบไม่อาจแยกออกจากกัน เราทุกคนล้วนมีทั้งความเป็นหญิงและความเป็นชายรวมกันอยู่ในตัวเอง ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่จะปฏิเสธการมีอยู่ของมัน

ในส่วนของผู้เล่าเรื่องนั้นเราจะเห็นว่า นอกจากความกลัวที่ว่าความเป็นชายจะถูกกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นหญิง เขายังไม่พอใจที่ความเป็นชายถูกลดความสำคัญให้อยู่ในสถานะที่ไร้ค่าไร้ความหมาย ทั้งๆ ที่ความเป็นชายเคยเป็นศูนย์กลางที่ขับเคลื่อนวัฒนธรรม เคยเป็นระบบคุณค่าที่ได้รับการยกย่องยอมรับ ผู้เล่าเรื่องเปรียบสถานะภาพของผู้ชายกับต้นคริสต์มาสที่เคยเป็นศูนย์กลางความสนใจของครอบครัวในวันสำคัญ แต่เมื่อเวลาเปลี่ยนไปสถานะของผู้ชายกลับถูกทำลายลดความสำคัญและทอดทิ้งอย่างไม่ใยดี ดังที่เขากล่าวเป็นนัยว่า

The way a Christmas tree is the center of attention, then, after Christmas you see those dead Christmas trees with the tinsel still on them, dumped alongside the highway.”<sup>36</sup>

รวมถึงสิ่งที่เขารำพึงรำพันในช่วงท้ายว่า “How everything you ever love will reject you or die. Everything you ever create will be thrown away. Everything you’re proud of will end up as trash.”<sup>37</sup> กล่าวคือ ความเป็นชายที่เขาเคยภาคภูมิใจซึ่งเป็นสิ่งที่เขามุ่งมั่นและพยายามพิสูจน์มาตลอดอยู่ๆ ก็ไม่ได้รับการยอมรับอีกต่อไป ซึ่งนั่นทำให้เขารู้สึกโกรธ เสียใจ เบื่อหน่าย ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่เราจะพบว่าไทเลอร์แปะภาพอวัยวะเพศชายลงในภาพยนตร์ที่ฉายสำหรับครอบครัว เพื่อเป็นการโต้กลับและยืนยันสถานะภาพชายเป็นใหญ่ในพื้นที่ครอบครัวที่ล่มสลายไปแล้วดังข้อความที่บรรยายว่า

you’re *tired* and *angry*, but mostly you’re *bored* so you start by taking a single frame of pornography collected by some other projectionist that you find

<sup>36</sup> Ibid., p. 67.

<sup>37</sup> Ibid., p. 201.

stashed away in the booth, and you splice this frame of lunging red penis into another feature movie [...] Tyler spliced a penis into everything after that.<sup>38</sup>

(ข้อความเน้นโดยผู้วิจัย)

อย่างไรก็ตามผู้เล่าเรื่องประสบกับอาการนอนไม่หลับอีกครั้งหลังจากการปรากฏตัวของมารีลา ซิงเจอร์ (Marla Singer) ที่กลุ่ม Remaining Men Together กลุ่มบำบัดนี้น่าจะเป็นพื้นที่เฉพาะสำหรับผู้ชายโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ชายที่สูญเสียความเป็นชาย ดังนั้นการปรากฏตัวของมารีลาซึ่งเป็นผู้หญิงจึงทำให้ผู้เล่าเรื่องรู้สึกที่ตนเองถูกคุกคาม ถูกตอกย้ำความอ่อนแอจากการ สูญเสียความเป็นชาย ทำให้เขาไม่รู้สึกละอายใจในในกลุ่มบำบัดแห่งนี้ก็ต่อไปจนต้องหันไปสร้างกลุ่มบำบัดของตนเองขึ้นมาใหม่ที่เป็นพื้นที่เฉพาะสำหรับผู้ชายจริงๆ เพื่อลบล้างความรู้สึกที่ตัวเองถูกทำให้เป็นหญิงจากการเสพติดการบริโภคและเพื่อรื้อฟื้นความเป็นชายให้เข้มแข็งขึ้นดังเดิม

ในแง่หนึ่งนอกจากมารีลาจะคุกคามสถานภาพความเป็นชายของผู้เล่าเรื่องแล้ว เธอยังเปิดโปงให้เห็นความเสื่อมถอยทางเพศในตัวผู้เล่าเรื่องที่เป็นผลมาจากวัฒนธรรมบริโภคนิยมอีกด้วย กล่าวคือ ผู้เล่าเรื่องต้องการสร้างสายสัมพันธ์กับผู้หญิงที่ชื่อมารีลา แต่เขาไม่มั่นใจและไม่รู้ว่าจะเข้าหามารีลาได้อย่างไร เขาจึงสร้างตัวตนคู่อย่างไทเลอร์ขึ้นมาเพราะเชื่อว่าไทเลอร์คือตัวแทนของความเป็นชายในทุกแง่มุม มีเสน่ห์ทั้งต่อเพศเดียวกันและเพศตรงข้าม ไทเลอร์มีความเป็นผู้นำ มีความมั่นใจ แข็งแรง กล้าหาญ และมีอำนาจในการควบคุม ตรงข้ามกับตัวตนที่แท้จริงของผู้เล่าเรื่องที่รู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ชายที่ไม่สมบูรณ์ ห่างไกลจากคำว่าความเป็นชายเพราะไม่มีกิจกรรมใดในชีวิตประจำวันที่เปิดโอกาสให้เขาได้แสดงและสวมบทบาทความเป็นชายแบบอำนาจนำ มีแต่กิจกรรมที่ทำให้เขาตระหนักว่าตนเองกำลังถูกตอน กำลังสูญเสียความเป็นชายและไร้อารมณ์ทางเพศ

สตีเฟน เอ็ม ไวท์เฮด และ แฟรงค์ เจ บาร์เรตต์ (Stephen M. Whitehead and Frank J. Barrett) กล่าวไว้ว่า ผู้ชายมักรู้สึกวิตกกังวลเวลามีเพศสัมพันธ์ เพราะกลัวว่าจะแสดงบทบาทความเป็นชายบนเตียงได้ไม่ดีพอ และรู้สึกอับอายกลัวว่าอีกฝ่ายจะมองว่าตนเองไร้สมรรถภาพ ไม้มีความสามารถ ดังข้อความที่ว่า

<sup>38</sup> Ibid., p. 31.

Men often experience anxiety about sexual performance, feelings of shame and embarrassment at the thought of sexual incompetence, and humiliation at the prospect of appearing unmanly.<sup>39</sup>

ดังนั้น ความไม่มั่นใจในความเป็นชายและความสามารถเรื่องเพศของตนเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้เล่าเรื่องต้องสร้างตัวตนคู่แบบไทเลอร์ขึ้นมาเพื่อที่เขาจะได้กล้ามีความสัมพันธ์กับมาร์ลา ดังที่เราจะเห็นว่าทั้งคู่มีเพศสัมพันธ์กันตั้งแต่พบกันครั้งแรกความว่า “One morning, There's the dead jellyfish of a used condom floating in the toilet. This is how Tyler meets Marla...All night long, I dreamed I was humping Marla Singer.”<sup>40</sup> ในแง่หนึ่งความกลัวและความอับอายว่าตนเองจะไม่มีความเป็นชายเพียงพอที่จะทำให้มาร์ลาสนใจ จึงเป็นสิ่งกระตุ้นให้ผู้เล่าเรื่องต้องสร้างไทเลอร์ขึ้นมาดังประโยคในช่วงท้ายๆ เรื่องที่เขากล่าววว่า

I know why Tyler had occurred. Tyler loved Marla. From the first night I met her, Tyler or some part of me had needed a way to be with Marla.

And if Tyler loves Marla. I love Marla.<sup>41</sup>

ตรงนี้แสดงให้เห็นว่าแม้ว่าผู้เล่าเรื่องหรือตัวละครชายอื่นๆ ในเรื่องจะพยายามปฏิเสธความเป็นหญิงไม่ว่าจะด้วยวิธีใด แต่ท้ายที่สุดพวกเขากลับพบว่าความเป็นหญิงหรือผู้หญิงคือสิ่งที่พวกเขาปรารถนาและไม่อาจปฏิเสธการมีอยู่ได้ การนิยามความเป็นชายก็เช่นกัน ความเป็นชายจะชัดเจนขึ้นได้เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับสิ่งที่ไม่เป็นชายหรือก็คือความเป็นหญิงนั่นเอง ดังนั้นกระแสการเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้ชายที่เกิดขึ้นเพื่อโต้ตอบกระแสสตรีนิยมยิ่งไปตอกย้ำความเป็นคู่ ตรงข้ามทั้งที่การมีอยู่ของทั้งความเป็นหญิงและความเป็นชายเกิดจากการอ้างอิงกันและกันเสมอ

### 3.2.3 อเมริกันไซโค

<sup>39</sup> Stephen M. Whitehead and Frank J. Barrett, “The Sociology of Masculinity” in *The Masculinities Reader* (UK: Polity Press, 2005), p. 19.

<sup>40</sup> Chuck Palahniuk, *Fight Club*, p. 56.

<sup>41</sup> *Ibid.*, pp. 198, 199.

ลักษณะและบุคลิกภาพของตัวละครเอกอย่าง แพทริก เบทแมน รวมถึงตัวละครชายเกือบทั้งหมดใน *อเมริกันไซโค* คือตัวอย่างที่ชัดเจนของสิ่งที่เรียกว่าความเป็นชายแบบ “นิวมैन” ที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคมนิโคมานิยม สะท้อนผ่านเรือนร่างที่สมบุรณ์ไร้ที่ติจากการออกกำลังกายและควบคุมอาหารอย่างเคร่งครัด พวกเขาสวมใส่เสื้อผ้าจากดีไซเนอร์หรือรวมถึงใช้ชีวิตด้วยการบริโภคอย่างสุดโต่งอย่างไรก็ตามแม้ดูเหมือนว่าการบริโภคจะสามารถสนองความต้องการให้แก่ตัวละครได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด แต่ลึกๆ กลับสร้างความขาดที่ยากจะเติมเต็มและสั่นคลอนสถานภาพความเป็นชายของพวกเขาในเวลาเดียวกัน อีกทั้งสภาพสังคมก็สนใจกันแต่เพียงเปลือกนอก เมื่อเกิดปัญหาสมาชิกก็ไม่รู้จะหันหน้าไปพึ่งใครเพราะต่างก็หมกมุ่นอยู่กับเรื่องราวของตนเอง จึงไม่แปลกใจที่พบว่าเบทแมนและตัวละครตัวอื่นๆ ต่างก็ต้องพึ่งยาแก้ปวดประสาทหลายชนิดเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดรวมถึงแก้อาการประสาทหลอนต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น วาเลียม (Valium) พาร์เนท (Parnate) โซมิเน็กซ์ (Somnax) แซแนก (Xanax) ฮาลซิออน (Halcion) หรือไมเว็นแม้กระทั่งยาเสพติด รวมถึงใช้วิธีหลีกเลี่ยงสถานะปัจจุบันด้วยการหันไปบริโภคหนักขึ้นทำให้ปัญหาต่างๆ ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริง แม้เบทแมนจะพบปะกับเพื่อนทุกวันแต่ในวงสนทนาจะไม่มีใครพูดถึงเรื่องปัญหาหรือความกังวลใจ ครั้งหนึ่งเบทแมนระบายให้เพื่อนฟังว่า “Listen, guys, my life is a living hell,”<sup>42</sup> แต่ก็ไม่มีใครสนใจที่จะซักถามหรือช่วยเหลือเขา หรือแม้กระทั่งการที่เขาโทรศัพท์ไปสารภาพความผิดที่ตนเองได้ก่อกับทนาย ทนายกลับเรียกเขาว่าเดวิสและเห็นว่าเรื่องทั้งหมดเป็นเรื่องตลกและไม่อยากเกี่ยวข้องกับทุกคนยังคงจจจจอยู่กับบทสนทนาเดิมๆ ที่วนเวียนซ้ำๆ เกี่ยวกับการบริโภคและความเกลียดชังที่มีต่อผู้ที่เบี่ยงเบนออกจากกรอบมาตรฐานความเป็นชาย ดังนั้นเมื่อความวิตกกังวลเพิ่มพูนขึ้นจนไม่สามารถควบคุมได้พฤติกรรมอันผิดปกติก็น่าจะถึงจุดปลดปล่อยออกมาในที่สุด

สิ่งที่คุกคามความมั่นคงของเบทแมน คือ ความกลัวที่ว่าตนเองในฐานะผู้ชายจะไม่ได้ดำรงอยู่ในตำแหน่งศูนย์กลางและเป็นผู้ควบคุมอำนาจอีกต่อไป เนื่องจากอัตลักษณ์ความเป็นชายถูกเปิดเผยว่าไม่มีจริงและเป็นเพียงการประกอบสร้างจากองค์ประกอบภายนอกที่เกิดจากการบริโภคความเป็นชายหรือตัวตนแบบเบทแมนนั้นไม่มีจริง เป็นเพียงเปลือกนอกที่ฉาบไว้เพื่อผลิตซ้ำและครอบครองอำนาจดังที่เป็นมา เบทแมนจึงพยายามรักษาและดึงอำนาจกลับคืนด้วยการแยกและขจัดสิ่งที่ถูกนิยามว่า “ไม่เป็นชาย” ให้กลับสู่ชายขอบเหมือนเดิม พร้อมกับพยายามสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชายให้เข้มแข็ง ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งในอดีตอัตลักษณ์ความเป็นชายมักยึดโยงอยู่กับงาน เพราะงานสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชายแบบ “Breadwinner” หรือผู้หาเลี้ยงครอบครัว งานสร้างทักษะช่างใน

<sup>42</sup> Ibid., p. 347.

ฐานะ “ผู้ผลิต” และงานยังสร้าง “เรื่อนร่าง” แข็งแกร่ง แต่ปัจจุบันบทบาทของงานถูกลดความสำคัญ อีกทั้งรูปแบบของงานถูกปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจ บทบาทของงานในอเมริกา *ไซโค* จึงเป็นเพียงพื้นที่ที่เบทแมนใช้เพื่อยืนยันตำแหน่งความเป็นศูนย์กลางอำนาจและสถานภาพความเป็นชายโดยอิงอัตลักษณ์ของตนกับอัตลักษณ์ของเพื่อนในแวดวงเดียวกัน แต่ในขณะเดียวกันเขาแทบไม่ต้องทำงานหรือผลิตอะไรเพราะบริษัทนี้เป็นบริษัทของพ่อของเขา เวลาเกือบทั้งหมดจึงหมดไปกับการบริโภค จับจ่าย และหาซื้อสินค้าที่จะช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชายและความสำเร็จ เช่น เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายต้องมาจากดีไซเนอร์ คอนโดหรูใจกลางเมือง นามบัตรอุปกรณ์ประเภทเทคโนโลยี หรือแม้กระทั่งเครื่องเสียงในรถยนต์แม้ว่าเขาจะไม่มีรถยนต์ ทั้งนี้การที่เขาไม่ได้ประสบความสำเร็จด้วยตนเองหรือมีอัตลักษณ์ความเป็นชายแบบ Self-made เป็นความรู้สึกที่คุกคามเขาอยู่ตลอดเวลา และยิ่งเมื่อไม่สามารถประสบความสำเร็จในพื้นที่งานได้มากไปกว่านี้เบทแมนก็หันไปยึดการบริโภคเพื่อสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชายและยังเป็นพื้นที่ที่ยืนยันสถานภาพและความเหนือกว่าได้ด้วยเช่นกัน

เบทแมนบริโภคเพื่อสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชายและรักษาตำแหน่งศูนย์กลางของอำนาจด้วยการทำซ้ำพฤติกรรมบริโภคต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด ซึ่งสิ่งที่จะส่งเสริมและยืนยันความเป็นชายที่ประสบความสำเร็จในความคิดของเบทแมนจะต้องแสดงออกผ่านเรื่อนร่าง รายได้ ทรัพย์สิน และคู่ครอง ซึ่งปัจจัยเหล่านั้นเป็นคุณสมบัติของความเป็นชายแบบนิวมาน และดังที่ได้กล่าวไปแล้วเกี่ยวกับนิยามและพัฒนาการความเป็นชายแบบนิวมานที่ปรากฏขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในสังคมอเมริกันช่วงทศวรรษที่ 1980 ว่าเป็นผลจากการทำงานร่วมกันของสื่อโฆษณา ลัทธิบริโภคนิยม กระแสการเรียกร้องสิทธิสตรี และกลุ่มชายรักชายจนเกิดเป็นความเป็นชายแบบนิวมานขึ้นมา ซึ่งตัวละครเบทแมนก็สะท้อนนิวมานแบบ ‘narcissist’ ที่หลงและหมกมุ่นอยู่กับเรื่อนร่างของตนอย่างชัดเจนไม่ต่างจากตัวละครบ๊อบใน *ไฟท์คลับ* เมื่อเรื่อนร่างของเบทแมนถูกทำให้เป็นสินค้าและเป็นพื้นที่ที่แสดงออกถึงความเป็นชาย แม้เบทแมนจะไม่ใช้สเตียรอยด์เพื่อสร้างกล้ามเนื้อแบบบ๊อบแต่การออกกำลังกายอย่างหนักของเขาก็ไม่ต่างจากการทำร้ายตัวเอง เพื่อให้ได้เรื่อนร่างที่สวยงามผสมผสานในแบบที่เบทแมนนิยามว่า “hardbody” ดังข้อความที่บรรยายว่า

Free weights and Nautilus equipment relieve stress. My body responds to the workout accordingly. Shirtless, I scrutinize my image in the mirror above the



sinks in the locker room at Xclusive. My arm muscles burn, my stomach is as taut as possible, my chest steel, pectorals granite hard, my eyes white as ice.<sup>43</sup>

เอมี โนลัน (Amy Nolan) ในบทความชื่อ “Anorexic Logic On American Psycho” อธิบายปรากฏการณ์ที่ผู้คนในสังคมอเมริกันโดยเฉพาะผู้ชายในช่วงทศวรรษที่ 1980 หันมาให้ความสนใจหมกมุ่น และหลงใหลกับเรือนร่างภายใต้วาทกรรมความงามแบบ “hard body” ซึ่งเป็นการสานต่ออิทธิพลทางความคิดจากยุคของประธานาธิบดีโรนัลด์ เรแกน<sup>44</sup> (Ronald Reagan) โดยทำงานร่วมกับลัทธิบริโภคนิยมอย่างเข้มข้น “hard body” จึงกลายเป็นค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับสุขภาพสมรรถภาพ สร้างกล้ามเนื้อ และการควบคุมอาหารเพื่อให้ได้รูปร่างที่สมบูรณ์แบบที่สุด<sup>45</sup> อย่างไรก็ตามในยุคสมัยของเรแกน “hard body” มักหมายถึงเฉพาะผู้ชาย ผิวขาว ไม่ได้หมายรวมถึงผู้หญิงหรือกลุ่มชายผิวสี แต่ “hardbody” ที่ปรากฏใน *อเมริกันไซโค* รวมถึงวัฒนธรรมอเมริกันช่วงทศวรรษ 1980 หมายถึงผู้ที่สามารถเข้าถึงการบริโภคทั้งชายและหญิงโดยไม่ได้จำกัดเฉพาะผู้ชายอีกต่อไป กล่าวคือทุกคนในแวดวงสังคมของเบทแมนต่างก็มีรูปร่างสมบูรณ์แบบ เพื่อให้สามารถสวมเสื้อผ้าแบรนด์เนมได้สวยงามไม่ต่างจากเหล่านางแบบนายแบบ ซึ่งความสามารถในการบริโภคในที่นี้หมายถึงการเข้าฟิตเนส การออกกำลังกาย การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์เพื่อควบคุมน้ำหนัก เป็นต้น

ในอดีตเรือนร่างที่แข็งแรงกำยำสมส่วนของผู้ชายหรือ “hard body” มักเกิดขึ้นจากการทำงานที่ต้องใช้แรงกายหรือไม่ก็เป็นเรือนร่างของผู้ชายที่ผ่านการเข้าร่วมในสงคราม ซึ่งงานหรือกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้กำลังเลือนหายไปในปัจจุบัน ดังนั้นเมื่อต้องการเรือนร่างแบบ “hard body” ก็จำเป็นต้องสร้างขึ้นมาจากตัวเอง ซึ่งเบทแมนจะรู้สึกกังวลและพยายามรักษาระยะห่างจากผู้ที่มีเรือนร่างไม่สมส่วนเปียงเบนจากมาตรฐานอันดีงามของเขา เช่น อ้วนเกินไป ไม่ออกกำลังกาย ไม่

<sup>43</sup> Bret Easton Ellis, *American Psycho* (London: Picador, 2000), p. 370.

<sup>44</sup> ซูซาน เจฟฟอร์ดส์ (Susan Jeffords) เสนอว่า เรือนร่างในยุคสมัยของเรแกนถูกจำแนกออกเป็นสองประเภทใหญ่ๆ คือ ‘soft body’ และ ‘hard body’ โดยมีรายละเอียดดังนี้ “Soft Body – the errant body containing sexually transmitted disease, immorality, illegal chemicals, ‘laziness,’ and endangered fetuses” และ “Hard Body – the normative body that enveloped strength, labor, determination, loyalty, and courage” ซึ่งเจฟฟอร์ดส์ สรุปว่า “in this system of thought marked by race and gender, the soft body invariably belonged to a female and/or a person of color, whereas the hard body was, like Reagan’s own, male and white.”

<sup>45</sup> Amy Nolan, “Anorexic Logic on American Psycho” *Bright Lights Film Journal* 56 (May 2007) (Unpublished Manuscript).

ควบคุมอาหาร แต่งตัวไม่ดี ซึ่งในทัศนคติของเบทแมนเรื่อนร่างที่ไม่ดีเหล่านั้นสะท้อนความเป็นชายที่ล้มเหลว ดังที่เขาบรรยายยามประจำคนใดคนใหม่ของเขาว่า

[...] when I was confronted with a *new* doorman, my age but balding and homely and *fat*. Three glazed jelly doughnuts *and* two steaming cups of extra-dark *hot chocolate* lay on the desk in front of him beside a copy of the Post opened to the comics and it struck me that I was infinitely better-looking, more successful and richer than this poor bastard would ever be.<sup>46</sup>

เบทแมนสร้างและยืนยันอัตลักษณ์ความเป็นชายของตนด้วยการแยกตนเองออกจากสิ่งตรงข้าม ซึ่งช่วยสร้างความมั่นใจและรู้สึกมั่นคงเมื่อเขาเปรียบตนเองกับผู้ที่ด้อยกว่า ในทางกลับกันเมื่อเขาเปรียบตนเองกับผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมเหนือกว่า ประสบความสำเร็จมากกว่า ร่ำรวยและมี รสนิยมดีกว่า ย่อมสร้างความวิตกกังวลให้แก่เขาด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น พอล โอเวน (Paul Owen) ซึ่งเป็นคนที่เบทแมนอยู่ด้วยแล้วรู้สึกที่ตัวเองด้อยกว่า เขามักประหลาดเมื่อต้องพูดคุยต่อหน้าโอเวน เพราะโอเวนมีคุณสมบัติที่บ่งบอกความสำเร็จที่เบทแมนไม่มี ซึ่งเป็นการตอกย้ำให้เห็นความขาดที่ไม่อาจเติมเต็มของเบทแมน กล่าวคือ โอเวนมีนามบัตรที่สวยงามไร้ที่ติ โอเวนมี Fisher account ที่เสริมอัตลักษณ์ความเป็นชายของเขาโดดเด่นกว่าใครๆ และการที่เบทแมนไม่รู้ว่โอเวนได้ Fisher account มาได้อย่างไรก็เป็นสิ่งที่รบกวนจิตใจของเบทแมนอยู่ตลอดเวลา ดังที่เขาบรรยายว่า

I lazily wonder about how Owen got the Fisher account. It makes me not hungry but our meals arrive almost immediately [...] I feel paralyzed but manage to turn away from Owen and stare at my plate<sup>47</sup>

และสิ่งที่สำคัญคือโอเวนสามารถจองที่นั่งในห้องอาหารดอร์เซย์ในคืนวันศุกร์ได้อย่างง่ายดาย ดอร์เซย์คือร้านอาหารหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมที่สุดในเมือง เป็นร้านอาหารที่เขาและเพื่อนๆ พรารถนาจะเข้าไปลิ้มลอง แต่ติดที่ว่าคิวถูกจองเต็มล่วงหน้าหมดแล้ว ดังนั้นใครก็ตามที่สามารถแทรกคิวหรือได้รับการยกเว้นไม่ต้องจองล่วงหน้าย่อมแสดงให้เห็นถึงสถานภาพทางสังคมที่เหนือกว่าคนอื่น ๆ

<sup>46</sup> Bret Easton Ellis, *American Psycho*, p. 138.

<sup>47</sup> *Ibid.*, p. 49.

ดังเช่นที่เบทแมนถูกปฏิเสธการจองครั้งแล้วครั้งเล่า และเพื่อให้ความกังวลนี้จับลงเขาเลยวางแผนฆาตกรรมไอเวนในที่สุด

ในบทความของมาร์ค เบอ์นาร์ด (Mark Bernard) ที่ศึกษา *อเมริกันไซโค* เสนอไว้อย่างน่าสนใจว่า *อเมริกันไซโค* เลือกใช้อาหารและพฤติกรรมการบริโภคอาหารของเบทแมนเพื่อแสดงให้เห็นการพยายามยืนยันอัตลักษณ์ความเป็นชาย ซึ่งขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นวิกฤตความเป็นชายผ่านการยืนยันที่ล้มเหลวด้วย เบอ์นาร์ดเปรียบเทียบการไม่สามารถจองที่นั่งในร้านอาหารดอร์เซีย (Dorsia) ว่าเป็นความล้มเหลวในการยืนยันอัตลักษณ์ความเป็นชายของเบทแมน เพราะตัวละครเองก็มองว่าพื้นที่ในร้านอาหารคือสัญลักษณ์ที่บ่งบอกเพศสถานะ

...as Brice dismisses Pastelles as a “chick’s restaurant,” a space that is too “soft” and “feminine” to contain their “manly” habits like drinking liquor straight up and doing coke in the bathroom. Second, their conversation alludes – albeit in a joking way – to Bateman being unable to procure reservations at Dorsia, a restaurant that, within the context of the film, represents the apex of both social standing and manliness.<sup>48</sup>

ซึ่งเราก็จะพบว่าเนื้อเรื่องหยิบยกประเด็นเรื่องการจองที่นั่งในร้านอาหารขึ้นมาพูดหลายต่อหลายครั้ง เช่น ตอนที่เบทแมนกล่าวเชิงดูถูกเพื่อนผู้ชายของเอเวอส์ลินที่ชื่อสแทช (Stash) ผู้ซึ่งมีบุคลิกภาพห่างไกลจากคำว่านิวมैनว่า

Stash doesn't speak. Even though he is probably uncomfortable at the table with us since he looks nothing like the other men in the room—his hair isn't slicked back, no suspenders, no horn-rimmed glasses, the clothes black and ill-fitting, no urge to light and suck on a cigar, *probably unable to secure a table at Camols.*<sup>49</sup> (ข้อความเน้นโดยผู้วิจัย)

<sup>48</sup> Mark Bernard, “No Tables at Dorsia: American Psycho, Food, and Failed Masculinity”, *Bowling Green State University, Department of Theatre and Film* (Spring 2012), (Unpublished Manuscript).

<sup>49</sup> Bret Easton Ellis, *American Psycho*. p. 13.

ข้อความนี้สะท้อนให้เห็นว่าเบทแมนเปรียบเทียบการจองร้านอาหารกับสถานภาพทางสังคมและศักยภาพความเป็นชาย เช่นที่เขาคิดว่าเบธานีจะต้องมีปัญหาในการจองร้านอาหารเพราะเธอไม่ใช่ผู้ชาย เขาถามเธอว่า “Listen, did you have any trouble getting reservations?”<sup>50</sup> หรือการที่เขาถามลูอิส คาร์รัทเธอร์ (Luis Carruthers) เพื่อนที่เขาขอบคุณกว่าไรร์สนิยมและไม่แมนว่า “Did you have any trouble getting reservations at Propheteers?”<sup>51</sup> การไม่สามารถจองร้านอาหารหรือการถูกปฏิเสธให้ต้องรอที่นั่งเป็นสิ่งที่คุกคามความมั่นใจของเขามากที่สุดเพราะเป็นสถานการณ์ที่ทำให้เขารู้สึกไร้อำนาจ ถูกลบหลู่ความเป็นชาย บางครั้งถึงกับมีอาการประสาทหลอนเมื่อต้องโทรศัพท์ไปจองที่นั่งในร้านดอร์เซีย ดังบทสนทนาที่ว่า

“Dorsia”

I clear my throat. “Um, yes, I know it’s a little late but is it possible to reserve a table for two at eight-thirty or nine perhaps?” I’m asking this with both eyes shut tight. There is a pause—the crowd in the background a surging, deafening mass—and with real hope coursing through me I open my eyes, realizing that the maître d’, god love him, is probably looking through the reservation book for a cancellation—but then he starts giggling, low at first but it builds to a high-pitched crescendo of laughter which is abruptly cut off when he slams down the receiver.<sup>52</sup>

หลังจากวางสายเขาจึงตรงไปยังยิมเพื่อออกกำลังกายอย่างหนักเพื่อระบายความเครียด ดังที่เขาเล่าว่า

I worked out heavily at the gym after leaving the office today but the tension has returned, I do ninety abdominal crunches, a hundred and fifty push-ups, and then I run in place for twenty minutes.<sup>53</sup>

---

<sup>50</sup> Ibid., p. 232

<sup>51</sup> Ibid., p. 107.

<sup>52</sup> Ibid., pp. 75-76.

<sup>53</sup> Ibid., p. 76

ดังนั้นการเลือกที่จะออกกำลังกายเพื่อสร้างกล้ามเนื้อให้มีลักษณะชายสมชายจึงเป็นอีกหนึ่งวิธีการที่ใช้เพื่อยืนยันความเป็นชายของตนทดแทนการยืนยันที่ล้มเหลวเมื่อเขาไม่สามารถจ้องที่นั่งในร้านอาหารได้

นอกจากความสามารถในการจ้องร้านอาหารแล้ว ความสวยงามของนามบัตรก็เป็นเสมือนภาพแทนความเป็นชายและความสำเร็จด้วยเช่นกัน ดังเหตุการณ์ตอนที่เขาต้องการจะโชว์นามบัตรของตนเอง แต่เขากลับพบว่าเพื่อนๆ คนอื่นก็มีนามบัตรที่สวยงามมีรสนิยมแทบจะเหนือกว่าเขา โดยเฉพาะเมื่อเขาเห็นนามบัตรของมอนตีโกเมอรี (Montgomery) นักธุรกิจที่มีรายได้สูงคนหนึ่งในวอลสตรีท ความงามของนามบัตรจึงกลายเป็นเครื่องสะท้อนความเป็นชายที่ประสบความสำเร็จ

I am unexpectedly depressed that I started this [...] I'm still tranced out on Montgomery's card-the classy coloring, the thickness, the lettering, the print-and I suddenly raise a fist as if to strike out at Craig and scream.<sup>54</sup>

อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันเรื่องจ้องร้านอาหารหรือเรื่องความสวยงามของนามบัตรในแง่หนึ่งก็สะท้อนความย้อนแย้ง กล่าวคือ ความเป็นชายใน *อเมริกันไซโค* พิสูจน์ผ่านการแข่งขันเพื่อเอาชนะกันในเรื่องรสนิยมการบริโภค ทั้งที่สิ่งทีพวกเขาทำนั้นเป็นเรื่องเล็กน้อย หยุ่มหยุิม ไม่สอดคล้องและสวนทางกับนิยามเรื่องความเป็นชายแบบเก่า

ในบทความที่ชื่อ "Serial Masculinity: Psychopathology and Oedipal Violence in Bret Easton Ellis's *American Psycho*" ผู้เขียน แบร์โธลด์ เซอเน (Berthold Schoene) เสนอว่า แพทริกเบทแมน คือ ตัวแทนของความเป็นชายแบบสมัยใหม่ (Modern masculinity) ที่กำลังถูกคุกคามและแทนที่ด้วยความเป็นชายแบบหลังสมัยใหม่ (Postmodern masculinity) เพราะความเป็นชายแบบสมัยใหม่ไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันหรือสภาพสังคมยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernity) กล่าวคือ ความเป็นชายแบบสมัยใหม่ที่เคยเป็นศูนย์กลางของอำนาจ การควบคุม ครอบงำ และมีสิทธิเสรีเหนือกลุ่มอื่นๆ ถูกลดอำนาจ ลดความสำคัญ ทำให้ความไม่เท่าเทียมกันที่เคยมีค่อยๆ ถูกกัดกร่อนทำลายจากการก้าวเข้าสู่ศูนย์กลางของกลุ่มที่เคยด้อยอำนาจอย่างผู้หญิง ชายรักร่วมเพศ คนผิวสี และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เป็นต้น สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงเช่นนี้ส่งผลให้เบทแมนไม่พอใจที่สถานะความ

<sup>54</sup> Ibid., p. 45.

เป็นชายแบบเก่ากำลังสิ้นคลอน โดยเฉพาะการเปิดเผยว่าความเป็นชายไม่มีจริงและเป็นเพียงสิ่งประกอบสร้างจากภายนอกเท่านั้น แนวคิดของเซอเนสอดคล้องกับสิ่งที่โทมัส บี. ไบเออร์ส (Thomas B. Byers) เรียกว่าโฟโมโฟเบีย “Pomophobia” ดังข้อความต่อไปนี้

In short, the traditional subject, particularly the masculine subject, is in the throes of an identity crisis...For it is not simply a matter of discovering or choosing for oneself a single, unified, coherent identity from a range of cultural possibilities. Nor is it a matter of the subject's dislocation or transition from an old place to a new one. Rather, the current crisis threatens to transform or even overthrow the whole *concept* of identity. This is the point of convergence of fears of late capitalism, fears of theory, fears of feminism, fears of any swerving from the path of “straight” sexuality: the fears that, together, constitute what I want to call “pomophobia”<sup>55</sup>

กล่าวคือ โฟโมโฟเบียหมายถึงความกลัวที่จะต้องสูญเสียสถานภาพที่เหนือกว่าเมื่อสังคมเข้าสู่ยุคหลังสมัยใหม่ เป็นความวิตกกังวลของผู้ชายที่ปรากฏขึ้นในวัฒนธรรมอเมริกันช่วงที่มีการเปลี่ยนผ่านเมื่อเส้นแบ่งต่างๆ ค่อยๆ เลือนรางและถูกทำลายในที่สุด เมื่อเรื่องเล่ากระแสหลักและการสถาปนาความจริงถูกตั้งคำถามจากความเป็นหลังสมัยใหม่ ส่งผลให้ค่านิยมของสิ่งต่างๆ ที่เคยได้รับการยอมรับหรือสร้างโดยเฉพาะประเด็นเรื่องอัตลักษณ์ความเป็นหญิงและความเป็นชาย

เบทแมนไม่อาจยอมรับความแตกต่างโดยเฉพาะผู้ที่อยู่นอกกรอบมาตรฐานความเป็นชายในสายตาของเขา รวมถึงไม่ต้องการเปิดโอกาสให้กลุ่มคนที่ถูกนิยามว่า ‘ไม่เป็นชาย’ ก้าวขึ้นมาทัดเทียมตัวอย่างความเกลียดชังที่เขามีต่อกลุ่มชายรักชาย เช่น ตอนที่เขาเห็นขบวนเรียกร้องสิทธิของกลุ่มชายรักชาย เขาเล่าว่า

What I thought was a Halloween parade, which was disorienting since...it turned out to be something called a “Gay Pride Parade,” which made my stomach turn... I watched with a certain traumatized fascination, my mind

---

<sup>55</sup> Thomas B. Byers, “Terminating the Postmodern: Masculinity and Pomophobia.” *Modern Fiction Studies* 41,1 (Spring 1995): p 37.

reeling with the concept that a human being, a *man*, could feel pride over sodomizing another man.”<sup>56</sup>

เบทแมนมองขบวณเรียกร่องของกลุ่มนี้เป็นขบวณผีวันฮาโลวีนสะท้อนการไม่ยอมรับกลุ่มคนชาวรักร่วมเพศและเห็นพวกเขาไม่ต่างจากผีที่ไร้ค่าไร้ตัวตน เขาจับไม่ได้กับการเรียกร่องในครั้งนี้อย่างเปลี่ยนใจเดินทางกลับคอนโดเพื่อระบายความเกลียดชังโดยการฆ่าสุนัขที่เพิ่งซื้อมาเพื่อจะเลี้ยง รวมถึงฆ่าชาวรักร่วมเพศสูงวัยคนหนึ่งอย่างโหดเหี้ยม ดังข้อความที่ว่า “but to make sure the old queer is really dead and not faking it (they sometime do) I shoot him with a silencer twice in the face and then leave.”<sup>57</sup>

นอกจากนี้เรายังเห็นตัวอย่างการพยายามรักษาอำนาจของเบทแมนและความรู้สึกที่ว่าตนถูกคุกคามจากผู้หญิงในบทสนทนาระหว่างเขาและเบธานีแฟนเก่า ในเรื่องตัวละครเบทแมนมีฐานะร่ำรวยเนื่องจากครอบครัวของเขาเป็นเจ้าของธุรกิจมากมายในวอลสตรีทเขาเกลียดงานที่ทำ ดังนั้นเมื่อเบธานีแฟนเก่าสมัยเรียนที่ฮาร์วาร์ด (Harvard) ผู้เป็นฝ่ายทิ้งเขาในอดีตถามเขาว่าทำไมไม่ลาออกแล้วหางานใหม่ เขาบ่ายเบี่ยงไม่ยอมตอบ จนในที่สุดเขาก็พูดเสียงหนักแน่นออกมาว่า “I...want...to...fit...in.”<sup>58</sup> ซึ่งประโยคนี้สะท้อนความต้องการมีสถานภาพทางสังคมของเบทแมนเพราะเขาต้องการรู้สึกเป็นพวกเดียวกับเพื่อนร่วมงานของเขา “งาน” เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดว่าเบทแมนเหมือนและต่างจากคนอื่นอย่างไร ในขณะที่โลกของเบทแมนกำลังถูกคุกคามพื้นที่งานซึ่งเป็นอาณาบริเวณที่เคยถูกสงวนและครอบครองโดยชายผิวขาว วัยกลางคน กำลังสิ้นคลอนดังนั้นงานจึงเป็นพื้นที่ที่เขาหวงแหนและต้องการกันคนนอกไม่ให้เข้ามารุกราน ดังในบทสนทนาระหว่างเบทแมนและขอทานซึ่งเป็นชายผิวดำ วัยสี่สิบปลาย คำถามแรกๆ ที่เขาถามขอทานก็คือ “Why don't you get a job? [...] If you're so hungry, why don't you get a job? [...] why don't you get another job?”<sup>59</sup> ในที่สุดเขาก็บอกกับขอทานคนนั้นก่อนจะฆ่าว่า “I don't have anything in common with you”<sup>60</sup> ขอทานเป็นตัวละครที่สะท้อนความเป็นอื่นสำหรับเบทแมนและสะท้อนภาพผู้พ่ายแพ้ในสังคมอุตสาหกรรมที่ล่มสลายไปแล้วในยุคก่อนหน้า ดังนั้นการไม่ลาออกจากงานของเบทแมนก็เพื่อยังคง

<sup>56</sup> Bret Easton Ellis, *American Psycho*, p. 139

<sup>57</sup> *Ibid.*, p. 166

<sup>58</sup> *Ibid.*, p. 237.

<sup>59</sup> *Ibid.*, pp. 129-130.

<sup>60</sup> *Ibid.*, p. 131.

ดำรงอยู่ในตำแหน่งที่เป็นศูนย์กลาง “big ideas, guy stuff, boy meets the world, boy gets it.”<sup>61</sup> ในสังคมแบบชายเป็นใหญ่เหนือกลุ่มอื่นๆ

นอกจากผู้ชายด้วยกันแล้วเบทแมนยังมีทัศนคติดูถูกผู้หญิง เพราะในสายตาของเขางานที่เหมาะสมกับพวกเธอมีไม่กี่อาชีพและเขาต้องการให้พวกเธอทำงานเหล่านั้นต่อไป เช่น นางแบบ นักแสดง โสเภณี พนักงานเสิร์ฟ พนักงานบริการ เพราะเบทแมนเห็นผู้หญิงเป็นเพียงวัตถุทางเพศ เป็นที่ระบายความปรารถนาและความเคียดแค้น ดังข้อความที่ว่า “The only reason chicks exist is to get us turned on, like you said. Survival of the species, right?”<sup>62</sup> ซึ่งเขาก็คิดว่าเขาจะทำอย่างไรต่อพวกเธอก็ได้ ดังที่เขาต่อว่าพนักงานเสิร์ฟหญิงคนหนึ่งเมื่อเธอไม่รับคูปองแทนเงินสดในฉบับว่า “You are a fucking ugly bitch I want to stab you to death and play around with your blood .”<sup>63</sup> รวมถึงการที่เขารู้สึกสนุกชอบใจกับทัศนคติของเอ็ด เกน (Ed Gein) ฆาตกรต่อเนื่องผู้โด่งดังในสหรัฐอเมริกาที่มีต่อผู้หญิงความว่า

“So what did Ed say?” Hamlin asks, interested.

“ ‘When I see a pretty girl walking down the street I think two things. One part of me wants to take her out and talk to her and be real nice and sweet and treat her right’ ” I stop, finish my J&B in one swallow.

“What does the other part of him think?” Hamlin asks tentatively.

“What her head would look like on a stick.” I say.

I start laughing, and then the two of them uneasily join in.<sup>64</sup>

ข้อความนี้สะท้อนความเกลียดกลัวของเบทแมนที่มีต่อผู้หญิงของเบทแมน เขาต้องการสร้างระยะห่างด้วยการกันผู้หญิงออกจากการได้รับสิทธิต่างๆ เขามักรู้สึกไม่พอใจเมื่อพบว่าผู้หญิงสามารถยืนหยัดได้ด้วยตนเองโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาผู้ชายรวมถึงการที่ผู้หญิงสามารถเข้าถึงสินค้าและบริการได้ง่ายขึ้นเมื่อพวกเธอมีงานและรายได้ที่ดี กล่าวคือ แม้ว่าผู้หญิงจะดำรงอยู่ในฐานะผู้บริโภครั้งแต่ต้น แต่การบริโภคของผู้หญิงมักมีกรอบจำกัดเพราะผู้หญิงในยุคแรกๆ มักไม่ได้ทำงานที่สร้างรายได้ ดังนั้นสิ่งของ

<sup>61</sup> Ibid., p. 384.

<sup>62</sup> Ibid., p. 92

<sup>63</sup> Ibid., p. 59.

<sup>64</sup> Ibid., p. 92.



ที่พวกเธอซื้อมักเป็นเครื่องอุปโภคบริโภคในบ้านที่ซื้อด้วยเงินของสามี ก่อนที่จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการบริโภคเป็นสินค้าประเภทสิ้นเปลืองและบริโภคเชิงสัญลักษณ์ที่แฝงมากับสินค้ามากขึ้น ดังนั้นลัทธิบริโภคนิยมจึงค่อยๆ ทำให้หญิงชายเข้าถึงสินค้าและบริโภคได้เท่าๆ กัน อย่างไรก็ตามการที่ทุกคนสามารถเข้าถึงการบริโภคได้สร้างความสับสน กังวลใจ ให้แก่สถานะภาพความเป็นชายของเบทแมน เพราะการบริโภคในความเข้าใจของเขาคือสิ่งสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชาย ดังเช่นที่เหตุการณ์ที่สร้างความไม่พอใจให้แก่เบทแมนเป็นอย่างมากก็คือการที่เบธานีแฟนเก่าของเขาถือบัตรเครดิต (platinum card) แบบเดียวกับที่เขามี นั่นหมายความว่าเธอสามารถหาเงินได้พอๆ กับเบทแมน ทำให้เบทแมนรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองถูกคุกคาม

ดังนั้นการปรากฏตัวของเบธานีหญิงสาวที่เคยปฏิเสธเขาเมื่อในอดีตจึงกระตุ้นความวิตกกังวลภายในใจของเบทแมน เพราะเธอเป็นผู้หญิงที่ประสบความสำเร็จทั้งในหน้าที่การงานและสังคม และได้ก้าวขึ้นมามีสิทธิเท่าเทียมกับผู้ชาย เบธานีทำงานในบริษัทกฎหมายที่จ่ายเงินดี เธอกำลังคบกับเชฟเจ้าของห้องอาหารคอร์เซียผู้มาจากครอบครัวที่ร่ำรวย ดังบทสนทนา

"I'll pay for it." I sigh.

"No," She says, opening her handbag. "I invited you."

"But I have a platinum American Express card," I tell her.

"But so do I," she says, smiling.

I pause, then watch her place the card on the tray the check came on. Violent convulsions seem close at hand if I do not get up. "The women's movement.

Wow." I smile, unimpressed.<sup>65</sup>

และเมื่อเบธานีตอบตกลงไปที่คอนโดของเบทแมน เธอก็ไปทักว่าเบทแมนเขว่นรูปของเดวิด โอนิกา (David Onica) ซึ่งเป็นภาพที่เขาภาคภูมิใจมากกลับหัวยั้งทำให้เขารู้สึกว่าถูกลบหลู่ ความเคียดแค้นทำให้เขาต้องลงโทษด้วยการทารุณเธอจนตาย ยิ่งเธอร้องขอชีวิตยิ่งปลุกกระตุ้นความฮึกเหิมและทำให้เขารู้สึกมั่นใจในตัวเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าเบทแมนต้องดำรงชีวิตด้วยความกลัวว่าความเป็นชายแบบศูนย์กลางของเขากำลังถูกคุกคาม และกลุ่มที่เป็นอื่นในสายตาของเขากำลังก้าวขึ้นมาได้รับสิทธิ

<sup>65</sup> Ibid., p. 242.

ต่างๆ อย่างเท่าเทียม ซึ่งความไม่พอใจนี้ทำให้เขาต้องระบายความแค้นลงที่เหยื่อด้วยกลิ่นแก๊ส  
 ทรมาน ทำร้าย และทำลายศพเหยื่อ อย่างไรก็ตามตลอดทั้งเรื่องมีครั้งหนึ่งที่เขาปล่อยตัวเองให้ร้องไห้  
 ในขณะที่ปรุงเนื้อของศพเพื่อรับประทาน โดยบรรยายไว้ว่า

And later my macabre joy sours and I'm weeping for myself, unable to find  
 solace in any of this, crying out, sobbing "*I just want to be loved,*" cursing the  
 earth and everything I have been taught: principles, distinctions, choices,  
 morals, compromises, knowledge, unity, prayer--all of it was wrong, without any  
 final purpose. All it came down to was: die or adapt. I imagine my own vacant  
 face the disembodied voice coming from its mouth: These are terrible  
 times...and still I can't tell if I'm cooking any of this correctly, because I'm crying  
 too hard and I have never really cooked anything before.<sup>66</sup> (เน้นข้อความโดย  
 ผู้วิจัย)

รวมถึงบทสนทนาในช่วงท้ายเรื่องระหว่างเบทแมนกับเจน ซึ่งเธอพยายามจะจุดดับเบทแมนให้หลุด  
 ออกจากโลกแห่งการบริโภคที่จอมปลอมและสร้างความสัมพันธ์ที่แท้จริง ซึ่งเป็นวินาทีที่แทบจะ  
 เปลี่ยนเบทแมนไปตลอดกาล ความว่า

I get an odd feeling that this is a crucial moment in my life and I'm startled by  
 the suddenness of what I guess passes for an epiphany. There is nothing of  
 value I can offer her. For the first time I see Jean as uninhibited; she seems  
 stronger, less controllable, wanting to take me into a new and unfamiliar land--  
 the dreaded uncertainty of a totally different world. I sense she wants to  
 rearrange my life in a significant way--her eyes tell me this and though I see  
 truth in them [...] yet she weakens me, it's almost as if *she's* making the  
 decision about who I am,[...] and the question Why not end up with her? floats  
 into my line of vision.<sup>67</sup>

---

<sup>66</sup> Ibid., p. 346.

<sup>67</sup> Ibid., p. 379.

สองข้อความนี้อาจสะท้อนสิ่งที่อยู่ภายในเบื้องลึกของเบทแมนรวมถึงตัวละครใน *ไฟท์คลับ* ว่าแท้จริงแล้วสิ่งสำคัญที่สุดที่พวกเขาต้องการก็คือ ความรักความเข้าใจจากใครสักคนที่คอยอยู่เคียงข้างไม่ใช่สังคมจอมปลอมที่สนใจกันแต่เพียงเปลือกนอก เพราะการหมกมุ่นอยู่กับกิจกรรมปริศนาที่เดิมที่เชื่อว่า จะสามารถเยียวยาสภาวะแปลกแยกทั้งที่ท้ายสุดแล้วการบริโภคอย่างล้นเกินได้ย้อนกลับมากกระตุ้นให้เกิดวิกฤตอัตลักษณ์รวมถึงวิกฤตความเป็นชาย

### 3.3 สรุป

จากเดิมทีในอดีตสังคมมีการแบ่งงานกันทำบนพื้นฐานตามเพศทางชีวภาพโดยมีการกันงานส่วนใหญ่ในพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่เมืองไว้ให้แก่เพศชาย ส่วนงานในพื้นที่บ้านหรือพื้นที่ครอบครัวที่มักจะอยู่นอกเมืองและเป็นงานของเพศหญิง แต่เมื่อสังคมค่อยๆ เปลี่ยนจากสังคมอุตสาหกรรมสู่สังคมยุคข้อมูลข่าวสารจึงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของงาน ที่ส่งผลให้โรงงานหรืองานที่ต้องอาศัยแรงงานชายมีปริมาณลดลง แต่ความต้องการไปเพิ่มที่แรงงานประเภทบริการ และงานข้อมูลต่างๆ ส่งผลให้ผู้หญิงก้าวออกจากพื้นที่บ้านสู่พื้นที่สาธารณะตามความต้องการของตลาดแรงงาน เมื่อผู้ชายต้องสูญเสียพื้นที่งานและพื้นที่ในเมืองให้แก่ผู้หญิง ผู้ชายจำนวนมากจึงรู้สึกที่ตนเองถูกคุกคามรวมถึงสิทธิอำนาจที่เคยมีนั้นได้ลดเลือนหายไป จากเดิมเคยอยู่ในฐานะผู้ผลิตที่หล่อเลี้ยงอุดมการณ์หัวหน้าครอบครัว แต่เมื่อผู้หญิงไม่จำเป็นต้องพึ่งพาผู้ชายหรือสามีเหมือนแต่ก่อน อุดมการณ์หัวหน้าครอบครัวก็ล่มสลายไปพร้อมๆ กับอำนาจที่เคยมีในสังคมแบบชายเป็นใหญ่ และทุกคนถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นผู้บริโภคเหมือนกันหมดในระบบทุนนิยม

เมื่อพื้นที่งานตามความหมายเก่าล่มสลายหลงเหลือไว้เพียงพื้นที่แห่งการบริโภคให้ผู้ชายใช้เป็นพื้นที่ในการยืนยันอัตลักษณ์ ดังนั้นการบริโภคและสิ่งของเครื่องจึงกลายเป็นเครื่องแสดงความ เป็นชายโดยเฉพาะความเป็นชายแบบที่เรียกว่านิวมาน ซึ่งความเป็นชายแบบนี้คือสิ่งที่สะท้อน วิกฤตความเป็นชายอย่างชัดเจน เมื่อผู้ชายใช้สินค้าในการสร้างและยืนยันอัตลักษณ์ความเป็นชาย ทั้งที่ทุกคนต่างก็รู้ว่าในสังคมแห่งการบริโภคทุกคนสามารถเข้าถึงสินค้าและบริการได้เหมือนๆ กัน ดังนั้นเมื่อรู้สึกสูญเสียความเป็นชายและตำแหน่งแห่งที่ในสังคม พวกเขาจึงเลือกที่จะแสดงพฤติกรรม บางอย่างออกมาผ่านความรุนแรงความเป็นชายออกมาด้วยวิธีการที่รุนแรง

ตัวละครชายใน *เดอะ เดวิลส์ แอดไวเคต* *ไฟท์คลับ* และ *อเมริกันไซโค* สะท้อนภาพความเป็นชายแบบนิวมานที่ใช้สินค้าและการบริโภคมาประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชาย แต่การ

บริโศคที่ล้นเกินรวมถึงพฤติกรรมที่มุ่ง “แสดง” และ “พิสูจน์” ความเป็นชายด้วยการปฏิเสธความเป็นหญิงที่มากเกินไปนั้นกลับย้อนมาทำลายอัตลักษณ์ของพวกเขา และยังส่งผลให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวล่มสลาย

## บทที่ 4

### การต่อรอง/โต้กลับต่อภาวะวิกฤตความเป็นชาย

การที่ตัวละครเอกในนวนิยายทั้งสามเรื่องค่อยๆ พัฒนาความผิดปกติจนไม่สามารถแยกแยะเรื่องจริงกับจินตนาการที่ตนเองสร้างขึ้นมาทำให้เกิดเรื่องราวต่างๆ ขึ้นมากมายในนวนิยาย ไม่ว่าจะเป็นการที่เควิน เทย์เลอร์มองเห็นซาตานในร่างของจอห์น มิลตัน ใน *เดอะ เดวิลส์ แอดไวเคต* หรือผู้เล่าเรื่องใน *ไฟท์คลับ* สร้างตัวตนแบบไทเลอร์ เดอร์เด็นขึ้นมา รวมถึงแพทริก เบทแมนจินตนาการว่าตัวเองเป็นฆาตกรต่อเนื่องใน *อเมริกันไซโค* ซึ่งสิ่งทีพวกเขาจินตนาการขึ้นนี้คือ “ตัวตนคู่” (double) ที่ในแง่หนึ่งสะท้อนปัญหาด้านอัตลักษณ์เมื่อแนวคิดและค่านิยมเรื่องความเป็นชายแบบเก่ากำลังถูกทำลาย ในขณะที่เดียวกันก็มีค่านิยมและรูปแบบความเป็นชายแบบใหม่ขึ้นมาแทนที่ นอกจากนี้การสร้างตัวตนคู่ยังสะท้อนถึงความรู้สึกแปลกแยกที่มีต่อความเป็นชายแบบใหม่หรือความเป็นชายแบบนิวมาน ซึ่งตัวตนคู่ดังกล่าวทำหน้าที่ปลดปล่อยความปรารถนาที่พวกเขาไม่สามารถแสดงออกมาได้ในชีวิตจริง ดังนั้นบทบาทและความสำคัญของตัวตนคู่ในแง่หนึ่งจึงเป็นรูปแบบของการต่อรอง/โต้กลับสภาวะวิกฤตความเป็นชายของตัวละคร และดังที่ได้เกริ่นไว้ในบทที่ 1 เกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมอเมริกันว่าด้วยการกราดยิงในโรงเรียน สถานที่ราชการ หรือแม้กระทั่งห้างสรรพสินค้าโดยที่ฆาตกรหรืออาชญากรส่วนใหญ่เป็นผู้ชายนั้นสะท้อนและแสดงให้เห็นถึงภาวะวิกฤตความเป็นชายของตัวฆาตกรในวัฒนธรรมอเมริกัน และเมื่อสืบสวนลึกลงไปก็พบว่าฆาตกรหลายรายมีอาการป่วยหรืออาการวิกลจริต จึงเป็นที่มาของงานวิจัยหลายชิ้นที่ศึกษาหาความเชื่อมโยงระหว่างอาการวิกลจริตที่เกิดขึ้นกับภาวะวิกฤตความเป็นชายที่สังคมอเมริกันกำลังเผชิญ

#### 4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างอาการ “วิกลจริต” กับวิกฤตความเป็นชาย

ความวิกลจริต (psychosis) หมายถึง อาการป่วยหรือความผิดปกติทางจิตที่แสดงออกมาผ่านพฤติกรรมที่ผิดแปลกไปจากปกติ เช่น มีอาการประสาทหลอน อาการหลงผิด หรืออาการสับสนจนไม่สามารถแยกแยะระหว่างโลกแห่งความจริงกับสิ่งที่ตนเองสร้างขึ้น<sup>1</sup> ซึ่งในอดีตโดยเฉพาะยุค

---

<sup>1</sup> อ้างตามความหมายจากพจนานุกรมภาษาอังกฤษฉบับออกซฟอร์ดที่อธิบายไว้ว่า “psychosis” หมายถึง “Any kind of mental affectation or derangement; especially one which cannot be ascribed to organic lesion

วิคตอเรียสังคมนิยมมีความเชื่อว่า “ความวิกลจริต” หรือ “ความบ้า” มักเชื่อมโยงอยู่กับความเป็นหญิง ในขณะที่ความเป็นชายถูกเชื่อมโยงกับความปกติและความมีเหตุผล อย่างไรก็ตามเจน การ์ด (Jane Garde) ได้เสนอในบทความชื่อ “Masculinity and madness” ว่า ความบ้าก็ถูกเชื่อมโยงเข้ากับความเป็นชายด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ถึงแม้ผู้ชายจะอยู่ในสถานะภาพทางสังคมที่มีสิทธิและอำนาจจนดูเหมือนว่าพวกเขาจะได้เปรียบและอยู่เหนือปัญหาทั้งหมด แต่ในความเป็นจริงผู้ชายยังคงต้องเผชิญกับความอึดอัดใจไม่ต่างกัน เนื่องจากบทบาทหน้าที่ที่พวกเขาได้รับในฐานะผู้ถือครองอำนาจในสังคมชายเป็นใหญ่ได้กลายเป็นสิ่งสร้างความวิตกกังวลให้แก่พวกเขาเสมอมา ด้วยความกลัวที่ว่าตนเองจะไม่ได้แสดงออกถึงความเป็นชายอย่างเพียงพอ อย่างถูกต้อง อย่างเหมาะสม ดังนั้นพวกเขาจึงต้องพิสูจน์ความเป็นชายของตนเองอยู่เสมอซึ่งส่วนใหญ่ผ่านวิธีการที่รุนแรงไม่ต่อตนเองก็คนรอบข้าง ในขณะเดียวกันพวกเขาก็ต้องควบคุม ช่มเก็บ ปกปิดความรู้สึกและความปรารถนาที่มีอยู่ภายใน พร้อมทั้งปฏิเสธที่จะแสดงความอ่อนแอ เปราะบางและไม่แสดงอารมณ์หรือความต้องการให้ใครรับรู้ ชีวิตของผู้ชายจำนวนหนึ่งจึงป่วยเพราะไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่สังคมและวัฒนธรรมคาดหวังได้<sup>2</sup>

สอดคล้องกับ เบอร์โธลด์ เซอเน (Berthold Schoene) ในบทความชื่อ “Serial Masculinity: Psychopathology And Oedipal Violence in Bret Easton Ellis’s American Psycho” ที่เรียกอาการที่บ่งบอกถึงสภาวะที่ไม่มั่นคงทางอารมณ์ของผู้ชายรวมๆ ว่า “autism” โดยมีความหมายคล้ายกับสิ่งที่เรียกว่า “hysteria” ที่พบในผู้หญิง ดังที่อธิบายไว้ดังนี้

autism as a metaphor to capture the psychopathological aspects of masculinity is motivated by the fact that cultural-historically, as well as in terms of gender-specificity, autism stands in binary opposition to hysteria as the classic “female malady” of hysteria lends itself to identification as a feminine falling apart of the

---

or neurosis. In modern use, any mental illness or disorder that is accompanied by hallucinations, delusions or mental confusion and a loss of contact with external reality, whether attributable to an organic lesion or not.”

<sup>2</sup> Jane Garde, “Masculinity and madness” *Counselling and Psychotherapy Research: Linking research with practice* 3,1 (2006): 8.

self, then autism provides a perfect metaphor for the masculine self pulling itself together<sup>3</sup>

กล่าวคือ “autism” ถูกนำมาใช้เรียกความไม่มั่นคงทางอารมณ์ของผู้ชายซึ่งเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ เช่น การที่พวกเขารู้สึกสับสนกับบทบาทหน้าที่ที่เขาควรแสดงออก สับสนในอัตลักษณ์ความเป็นชายที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากเดิมที่เคยได้รับการยอมรับในฐานะผู้ผลิต ผู้ควบคุม แม้ว่าปัจจุบันความเป็นชายค่อยๆ ถูกเปิดเผยว่าไม่มีอยู่จริงและเป็นเพียงการประกอบสร้างและการแสดงอย่างหนึ่งเท่านั้น แต่ก็มีกระแสการเรียกร้องและตอบโต้จากผู้ชายบางกลุ่มที่ยืนยันว่าความเป็นชายที่แท้จริงมีจริงและยังคงต้องพิสูจน์กันต่อไป เกิดความไม่เข้าใจและสับสนในอัตลักษณ์ของตนเอง ผู้ชายบางคนจึงเลือกที่จะใช้ความรุนแรงในการยืนยันความเป็นชายเพราะพวกเขาเชื่อว่าความรุนแรงจะสามารถยืนยันความเป็นชายได้ สะท้อนผ่านตัวละครในนวนิยายทั้งสามเรื่อง que เลือกใช้ความรุนแรงในการต่อรองและตอบโต้ระบบทุนนิยมที่ปรับเปลี่ยนเขา แม้จะเป็นเพียงความรุนแรงที่เกิดขึ้นในจินตนาการอันเป็นผลมาจาก “ความวิกลจริต” ที่พวกเขากำลังประสบ

ดังนั้นบทบาทของภาวะ “วิกลจริต” จึงเป็นทั้งอาการและความพยายามในการแก้ปัญหาเมื่อผู้ชายรู้สึกสูญเสียความภูมิใจ และต้องการจะยืนยันและแสดงออกหรือพิสูจน์ความเป็นชายของตนเอง ตัวละครชายในนวนิยายเรื่อง *เดอะ เดวิลส์ แอดไวเคต* *ไฟท์คลับ* และ *อเมริกันไซโค* มีลักษณะร่วมที่เหมือนกัน คือ เป็นนิวมานที่ถูกนำเสนอว่าวิกลจริต ซึ่งความบ้าหรือความวิกลจริตดังกล่าวถูกใช้เป็นอุปลักษณะของลักษณะอาการที่เกิดขึ้นจริงของผู้ชายกลุ่มหนึ่งในสังคมเมื่อต้องเผชิญหน้ากับภาวะวิกฤตความเป็นชาย เมื่อลักษณะภายนอกที่ปรากฏกลายเป็นเครื่องแสดงความเป็นชายและยืนยันตำแหน่งของพวกเขาในสังคมเมืองที่ระบบทุนนิยมมีอำนาจเหนือระบบอื่นใด รวมถึงการบริโภคได้ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันและเป็นสิ่งสร้างอัตลักษณ์ของผู้คนอย่างขาดไม่ได้ ตัวละครเอกชายในเรื่องล้วนถูกลดทอนสถานะจากผู้ผลิตให้เหลือเพียงผู้ถูกกระตุ้นให้บริโภค และเมื่อความเป็นชายถูกเปิดโปงว่าไม่มีจริงแต่เป็นสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้นจากองค์ประกอบภายนอก ตัวละครเอกชายจึงต้องเผชิญหน้ากับความสูญเสียและความไร้อำนาจซึ่งอาการดังกล่าวล้วนแสดงออกมาในรูปแบบของอาการวิกลจริตทั้งสิ้น

<sup>3</sup> Berthold Schoene. Serial Masculinity: Psychopathology And Oedipal Violence in Bret Easton Ellis's *American Psycho*, *MFS Modern Fiction Studies* Volume 54, Number 2 (Summer 2008): 380.

## 4.2 “ผู้ฆ่าชาตาน”: การโต้กลับต่อภาวะวิกฤตความเป็นชาย ในนวนิยาย *เดอะ เดวิลส์ แอต ไวเคต*

จอห์น มิลตัน (John Milton) หรือ ผู้ที่เควินจินตนาการว่าเป็นชาตานมีอำนาจหยั่งรู้ความต้องการที่กดเก็บไว้ในจิตใจมนุษย์ เป็นเจ้าของสำนักทนายความในมหานครนิวยอร์กที่ให้ความเฉพาะคดีอาชญากรรม มิลตันปกครองเหล่าทนายคนอื่นๆ ที่ทำงานร่วมกับเขาเช่นพอปกครองลูกเสมียนหนึ่งครอบครัวเดียวกัน พวกเขาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำงานที่เดียวกันรวมถึงพักอาศัยในอพาร์ทเมนท์สุดหรูกลางมหานครนิวยอร์กของมิลตันโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ มิลตันสามารถดลบันดาลทุกสิ่งอย่างตราบเท่าที่ใครคนหนึ่งปรารถนา ชีวิตของทุกคนที่อยู่ในความดูแลของมิลตันสะดวกสบายราวกับอยู่ในความฝัน นอกเหนือจากความสามารถด้านการทำงานและความรอบรู้ มิลตันยังมีบุคลิกภาพที่ยอดเยี่ยม สง่างามเย้ายวน มีเสน่ห์ต่อเพศตรงข้ามและยังดูหนุ่มกว่าอายุจริงมาก มิลตันจึงมีบุคลิกที่ใครเห็นก็ยอมยกเป็นต้นแบบและอยากเจริญรอยตาม

ชื่อของชาตาน “จอห์น มิลตัน” ใน *เดอะ เดวิลส์ แอต ไวเคต* ถูกตั้งขึ้นตามชื่อผู้ประพันธ์กวีนิพนธ์ชิ้นสำคัญ *พาราไดซ์ ลอสต์* (*Paradise Lost*) ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1667 ผู้ประพันธ์นามจอห์น มิลตันเป็นผู้ที่ยึดมั่นในศาสนาคริสต์จึงประพันธ์ *พาราไดซ์ ลอสต์* ให้สอดคล้องกับพระคัมภีร์ไบเบิล กล่าวคือ เป็นเรื่องราวการต่อสู้ของชาตานหรือลูซิเฟอร์ (Lucifer) กับพระเจ้า เมื่อชาตานลุกขึ้นต่อต้านและท้าทายอำนาจของพระเจ้าจึงถูกขับไล่ออกจากสวรรค์ รวมไปถึงตำนานการตกสู่บาปของมนุษย์จากการล่อลวงของชาตาน ด้วยเหตุนี้ตัวละคร “ชาตาน” ใน *เดอะ เดวิลส์ แอต ไวเคต* จึงมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับภาพความหมายและบทบาทของ “ชาตาน” ใน *พาราไดซ์ ลอสต์* ด้วยเช่นกัน ดังนั้นการทำความเข้าใจความเป็นมาของชาตานตามที่ปรากฏใน *พาราไดซ์ ลอสต์* จะช่วยให้เราเข้าใจบทบาทหน้าที่และการทำงานของภาพแทนชาตานในวรรณกรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

อิศราพร พร้อมเพรียงพันธุ์ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชาตานและมารในวิทยานิพนธ์เรื่อง *ชาตานในวรรณกรรมตะวันตกกับมารในวรรณกรรมไทย* โดยอิศราพรอธิบายว่าลูซิเฟอร์หรือชาตานใน *พาราไดซ์ ลอสต์* เป็นหนึ่งในบรรดาทูตสวรรค์ที่พระเจ้า (God) สร้างขึ้นก่อนที่จะสร้างโลกและมนุษย์ ลูซิเฟอร์มีความสง่างามเปี่ยมด้วยสติปัญญาล้ำเลิศ ดวงหน้าและรูปร่างงดงามและด้วยความที่เป็นทูตสวรรค์ที่เปรียบพร้อมเป็นรองแต่เพียงพระเจ้าทำให้ลูซิเฟอร์เกิดความหยิ่งผยองทะนงหลงตัวเอง คิดอยากจะทำอะไรและขึ้นไปเทียบเท่าพระเจ้า ลูซิเฟอร์จึงตั้งตนเป็นขบถโดยรวบรวมทูตสวรรค์บางส่วนให้ลุกฮือต่อต้านอำนาจของพระเจ้า ผลจากการกระทำในครั้งนี้ส่งผลให้



พระเจ้าเนรเทศเขาและพวกออกจากสวรรค์ลงไปอยู่ในนรก เมื่อสูญเสียสถานะการเป็นเทวดาลูซิเฟอร์ จึงกลายเป็นซาตาน ซึ่งซาตานใน *พาราไดซ์ ลอสต์* แสดงให้เห็นถึงผลของการกระทำที่ต่อต้านและไม่เชื่อฟังพระเจ้า จากเดิมที่เคยอยู่บนสวรรค์อย่างมีเกียรติ สุขสบาย แต่กลับตกสวรรค์ลงไปอยู่ในนรก อันร้อนรุ่ม<sup>4</sup>

ซาตานถือเป็นเจ้าแห่งปีศาจซึ่งมีอำนาจสูงสุด ซึ่งตามความเห็นของนักวิชาการหลายคน ต่างลงความเห็นว่า ภาพซาตานที่ปรากฏในกวีนิพนธ์เรื่อง *พาราไดซ์ ลอสต์* คือเป็นตัวละครวีรบุรุษ (hero) ตัวจริงของเรื่อง เช่น โจเซฟ แอดดิสัน (Joseph Addison) เสนอว่าซาตานใน *พาราไดซ์ ลอสต์* แสดงให้เห็นถึงบุคลิกภาพหยิ่งโสที่สง่างามเกรงขามที่สุด อีกทั้งยังสามารถทำให้ผู้อ่านหวาดกลัว สอดคล้องกับคำบรรยายของ เอ็ดมันด์ เบอร์ค (Edmund Burke) เกี่ยวกับ ภาวะเลอเลิศ (sublime) ที่ยกให้ตัวละครซาตานใน *พาราไดซ์ ลอสต์* เป็นตัวอย่างของภาวะเลอเลิศที่ชัดเจนที่สุด<sup>5</sup> ซาตานจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจสูงส่งที่น่าเกรงขามและอยู่เหนือการควบคุมของศีลธรรมใดๆ รวมถึงการพยายามเลียนแบบอำนาจที่ไม่จำกัดของพระเจ้า

นอกจากนี้ในงานของจูลี โลเรนเซน (Julie Lorenzen) ที่ศึกษาภาพปีศาจซึ่งปรากฏในสื่อภาพยนตร์ในช่วงศตวรรษที่ 20 สามเรื่องคือ *เฟาสต์* (Faust), *เดอะ เดวิล แอนด์ แดเนียล เว็บบสเตอร์* (The Devil and Daniel Webster) และ *เดอะ เดวิลส์ แอดโวเคต* (The Devil's Advocate) พบว่าภาพซาตานมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตโดยเฉพาะรูปร่างภายนอก กล่าวคือในอดีตภาพซาตานมักจะบ่งบอกชัดเจนถึงคุณสมบัติที่ชั่วร้ายด้วยรูปร่างหน้าตาที่น่าเกลียดน่าหวาดกลัว ตัวสีแดง มีเขา และหาง แต่นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1926 เป็นต้นมาภาพปีศาจค่อยๆ เปลี่ยนแปลงจนมีลักษณะเหมือนผู้คนปกติทั่วไป โดยเฉพาะภาพซาตานใน *เดอะ เดวิลส์ แอดโวเคต* ที่ตัวละครซาตานอย่าง จอห์น มิลตัน ไม่มีลักษณะของปีศาจอย่างที่เราค้นเคยหลงเหลืออยู่เลย เขาปรากฏในรูปของชายผิวขาว ในวัย 40 ถึง 50 ปี ซึ่งถือเป็นลักษณะเด่นที่เป็นลักษณะร่วมของปีศาจที่ปรากฏในภาพยนตร์ที่เธอศึกษา งานวิจัยของเธอจึงสรุปว่าอำนาจของปีศาจเป็นภาพสะท้อนอำนาจของชายผิวขาววัยกลางคน เพราะ

<sup>4</sup> อิศราพร พร้อมเพรียงพันธุ์, "ซาตานในวรรณกรรมตะวันตกและมารในวรรณกรรมไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), หน้า 12.

<sup>5</sup> Leslie E. Moore, *Beautiful Sublime: The Making of Paradise Lost 1701-1703* (CA: Stanford University Press, 1990), p. 4.

ชายผิวขาววัยกลางคนคือผู้กุมอำนาจในสังคม ไม่ว่าจะในแง่การเมือง ธุรกิจ หรือสถาบันต่างๆ นอกจากนี้โลเร็นเซ็นยังสรุปอีกว่า ปีศาจหรือซาตานจอห์น มิลตันมีอำนาจสูงสุดในบรรดาปีศาจทั้งหมดที่เขาศึกษา เนื่องจากมิลตันเป็นเจ้าของบริษัททนายความขนาดใหญ่ในมหานครนิวยอร์ก ซึ่งมีผู้ได้บังคับบัญชาจำนวนมากและเขายังเป็นผู้กุมอำนาจทางกฎหมาย นอกจากนี้มิลตันยังสามารถล่วงรู้ความเป็นไปทุกอย่างที่เกิดขึ้น สามารถเดินทางไปได้ทุกที่และอยู่ในสถานที่ต่างๆ ในเวลาเดียวกัน ซาตานในเรื่องจึงอยู่ในฐานะผู้มีอำนาจครอบครองทุกอย่างและสามารถตัดสินใจและควบคุมเหตุการณ์ต่างๆ ได้ด้วยตัวเอง<sup>6</sup>

เมื่อซาตานอยู่ในฐานะผู้ครองอำนาจที่ไร้ขีดจำกัดและเป็นตัวแทนของภาวะที่อยู่เหนือการควบคุม ซึ่งอำนาจดังกล่าวก็เป็นสัญลักษณ์หรือถูกเชื่อมโยงเข้ากับความเป็นชาย ดังนั้นในแง่หนึ่งซาตานจึงเปรียบเสมือนต้นแบบของความเป็นชายและอยู่ในสถานะความเป็นชายในอุดมคติ ซึ่งสถานภาพความเป็นชายสอดคล้องกับเรื่องราวและชะตากรรมของซาตานในกวีนิพนธ์ *พาราไดซ์ ลอสต์* ที่สะท้อนความเปลี่ยนแปลงด้านแนวคิดและค่านิยมเรื่องความเป็นชายด้วย ดังจะเห็นได้จากบทบรรยายความรู้สึกนึกคิดของลูซิเฟอร์เมื่อถูกขับไล่ออกจากสวรรค์ลงมาอยู่ในนรก มิลตันบรรยายว่า

What though the field be lost?  
 All is not lost; the unconquerable Will,  
 And study of revenge, immortal hate,  
 And courage never to submit or yield:  
 And what is else not to be overcome?  
 That Glory never shall his wrath or might  
 Extort from me. To bow and sue for grace  
 With suppliant knee, and deifie his power,  
 Who from the terrour of this Arm so late  
 Doubted his Empire, that were low indeed,  
 That were an ignominy and shame beneath

---

<sup>6</sup> Julie Lorenzen. The Image of the Devil in 20<sup>th</sup> Century Film (Online). Available from: <http://www.julielorenzen.net/devil.htm> [2013, February 5]

This downfall; (...) <sup>7</sup>

อิศราพร อธิบายความหมายของกวีบทนี้ว่า ชาตานุสติถึงความพ่ายแพ้ และต้องเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงที่ไม่คุ้นชิน เดิมทีอาศัยอยู่บนสวรรค์พร้อมด้วยความสุขและรายล้อมด้วยความรักจากพระเจ้า แต่กลับต้องมาตกนรก สูญเสียทุกอย่าง โดยไปยความผิดและความเคียดแค้นชิงชังไปยังพระเจ้าที่เป็นสาเหตุให้เขาต้องมาทุกข์ทรมานเช่นนี้ ชาตานุสติจึงวางแปลนแก้แค้นหวังจะให้พระเจ้ารับรู้ความทุกข์ดังเช่นที่เขากำลังเผชิญอยู่<sup>8</sup>

ตัวอย่างนี้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงเรื่องนิยามของความเป็นชาย กล่าวคือ เมื่อชาตานุสติเป็นตัวแทนของความเป็นชาย การเปลี่ยนแปลงสถานะของชาตานุสติแต่เดิมได้รับการยอมรับอยู่บนสวรรค์ก่อนจะถูกขับไล่ออกจากสวรรค์ไปอยู่บนนรก เปรียบได้กับการเสื่อมสลายและสูญเสียความสำคัญของนิยามเรื่องความเป็นชายแบบเก่า ถูกลดความสำคัญรวมถึงสิทธิพิเศษต่างๆ ที่เคยได้รับการยอมรับในตำแหน่งศูนย์กลางอำนาจในสังคมชายเป็นใหญ่ และยังที่ถูแทนที่ด้วยความเป็นชายแบบใหม่ ดังนั้นภาพการต่อสู้ของชาตานุสติเพื่อจะกลับมามีอำนาจอีกครั้งในแง่หนึ่งก็สอดคล้องกับกระแสการต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิของกลุ่มผู้ชายในสังคมอเมริกันในช่วงทศวรรษ 1980 (mythopoetic men's movement) ดังนั้นในบทถัดมาที่อิศราพรบรรยายคำพูดของชาตานุสติที่ไปปลุกเร้าทูตสวรรค์อื่นๆ ให้ฮึกเหิมและร่วมกันต่อสู้กับพระเจ้าอีกครั้งด้วยการโน้มน้าวผ่านภาพความสุข การยกยอและเรียกพวกเขาว่า “Princes, potentates, warriors”<sup>9</sup> หรือเจ้าชายนักรบที่สูงศักดิ์เพื่อสร้างกำลังใจฮึกเหิม ซึ่งเป็นวิธีการเดียวกับที่โรเบิร์ต บลายพยายามปลุกนักรบในกาย “The warriors inside American men”<sup>10</sup> ของชายชาวอเมริกันให้แข็งแรงขึ้นมาอีกครั้ง

ซานนา ไพรด์ (Sanna Fridh) ในบทความ “Satan: The Perfect Man” เห็นด้วยว่าภาพชาตานุสติ ภาพนักรบ และภาพวีรบุรุษ (hero) ต่างก็เป็นภาพแทนสัญลักษณ์ของความเป็นชายที่มีอำนาจและอยู่ในสถานะผู้ชนะ ซึ่งอำนาจของตัวละครวีรบุรุษมักจะแสดงออกมาในรูปของความรุนแรง เธอเปรียบเทียบบทบาทของชาตานุสติและลัทธิบูชาชาตานุสติที่ส่งอิทธิพลต่อแนวเพลงและผู้ที่คลั่งไคล้แนว

<sup>7</sup> Margaret Kean, *John Milton's Paradise Lost: A Sourcebook* (New York: Routledge, 2005), p. 89.

<sup>8</sup> อิศราพร พร้อมเพ็ญพันธ์, *ชาตานุสติในวรรณกรรมตะวันตกและมารในวรรณกรรมไทย*, หน้า 53.

<sup>9</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 55.

<sup>10</sup> Robert Bly. *Iron John: A Book About Men*, p. 146.

เพลงแบล็ค เมทัล (black metal) เนื่องจากเพลงกลุ่มนี้มักมีเนื้อเพลงที่ย้อนกลับไปอ้างอิงภาพลักษณ์ภาพวีรบุรุษ และภาพซาตาน เพื่อเติมเต็มความรู้สึกไร้อำนาจในปัจจุบันที่เป็นผลมาจากวัฒนธรรมบริโภคนิยมและระบบทุนนิยมที่ปรับเปลี่ยนผู้ชายให้มีความเป็นหญิงเพิ่มขึ้น ดังนั้นความรุนแรงจึงถูกนำมาใช้ในการย้อนกลับไปยึดโดยตนเองเข้ากับความเป็นชายแบบเก่า เพราะความเชื่อแบบเก่าเชื่อว่าความรุนแรงเป็นคุณสมบัติของความเป็นชาย ซึ่งแนวเพลงแบล็คเมทัลจึงมีลักษณะของการวิพากษ์วิจารณ์กระบวนการทำให้เป็นหญิงที่คุกคามและสันคลอนสังคมชายเป็นใหญ่ด้วยการปรับเปลี่ยนผู้ชายให้กลายเป็นวัตถุแห่งการจ้องมอง ไพรดท์กล่าวว่า

By subjecting men into becoming objects of the “Capitalist gaze” and encouraging men to care just as much as their looks like [sic] women, “feminization of masculinity” can thus be understood as a form of power that equalizes men and women into objects. Since both men and women are now considered objects instead of one being the subject (previously usually the man viewing the woman), they have become socially equal.<sup>11</sup>

กล่าวคือ ผู้ชายถูกทำให้อยู่ในสถานะเช่นเดียวกับผู้หญิงในสังคมบริโภคนิยมด้วยการตกเป็นวัตถุแห่งการจ้องมองเช่นเดียวกัน ดังนั้นผู้ชายกลุ่มหนึ่งในสังคมจึงยึดเอาความรุนแรงเป็นหนทางในการย้อนกลับไปยืนยันตำแหน่งแห่งที่ของผู้ชายผู้ครอบครองอำนาจดังเช่นในอดีต

จากตัวอย่างด้านบนสะท้อนให้เห็นถึงสถานะวิกฤตความเป็นชายอย่างชัดเจน กล่าวคือ การที่ซาตานรำพึงรำพันถึงตำแหน่งแห่งที่ในอดีตที่ตนเคยมีความสำคัญ บ่งบอกภาวะโหยหาอดีตในจิตใจของซาตาน และการที่ผู้ชายปัจจุบันก็โหยหาอำนาจที่ไร้ขีดจำกัดของซาตานอาจเปรียบได้กับการที่ผู้หญิงก้าวขึ้นมามีบทบาทในเรื่องต่างๆ เทียบเท่าผู้ชาย และผู้ชายรับรู้ในบทบาทหน้าที่ใหม่ นั่นคือ ผู้บริโภคในสังคมทุนนิยมและเป็นวัตถุแห่งการจ้องมองเช่นเดียวกับผู้หญิง ปัจจุบันเหล่านี้ทำให้ผู้ชายรู้สึกกังวล รู้สึกไม่มั่นคง ไม่สบายใจ นำไปสู่พฤติกรรมที่เรียกว่าการโหยหาทางจิตวิญญาณหรือการโหยหาอดีต ซาตานในทางหนึ่งจึงสะท้อนวิกฤตความเป็นชายอย่างแท้จริง กล่าวคือ สะท้อนความรู้สึกเมื่อความเป็นชายถูกคุกคามและพยายามได้กลับด้วยการจินตนาการถึงอำนาจที่เคยมี

<sup>11</sup> Sanna Fridh. Satan the Perfect Man: A Symbol and Gender Analysis of Satanism in Black Metal (Bachelor's thesis in social Anthropology University of Gothenburg School of Global Studies, 2010), p. 20.

จอห์น มิลตันหรือซาตานในเรื่องเป็นตัวแทนของความเป็นชายต้นแบบ เพราะเขามีลักษณะที่ตรงตามนิยามความเป็นชายที่เป็นที่ยอมรับของสังคม ผู้ซึ่งประสบความสำเร็จได้ด้วยตนเองโดยไม่พึ่งชนชั้นหรือที่เรียกว่า Self-made man ดังคำบรรยายของพอล หนึ่งในทนายความที่ทำงานงานให้กับมิลตันซึ่งยกย่องเขาว่า “Apparently that was the best thing that could have happened. Forced to be on his own, he worked hard and built himself a reputation quickly. He's a self-made man in every sense of the word.”<sup>12</sup> ชีวิตประจำวันของมิลตันทำงานหนักโดยเขามักใช้เวลาส่วนใหญ่ทำงานรวมถึงรับประทานอาหารในที่ทำงาน อย่างไรก็ตามมิลตันก็มีเพนเฮาส์ที่หรูหราและสะดวกสบายสำหรับช่วงเวลาแห่งการพักผ่อน ดังคำบรรยายที่ว่า

The man's a workaholic. He's in the office much earlier than we are and he often remains there well into the evening, Charon brings him his dinner. But what a place he comes home to. Wait until you see the penthouse. Talk about luxury and hedonism.<sup>13</sup>

ทุกคนในเรื่องยกย่องชื่นชมมิลตันเพราะมิลตันคือผู้ชนะและประสบความสำเร็จ อีกทั้งยังเปรียบพร้อมทุกประการทั้งหน้าที่การงานและสถานภาพทางสังคม ความสง่างามของมิลตันทำให้เควินมองเห็นเป็นพลังอำนาจพิเศษ ดังในตอนหนึ่งที่บรรยายความรู้สึกของเควินว่า

John Milton returned to his own chair. Kevin noticed he had a firmness about him, sometime regal in the way he held his head and shoulders. He sat down *like a monarch assuming his throne.*<sup>14</sup> (ข้อความเน้นโดยผู้วิจัย)

กล่าวคือ ภาพของมิลตันทำให้นึกไปถึงกษัตริย์ที่นั่งอยู่บนบัลลังก์ ดังนั้นมิลตันในวัย 74 ปี จึงโดดเด่นกว่าชายสูงวัยทั่วไปด้วยบุคลิกภาพสมบูรณ์ไร้ที่ติ ภูมิฐาน และดูอ่อนกว่าวัย จึงไม่น่าแปลกใจที่มิลตันจะกลายเป็นต้นแบบความเป็นชายที่เทย์เลอร์ปรารถนาอยากยึดเป็นแบบอย่าง ดังที่เทย์เลอร์

<sup>12</sup> Andrew Neiderman, *The Devil's Advocate*, p. 35.

<sup>13</sup> Ibid., p. 158.

<sup>14</sup> Ibid., p. 56.

บรรยายถึงมิลตันให้มีเสียงพ้องว่า “John Milton is the most charismatic, charming man I have ever met”<sup>15</sup> รวมถึง “he had a fatherly look, a face full of wisdom.”<sup>16</sup> และยังชื่นชมอีกว่า “When you meet Mr. Milton, you'll understand. The man radiates confidence, authority, success.”<sup>17</sup> ซึ่งเหล่าทนายความทุกคนที่นี้ก็รักและยกย่องมิลตันแบบพ่อ ดังที่พอลกล่าว อย่างมีเลศนัยว่า “All of us love the guy. He's like...a father.”<sup>18</sup> เควินจึงมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าเพื่อให้ประสบความสำเร็จสมดังที่มิลตันคาดหวัง ไม่ว่าจะได้ชัยชนะมาด้วยวิธีใดก็ตาม “He wanted to succeed here and live up to Mr. Milton's expectations. This wasn't the time to question one's legal philosophy and get soft.”<sup>19</sup> ทั้งนี้เพราะการที่ได้อยู่ในตำแหน่งเดียวกับมิลตันก็เปรียบเสมือนได้อยู่เหนือทุกคนและสามารถครอบครองทุกอย่าง

All that power, all that energy concentrated in such a small area. Millions of people at our feet, incredible wealth, incredible energy, decisions being made that affect the lives of countless others [...] All the drama of humanity, every known conflict, every known emotion, birth, death, love, and hate. It takes my breath away to stand above it all [...] But you're not just standing above it all, Kevin, You are above it all, and now we know, it will be yours.<sup>20</sup>

ดังนั้นจอห์น มิลตันจึงเป็นต้นแบบความเป็นชายที่ประสบความสำเร็จสูงสุด การได้มีอำนาจอยู่เหนือการควบคุม ร่ำรวยทรัพย์สินเงินทองสามารถครอบครองทุกสิ่งปรารถนา เหล่าทนายจึงเปรียบเทียบการได้ยืนในตำแหน่งเดียวกับมิลตันว่าให้ความรู้สึกเสมือนเป็น “พระเจ้า” ดังที่พอล กล่าวไว้ว่า “It's like standing on top of the world. I always feel...Like God.”<sup>21</sup>

---

<sup>15</sup> Ibid., p. 73.

<sup>16</sup> Ibid., p. 72.

<sup>17</sup> Ibid., p. 60.

<sup>18</sup> Ibid., p. 60.

<sup>19</sup> Ibid., p. 164.

<sup>20</sup> Ibid., pp. 227-228.

<sup>21</sup> Ibid., p. 158.

อย่างไรก็ตามคุณสมบัติพิเศษที่โดดเด่นมากมายของมิลตันทำให้ในช่วงแรกเควินยกย่องโดยเปรียบมิลตันราวพระเจ้า แต่เมื่อเกิดเรื่องราวต่างๆ ขึ้นเควินจึงเริ่มไม่มั่นใจในตัวคนที่แท้จริงของมิลตัน กล่าวคือ เขาเริ่มรู้สึกว่าการทำงานของสำนักทนายความแห่งนี้เริ่มไม่ชอบมาพากล เงินกลายมามีบทบาทสำคัญเหนือความถูกต้อง อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงของมิเรียมก็ค่อยๆ ทำให้เขามองเห็นความชั่วร้ายในอีกด้านหนึ่งของมิลตันและสำนักทนายความ เควินเริ่มมีอาการจิตหลอน จินตนาการไปว่าสามารถมองเห็นไฟงาในในอนาคต มองภาพวาดแอมป์สเตรกต์ (Abstract) เป็นภาพภรรยาของตนเอง ร้องให้ เควินจึงเริ่มพยายามบอกใครต่อใครว่ามิลตันคือซาตาน ดังข้อความที่ว่า

John Milton is an evil man with supernatural powers. Probably he's not a man, or, what I mean is, he's more than a man. He's most probably Satan himself [...]  
He's the true defender of evil, the devil's advocate, if not the devil himself.<sup>22</sup>

ที่เควินเชื่อว่าเพราะมิลตันเป็นซาตานเพราะเขาสามารถหยั่งรู้อารมณ์ชั่วร้ายในจิตใจของมนุษย์ ทำให้ทีมงานของเขาชนะการว่าความทุกคดี มิลตันที่เปรียบเสมือนภาพแทนของความสำเร็จ เป็นต้นแบบความเป็นชายกลับค่อยๆ เผยให้เห็นความชั่วร้าย การล่มสลายของสถาบันครอบครัว ในขณะที่เดียวกัน มิลตันก็กลับไม่ได้ดำรงอยู่ในฐานะผู้ผลิตจริงๆ แต่เขาคือตัวแทนของการบริโภคอย่างสุดโต่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริโภคจิตสำนึกของมนุษย์ที่เขาหลอกล่อให้มาอยู่ในเมืองเพื่อสืบทอดกิจการของเขา มิลตันปรับเปลี่ยนผู้คนให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับเมืองและการทำงานในบริษัท ดังนั้นมิลตันในแง่หนึ่งจึงสะท้อนทั้งตัวแทนของระบบทุนนิยมและผู้บริโภคที่ สุดโต่งไม่ใช่บุคคลในอุดมคติที่เขาับถืออีกต่อไป ในที่สุดเควินจึงเลือกที่จะลุกขึ้นมาฆ่าซาตานเพื่อให้ตนเองและครอบครัวหลุดพ้นจากการบงการภายใต้ระบบทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยม

การที่อยากเห็นตนเองประสบความสำเร็จทั้งในหน้าที่การงานและในฐานะหัวหน้าครอบครัวคือจุดประสงค์ที่เควินตัดสินใจย้ายเข้ามาทำงานในเมือง แต่ในที่สุดเขาก็กลับพบว่าความสำเร็จเหล่านั้นไม่ได้ช่วยให้เขามีความสุขเพิ่มขึ้น ครอบครัวต้องล่มสลายจากการหมกมุ่นในการบริโภคของเขาและภรรยา รวมถึงงานที่ทำก็ไม่ได้รู้สึกว่าจะเกิดขึ้นจากความสามารถที่แท้จริง ดังนั้นชีวิตของเขาเปรียบได้ไม่ต่างจากหุ่นยนต์ที่ถูกบงการให้ขับเคลื่อนระบบทุนนิยมต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด โดยที่การบริโภคถูกใช้เพื่อทดแทนความขาดแต่ก็กลับสร้างปัญหายิ่งขึ้นไปอีก เมื่อเขารู้สึกว่าตนเองถูกควบคุม

<sup>22</sup> Ibid., p. 258.

และครอบงำทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว เควินจึงต้องการหยุดยั้งและลุกขึ้นมาฆ่าซาตาน ที่เป็นตัวแทนของทั้งต้นแบบความเป็นชาย ระบบทุนนิยม และลักษณะของผู้ที่นิยมการบริโภคอย่างสุดโต่ง

#### 4.3 “ผู้นำนักรบ”: การต่อรอง/โต้กลับต่อภาวะวิกฤตความเป็นชายในนวนิยาย *ไฟท์คลับ*

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในบทก่อนหน้าว่า อาการป่วยนอนไม่หลับของผู้เล่าคือจุดเริ่มต้นของอาการวิตกกังวล กลัวคือ ในช่วงเวลาที่ผู้เล่าเรื่องคิดว่าตนเองหลับไปนั้นเขาได้สวมบทบาทเป็นไทเลอร์และออกไปสร้างกลุ่มไฟท์คลับรวมถึงทำกิจกรรมและอาชีพเสริมต่างๆ การรักษาอาการนอนไม่หลับด้วยการเข้ากลุ่มบำบัดช่วยเขาได้เพียงแค่ช่วงแรกๆ เพราะยังไม่ได้แก้ปัญหามาตรังตรงจุด ดังนั้นอาการนอนไม่หลับของเขาจึงกลับมาอีกครั้งหลังการปรากฏตัวของมาร์ลา ดังนั้นเขาจึงต้องสร้างกลุ่มบำบัดขึ้นมาใหม่เพื่อให้เป็นพื้นที่ของผู้ชายอย่างแท้จริงด้วยการกันมาร์ลาออกไป กลุ่มบำบัดที่เขาก่อตั้งคือ กลุ่มไฟท์คลับ เพื่อเปิดพื้นที่เฉพาะสำหรับผู้ชายทดแทนพื้นที่สาธารณะที่ผู้ชายรู้สึกว่าได้สูญเสียให้แก่ผู้หญิงและกลุ่มคนอื่นๆ ที่เคยเป็นชายขอบของสังคม การศึกษาของจอห์น มาร์เชลล์ เคพาร์ท ที่ 3 (John Marshall Kephart III) พบว่าเมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 20 เกิดปรากฏการณ์การรวมกลุ่มของชายอเมริกันเป็นจำนวนมาก โดยเชื่อว่าผู้ชายอเมริกันเข้าร่วมกลุ่มลักษณะดังกล่าวกว่าหกล้านคน วัตถุประสงค์สำคัญของการรวมกลุ่มก็เพื่อหลีกเลี่ยงอิทธิพลและการครอบงำของผู้หญิง อีกทั้งยังช่วยเหลือให้กำลังใจแก่ผู้ชายที่กำลังเผชิญหน้ากับช่วงเวลาอันเลวร้าย และเปิดโอกาสให้ผู้ชายได้มีปฏิสัมพันธ์และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ซึ่งความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือความรู้สึกเป็นพี่น้อง (Fraternal orders) จะช่วยฟื้นฟูความผู้ชายให้แก่พวกเขา เคพาร์ทอ้างถึง บริก บริกเนอร์ (Brick Brickner) ที่ชี้ให้เห็นว่าพื้นที่เฉพาะสำหรับผู้ชายจะช่วยให้ผู้ชายที่เข้าร่วมรู้สึกปลอดภัยอีกครั้ง รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้ชายได้สร้างสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นโดยที่ยังสามารถเป็นตัวของตัวเองได้ พวกเขาเชื่อว่าในปัจจุบันผู้ชายอยู่ในฐานะผู้ถูกคุกคามและเป็นเหยื่อของวัฒนธรรมซึ่งจำเป็นที่พวกเขาจะต้องมี “พื้นที่ปลอดภัย” โดยมีเป้าหมายเพื่อ “ปกป้องคุ้มครอง” ผู้ชายโดยเฉพาะ<sup>23</sup> เพราะผู้ชายจะรู้สึกมั่นใจและมีอำนาจยิ่งขึ้นเมื่อพวกเขารวมตัวกัน สอดคล้องกับนิยามเรื่องความเป็นชายที่เวลากล่าวถึงมักหมายถึงผู้ชายในฐานะที่เป็นกลุ่มก้อนผู้ที่ครอบครองอำนาจ นอกจากนี้พื้นที่เฉพาะสำหรับผู้ชายยังมีบทบาทในการปลดปล่อยพวกเขาออกจากลัทธิบริโภคนิยมด้วยการหันมาทำกิจกรรมและสร้างปฏิสัมพันธ์

<sup>23</sup> Marshall Kephart III, “A man like the one that married dear old mom: Nostalgia and masculinity crisis in late 20th century American culture,” p. 78.



ร่วมกับผู้อื่น แทนที่การแข่งขันซึ่งดีซึ่งเด่นในหมู่ผู้ชายด้วยมิตรภาพการเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ในช่วงแรกไฟท์คลับซึ่งเป็นพื้นที่เฉพาะสำหรับผู้ชายมีบทบาทสำคัญเพื่อให้ผู้ชายได้ปลดปล่อยความก้าวร้าวและความตึงเครียดที่อัดอั้นตันใจ โดยมีคุณสมบัติคล้ายการเล่นกีฬาที่ต้องใช้กำลังเพื่อให้ผู้เล่นได้ระบายและปลดปล่อยพลังงานส่วนเกินรวมถึงความก้าวร้าวที่ไม่สามารถแสดงออกได้ผ่านกิจกรรมอื่นๆ ดังเช่นที่ในอดีตผู้เล่าเรื่องต้องเก็บกดความโกรธความไม่พึงพอใจที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมโดยไม่สามารถระบายออกมาได้ สิ่งที่ผู้เล่าเรื่องทำเมื่อโกรธก็คือปลดปล่อยความโกรธนั้นด้วยการทำงานบ้าน แต่งรถ ดังที่เขาเล่าว่า

It used to be enough that when I came home angry and knowing that my life wasn't toeing my five-year plan, I could clean my condominium or detail my car. Someday I'd be dead without a scar and there would be a really nice condo and car.<sup>24</sup>

แต่ยิ่งระบายออกมาด้วยการบริโภค ยิ่งสร้างความผิดปกตินพัฒนาไปสู่ความวิปริตในที่สุด สอดคล้องกับสิ่งที่เดวิดฟินเนสเซอร์ว่า

This support group saves them from the IKEA pornography, the fake sports and fake sex that distracts them from the real world [...] Fight club helps transform these men from weak, effeminate nesters struggling to hold onto their manhood into 'real', hyperbolic men who can fight another man and 'handle anything'<sup>25</sup>

กล่าวคือ กลุ่มบำบัดอย่างไฟท์คลับช่วยดึงผู้ชายออกจากกระแสติดการบริโภค ทำให้พวกเขาได้หวนสู่แก่นแท้ความเป็นชาย ปรับเปลี่ยนพวกเขาจากที่อ่อนแอให้เข้มแข็งผ่านการต่อสู้ เพื่อให้พวกเขาสามารถรับมือกับสิ่งต่างๆ และในอีกแง่หนึ่งไฟท์คลับก็เป็น “การแสดง” เพื่อให้ความเป็นชายในแบบ

<sup>24</sup> Ibid., p. 49

<sup>25</sup> Andrew Steven Delfino, "Becoming the New Man in Post-Postmodernist Fiction: Portrayals of Masculinities in David Foster Wallace's Infinite Jest and Chuck Palanuk's Fight Club," p. 65.

ดั้งเดิมตามความเชื่อของพวกเขาปรากฏขึ้น โดยที่ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อการแข่งขันแต่ต้องการให้เกิดความเท่าเทียม ดังที่ไทเลอร์กล่าวว่า “Fight club isn't about winning or losing fights.”<sup>26</sup> และไฟท์คลับจะมีอยู่เฉพาะในช่วงเวลาของการชกต่อยกันเพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถปลดปล่อยความอัดอั้น เบื่อหน่าย และความคับแค้นในชีวิตจริงซึ่งเขาไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ในชีวิตจริง ดังที่ไทเลอร์เน้นย้ำว่า “fight club exists only in the hours between when fight club starts and when fight club ends.”<sup>27</sup>

อย่างไรก็ตามกลุ่มไฟท์คลับได้พัฒนาต่อไปเป็นโปรเจ็คเมย์เฮมที่มีการแสดงออกที่รุนแรงขึ้น เนื่องจากโปรเจ็คเมย์เฮมมีเป้าหมายเพื่อการต่อสู้กับวัฒนธรรมบริโภคนิยมและระบบทุนนิยมเพราะพวกเขาเชื่อว่าวัฒนธรรมบริโภคนิยมและระบบทุนนิยมเป็นกระบวนการที่ทำลายความเป็นชายแบบดั้งเดิมของพวกเขาพร้อมทั้งลดคุณค่าความเป็นชายและความเป็นมนุษย์ด้วยการทำให้พวกเขาตกเป็นวัตถุแห่งการจ้องมอง ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจว่าทำไมเขาจึงต้องการทำลายสัญลักษณ์ที่สื่อไปทางความเป็นหญิงและความสวยงาม ดังจะเห็นได้จากบทสนทนาของผู้เล่าเรื่องที่กล่าวว่า “I was in a mood to destroy something beautiful...”<sup>28</sup> (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย) และสิ่งที่ผู้เล่าเรื่องทำเป็นอย่างแรกก็คือทำลายใบหน้าทั้งดงามของสมาชิกในกลุ่มที่ได้สมญานามว่า “beautiful mister angle face”<sup>29</sup> เพื่อปฏิเสธและต่อต้านไม่ให้ผู้ชายต้องตกอยู่ในสภาวะที่กลายเป็นวัตถุแห่งการจ้องมอง ก่อนที่ผู้เล่าเรื่องจะสรุปว่า “You can build up a tolerance to fighting, and maybe I needed to move on to something bigger’. It was that morning, Tyler invented Project Mayhem.”<sup>30</sup>

ไทเลอร์ก่อตั้งโปรเจ็คเมย์เฮมโดยมีเป้าหมายของเพื่อได้กลับสิ่งที่เขาเชื่อว่าการกำลังสร้างความอัดอั้นตันใจและลดคุณค่าความเป็นมนุษย์รวมถึงทำลายความเป็นชายซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้ชายกลุ่มหนึ่งในสังคม สิ่งนั้นก็คืออารยธรรมที่มีรากฐานมาจากระบบทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยม ผ่านการทำสงครามต่อสู้ให้ได้มาซึ่งอำนาจและเปลี่ยนมาอยู่ในสถานะผู้ควบคุมโลกเช่นเดิม ดังข้อความของไทเลอร์ที่ว่า “The goal was to teach each man in the project that he had the *power* to control

<sup>26</sup> Chuck Palahniuk, *Fight Club*, p. 51.

<sup>27</sup> Ibid., p. 48.

<sup>28</sup> Ibid., p. 122.

<sup>29</sup> Ibid., p. 123.

<sup>30</sup> Ibid., p. 123.

history. We, each of us, can *take control* of the world”<sup>31</sup> (ข้อความเน้นโดยผู้วิจัย) ดังนั้นภารกิจสำคัญของโปรเจกต์เมย์เฮม คือ การระเบิดอาคารสำนักงานบริษัทบัตรเครดิตเพื่อทำลายข้อมูลประวัติการใช้เงินของลูกค้าและปลดปล่อยลูกหนี้ของระบบ ไทเลอร์จึงเป็นตัวแทนของการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยความรู้สึกของผู้คนในสังคมที่รู้สึกว่าตนเองไม่มีทางออก เป็นเพียงผู้ถูกกระทำ ตกเป็นทาสเป็นผู้บริโภค ดังที่ผู้เล่าเรื่องอธิบายความรู้สึกที่เขามีนั่นคือ “What Tyler says about being the crap and the slaves of history, that’s how I felt.”<sup>32</sup> ไทเลอร์จึงมีสถานะเสมือน “ผู้นำนักรบ” ที่กลับมาครอบกู่อิสรภาพให้แก่ผู้คนผ่านกองกำลังที่แทรกซึมอยู่ในแทบทุกองค์กร ไม่ว่าจะบริษัทห้างร้าน สถานีดิจิทัล และระบบขนส่งมวลชน เป็นต้น

การที่ไทเลอร์เลือกกอบกู้อิสรภาพและความเป็นชายผ่านสงคราม เพราะสงครามได้ชื่อว่าเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมบทบาทความเป็นชายพร้อมๆ กับกำจัดสิ่งที่ไม่เป็นชายออกไป ดังที่ไฟรดห์ใช้คำว่า “carve men out of boys” รวมถึง “carve their femininity out of themselves”<sup>33</sup> ดังนั้นสงครามจึงเป็นพื้นที่ที่สร้างนักรบและวีรบุรุษ ไฟรดห์ยังอ้างถึงฟลอเรียน ฮีช (Florian Heesch) และฟิโอนา โบวี่ (Fiona Bowie) ที่อธิบายไว้ว่า นักรบเปรียบได้กับความเป็นชายในอุดมคติ ซึ่งเป็นทั้งสัญลักษณ์ของความป่าเถื่อน การสู้รบ และผู้กล้าหาญ โดยทั้งภาพวีรบุรุษและภาพนักรบต่างนำเสนออุดมการณ์เดียวกัน นั่นคือเป็นความเป็นชายที่ทรงอำนาจ มีบุคลิกภาพถูกต้องตรงตามคุณสมบัติความเป็นชายต้นแบบ เพราะตัวละครวีรบุรุษหรือนักรบมักต้องต่อสู้กับบางสิ่งบางอย่างผ่านความรุนแรงเพื่อพิชิตเป้าหมายที่พวกเขาต้องการ<sup>34</sup>

ดังนั้นการที่ผู้เล่าเรื่องจินตนาการว่าไทเลอร์ซึ่งเป็นตัวตนคู่ของตนเป็นผู้นำนักรบ ย่อมสะท้อนความปรารถนาเบื้องต้นของตัวผู้เล่าเรื่องที่ต้องการจะดำรงอยู่ในฐานะผู้มีอำนาจที่สามารถควบคุมสิ่งต่างๆ เป็นผู้ที่ไม่ได้ด้วยความห้าวหาญได้รับการยกย่องยอมรับในฐานะผู้ชายในสังคม ซึ่งตัวตนคู่อย่างไทเลอร์ในทางหนึ่งก็เปรียบเสมือนภาพแทนของพ่อ (Father figure) ผู้เป็นต้นแบบของความเป็นชายแบบแบบเก่า ผู้เล่าเรื่องสร้างไทเลอร์ขึ้นมาเพื่อให้ตนเองรู้สึกปลอดภัย มีอำนาจยิ่งใหญ่

<sup>31</sup> Ibid., p. 122

<sup>32</sup> Ibid., p. 123.

<sup>33</sup> Sanna Fridh, *Satan: The Perfect Man A Symbol and Gender Analysis of Satanism in Black Metal*. p. 22.

<sup>34</sup> Ibid., p. 20

ดังที่ซิกมุนด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ได้อธิบายไว้ว่า ในช่วงที่เด็กเป็นทารกพ่อคือผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดในสายตาของลูก เพราะพ่อเฉลี่ยฉลาดสามารถตอบคำถามและปกป้องลูกได้ พ่อจึงเปรียบเสมือนผู้มีอำนาจในการควบคุมและกำหนดชะตากรรมของตนเอง<sup>35</sup> ซึ่งบทบาทของไทเลอร์ก็อยู่ในฐานะผู้มีอำนาจอย่างสมบูรณ์ในไฟท์คลับและโปรเจ็คเมย์เฮม ไทเลอร์จึงสามารถเทียบเคียงได้กับพ่อผู้เป็นต้นแบบของความเป็นชายที่ก้าวร้าวหรือความเป็นชายที่มีอำนาจนำในการปกครอง

เมื่อไทเลอร์เปรียบเสมือนตัวแทนของพ่อหรือความเป็นชายแบบเก่าจึงไม่น่าประหลาดใจที่โปรเจ็คเมย์เฮมมีโครงสร้างคล้ายระบอบปีตาธิปไตยหรือการปกครองภายใต้ “กฎของพ่อ” ดังจะเห็นได้จากกฎที่ไทเลอร์ตั้งขึ้น นั่นคือ “The first rule about fight club is you do not talk about fight club.”<sup>36</sup> รวมถึง “The first rule about Project Mayhem is you don't ask questions about Project Mayhem.”<sup>37</sup> กฎที่ไทเลอร์ตราขึ้นแสดงให้เห็นถึงอำนาจเด็ดขาดที่คนห้ามพูดถึงและห้ามตั้งคำถาม ซึ่งกฎดังกล่าวเป็นกฎของอุดมการณ์ของสังคมนิยมปีตาธิปไตย ดังนั้นไทเลอร์ในแง่หนึ่งจึงเป็นเสมือนตัวแทนอำนาจของพ่อซึ่งเป็นต้นแบบความเป็นชายแบบเก่า เป็นภาพแทนที่เติมเต็มสัญลักษณ์ของพ่อที่ขาดหายไปในอดีตไร้สำนึกของเหล่า space monkeys รวมถึงตัวผู้เล่าเรื่องเอง เพราะเขารู้สึกว่าคนรุ่นเขาขาดพ่อและเติบโตขึ้นมาจากการเลี้ยงดูของผู้หญิง ดังที่ไทเลอร์พูดว่า “What you see at fight club is a generation of men raised by women.”<sup>38</sup> ซึ่งการที่ไทเลอร์ขยายไฟท์คลับไปยังเมืองต่างๆ ทั่วมอเมริกาก็ลึกลับสิ่งที่พ่อของผู้เล่าเรื่องทำนั่นก็คือ การสร้างครอบครัวใหม่ทุกๆ 6 ปี ดังที่ผู้เล่าเรื่องเล่าให้ไทเลอร์ฟังว่า

Me, I knew my dad for about six years, but I don't remember anything. My dad he starts a new family in a new town about every six years. This isn't so much like a family as it's like he sets up a franchise.<sup>39</sup>

<sup>35</sup> ยศ สันตสมบัติ. *ฟรอยด์และพัฒนาการของจิตวิหเคราะห์* : จากความฝันสู่ทฤษฎีสังคมน. หน้า 47.

<sup>36</sup> Ibid., p. 48.

<sup>37</sup> Ibid., p. 131

<sup>38</sup> Ibid., p. 50.

<sup>39</sup> Ibid., p. 50.

ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าระบบครอบครัวแบบเก่า (family) กำลังถูกแทนที่โดยระบบทุนนิยม (franchise) ตรงนี้แสดงให้เห็นถึงความย้อนแย้ง กล่าวคือ สิ่งที่ไทเลอร์ทำก็ไม่ต่างจากการผลิตซ้ำการทำงานของระบบทุนนิยมซึ่งจะขยายความในบทถัดไป

การที่ไทเลอร์เปรียบเสมือนตัวแทนของพ่ออีกทั้งโปรเจ็คเมย์เฮมก็มีโครงสร้างที่สะท้อนระบบปีศาจไปโดย ปัจจัยทั้งสองจึงเติมเต็มความขาดของตัวละครชายเกือบทั้งหมดในเรื่องเพราะพวกเขาต่างก็ขาดต้นแบบความเป็นชายที่ควรจะได้รับจากพ่อทั้งในแง่พ่อทางชีวภาพและพ่อเชิงสัญลักษณ์ ทั้งนี้พ่อเชิงสัญลักษณ์คือต้นแบบของความเป็นชายที่เคยมีอำนาจเป็นที่ยอมรับในสังคมชายเป็นใหญ่ เด็กผู้ชายจะพัฒนาไปเป็นผู้ชายด้วยการลอกเลียนแบบจากผู้เป็นพ่อ หรือ “ต้นแบบของพ่อ” ดังนั้นหากเด็กขาดหรือไม่ค่อยสนิทกับพ่อก็อาจทำให้กระบวนการเลียนแบบพ่อไม่สมบูรณ์ ซึ่งการขาดต้นแบบความเป็นพ่อทำให้ผู้ชายเหล่านั้นรู้สึกเคืองแค้นและไม่สามารถจัดการกับบุคลิกภาพของตนเองได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นเมื่อผู้เล่าเรื่องขาดพ่อเขาจึงไม่สามารถสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชายที่เหมาะสมได้ รวมถึงเขายังมีความรู้สึกที่สังคมวัฒนธรรมมีอิทธิพลอย่างมากในการปรับเปลี่ยนเขาให้มีลักษณะความเป็นหญิงด้วยการกระตุ้นให้บริโภคและใช้ชีวิตตามกรอบที่ระบบทุนนิยมวางไว้ โดยระบบทุนนิยมให้ค่าเรือนร่างและสิ่งของที่ครอบครองว่าเป็นสิ่งสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชาย ผู้ชายจึงจำต้องเลียนแบบภาพความเป็นชายแบบนิวมานที่ปรากฏผ่านสื่อโฆษณา รวมถึงภาพยนตร์ ดังที่ไทเลอร์กล่าวถูกผู้ชายในสังคมว่าต้องพึ่งพายิมในการสร้างเรือนร่างให้สมชายตามภาพที่ปรากฏผ่านสื่อ ความว่า “The gyms you go to are crowded with guys trying to look like men, as if being a man means looking the way a sculptor or an art director say.”<sup>40</sup> ผู้เล่าเรื่องจึงสร้างตัวตนคู่ขึ้นมาเพื่อปลดปล่อยความปรารถนาเบื้องต้น นั่นคือ การมีอำนาจในการกำหนดชีวิตและเรือนร่างของตน และสามารถต่อรอง/โต้กลับระบบทุนนิยมและบริโภคนิยมที่แทรกซึมเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ไทเลอร์จึงสะท้อนภาพนักรบที่มีเรือนร่างกำยำสมชายรวมถึงบาดแผลของเขาก็เกิดจากการต่อสู้ ไม่ใช่เรือนร่างสวยงามที่มีไว้เพียงเพื่อให้ผู้อื่นชื่นชม

บริตตา เอลิมเฝ้า กอนันตกุลได้อธิบายแนวคิดเรื่องร่างอารยะของนอร์เบิร์ต เอลเลียส (Norbert Elias) เกี่ยวกับกระบวนการสร้างอารยธรรมด้วยการปราบร่างกายให้เชื่อไว้ใน *เผยแพร่ร่าง-พร่างกาย* ว่ากระบวนการสร้างร่างอารยะคือการเปลี่ยนร่างที่ป่าเถื่อนเต็มไปด้วยกำลังรุนแรงให้กลายเป็นร่างอารยะผ่านการกดเก็บอารมณ์และความรู้สึกไว้ภายในด้วยการสร้างวาทกรรมชุดต่างๆ

<sup>40</sup> Ibid., p. 50.

ร่างกายจึงถูกหล่อหลอมปรุงแต่งด้วยเงื่อนไขทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรม<sup>41</sup> ซึ่งแนวคิดที่ว่านี้สามารถอธิบายเรือนร่างของผู้เล่าเรื่องได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ผู้เล่าเรื่องต้องกดทับความคับแค้นใจ ความรุนแรง ความดิ้นรน รวมถึงความปรารถนาที่แท้จริงข้างในไว้ภายใต้ใบหน้าและร่างกายที่สะอาดหมดจด แต่งกายเรียบร้อยด้วยเชิ้ตและเนคไทเพื่อแสดงถึงความมีอารยะ แต่เมื่อเขาสร้างไฟท์คลับซึ่งเป็นพื้นที่ใช้ปลดปล่อยพลังกำลังความเป็นชายผ่านความรุนแรง พร้อมกับทำลายความเป็นร่างอารยะที่สังคมพยายามควบคุม พวกเขาต้องการหวนกลับไปสู่ความป่าเถื่อนเพราะผู้เล่าเชื่อว่าความรุนแรงและความป่าเถื่อนเป็น “ธรรมชาติ” ที่แสดงออกถึงความเป็นชายอย่างแท้จริง ส่งผลให้ร่างกายภายนอกของเขาค่อยๆ เปลี่ยนไป จากสะอาดสะอ้านกลายเป็นสกปรกน่ารังเกียจ ซึ่งสอดคล้องกับงานของไฟรดท์ที่อ้างถึงแนวคิดของมอร์ก กรี (Mørk Gry) ซึ่งวิเคราะห์การนำเสนอตัวเองของกลุ่มนักดนตรีชายแนวแบล็ค เมทัล ดังนี้

The anti-aesthetic is thus a serious critique of the superficiality of the modern consumption society, in that we are what we consume without reflecting what this means (Mørk, 2009). By attempting to be perceived as ugly, grotesque and repulsive, black metal practitioners indicate that they do not want to be objects since if no one wants to look at them, they cannot be objectified.<sup>42</sup>

กล่าวคือ ความคิดแบบต่อต้านสุนทรียะ (anti-aesthetics) คือการวิพากษ์ความฉาบฉวยของสังคมบริโภคนิยมสมัยใหม่ที่ทำให้ความสำคัญกับความงามด้วยการนำเสนอสิ่งที่ตรงข้ามกับความงาม เช่น ความอัปลักษณ์ ผิดปกติ น่ารังเกียจ ซึ่งคุณสมบัติที่ไม่สวยงามเหล่านี้ส่งผลให้พวกเขาไม่ต้องตกเป็นวัตถุแห่งการจ้องมองเพราะไม่มีใครอยากมอง ดังนั้นร่างกายภายนอกที่เปลี่ยนไปของผู้เล่าเรื่องหลังจากเขาใช้ร่างกายในการต่อสู้อย่างหนัก บาดแผลบนใบหน้า รอยฟกช้ำ รูที่แฉก รวมถึงรอยแผลเป็นที่เกิดจากสารเคมีคราบเลือดและคราบสกปรกต่างๆ บนเสื้อผ้าได้สร้างความวิตกกังวลให้แก่ นายจ้างของเขา ทำให้เจ้านายเกิดความเกรงกลัว รังเกียจ เพราะเชื่อว่าร่างกายความคิดและจิตใจของผู้เล่าเรื่องอาจไม่สามารถควบคุมได้ด้วยกฎระเบียบหรือแม้กระทั่งศีลธรรมอีกต่อไป

<sup>41</sup> ปรีติตา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล. "ทดลองมองร่างกายในศาสนา ปรัชญาการเมือง ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และมานุษยวิทยา" ใน *เมย์ร่าง-พรางกาย* (กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2541), หน้า 19.

<sup>42</sup> Sanna Fridh, *Satan: The Perfect Man A Symbol and Gender Analysis of Satanism in Black Metal*, p. 22.

นอกจากนี้ผู้แต่งยังใช้ “สบู่” เป็นสัญลักษณ์สำคัญสัญลักษณ์หนึ่งในเรื่อง กล่าวคือ อาชีพหลักของไทเลอร์คือผู้ผลิตสบู่ ในแง่หนึ่ง สบู่ อาจเปรียบได้กับ “อารยธรรมหรือวัฒนธรรม” ที่ใช้ในการขัดเกลา จัดตั้งสิ่งสกปรก สร้างความสะอาด ทั้งที่เบื้องหลังของสบู่ใน *ไฟท์คลับ* คือ ไขมันจากมนุษย์เปรียบได้กับการที่จะให้ได้มาซึ่งสบู่เพื่อใช้ชำระสิ่งสกปรกนั้นต้องแลกกับความตายหรือการสูญเสียบางสิ่งของร่างกาย ดังที่ไทเลอร์กล่าวว่า “Soap and human sacrifice go hand in hand.”<sup>43</sup> อย่างไรก็ตามสบู่ในอีกแง่หนึ่งก็เป็นการโต้กลับของไทเลอร์ จากการที่เขาขโมยไขมันจากคลินิกที่รับดูดไขมันของเหล่าคนรวยที่ไม่พอใจไขมันส่วนเกินของตัวเองไปทำสบู่และนำกลับมาขายให้พวกเธอในราคาแพง ไทเลอร์กล่าวว่า

Fat, liposuctioned fat sucked out of the richest things in America. The richest, fattest things in the world...and sell back to the very people who paid to have it sucked out. At twenty bucks a bar, these are the only folks who can afford it.<sup>44</sup>

นอกจากจะไขมันที่ถูกกำจัดจะถูกนำกลับมาขายในรูปสบู่ที่มีราคาแพงแล้ว ไทเลอร์ยังสามารถผลิตระเบิดจากไขมันซึ่งใช้เป็นสารตั้งต้นในการผลิตสบู่ได้ถ้ามีสบู่ในปริมาณมากพอ ตรงนี้อาจสะท้อนให้เห็นว่า อารยธรรมหรือสบู่ถูกนำมาใช้ในการกำจัดสิ่งสกปรกหรือความไม่ถูกต้องเหมาะสมที่เบียดเบียนจากกรอบบรรทัดฐานที่สังคมกำหนด ในทางกลับกันทั้งสบู่และอารยธรรมก็เป็นสิ่งอันตรายหากถูกนำมาใช้มากเกินไป เพราะสามารถย้อนกลับมาทำลายล้างสังคมได้ไม่ต่างจากอาวุธของระเบิด

*ไฟท์คลับ* จึงสะท้อนวิกฤตความเป็นชายและวิพากษ์วิจารณ์ลัทธิบริโภคนิยมที่ทำให้มนุษย์จิตป่วยด้วยการบีบบังคับผู้ชายให้บริโภคอย่างหนัก ร่างกายของพวกเขาจะมีค่าและเป็นที่น่าสนใจต่อเมื่อมันถูกนิยามความหมายผ่านสินค้าที่ประทับลงบนเรือนร่าง พวกเขารู้สึกสูญเสีย “ความเป็นชาย” และต้องเป็นในสิ่งที่เขาไม่อยากเป็น ตัวละครจึงพยายามสร้างพื้นที่เพื่อฟื้นฟูความเป็นชายของตนรวมถึงสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายด้วยกันผ่านความรุนแรง อีกทั้งยังช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้รับรู้ถึงความมีตัวตนผ่านความรู้สึกเจ็บปวด และนำไปสู่การพยายามปลดปล่อยตัวเองออกจากกรอบที่สังคมขีดไว้ด้วยการทำสงครามต่อต้านระบบทุนนิยมผ่านเครือข่าย space monkeys ที่เป็นกองกำลังของไทเลอร์ แต่เมื่อผู้เล่าเรื่องรู้สึกว่าการเจ็ดเคย์แฮมกำลังสร้างความรุนแรงจนเกินขอบเขต เขาจึงต้องหยุดยั้งและทำลายตัวตนคู่ของตน อย่างไรก็ตามในท้ายเรื่องแม้ไทเลอร์ของผู้เล่าเรื่องจะถูกทำลายลง

<sup>43</sup> Chuck Palahniuk, *Fight Club*, p. 75.

<sup>44</sup> Ibid., p. 150.

แต่เหล่า space monkeys ยังคงโยยหาไทเลอร์หรือผู้นำนักรบที่จะปลดปล่อยความเป็นชายของพวกเขาให้หลุดพ้นจากการตกอยู่ภายใต้การครอบงำของระบบทุนนิยม/บริโภคนิยม และระบอคอยวันที่ไทเลอร์หรือพ่อผู้เป็นต้นแบบความเป็นชายจะหวนกลับมาอีกรอบครั้ง ดังที่ *ไฟท์คลับ* ปิดเรื่องด้วยประโยคที่ว่า “We miss you Mr. Durden...we're going to break up civilization so we can make something better out of the world...we look forward to getting you back.”<sup>45</sup>

#### 4.4 “ฆาตกรต่อเนื่อง”: การต่อรอง/โต้กลับต่อภาวะวิกฤตความเป็นชาย ในนวนิยาย *อเมริกาใต้*

สื่อและองค์กรหลากหลายแขนงให้นิยามต่อสิ่งที่เรียกว่าฆาตกรต่อเนื่อง (Serial Killer) ไว้คล้ายกันโดยมีลักษณะร่วมที่เหมือนกันคือ ปัจจัยเรื่องจำนวนเหยื่อ แรงจูงใจ และการเว้นระยะห่างก่อนลงมือก่อเหตุครั้งต่อไป ซึ่งอธิบายได้ว่าฆาตกรต่อเนื่องจะลงมือเพียงคนเดียว ต่อเนื่องหลายๆ ครั้ง มีผู้ตกเป็นเหยื่อ 3-4 คนขึ้นไป โดยมีช่วงที่เว้นระยะแต่ละเหตุการณ์ที่เรียกว่า cooling-off period ซึ่งการฆ่าแต่ละครั้งไม่มีเหตุผลหรือแรงจูงใจที่ชัดเจนและมักไม่ได้มีเหตุจูงใจจากทรัพย์สินและเหยื่อแต่ละรายก็ไม่บ่งชี้ว่ามีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกัน อย่างไรก็ตามบางครั้งเรากลับพบว่าเหยื่อของฆาตกรต่อเนื่องอาจมีลักษณะร่วมบางอย่างคล้ายกัน เช่น ฆาตกรต่อเนื่องผู้โด่งดังในสหรัฐอเมริกาอย่างเท็ดบันดี้ (Ted Bundy) นักศึกษาหนุ่มด้านกฎหมายรูปหล่ออนาคตไกลที่มักจะเลือกเหยื่อผู้หญิงที่ไว้ผมยาวและแฉกกลางตามลักษณะแฟนเก่าของเขา หรือเอ็ด กีน (Ed Gein) ที่เจาะจงเหยื่อผู้หญิงวัยกลางคนรูปร่างอวบที่มีลักษณะคล้ายแม่ของเขา เป็นต้น<sup>46</sup> ซึ่งฆาตกรต่อเนื่องมักมีลักษณะร่วมอย่างหนึ่งที่เหมือนกันคือพวกเขาจะมีลักษณะภายนอกที่เหมือนคนปกติทั่วไปและไม่มีสิ่งที่บ่งบอกถึงความชั่วร้ายหรือมีใบหน้าที่น่ากลัว และคุณสมบัตินี้เองทำให้พวกเขาเคลือบแฝงกลมกลืนอยู่ท่ามกลางฝูงชนโดยไม่เป็นที่สงสัย

ฟิลิป เจ็นคินส์ (Philip Jenkins) ในงานที่ชื่อ “Catch Me Before I Kill More: Seriality as Modern Monstrosity” สรุปองค์ประกอบและคุณสมบัติของฆาตกรต่อเนื่องที่ถูกประกอบสร้างขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1980 ไว้ว่า ฆาตกรต่อเนื่องจะประกอบด้วยลักษณะต่างๆ ดังนี้ ประการแรกมี

<sup>45</sup> Ibid., p. 208.

<sup>46</sup> Tom Philbin and Michael Philbin, *The Killer Book of Serial Killers: Incredible Stories, Facts, and Trivia from the World of Serial Killers* (Illinois: Sourcebooks, 2009), pp. 34, 180.



ลักษณะแบบเสพติดไม่อาจหักห้ามใจตัวเองไม่ให้ลงมือได้ พวกเขาเสพติดความรุนแรงและการฆ่า ดังนั้นเมื่อเสพติดความรุนแรงเขาก็จะหมกมุ่นและกระทำสิ่งที่คล้ายกันเหล่านั้นซ้ำๆ ซึ่งการทำซ้ำเป็นสัญญาณที่บ่งชี้ว่าผู้กระทำได้ละซึ่งเหตุผลและการควบคุมตนเอง ประการที่ 2 ตัวฆาตกรต่อเนื่องมักมีลักษณะแบบคนไร้ราก กล่าวคือ เป็นบุคคลที่เชื่อว่าชีวิตคือการเดินทางพวกเขาจึงไม่มีความรู้สึกอยากลงหลักปักฐาน ไม่เข้าใจและไม่โหยหาบ้านหรือครอบครัว ประการที่ 3 พวกเขาเหล่านั้นมักถูกกระตุ้นให้ลงมือทำด้วยความปรารถนาทางเพศที่มากจนไม่อาจหักห้ามใจโดยมักแสดงออกมาด้วยพฤติกรรมที่รุนแรง เช่น อยากเห็นเลือด เห็นร่างกายเหยื่อถูกตัดและฉีกขาด ดังนั้นอุปกรณ์เครื่องมือรวมถึงวิธีการที่เขาเลือกใช้มักโหดร้ายทารุณ เช่น ใช้มีด เลื่อย อุปกรณ์ช่าง แร่ หั่น ตัด และประการสุดท้ายมักไม่ปรากฏเหตุผลหรือแรงจูงใจในการฆ่าที่ชัดเจน หรืออย่างน้อยที่สุดเหตุผลและแรงจูงใจนั้นอยู่เหนือความเข้าใจของคนปกติ<sup>47</sup>

นอกจากนี้งานของ โซเนีย แบโล อัลลู (Sonia Baelo Allue) ใน “Serial Murder, Serial Consumerism: Bret Easton Ellis’s *American Psycho* (1991)” กล่าวเฉพาะเจาะจงลงไปอีกว่า ฆาตกรต่อเนื่องเป็นภาพแทนของวัฒนธรรมอเมริกัน กล่าวคือ ฆาตกรต่อเนื่องได้กลายเป็นภาพสะท้อนของวัฒนธรรมตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาที่มีลักษณะของการเสพติดภาพความรุนแรงและเต็มไปด้วยผู้คนที่หลงใหลปรารถนาที่จะเห็นภาพร่างกายฉีกขาด ถูกตัด หรือถูกทำลายซ้ำๆ โดยค่อยๆ เพิ่มความรุนแรง ซึ่งความต้องการเห็นภาพความรุนแรงนี้ถูกกระตุ้นผ่านสื่อไม่ว่าจะทางโทรทัศน์หรือภาพยนตร์ อัลลูอ้างไปถึงเจ้าหน้าที่ FBI นามโรเบิร์ต เรสส์เลอร์ (Robert Ressler) ที่ยกตัวอย่างว่า ภาพยนตร์ซีรีส์ผจญภัยที่ฉายทางโทรทัศน์ทุกวันอาทิตย์ส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมเสพติดความรุนแรงจากการใช้ภาพแทนที่ถูกทำซ้ำอย่างต่อเนื่อง เพราะ ในตอนจบของแต่ละสัปดาห์เรื่องราวและเหตุการณ์จะมีการเพิ่มสถานการณ์ที่เข้มข้น เร่งเร้า รุนแรง ดึงดูดให้ผู้ชมกลับมาติดตามอีกครั้งในสัปดาห์ถัดไป บทบาทของฆาตกรต่อเนื่องจึงสะท้อนสภาพสังคมอเมริกันได้เป็นอย่างดี<sup>48</sup> สอดคล้องกับเจ็นคินส์ซึ่งอธิบายปรากฏการณ์ที่สังคมอเมริกันให้ความสนใจและหมกมุ่นกับเรื่องราวของฆาตกรต่อเนื่อง โดยศึกษาจากประวัติศาสตร์บริบทสังคมอเมริกันพบว่าภาพแทนฆาตกรต่อเนื่องสอดรับกับสภาพสังคมการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงทศวรรษที่ 1980 ที่ทั้งสื่อมวลชน ภาพยนตร์ สำนักข่าว และนโยบายของรัฐที่ต่างช่วยกันประกอบสร้างภาพของฆาตกรต่อเนื่องให้กลายเป็นปีศาจ นำ

<sup>47</sup> Philip Jenkins. “Catch Me Before I Kill More: Seriality as Modern Monstrosity.” *Cultural Analysis* 3 (2002): 10.

<sup>48</sup> Sonia Baelo Allue, “Serial Murder, Serial Consumerism: Bret Easton Ellis’s *American Psycho* (1991)” in *miscelanea: a journal of English and American Studies* 26. (2002): p. 75.

หวาดกลัวส่งผลให้เรื่องราวของฆาตกรต่อเนื่องค่อยๆ แทรกซึมเข้ามาจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมมวลชน เพราะในช่วงทศวรรษที่ 1980 สหรัฐอเมริกาอยู่ภายใต้การปกครองของพรรคการเมืองฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่พยายามฟื้นฟูกรอบศีลธรรมต่างๆ ขึ้นมา โดยตีตราผู้ประพฤตินิดแปลกไปจากบรรทัดฐานหรือ “ความเป็นอื่น” ว่าชั่วร้ายไม่ต่างจากปีศาจ และยังจัดตั้งองค์กร FBI ขึ้นเพื่อสืบสวนคดีอาชญากรรมเป็นพิเศษ<sup>49</sup>

จะเห็นได้ว่า “ความเป็นอื่น” ในสังคมอเมริกันช่วงเวลานั้นถูกมองว่าอันตราย น่ารังเกียจ และคุกคามความสงบสุขของสังคม ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วตัวฆาตกรต่อเนื่องอาจเป็นใครก็ได้ ที่ไม่ได้ “เป็นอื่น” ดังเช่นที่ แพทริก เบทแมน ใน *อเมริกันไซโค* พบว่าฆาตกรต่อเนื่องก็คือตัวตนคู่ของเขาเองมิใช่ความเป็นอื่นแต่อย่างใด ฆาตกรต่อเนื่องถูกจินตนาการขึ้นเพื่อเติมเต็มและปลดปล่อยความปรารถนาเบื้องต้นที่เขาเก็บงำไว้ และยังสามารถสะท้อนอาการของตัวละครที่กำลังประสบกับภาวะวิกฤตความเป็นชาย โดยเฉพาะวิกฤตความเป็นชายที่เป็นผลพวงมาจากการบริโภคอย่างล้นเกิน กล่าวคือ ฆาตกรต่อเนื่องสะท้อนลักษณะของผู้เสพติดการบริโภคแบบสุดโต่งที่ไม่สามารถควบคุมและข่มเก็บความต้องการที่จะบริโภคของตนได้<sup>50</sup> อีกทั้งยังต้องการบริโภคในปริมาณและขอบเขตที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนเกินกว่าที่สังคมจะยอมรับ นั่นคือการบริโภคเพื่อนมนุษย์ นอกจากนี้ฆาตกรต่อเนื่องยังสะท้อนพฤติกรรมก้าวร้าวๆ เหมือนถูกกระตุ้นให้ บริโภคอย่างต่อเนื่อง จึงกล่าวได้ว่าภาพแทนฆาตกรต่อเนื่องหรือตัวตนคู่ใน *อเมริกันไซโค* มีบทบาทในการเติมเต็มความปรารถนาที่ไม่สามารถทำได้ในชีวิตจริง ซึ่งความปรารถนานั้นสะท้อนวิกฤตความเป็นชายและในเวลาเดียวกันก็สะท้อนวิกฤตของผู้เสพติดการบริโภคด้วยเช่นกัน

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 2 ว่า การบริโภคหมายถึงการทำลายและการใช้สิ้นเปลืองในขณะเดียวกันยังหมายถึงการรวมและการเติมเต็ม ซึ่งความหมายหรือคำนิยามนี้สามารถใช้อธิบายลักษณะพฤติกรรมของฆาตกรต่อเนื่องด้วย กล่าวคือ ฆาตกรต่อเนื่องมีพฤติกรรมที่ครอบคลุมการบริโภคในความหมายกว้าง ไม่ว่าจะเป็นการฆ่า ละสม ทำลาย รวมไปถึงกลืนกินเหยื่อเพื่อตอบสนองความพึงพอใจและเติมเต็มความรู้สึกขาดของตน คือนอกจากได้ตอบสนองพฤติกรรมเสพติดการบริโภคจนไม่อาจหักห้ามใจได้แล้วยังเติมเต็มความรู้สึกที่ตนเองขาดนั้นคือการอยู่ในฐานะผู้มีอำนาจ

<sup>49</sup> Philip Jenkins. “Catch Me Before I Kill More: Seriality as Modern Monstrosity.” *Cultural Analysis* 3 (2002): 12.

<sup>50</sup> Brian Jarvis, “Monster Inc.: Serial Killers and Consumer Culture” Chris Greer (ed.) in *Crime and Media: A Reader* (London: Routledge, 2009), p. 352.

การสวมบทบาทความเป็นชายอย่างสุดโต่งตามความเข้าใจของตน เพราะวัฒนธรรมแห่งการบริโภค ได้ทำลายความสัมพันธ์แบบชั่วคราวระหว่างความเป็นชายและความเป็นหญิงลงอย่างช้าๆ ทุกคนจึงมีสถานะเท่าเทียมกันคือเป็นผู้บริโภค ความเป็นชายจึงค่อยๆ ถูกนิยามจากสิ่งที่นำมาประดับตกแต่งร่างกาย พวกเขาจึงรู้สึกที่วัฒนธรรมได้เปลี่ยนแปลงพวกเขาด้วยการใช้คำนิยามที่ใช้อธิบายความเป็นหญิง ทำให้พวกเขา รู้สึกสูญเสียสถานภาพและอำนาจ ฆาตกรต่อเนื่องจึงมักพบว่าเป็นผู้ชายในขณะที่เหยื่อของฆาตกรก็มักเป็นผู้หญิงหรือผู้ที่อ่อนแอกว่า ดังนั้นการดำรงอยู่ในฐานะฆาตกรต่อเนื่องอาจหมายถึงการดำรงอยู่ในฐานะผู้กุมอำนาจ สามารถควบคุมเหยื่อทั้งขณะที่ยังมีและไม่มีชีวิต

เบทแมนตัวละครเอกใน *อเมริกันไซโค* แม้จะมีรูปลักษณ์ภายนอกไม่ต่างจากชายในฝันที่มีอาชีพการงานดี ประสบความสำเร็จทั้งที่อายุน้อย รสนิยมด้านการแต่งตัวก็ไม่มีที่ติ แต่ในหัวของเขากลับเต็มไปด้วยวิกลจริต ที่มักแสดงออกมาในรูปของอาการประสาทหลอน ไม่มีสติ ไม่รู้แม้กระทั่งว่าตนเองกำลังทำอะไร อยู่ที่ไหน เช่น ในเหตุการณ์บางเขาก็ไม่รู้ว่าตนเองไปอยู่ในสถานที่หนึ่งๆ ได้อย่างไร

And it's midafternoon and I find myself standing at a phone booth on a corner somewhere downtown, I don't know where, but I'm sweaty and a pounding migraine thumps dully in my head and I'm experiencing a major-league anxiety attack searching my pocket for Valium, Xanax, a leftover Halcion...I've forgotten who I had lunch with earlier and, even more important, *where*.<sup>51</sup>

และบางครั้งก็เห็นภาพหลอน ไม่สามารถแยกแยะว่าสิ่งใดจริง สิ่งใดจินตนาการ เขากล่าวว่า

I hallucinate the buildings into mountains, into volcanoes, the streets become jungles, the sky freezes into backdrop, and before stepping out of the cab I have to close my eyes in order to clear my vision. Lunch at Hubert's becomes a permanent hallucination in which I find myself dreaming while still awake.<sup>52</sup>

<sup>51</sup> Bret Easton Ellis, *American Psycho*, p. 148.

<sup>52</sup> *Ibid.*, p. 86.

ความวิกลจริตส่งผลให้เขาสร้างภาพจินตนาการที่ชั่วร้าย สะท้อนการหมกมุ่นและหลงใหลในความรุนแรงรวมถึงการทารุณทุกรูปแบบ เขาจินตนาการว่าได้ฆ่าเพื่อนร่วมงาน ผู้หญิง โสเภณี ขอบทาน ชายรักร่วมเพศ เด็ก ไม่เว้นแม้กระทั่งสัตว์ อันเป็นผลสืบเนื่องมากจากที่เขาเสพติดการอ่านประวัติของเหล่าฆาตกรโรคจิต เขายังชอบเช่าวิดีโอที่มีภาพความรุนแรง ไปเปลือย ซาดิสต์มาดูซ้ำๆ และพยายามทำตามบ้างด้วยการจ้างหญิงขายบริการมาทำกิจกรรมที่บ้านแล้วบันทึก ภาพเก็บไว้ รวมถึงเสพติดรายการโทรทัศน์ The Patty Winters Show ที่ต้องดูทุกวัน ทั้งหมดที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่เขาทำ สิ่งที่เขาอ่าน และสิ่งที่เขาคู่นั้นเป็นการผสมผสานระหว่างเรื่องจริงกับเรื่องแต่ง รูธ เฮลเยอร์ (Ruth Helyer) อธิบายพฤติกรรมเหล่านี้ว่าเป็นพฤติกรรมที่ค่อยๆ ทำลายเส้นแบ่งระหว่างเรื่องแต่งจินตนาการ และความเป็นจริงของเบทแมน ซึ่งเป็นวิธีการเดียวกับที่ผู้เขียนทำลายเส้นแบ่งระหว่างความจริงกับความลวงของเบทแมนตลอดทั้งเรื่อง<sup>53</sup> ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าเรื่องเล่าทั้งหมดของเบทแมนอาจเกิดจากการประติดประต่อเรื่องราวและจินตนาการ โดยใช้ภาพต่างๆ ที่เคยเห็นจากทั้งภาพยนตร์ รายการโทรทัศน์ ประวัติอาชญากรรมมาร้อยเรียงและจินตนาการไปว่าตนเองได้ลงมือทำสิ่งนั้นจริงๆ เพื่อตอบสนองของความปรารถนาที่จะรักษาสถานภาพและอำนาจที่มีเหนือกว่าผู้อื่นในสังคม เพราะในชีวิตจริงแล้วเขาคือผู้ชายธรรมดาคนหนึ่ง que ประสบความสำเร็จในสังคมเมืองไม่ต่างจากคนอื่นๆ สิ่งที่เขาเป็นก็เหมือนกับสิ่งที่คนอื่นมีและคนอื่นเป็น อุตลักษณ์ของเขาเกิดจากการรวมกันของเสื้อผ้า หน้าผมที่แทบจะหาความแตกต่างจากคนอื่นในสังคมไม่ได้ ดังที่เอเวอริลีนแฟนสาวของเบทแมนล้อเขาว่าเป็นเพียงผู้ชายธรรมดา ไม่มีพิษสง และมักถูกมองข้าม “He’s the boy next door.”<sup>54</sup> เขาจึงพูดกับตัวเองว่า “No I’m not, I’m a fucking evil psychopath.”<sup>55</sup> กล่าวคือเบทแมนสร้างตัวตนคู่ที่แตกต่างเพื่อเติมเต็มสิ่งที่เขาขาด เพราะสิ่งที่เบทแมนต้องการมากที่สุด คือ อุตลักษณ์ความเป็นชายที่ชัดเจนเข้มแข็งและมีสถานภาพทางสังคมที่เหนือกว่าเพศภาวะอื่นๆ ดังที่เบทแมนต้องการให้เอเวอริลีนเรียกเขาว่า “King, I’m thinking. King, Evelyn. I want you to call me King.”<sup>56</sup> ตัวตนคู่ซึ่งสวมบทบาทอุตลักษณ์ความเป็นชายที่มีอำนาจสิทธิขาดเสมือนดำรงอยู่ในฐานะกษัตริย์ทำให้เขารู้สึกว่ามีตัวตนมั่นคง ต่างจากชีวิตจริงที่เขาู้สึกว่าสถานภาพและอุตลักษณ์ความเป็นชายของตนถูกคุกคาม

<sup>53</sup> Ruth Helyer, “Parodied to Death: The Postmodern Gothic of American Psycho,” in *Modern Fiction Studies* 46 (2000): p. 740.

<sup>54</sup> Bret Easton Ellis, *American Psycho*, p. 11, 18, 20, 37.

<sup>55</sup> *Ibid.*, p. 20.

<sup>56</sup> *Ibid.*, p. 339.

ความเป็นฆาตกรโรคจิตที่มีอำนาจในการทำลายล้างและอยู่เหนือการควบคุมใดๆ นั้น ช่วยฟื้นฟูความเป็นชายของเขาผ่านการจินตนาการถึงความรุนแรงที่ได้กระทำต่อผู้อื่นอย่างสุดโต่ง ดังที่ไบรอัน จาร์วิส (Brian Jarvis) อธิบายไว้ว่า ความต้องการที่จะ “เป็นนาย” และแสดงออกถึงความเป็นชายที่มีอำนาจควบคุมคือแรงขับให้ฆาตกรต่อเนื่องกระทำการใดๆ ต่อร่างกายของเหยื่อเราจึงพบความสัมพันธ์ของฆาตกรต่อเนื่อง/เหยื่อในรูปของขั้วตรงข้ามแบบตามบรรทัดฐานทางเพศภาวะ นั่นคือ ความเป็นชาย/ความเป็นหญิงโดยที่ฆาตกรจะไม่หยุดแค่ที่พฤติกรรมการฆ่าเท่านั้น แต่ฆาตกรในยุคหลังสมัยใหม่ยังหมกมุ่นกับการเปิด ตัด ทำลายศพ และเก็บสะสมอวัยวะบางชิ้นของเหยื่อเพื่อเป็นที่ยืนยันว่าตนเองมีอำนาจควบคุม หรือในอีกแง่หนึ่งคืออำนาจควบคุมที่สังคมชายเป็นใหญ่มีเหนือเพศหญิง ซึ่งความรุนแรงคือสิ่งที่ตัวละครเบทแมนนำมาใช้เพื่อยืนยันสถานภาพความเป็นชายแบบเดิมตามมายาคติที่ว่าผู้ชายจะต้องอยู่ในฐานะผู้ผลิต ทรงอิทธิพลและอำนาจ ดังนั้นการฆ่าของฆาตกรที่เลือกเหยื่อเป็นผู้หญิงจึงสะท้อนกระบวนการโหยหาอดีตที่อยากย้อนกลับไปอยู่ตำแหน่งผู้ผลิตด้วยการผลิตศพ ชิ้นส่วนอวัยวะ และมีอำนาจเหนือชีวิตเหยื่อโดยสิ้นเชิง<sup>57</sup>

การก้าวขึ้นมามีบทบาททางสังคมของผู้หญิงเป็นสิ่งที่คุกคามความมั่นคงของเบทแมน ดังจะเห็นได้ชัดเจนในกรณีของเบธานีแฟนเก่าของเขาที่ได้กล่าวถึงในบทที่แล้ว เขาเลือกกำจัดเธอด้วยวิธีการที่โหดเหี้ยมทารุณเช่นเดียวกับที่ใช้กำจัดเหยื่อและศพผู้หญิงคนอื่นๆ เช่น เขาฆ่า เบธานีด้วยการทรมานเธอซ้ำๆ เริ่มจากฟาดที่ศีรษะของเธอให้สลบด้วยเครื่องยิงตะปูลม ปลูกเธอให้ฟื้นด้วยการตอกนิ้วของเธอลงบนพื้นไม้ นิ้วไหนที่ไม่ได้ตอกเขาก็จะกัด และค่อยๆ ฟนสเปร์ยพริกไทยที่ตา ปาก และรูจมูก พร้อมร้องตะโกนตลอดเวลาว่า “You bitch.”<sup>58</sup> และ “You fucking cunt.”<sup>59</sup> การร้องขอชีวิตของเธอยิ่งสร้างความพึงพอใจให้แก่เบทแมน เขาตั้งกล้องเพื่อบันทึกภาพพิธีการฆ่าเหมือนครั้งก่อนๆ ด้วย หลังจากนั้นเขาก็เริ่มถอดเสื้อผ้าของเธอ ตบที่หน้าอกและใช้กรรไกรตัดหัวนม เมื่อเธอก็ร้องเขาก็ใช้กรรไกรตัดที่ลิ้นและใส่อวัยวะเพศเข้าไปในปากของเธอจนสำเร็จความใคร่ เมื่อเธอฟื้นขึ้นเขาก็เริ่มต่าเธอต่างๆ นานา ไม่ว่าจะด้วยเรื่องในอดีต หรือการที่เธอหักแบรนต์เสื้อผ้าเขาผิด จากนั้นก็ตบเธออย่างแรงและพยายามสำเร็จความใคร่ในปากเธออีกครั้ง บ่อยครั้งที่เขากัดอวัยวะเพศของเหยื่อที่เป็นผู้หญิง และตัดที่ปากด้วยเลื่อยไฟฟ้า ซึ่งการใช้ของมีคมตัดปากหรือลิ้นเปรียบเสมือนการที่สตรีก้าวขึ้นมามีปากเสียงในสังคมนั้นสร้างความไม่พอใจให้เขา เขาไม่ต้องการให้พวกเธอพูดหรือแสดง

<sup>57</sup> Brian Jarvis Brian Jarvis, *Crime and Media: A Reader*, p. 355 .

<sup>58</sup> Bret Easton Ellis, *American Psycho*, p. 245.

<sup>59</sup> *Ibid.*, p. 245.

ความต้องการใดๆ การทำลายปากของพวกเขาหรือสำเร็จความใคร่ในปากที่ถูกทำลายเป็นการลดอำนาจของพวกเขาที่คุกคามเขา ทำลายเรื่อในร่างกายและชิ้นส่วนอวัยวะให้เป็นเพียงวัตถุทางเพศ กลายเป็นเศษเนื้อ พยายามลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ของพวกเขาไม่ให้หลงเหลืออยู่ ดังที่เขาบอกกับตัวเองว่า “I just remind myself that this thing, this girl, this meat, is nothing, is shit.”<sup>60</sup> ซึ่งการทำลายและลดคุณค่าผู้หญิงทั้งทางรูปธรรมและนามธรรมสอดคล้องกับสิ่งที่ คริสโตเฟอร์ ที คิลมาร์ติน (Christopher T. Kilmartin) กล่าวไว้ว่า

A number of what might be considered more typical male behaviors could be construed as reaction to the fear of women's derision. Going to great lengths to please women may be one strategy. Staying emotionally distant from his partner may be another. Objectifying women may be a third. When a man reduces a woman to an object, he denies her power. If she hurts him, it softens the blow to feel that she is not a real person.<sup>61</sup>

กล่าวคือ พฤติกรรมของเบทแมนที่คิดว่าการฆ่าสามารถทำให้ตนอยู่ในสถานภาพที่เหนือกว่าแท้จริงแล้วมันกลับสะท้อนความกลัวที่เขามีต่อ “ความเป็นอื่น” โดยเฉพาะผู้หญิง เบทแมนพยายามลดความสำคัญของผู้หญิงและคุณค่าความเป็นมนุษย์ของพวกเขาด้วยการทำให้พวกเขากลายเป็นเพียงวัตถุ เป็นขยะ และไร้ค่า เพราะเขาต้องการปฏิเสธอำนาจและความสามารถของเธอ เช่น เขาเปรียบเทียบการเลือกหาโสเภณีที่ยืนอยู่ตามถนนว่าไม่ต่างจากการเลือกชิ้นเนื้อในตลาดเพื่อนำมาบริโภค พวกเขาถูกลดคุณค่าให้เป็นเพียงสินค้าไม่ต่างจากเนื้อสัตว์ไร้ชีวิตที่สามารถถูกเลือกซื้อไปเพื่อปรนเปรอความต้องการของผู้ซื้อ ทำให้ความสัมพันธ์ทางเพศรวมถึงชีวิตของเธอกลายเป็นสินค้าที่ในที่สุดแล้วเขาจะทำอะไรกับเธอก็ได้ หรือแม้กระทั่งเวลาที่เบทแมนคุยกับผู้หญิงเขามักจะจินตนาการภาพคู่สนทนาที่เขากำลังคุยอยู่ว่าพวกเขาได้กลายเป็นศพเปลือยกายจากการทารุณโดยที่เขาเป็นผู้กระทำ เช่น “You are a fucking ugly bitch I want to stab to death and play around with your blood.”<sup>62</sup> หรือในตอนที่เบทแมนและเพื่อนพูดคุยกันเรื่องผู้หญิงที่ดึงดูดทางเพศ จนมีการเอ่ยถึงโอปราห์ วินฟรีย์ (Oprah Winfrey) สตรีผิวสีที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงและยังถือเป็นผู้หญิงอิทธิพลคนหนึ่งใน

<sup>60</sup> Ibid., p. 345.

<sup>61</sup> Christopher T. Kilmartin, *The Masculine Self* (New York: Macmillan Publishing Company, 1994), p. 202.

<sup>62</sup> Bret Easton Ellis, *American Psycho*, p.59.

สหรัฐอเมริกา พวกเขาทุกคนพยายามลดค่าความสำเร็จของเธอด้วยวาทกรรมความงามและชาติพันธุ์ว่าไม่สามารถกระตุ้นอารมณ์ทางเพศให้แก่ผู้ชายได้

#### 4.5 สรุป

นวนิยายทั้งสามแสดงให้เห็นผลกระทบเมื่ออุดมการณ์บริโภคนิยมดังกล่าวผ่านตัวละครเอกที่ประสบกับวิกฤตความเป็นชายที่เป็นผลมาจากความรู้สึกแปลกแยก ความรู้สึกไร้อำนาจ และคิดว่าสถานภาพของตนถูกคุกคาม ซึ่งบ่อยครั้งความไม่พอใจเหล่านั้นค่อยๆ เพิ่มปริมาณขึ้นจนไม่สามารถที่จะควบคุมให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมและต้องปลดปล่อยออกมาผ่านลักษณะอาการวิตกกังวลแบบต่างๆ ซึ่งความวิตกกังวลที่พบในนวนิยายคือการสร้างตัวตนคู่ไม่ว่าจะเป็น ผู้ฆ่าชาตาน ผู้นำนักรบ และฆาตกรต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะภาพแทนของชาตานสื่อถึงความเป็นชายในอุดมคติ แต่ในอีกแง่หนึ่งก็เป็นตัวอย่างของผู้บริโภคอย่างสุดโต่งภายใต้ระบบทุนนิยม ดังนั้นเควินจึงต้องลุกขึ้นมาได้กลับด้วยการชิงลงมือฆ่าชาตานเพื่อปลดปล่อยตนเองและครอบครัว ส่วนสถานภาพผู้นำนักรบนั่นสะท้อนต้นแบบความเป็นชายแบบวีรบุรุษ ผู้ห้าวหาญ ผู้ซึ่งมาปลดปล่อยสมาชิกเพศชายในสังคมที่รู้สึกว่าตนเองตกเป็นทาสของระบบไม่มีทางเลือกและไร้ทางออกในชีวิต ส่วนฆาตกรต่อเนื่องสะท้อนอำนาจเด็ดขาดในการควบคุมตนเองและผู้อื่น ดังนั้นตัวละครเอกทั้งสามจึงอุปโลกน์ภาพแทนทั้งสามแบบขึ้นมาเพื่อฟื้นฟูความเป็นชายของตน ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้เพื่อต่อสู้กับวิกฤตความเป็นชายหรือได้กลับต่อระบบที่ผลักดันให้พวกเขาต้องเผชิญหน้าและหาหนทางที่จะหลุดพ้นจากวิกฤตเหล่านั้น

## บทที่ 5

### บทสรุปทางออกของวิกฤตความเป็นชายในวัฒนธรรมบริโภคนิยม

การศึกษาในประเด็นเรื่องวิกฤตความเป็นชายที่เป็นผลสืบเนื่องจากลัทธิบริโภคนิยมในนวนิยายเรื่อง *เดอะ เดวิลส์ แอควาเคด ไฟท์คลับ* และ *อเมริกันไซโค* แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรกศึกษาพัฒนาการและลักษณะของสังคมบริโภคนิยมโดยเฉพาะในบริบทสังคมเมืองอเมริกันร่วมสมัยที่สะท้อนออกมาผ่านนวนิยาย ส่วนที่สองศึกษาผลกระทบของสภาพสังคมบริโภคนิยมที่ส่งผลให้ตัวละครชายต้องเผชิญหน้ากับภาวะวิกฤตความเป็นชาย และส่วนที่สามศึกษาภาพแทนของอาการวิกฤตจิตว่าสามารถสะท้อนความเป็นชายในอุดมคติ รวมถึงถูกใช้เป็นหนทางในการต่อรอง/โต้กลับต่อสภาวะวิกฤตความเป็นชายได้อย่างไร

ผลการศึกษาพบว่า สังคมปัจจุบันอยู่ภายใต้การขับเคลื่อนของระบบทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยมโดยเฉพาะบริบทของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่สนับสนุนและส่งเสริมระบบทุนนิยมอย่างแท้จริง ซึ่งระบบทุนนิยมพยายามสร้างปัจเจกและสิ่งแวดล้อมที่ตอบสนองความต้องการของระบบขึ้นมา นั่นคือ สร้างสังคมเมืองที่เอื้อต่อการบริโภครวมถึงผลิตปัจเจกที่หลงใหลและคลั่งใคล้ในการบริโภค นอกจากนี้ระบบทุนนิยมยังได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบและธรรมชาติของงานที่แต่เดิมเป็นสิ่งที่ผู้ชายใช้ยึดโยงในฐานะสิ่งสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชาย เมื่อลักษณะของงานเปลี่ยนไปและถูกลดความสำคัญ ในขณะเดียวกันสื่อต่างๆ หันไปขับเน้นและกระตุ้นให้เกิดการบริโภคผ่านสื่อโฆษณาและการตลาด ผู้ชายจำนวนมากจึงต้องยอมจำนนต่อระบบและหันมายึดโยงชีวิตของตนไว้กับการบริโภครวมถึงสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชายจากสินค้าที่บริโภค นวนิยายทั้งสามแสดงให้เห็นผลกระทบของอุดมการณ์บริโภคนิยมดังกล่าวผ่านตัวละครเอกที่ประสบกับวิกฤตความเป็นชายเมื่อพวกเขาารู้สึกไร้อำนาจ ไม่อาจควบคุมแม้กระทั่งความปรารถนาของตนเองเมื่อตนกลายเป็นเพียงผู้บริโภคไม่ใช่ผู้ผลิตดังในอดีต สภาพแวดล้อมเช่นนี้นำไปสู่ภาวะ “วิกฤตความเป็นชาย”

เมื่อตัวละครประสบกับภาวะวิกฤตความเป็นชายดังกล่าว พวกเขาจึงสร้างจินตนาการในรูปแบบของชาตาน ผู้นำนักรบ และฆาตกรต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะสถานภาพผู้นำนักรบนั้นสะท้อนต้นแบบความเป็นชายดั้งเดิมที่ห้าวหาญ ส่วนฆาตกรต่อเนื่องก็สะท้อนอำนาจเด็ดขาดในการควบคุมตนเองและผู้อื่น และชาตานก็สะท้อนคุณสมบัติความเป็นชายในอุดมคติ การสร้างภาพจินตนาการทั้งสามแบบนี้ขึ้นมาเพื่อฟื้นฟูความเป็นชายของตนและเติมเต็มความปรารถนาเบื้องต้นที่ขาดหายซึ่งไม่อาจเป็นได้ในชีวิต



จริง ดังนั้นการจินตนาการจึงเป็นวิธีการที่ตัวละครใช้ในการต่อรองและโต้กลับเมื่อต้องเผชิญหน้ากับภาวะวิกฤตความเป็นชาย

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่าความพยายามในการต่อรอง/โต้กลับระบบทุนนิยมบริโภคนิยมและวิกฤตความเป็นชายกลับไม่สามารถกระทำได้ง่าย ดังจะเห็นได้จากทางออกที่นวนิยายทั้ง 3 เรื่องเสนอมีลักษณะร่วมบางประการที่เหมือนกันนั่นคือ จุดจบมักย้อนกลับสู่จุดเริ่มต้นเสมอ กล่าวคือ ตัวละครไม่สามารถหาทางออกหรือปฏิเสธอุดมการณ์ที่โหมเวียนอยู่ในสังคมได้ พวกเขายังคงต้องเผชิญหน้ากับวิกฤตอัตลักษณ์ วิกฤตความเป็นชาย รวมถึงวิกฤตความเป็นมนุษย์ไปพร้อมๆ กันภายใต้สังคมบริโภคนิยม เพราะไม่ว่าจะพยายามหาทางออกด้วยวิธีใดพวกเขาก็มักวนเวียนกลับมาที่จุดเริ่ม มีเพียงความตายเท่านั้นจะทำให้หลุดพ้นอย่างแท้จริง นอกจากนี้รูปแบบการต่อสู้/ต่อรองของพวกเขาในทางหนึ่งก็ไม่ต่างจากการผลิตซ้ำอุดมการณ์ของระบบทุนนิยมทหรือลัทธิบริโภคนิยมซึ่งสุดท้ายไม่ได้นำไปสู่ทางออกใดๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

#### **ซิซิพัส: การทำซ้ำที่เปล่าประโยชน์ ใน *เดอะ เดวิลส์ แอดไวเคต***

ใน *เดอะ เดวิลส์ แอดไวเคต* ตัวละครเอก เควิน เทเลอร์ ต้องเผชิญหน้ากับวิกฤตความเป็นชายเมื่อบทบาทความเป็นหัวหน้าครอบครัวถูกคุกคามหลังจากที่วิถีชีวิตเขาและภรรยาเปลี่ยนไปเมื่อย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่เมืองอย่างนิวยอร์ก เพราะทั้งเขาและภรรยาต่างหันไปหมกมุ่นกับการบริโภคโดยละเอียดที่จะสนใจรายละเอียดของกันและกัน ซึ่งในแง่หนึ่งตัวเขาเองก็พยายามทุ่มเทเวลาให้กับหน้าที่การงานเพราะอยากประสบความสำเร็จและได้รับการยอมรับโดยยึดเอาจอห์น มิลตันเจ้าของสำนักทนายความที่เขาทำงานด้วยเป็นต้นแบบของทั้งความเป็นชายและความสำเร็จ มิลตันผู้เพียบพร้อมด้วยเกียรติยศ ทรัพย์สินสมบัติ และหญิงงาม ภายนอกสง่างาม ร่ำรวย ภูมิฐาน รวมถึงภาพลักษณ์ที่ไม่เคยว่าความแพ้แม้แต่คดีเดียว

ซึ่งในที่สุดความสมบูรณ์แบบไร้ที่ติของมิลตันก็ทำให้เควินจินตนาการไปว่ามิลตันคือ “ซาตาน” เพราะภาพแทนซาตานมีความสอดคล้องกับความเป็นชายในอุดมคติอย่างลงตัว กล่าวคือซาตานมีอำนาจในการควบคุมทั้งตนเองและผู้อื่น ซาตานยังเต็มเปี่ยมด้วยความสามารถเป็นที่น่าเคารพยำเกรงซึ่งเป็นรองเพียงพระเจ้า ดังนั้นในสายตาของเควินคนธรรมดาที่ไม่มีอำนาจวิเศษย่อมไม่เชื่อว่าจะมีใครประสบความสำเร็จในทุกๆ ด้านโดยไม่ต้องพบเจอกับปัญหาใดๆ เลย ดังเช่นเควินเองเมื่อทำงานและบริโภคจนถึงจุดหนึ่งเขาก็กลับรู้สึกถึงความสัมพันธ์ของเขาและภรรยาไม่เหมือนเดิม มิ-

เริ่มเปลี่ยนไปอย่างมากซึ่งเควินเองก็รู้สึกว่าจะไม่สนใจหรือเคารพยกย่องเขาในฐานะสามีเหมือนเดิม เธอไม่สนใจว่าในแต่ละวันเขาทำอะไร รับประทานอะไร หรือแม้กระทั่งมีความรู้สึกอย่างไร อีกทั้งเธอยังละเลยหน้าที่ภรรยาของตนและหันไปใช้ชีวิตของเธอไปกับการบริโภค ยิ่งไปกว่านั้นเขาคิดว่าการที่เขาประสบความสำเร็จในงานไม่ได้เกิดขึ้นจากความสามารถที่แท้จริงแต่กลับอยู่ภายใต้การบงการของซาตาน ชีวิตของเขาในแต่ละวันจึงไม่ต่างจากหุ่นยนต์ที่มีชีวิตเพื่อการบริโภคเช่นเดียวกับภรรยา เหล่านี้เป็นปัจจัยที่ยังทำให้เควินประสบปัญหาวิกฤตความเป็นชาย

เมื่อเขาลุกขึ้นมาต่อสู้ด้วยการเชื่อสัตย์ซื่อตามกฎเกณฑ์ของตัวเองและลงมือฆ่าซาตาน จอห์น มิลตันในแง่หนึ่งก็เสมือนเป็นวิธีการปลดปล่อยตนเองและครอบครัวด้วยการพยายามทำลายระบบทุนนิยม แต่เหตุการณ์กลับไม่เป็นไปตามที่เขาคาดเดา ไม่มีใครเชื่อว่าเขาฆ่าซาตานและผู้ที่แนะนำให้เขาลงมือฆ่าซาตานก็ปฏิเสธว่าไม่ได้ให้คำแนะนำเช่นนั้น รวมถึงพยานที่เขาเชื่อว่าอยู่ฝ่ายเดียวกับเขากลับให้การสนับสนุนอีกฝ่าย โดยเห็นตรงกันว่าเควินฆ่ามิลตันเพราะความอิจฉาด้วยกลัวว่าภรรยาของเขาจะปันใจให้มิลตัน จากคำให้การทั้งหมดส่งผลให้เควินแพคดีและถูกส่งตัวเข้าคุกในที่สุด ชะตากรรมของเควินเมื่อต้องเข้าไปอยู่ในคุกก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงอิทธิพลของทุนนิยมได้ เพราะเขายังคงต้องขายแรงงานด้วยการว่าความให้เหล่านักโทษตามคำสั่งของซาตานเช่นเดิม ดังนั้นสิ่งที่เขาต้องทำทุกวันก็คือการว่าความเพื่อให้ผู้กระทำผิดผู้ซึ่งเป็นสาวกของซาตานให้พ้นโทษ สิ่งที่เควินต้องทำเปรียบได้กับชะตากรรมของอดีตกษัตริย์ซิซิฟัส (Sisyphus) ที่ต้องทำบางสิ่งบางอย่างซ้ำๆ ความว่า

And that was the pity of it. He was like the mythical Sisyphus in Greek mythology, punished forever with the job of rolling a boulder up a pit only to have it roll back down each time. Yet he would go on and on, believing that any existence was better than none at all.<sup>1</sup>

ตำนานซิซิฟัส (Sisyphus) คือ อดีตกษัตริย์ที่ใช้เล่ห์เหลี่ยมลบลู่เทพเจ้าจึงถูกลงโทษด้วยการเข็นหินก้อนใหญ่ขึ้นเขาแล้วปล่อยให้หินก้อนนั้นไหลลงมาทุกครั้ง ซิซิฟัสต้องเข็นหินขึ้นเขาอยู่อย่างนั้นไม่มีวันจบ สะท้อนลักษณะของการต้องทำบางสิ่งบางอย่างซ้ำๆ ไม่สิ้นสุดและต้องกลับมาเริ่มที่จุดเริ่มต้นเสมอ ดังนั้นสิ่งที่ทำทั้งหมดนอกจากไม่สร้างประโยชน์แล้วยังคงต้องทำต่อไปเรื่อยๆ ไร้จุดจบ สอดคล้องกับการพยายามต่อสู้/หลีกเลี่ยงจากระบบทุนนิยมและวัฒนธรรมบริโภคนิยมที่ไม่เป็นผล

<sup>1</sup> Andrew Neiderman, *The Devil's Advocate*, p. 312.

รวมถึงการใช้ความรุนแรงเพื่อโต้กลับภาวะวิกฤตความเป็นชายนั้นไม่ถูกต้อง เพราะความรุนแรงไม่ใช่ทางออกโดยเฉพาะเมื่อยังมองและแบ่งแยกความเป็นชายแบบชั่วคราวกับความเป็นผู้หญิงอยู่นั่นเอง

### space monkeys: ผลิตซ้ำอุดมการณ์มนุษยมิติเดียวใน *ไฟท์คลับ*

*ไฟท์คลับ* ทั้งฉบับนวนิยายและภาพยนตร์ได้รับความนิยมนอย่างสูงเนื่องจากเนื้อหาที่มีลักษณะโต้กลับอุดมการณ์ที่ครอบงำผู้คนในสังคม และแสดงให้เห็นถึงผลกระทบอันเป็นผลพวงจากอุดมการณ์ที่ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อตัวปัจเจก รวมถึงเสนอภาพอัตลักษณ์ที่แปลกไม่เสถียรที่เกิดจากความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยต่อสถานภาพรวมถึงความเป็นชายของตนเมื่อต้องอยู่ท่ามกลางกระแสบีบรัดจากวัฒนธรรมบริโภคนิยมที่กระตุ้นบังคับให้มนุษย์ดำรงอยู่ได้ด้วยวิธีการบริโภค เปลี่ยนชีวิตของพวกเขาให้ซ้ำซากจำเจไร้แก่นสารและเป้าหมาย ทำให้พวกเขาารู้สึกแปลกแยกทั้งต่อตนเองและคนรอบข้างจึงต้องเติมเต็มชีวิตของตนด้วยการบริโภค เพราะการบริโภคได้กลายเป็นกิจกรรมเดียวที่ทำให้ผู้เล่าเรื่องใน *ไฟท์คลับ* เชื่อว่าเขายังมีอำนาจ มีสิทธิในการเลือก และยังเป็นสิ่งเดียวที่ทำให้อัตลักษณ์ของเขาดำรงอยู่ผ่านสัญญาที่ผูกติดมากับสินค้า แต่ยิ่งเสพและบริโภคมากขึ้นเท่าไรเขาก็กลับพบว่าอัตลักษณ์ความเป็นชายแบบผู้ผลิตของเขาค่อยๆ ถูกทำลาย เขาารู้สึกโกรธที่ไม่อาจปฏิเสธหรือโต้ตอบระบบทุนนิยมที่เข้ามาตีกรอบชีวิตไม่ว่าจะในเวลาว่างหรือเวลาว่างซึ่งนั่นทำให้เขารู้สึกต่ำต้อยตกเป็นทาส เสื่อมสมรรถภาพความเป็นชายไม่ว่าจะในเรื่องงาน เรื่องเพศ หรือเรื่องอำนาจ ซึ่งทุกสิ่งทุกอย่างเป็นสาเหตุของอาการนอนไม่หลับ ผู้เล่าเรื่องจึงสร้างตัวตนคู่อย่าง ไทเลอร์ เดอร์เดน เพื่อให้เป็นผู้ชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตแบบใหม่รวมถึงเป็นผู้นำในการต่อสู้กับระบบทุนนิยม สะท้อนผ่านการที่ ไทเลอร์ เดอร์เดน ได้ก่อตั้งไฟท์คลับเพื่อเปิดพื้นที่ให้ผู้ชายได้มารวมตัวกันเพื่อชกต่อยด้วยความเชื่อที่ว่าความรุนแรงและการต่อสู้ที่ต้องใช้พลังกำลังจะสามารถฟื้นฟูแก่นแท้ความเป็นชายให้แก่พวกเขา ซึ่งต่อมาไฟท์คลับได้พัฒนาไปเป็นโปรเจกต์เมย์เฮมที่มีรูปแบบการทำงานเหมือนกองทัพนกรบ โดยมีเป้าหมายเพื่อต่อสู้ทำลายระบบทุนนิยมและวัฒนธรรมบริโภคนิยมที่พวกเขาเชื่อว่าเป็นวัฒนธรรมของผู้หญิง

แต่ท้ายที่สุดความพยายามของนวนิยายเรื่อง *ไฟท์คลับ* ในการทำให้ตัวละครหลุดออกจากกรอบอุดมการณ์ที่ไหลเวียนอยู่ในสังคมด้วยการสร้างสงครามและใช้ความรุนแรงกลับไม่ประสบความสำเร็จและไม่ใช่วางออกที่แท้จริง ความล้มเหลวดังกล่าวสะท้อนผ่านภาพสุดท้ายของโปรเจกต์เมย์เฮมที่มีลักษณะคล้ายกับองค์กรซึ่งมีระบบบริหารไม่ต่างจากบริษัทอื่นๆ ที่ผู้นำค่อยๆ กลืนกิน

จิตสำนึกของผู้เข้าร่วมด้วยการออกคำสั่งห้ามตั้งคำถามและห้ามวิพากษ์วิจารณ์ ดังที่เราจะได้ยินสมาชิกของกลุ่มท่องจำกฎอยู่ตลอดเวลาว่า “The first rule about Project Mayhem is you don't ask questions about Project Mayhem.” ทุกคนพร้อมปฏิบัติตามคำสั่งของไทเลอร์อย่างไม่มีข้อโต้แย้ง ไทเลอร์จึงกลายเป็นอุดมการณ์ใหม่ที่ครอบงำผู้คนและผลิตซ้ำความเป็นมนุษย์มิติเดียวของผู้เข้าร่วมพร้อมๆ กับการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ของเหล่าสมาชิก ด้วยการทำให้พวกเขากลายเป็นเพียง “space monkeys” ที่มีบทบาทไม่ต่างจากสัตว์ที่ถูกส่งไปทำการทดลองโดยไม่รู้ว่าจะทำอะไรและเพื่ออะไร เช่นเดียวกับผู้คนทั่วไปที่ดำรงชีวิตอยู่เพื่อการบริโภคโดยไม่มีการตระหนักรู้คุณค่าของชีวิต เพราะอุดมการณ์ที่มุ่งเน้นการบริโภคได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมซึ่งเป็นโครงสร้างทางสังคมที่ยากแก่การปฏิเสธ

#### “THIS IS NOT AN EXIT”: บริโภคนิยมและวิกฤตความเป็นชายที่ไร้ทางออก

อเมริกันไซโค สะท้อนสภาพสังคมผู้คลั่งไคล้การบริโภคอย่างแท้จริง ตัวละครทุกตัวแทบไม่หลงเหลือจิตสำนึกใดๆ ทุกคนหมกมุ่นกับการบริโภคเพื่อสร้างอัตลักษณ์และพยายามแสดงวิถีชีวิตให้โดดเด่นเป็นที่สนใจ สิ่งสำคัญเดียวที่หลงเหลือในชีวิตประจำวันคือต้องบริโภคอย่างไรเพื่อให้เป็นจุดสนใจและเป็นที่ยอมรับของผู้คน ซึ่งการบริโภคที่ล้นเกินของทุกคนรวมถึง แพทริก เบทแมน ตัวละครเอกกลับทำให้พวกเขาถ่วงเปล่าเหมือนๆ กันไปหมด อัตลักษณ์ความเป็นชายที่เคยผูกติดไว้กับงานซึ่งเคยเป็นสิ่งสร้างความภาคภูมิใจถูกแทนที่ด้วยสินค้าที่เกิดจากการบริโภค ไม่ว่าจะเป็บัตรเครดิต ทองม้วน ครีมบำรุง แบรินด์เสื้อผ้า แวนตา เตียงทำผิวแทน คอนโด ยี่ห้อโทรทัศน์ เครื่องเสียงในรถยนต์ ฯลฯ ทั้งที่สินค้าเหล่านั้นทุกคนสามารถซื้อมาเสริมเติมแต่งอัตลักษณ์ได้เหมือนๆ กัน ดังนั้นไม่ว่าเขาจะพยายามบริโภคมากยิ่งขึ้นเท่าไร เขาก็ยังคงถูกทักผิดจำผิดอยู่เสมอ ทำให้เขารู้สึกว่าอัตลักษณ์ของเขาแทบไม่มีจริงแต่เกิดจากการประกอบสร้างจากสินค้าเท่านั้น เมื่อต้องเผชิญหน้ากับวิกฤตอัตลักษณ์รวมถึงวิกฤตความเป็นชายเบทแมนจึงจินตนาการถึงตัวตนคู่อย่างฆาตกรต่อเนื่องขึ้นมา เพื่อให้ตนเองรู้สึกมั่นคง แตกต่าง มีอำนาจที่จะควบคุมชีวิตตนเองและผู้อื่น และอยู่ในสถานภาพที่เหนือกว่าผู้คนทั่วไปแม้จะแค่เพียงในจินตนาการก็ตาม

ดังที่ *อเมริกันไซโค* เปิดเรื่องด้วยข้อความตัวใหญ่ซึ่งเขียนด้วยเลือดบนกำแพงด้านหนึ่งของ วนาคารความว่า “ABANDON ALL HOPE YE WHO ENTER HERE”<sup>2</sup> โกลัๆ กันก็มีข้อความว่า “FEAR”<sup>3</sup> และในตอนจบของเรื่องก็ปิดด้วยประโยคที่ว่า “THIS IS NOT AN EXIT”<sup>4</sup> สามข้อความนี้เป็น สิ่งที่สะท้อนโลกที่ไร้ทางออกใน *อเมริกันไซโค* ได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ เบทแมนรวมถึงตัวละครอื่นๆ ในเรื่องลึกๆ แล้วพวกเขาต่างดำรงอยู่ด้วยความหวาดกลัวและใช้การบริโภคนิยมเป็นหนทางเพื่อหลีกเลี่ยง เพื่อให้รู้สึกว่าตนเองมั่นคง ซึ่งลักษณะของสิ่งแวดล้อมและการใช้ชีวิตในเมืองค่อยๆ ทำลายความหวัง และความฝันอันหลากหลายของผู้คน และปรับเปลี่ยนให้ทุกคนมีจิตสำนึกแบบเมืองที่มุ่งเน้นให้ทำงาน หนักเพื่อจะได้มีเงินมาซื้อความสุขและเติมเต็มความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ที่ขาดหาย ภายใต ความหวังว่าในท้ายที่สุดสินค้าต่างๆ จะสามารถทดแทนและทำให้ตนเองสมบูรณ์ได้ แต่ผลกลับไม่เป็น เช่นนั้น กล่าวคือ ตัวละครแทบทุกตัวใน *อเมริกันไซโค* บริโภคนิยมมีลักษณะภายนอกรวมถึงพฤติกรรม ความนึกคิดเหมือนกันไปหมด พวกเขาไม่สนใจหรือใส่ใจเรื่องราวกันและกัน ดังนั้นในหลายเหตุการณ์ที่ เบทแมนพยายามสำรวจความผิดหรือพยายามแสดงความผิดปกติหรือความป่วยออกมาจึงไม่มีใคร สนใจ คำสารภาพของเบทแมนจึงไม่เกิดประโยชน์เพราะไม่มีใครสนใจอยากช่วยให้เขาหลุดพ้นจาก ความวิปริตนี้ ตัวละครจึงเหมือนถูกขังอยู่ในกรงหรือเขาวงกตที่มองไม่เห็นทางออกที่จะหลุดพ้น และ ในเมื่อไม่มีใครสนใจที่จะช่วยเขา เขาเองก็ไม่ต้องการให้ใครหลุดพ้นไปจากโลกใบนี้เหมือนกัน ดัง ข้อความที่เบทแมนกล่าวว่า “My pain is constant and sharp and I do not hope for a better world for anyone. In fact I want my pain to be inflicted on others. I want no one to escape.”<sup>5</sup>

*อเมริกันไซโค* จึงเป็นการนำเสนอภาพมหานครนิวยอร์กให้เป็นดังพื้นที่ที่กักขัง จองจำ ผู้คน ซึ่งหลงใหลมัวเมาในการบริโภคนิยมไม่มีหนทางใดที่จะทำให้หลุดพ้น เพราะพื้นที่เมืองเป็นพื้นที่ที่ลัทธิ บริโภคนิยมทำงานอย่างแข็งขันหรือพูดอีกนัยหนึ่งก็คือลัทธิบริโภคนิยมหรือระบบทุนนิยมนี้เองที่เป็นตัว สร้างเมืองขึ้นมา

กล่าวโดยสรุปคือ ตัวละครเอกชายจากทั้งสามเรื่องต่างก็ทุกข์ทรมานจากการไม่อาจปฏิเสธ และไม่สามารถหลุดพ้นจากภาวะวิกฤตความเป็นชายและสังคมบริโภคนิยมได้ เพราะลัทธิบริโภคนิยม และบทบาทหน้าที่ความเป็นหญิงความเป็นชายคือส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งประกอบสร้างอัต

<sup>2</sup> Bret Easton Ellis, *American Psycho*, p. 3.

<sup>3</sup> *Ibid.*, p. 3.

<sup>4</sup> *Ibid.*, p. 399.

<sup>5</sup> *Ibid.*, p. 377.

ลักษณะและทำให้เราตระหนักรู้ตัวตนความเป็นเรา ดังนั้นเราจึงพบว่าแม้ตัวละครเอกของทุกเรื่องจะต่อสู้กับความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงหรือลัทธิบริโภคนิยมเพียงใด สุดท้ายพวกเขาก็กลับมาสู่จุดเริ่มต้นอยู่ดี เปรียบเสมือนโลกใบนี้เป็นเขาวงกตที่ปกคลุมด้วยระบบทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยมซึ่งหล่อหลอมเป็นวัฒนธรรมและตัวตนของผู้อาศัยในปัจจุบัน นอกจากนี้แม้ตัวละครชายจะแสดงพฤติกรรมต่อต้านผู้หญิงหรือปฏิเสธความเป็นหญิงเพียงใด แต่พวกเขาก็ต้องยอมรับว่าตัวละครหญิงมีบทบาทสำคัญที่ผลักดันให้เหล่าตัวละครเลือกที่จะลงมือกระทำบางสิ่งบางอย่างต่างๆ และทำที่สุดสิ่งที่พวกเขาต้องการก็ไม่ใช่ความสำเร็จ ความร่ำรวย หรือความเป็นชายที่สมบูรณ์แบบแต่กลับเป็น กายอ่อนโยนไปสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เพื่อเติมเต็มความขาดของกันและกัน

## รายการอ้างอิง

### ภาษาไทย

กฤษฎา ขำยัง. วิถีเมืองในงานเขียนของปราบดา หยุ่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชา  
วรรณคดีเปรียบเทียบ ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์  
มหาวิทยาลัย, 2552.

กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐกิจการเมืองกับสื่อสาร  
ศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, 2551.

ชุตินา ประกาศวุฒิสาร. ปีศาจทุนนิยมและอุปถัมภ์คนกินคน: ความรุนแรงเชิงเศรษฐกิจในเหยื่อ  
มาร. ใน สุวรรณ สถาอนันท์, และเกษม เพ็ญภินันท์, บรรณาธิการ. ข้า ค่า ซ้ำ อัดลักษณะ  
คุณค่า ความรุนแรง, หน้า 55-101. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555.

ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันต์กุล. ทดลองมองร่างกายในศาสนา ปรัชญาการเมือง ประวัติศาสตร์ ศิลปะ  
และมานุษยวิทยา. ใน แผยร่าง-พร่างกาย. กรุงเทพฯ : คบไฟ, 2541.

ประภาพร ชินวงศ์, "Pretty Boy" ปราบฏการณ์ความเป็นชายอีกรูปแบบหนึ่งในสังคมไทย.

วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,  
2546.

ยศ สันตสมบัติ. พรอยด์และพัฒนาการของจิตวิทเคราะห์: จากความฝันสู่ทฤษฎีสังคม. กรุงเทพฯ :  
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.

วรดุลย์ ตูลารักษ์, Hedonistic Consumerism: บริโภคนิยมแนวความสุข หัวใจของระบบทุนนิยมหลัง  
สมัยใหม่. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.spiceday.com/archiver/?tid-52069.html>.  
2555.

อิสราพร พร้อมเพ็ญพันธุ์, ชาตานิพนธ์วรรณกรรมตะวันตกและมารานิพนธ์วรรณกรรมไทย. วิทยานิพนธ์  
ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

## ภาษาต่างประเทศ

- Allue Sonia Baelo, Serial Murder, Serial Consumerism: Bret Easton Ellis's American Psycho. Miscelanea: a journal of English and American Studies 26. (2002): 71-90.
- Andrew O'Hehis. How America's toxic culture breeds mass murder [online]. 2012.  
Available: <http://www.motherjones.com/politics/2012/07/mass-shootings-map> [2013, February 5]
- Bernard, Mark. No Tables at Dorsia: American Psycho, Food, and Failed Masculinity. The Project Film and Media Journal [Online]. 2012. Available from <http://www.bgsu.edu/departments/theatrefilm/projector/04-01-12/page112312.html> [2013, March 3]
- Bly, Robert. Iron John: A Book about Men. New York: Addison-Wesley Publishing Co. Inc., 1990.
- Braudel, Fernand. Civilization and Capitalism, 15th-18th Century: The perspective of the world. New York: Phoenix Press, 2002.
- Byers, Thomas B. Terminating the Postmodern: Masculinity and Pomophobia. Modern Fiction Studies 41: 35-37.
- Byrne, David. Understand the urban. New York: Palgrave, 2001.
- Castells, Manuel. The informational mode of development and the restructuring of Capitalism. in Susan Fainstein and Scott Campbell (eds.), Reading in Urban Theory. Oxford: Blackwell, 1996.
- Cohen, Theodore F. Men and Masculinity: A Text Reader. CA: Wadsworth, 2001.
- Connell, R. W. and Messerschmidt, James W. Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. Gender & Society. Vol.19, no. 6, (December 2005): 829-859.
- Delfino, Andrew Steven. Becoming the New Man in Post-Postmodernist Fiction: Portrayals of Masculinities in David Foster Wallace's Infinite Jest and Chuck Palanuiik's Fight Club. Master's Thesis, Department of English, the College of Arts and Sciences, Georgia State University, 2007.
- Edwards, Tim. Culture of Masculinity. NY: Routledge, 2006.
- Ellis, Bret Easton. American Psycho. New York: Vintage Books, 1991.



- Faludi, Susan. Stuffed: The Betrayal of the American Man. New York: Perennial, 2000.
- Follman, Mark. Aronsen, Gavin. and Pan, Deanna. A Guide to Mass Shootings in America [online]. 2012. Available from :[http://www.salon.com/2012/12/15/how\\_americas\\_toxic\\_culture\\_breeds\\_mass\\_murder/](http://www.salon.com/2012/12/15/how_americas_toxic_culture_breeds_mass_murder/) [2013, February 5]
- Fridh, Sanna. Satan: The Perfect Man A Symbol and Gender Analysis of Satanism in Black Metal. Bachelor's Thesis in Social Anthropology, University of Gothenburg, 2010.
- George, Sean M. The Phoenix Inverted: The Re-birth And Death Of Masculinity And The Emergence Of Trauma In Contemporary American Literature. Doctoral dissertation, Faculty of The Graduate School, Texas A&M University-Commerce, 2010
- Gunn, Joshua. and Frenz, Thomas. Fighting for Father: Fight Club as Cinematic Psychosis. Western Journal of communication Vol. 74, No. 3, (May-June 2010): 269-291.
- Helyer, Ruth. Parodied to Death: The Postmodern Gothic of American Psycho. Modern Fiction Studies 46 (2000): 725-746.
- Jarvis, Brian. Monster Inc.: Serial Killers and Consumer Culture in Chris Greer (ed.) Crime and Media: A Reader, pp: 351-362. London: Routledge, 2009.
- Jenkins, Philip. Catch Me Before I Kill More: Seriality as Modern Monstrosity. Cultural Analysis, Volume 3 [Online]. 2002 Available from <http://socrates.berkeley.edu/~caforum/volume3/pdf/jenkinsfinal1.pdf> [2013, March 3]
- Jayne, Mark. Cities and Consumption: Critical Introductions to Urbanism and the City. New York: Routledge, 2006.
- Kavanagh, Matt. Second Nature: American Fiction In the Age of Capitalist Realism. Doctoral dissertation, Department of English, McGill University Montreal, 2007.
- Kennedy-Kollar, Deniese and Charles, Christopher A.D. Hegemonic Masculinity and Mass Murderers in the United States. The Southwest Journal of Criminal Justice Vol. 8(2) [Online]. Available from <http://www.swacj.org/swjcj/archives/8.2/Article%204%20Hegemonic%20Masculinity%20and%20Mass%20Murders%20in%20the%20US.pdf> [2013, March 3]
- Kephart, John Marshall III. A man like the one that married dear old mom: nostalgia and

- masculinity crisis in late 20th century American culture. Doctoral dissertation, Faculty of The Graduate School, University of Southern California, 2008
- Kilmartin, Christopher T. The Masculine Self. New York: Macmillan Publishing Co., 1994.
- Kimmel, Michael S. Manhood in America: A cultural history. Oxford: Oxford University Press, 2006.
- Kimmel, Michael S. Masculinity as Homophobia: Fear, Shame, and Silence in the Construction Of Gender Identity. In Theodore, Cohen F. (ed.), Men and Masculinity: A Text Reader. pp. 29-41. OH: Wadsworth, 2001.
- Kleniewski, Nancy. Cities, change and conflict: a political economy of urban life. CA: Wadsworth Publishing company, 1997.
- Leslie, Moore E. Beautiful Sublime: The Making of Paradise Lost 1701-1734. CA: Stanford University Press, 1990.
- MacInnes, John. The End of Masculinity: The Confusion of Sexual Genesis and Sexual Difference in Modern Society. Buckingham: Open University Press, 1998.
- Miles, Steven. Consumerism as a Way of Life. London: Sage, 1998.
- Milton, John. Paradise lost, London: Penguin Books, 1996.
- Mort, Frank. Cultures of Consumption: Masculinities and Social Space in Late Twentieth-Century Britain. London & New York: Routledge, 1996.
- Neiderman, Andrew. The Devil's advocate. New York: Pocket books, 1990.
- Nolan, Amy. Anorexic Logic On American Psycho. Bright Lights Film Journal [Online]. 2007. Available from : <http://brightlightsfilm.com/56/56americanpsycho.php> [2013, March 3]
- Palahniuk, Chuck. Fight Club. London: Vintage Books, 1997.
- Paterson, Mark. Consumption and Everyday life. London: Routledge, 2006.
- Philbin, Tom and Philbin, Michael. The Killer Book of Serial Killers: Incredible Stories, Facts, and Trivia from the World of Serial Killers. Illinois : Sourcebooks, Inc., 2009.
- Robinson, Sally. Feminized Men and Inauthentic Women: Fight Club and the Limit of Anti-Consumerist Critique." Gender Issue 53, (Spring 1999). CO: University of Colorado, 2011.
- Sassatelli, Roberta. Consumer culture: history, theory and politics. Los Angeles: Sage, 2007.

Simpson, Mark. It's a Queer World. London: Vintage, 1996.

Slater, Don. Consumer Culture & Modernity. Cambridge: Polity Press, 1997.

Ta, Lynn M. Hurt So Good: Fight Club, Masculine Violence, and the Crisis of Capitalism.

The Journal of American Culture, 29:3 (2006): 265-277.

Whitehead, Stephen M. and Barrett, Frank J. The Sociology of Masculinity in The

masculinities Reader. pp. 30-50. UK: Polity Press, 2005.

## บรรณานุกรม

- กัญญา วัฒนกุล. สัญนิยมมหัสจรรย์และสหบทในนวนิยายเรื่อง คาฟกา ออน เดอะ ซอร์ ของ ฮารุกิ มูราคามิ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- Badcock, Blair. Making Sense of Cities a geographical survey. New York: Oxford University press, 2002.
- Blos, Peter. Son and Father: Before and Beyond the Oedipus Complex. New York: The Free Press, 1985.
- Bradley, Harriet. Gender. MA: Polity Press, 2008.
- Bourdieu, Pierre. Masculine Domination. CA: Stanford University Press, 2001.
- Carter, Cynthia and Steiner, Linda. Critical Readings: Media and Gender. UK: Open University Press, 2004.
- Freccero, Carla. Historical Violence, Censoship, amd the Serial Killer: The Case of American Psycho. Diacritics, Vol. 27, No. 2 (summer, 1997): 44-58.
- Garde, Jane. Masculinity and Madness. In Counselling and Psychotherapy Research: Linking research with practice, 3:1, pp. 6-15. London: Routledge, 2006.
- Joan Mellen. BIG BAD WOLVES: Masculinity in the American Film. New York : Pantheon Books, 1977
- Lamb, Michael E. The Role of the Father in Child Development. Fourth Edition. NJ: Wiley, 2010.
- MacKinnon, Kenneth. Representing Men: Maleness and Masculinity in the Media. London : Arnold, 2003.
- Murray, Mary. The Law of the Father? Patriarchy in the transition from feudalism to capitalism. London & NewYork: Routledge, 1995.
- Nayak, Anoop and Kehily, Mary Jane. Gender, Youth and culture: Young Masculinites and Femininities. New York: Palgrave Macmillan, 2008.
- Panayiotou, Alexia. 'Macho' managers and organizational heroes: competing masculinities

in popular films. Organization, 17(6), (2010). UK: SAGE: 659-683.

Pucci, Pietro. Oedipus and the Fabrication of the Father: Oedipus Tyrannus in Modern Criticism and Philosophy. Baltimore and London: The John Hopkins University Press, 1992.

## ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวไทรวิภา อิงสันเทียะ เกิดวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2528 จังหวัดพังงา ศึกษาในระดับมัธยมที่โรงเรียนตะกั่วป่า “เสนานุกูล” ก่อนย้ายมาศึกษาระดับชั้นมัธยมปลายที่โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ จ. นครปฐม สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยศิลปากร คณะอักษรศาสตร์ ภาควิชาภาษาไทย ปีการศึกษา 2550 จากนั้นจึงเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาโท อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำเร็จการศึกษาในปี 2555